

ફૂલનો પવન લોચન મારે વાયો,
આકાશ ભરાય એટલી સુગંધ લાયો.

કોઈ તરુ ના, કોઈ ના ઝળી, કોઈ ના ઝળખી પાન,
ફૂલનો ફુવાર એકલો ફટે જેમ કવિનાં ગાન;
ફૂલનો સૂરજ હૃદયે વાગ્યો, ફૂલનો વળી છાંયડો છાયો.
ફૂલની નદી, ફૂલનું તળાવ, ફૂલનું નાનું ગામ,
ફૂલનો દીવો, ફૂલહિંડોગ્રો, ફૂલમાં ફોર્સા રામ;
કાળને સાગર જાત ફૂમી ત્યાં તરતાં ફૂલથી ફાગ્યો.
ફૂલનો પવન લોચન મારે વાયો.

• સંપાદન •
ડૉ. ચંદ્રકાંત દત્તાણી

‘પુનિતપ્રકાશન’ મંદિર

અને ખુશબોદાર ખુશનુમા મૌત—

રૂપાળા જગતી ગુનાઓથી છરાઓથી પહાડી
 પગદડી લીની રાતોમા ફેનાતી રાતરાણીની
 બેચેન રેશગી સુવાસ તેના પર ધુમ્મસ
 જેમ ઝગુળી રહેલુ એક સુવાસિત સુમધુર
 મૌન એનો મહેકતો વ્યાપ લાવણ્યમય
 લય જેમ લહેરાતી મોહક હવા એનો ચુકુમાર
 કુસુમમય કપ મોસમના મધુર સ્મિત જેની
 માસુમ મુનાયમ વર્ષા તારાઓમાથી ટપકતુ
 લીનુ લીમ્સુ ઠંડુ ધૂમિય તેજ એ સંગીતમય
 રાત્રિનિત કેદ એક બેહોરાતી એક મદહોરા
 ઘેન એક જિનમિનાલટ ફૂત ઝકારની
 એક દોડતી યેર અને— અને એક
 ખુશબોદાર ખુશનુમા રંગીન મૌત ।— હુ
 પૂનીને વેરાતો ગાઉ છુ આ બધામા
 —આ લહેરાતી દિવેર જિન્દગીમા, આ
 મુસ્કુરાતા હસીન મૌતમા ।

* ડિસેમ્બર ૧૯૬૦ના અવમાનદિનના થોડા દિવસો પૂર્વે જ લખેલુ

I go, but if I go with
 a truth not yet voiced
 that very truth will
 seek me and gather me,
 and again shall I come..

❶

આકે પુરનમ કર દો ફિઝકિલ
 રગ જમના નહિ ચાંદની કા !

❷

શહર - દર-શહર કર્યા-દર-કર્યા *
 સાલ-દા-સાલ મે ભટકના હું
 બારહા યૂં દુઆ કિ ચે દુનિયા
 મુઝકો એસી દિખાઈ દો જોમે
 ગુબદ યા જો મે + ફૂલ ખીનના હો
 બારહા ચે દુઆ કિ રોશન ચાંદ
 યૂ લગા જોમે એક અંધા કુઆ
 યા કોઈ ગદરા જખમ ફિઝતા દુઆ
 મે બ-દર-કેફ - ફિર લી જિન્દા હું
 ઓર કલ મોમતા રંગ પહરો
 મુઝકો એસી કોઈ લગન તો ન થી
 દર જગદ તેરી યાદ કયો આપી !

❸

* શહેરશહેર-ગામગામ, + ઉખસ, - હરેક પરિસ્થિતિમાં

तने के उपनगर उद्युं ने इहुं,
तभाउं रे, तभने रह्युं अपर्पुं !
हरी अपंजलिभां आ इहो, आ अपंज
धरी अपंजले रह्युं रोपुं !

धिस लरे शहरमे कौन असा नही
ने भुजे राह चलते के पहचान ले
और आवाज दे 'ओ जे, ओ सर दिरे'
होनां धिक्कसरेसे झिपटकर वही
गिर्दोपेश - और मादौस + के झूलकर
गावियां दे, हंसें, हाथापाई करे
पास के पेड़ की छांव में गैहकर
घण्टों धिक्क दूसरे की सते और कहे
और धिस नेक इहां के आजार में
मेरी ये कीमती जेजहा = जिन्दगी
एक दिन के बिजे अपना रुप मोड ले.

गारा प्रिय अने
पूज्य सद्गुरु
मोटाभाई श्री
नाथादाव
इत्ताणीनी
पुण्यस्मृतिने—

જન્મ ૧૦-૧૨-૧૯૨૯
અવધાન ૮-૧૨ ૧૯૬૦

જીવન પરિગ

અનુભવમયના દીર્ઘદષ્ટિ, વય
ના પ્રમાણુમાં ધની વિશેષ સૂત્ર, વિવિ
ધ ભારાના વિવિધ સાહિત્યનો અભ્યાસ
વિપુલ વાચન, પ્રખર પશ્ચિમીનન
હૃદયથી હવવાની તેમજ બીજાને
માટે અને ને પગને ધસાર્ધ છૂટવાની
સૌમ્ય હવનશૈલી અને એવી જ વિવેક
શીલ સૌન્દર્યમય સત્ત્વભરી સાહિત્ય
શૈલી—આ એમની વિશેષતા હતી
એમનું સરનામું હવન પશુ ધન
પુસ્તક ૧૯૫૬માં પોરમદર નગર
પાનિકામાં ચૂંટાયો ત્યારથી તે
હવનના અત સુધી એમણે શહે

સુધરાઈમાં પોતાની પ્રેમભરી નિસ્વાય મેવાઓ આપી
એમની તટસ્થ નિખાનસ કાષ્ઠરીતિએ તેમજ દષ્ટિવત
યોજનાઓએ સુધગઈના લગભગ દરેક ક્ષેત્રમાં વિશિષ્ટ
પ્રદાન મ્યું

આ ઉપરાંત ' પોરમદર તાનુકા યુવક મંચેસ ' ને
ભારત મેવક સમાજ જેવી ઘણી ઘણી સરચાઓ
એમની મેવાઓથી સમૃદ્ધ બની અને આમ પોરમદરના
સરકારઆગળે એમની પ્રેરણાથી અનેક સારકૂનિક
પ્રવૃત્તિઓ પાગરતી રહી

સુરેખ સારગમ પાસાતર મર્મોળી ચિન્તનકથિકાના
આ મનાપ્રમાર પ્રત્યે એમને ભારે અનુરાગ હતો—એટલે
કે ગૂજરાતમાં ચિન્તનમંજીમાં અને 'નાયાનાન દત્તાણી'
પરસ્પરના પર્યાય સ્પર્ધા પડ્યા માનવજનનાં આનંદ

અને વિદ્યાદને—સ્મિત અને અચુને—પોતાની સૌન્દર્યકલ્પિકામા ધબકતા કરવાની અને એ જ રીતે એમદ લહેરાતા સૂતમા જીવનનો કોઈ મર્મ, કોઈ રહસ્ય કે અનુભવનો કોઈ નિષ્કર્ષ આપી દેવાની એમની શૈલીની શક્તિ પાછળ એમની નૈસર્ગિક જીવનશૈલીનું પણ બગ હતું જેવા સયમ, લાઘવ અને લાક્ષણિકતા એમની જીવનરીતિમા હતા તેવા જ એમની કલ્પિકામા પ્રગટયા.

ગુલાબની પેઠે કંટકો વચ્ચે પણ એમની જીવનશૈલી કુસુમિત રહી એ જીવનકેનાનું રહસ્ય હતું જીવનના કુરૂપ-સુરૂપ સાથેનું, સમતા-વિષમતા સાથેનું, સવાદ-વિસવાદ સાથેનું રનેહભયું સમાધાન અને જીવનને નેઈનજી લીધા પછી આવતી વિવેકશીલ મધુર સમજણ એમના હૃદય-રસથી રસાઈને જે કંઈ આવ્યું તે જીવન અને સાહિત્ય પ્રત્યેની અનન્ય પ્રીતિ અને ભક્તિરૂપે આવ્યું કોઈ શુભ સૌન્દર્યમય આવિષ્કારને ઝખતી આરાધનારૂપે આપ્યું.

અને આ કારણે જ ધૂન વ્યાધિ વચ્ચે પણ જીવનના અતિમ દિવસો સુધીનું એમનું આત્મમગ્ન અણનમ રહેું મદ્દા હરિયાળી રહી પ્રસન્ન મધુર પ્રેમાગ્નિ સ્મિત વેશનું એમનું સુકુમાર સૌમ્ય વ્યક્તિત્વ એવું જ અકબચ રહેું.

આમ પ્રૌઢ કવિ તત્ત્વસાનીને વરી હોય એની વિશદ બાનીમા એક દાયકા સુધી મનનાત્મક લાવસજાર સાહિત્ય વેરતા વેરતા આ કલામ્હર ૩૧ વર્ષની કુમળી કુસુમવયમા જ આપણી વચ્ચેથી વિદાય થઈ ગયો. કણની કવિતાનો આ ગુનાગી ગાયક કૃમ જેમ ખીલ્યો તો પરિમલ જેમ વેરાઈ ગયો.

માનદૈયાની અનત અનુભૂતિઓ, ઝખનાઓ, આનંદ-વેદના અને અશ્રુ વ્યક્ત થના મધે અને જે કાર્ત્ત સર્જાય તે સર્જન તે પગી ગમે તે માધ્યમ દ્વારા વ્યક્ત થાય—વાણી, રંગ, રેખા, સ્પર્શ, સાંઝ, સ્પર્શ—ગમે તે દ્વારા આ અભિવ્યક્તિ નિર્માણની—સર્જનની કક્ષાએ ત્યારે જ પહોંચે જ્યારે તે માત્ર અભિવ્યક્તિ જ ન રહેતા નવા પરિમાણ પામે, નવો વિસ્તાર સાધે પણ આ નવો વિસ્તાર પણ ત્યારે જ સધાય જ્યારે આ અભિવ્યક્તિ આકારના સૌંદર્યની સાથેસાથે સૌંદર્યના આકારને પણ સિદ્ધ કરે આમ ન કરી શકે તે સર્જન સર્જન ન રહે—માત્ર metaphysical form બની જાય

વાણીની યામતમા પણ આમ જ છે શબ્દ એ આખરે મૌનનું જ રૂપ છે મૌન એ મૂળ છે, જે પોતે પોતાની જ માગીમા રોપાએન છે એનાં ઊડાણોમા રહીને એ ઉપર આવે છે—શાખમાં લહેરાય છે, પડનવોમા પથરાય છે, ફનમા ડોકાય છે ફળમા પકવ થાય છે અને આખરે ખીજ બની પોતાની જ માગીમા રોપાર્ધને પોતે પોતામા જ સમાર્પ જાય છે શબ્દનું ફક્ત આ મૌનનું ઉપર આવેલું મૂળ જ છે એની સુકુમાર પાખડીઓ ઉપર સુદરતા તુપાર બની ફરે છે તો એના દૈયાની ફારમ હવામા વિગ્તરી હવા જેટલો જ વિગ્તાર મેળવે છે

આ મૌનનો ઉદ્ધાર તે શબ્દ આ શબ્દ જે શબ્દ કહે તે ઝીનવો સદૈય નથી લલિયા અમથાય બનાય પણ મૌન લખાવે ને લખાય તેવા લલિયા બનતું કમિન છે પહેલામા હાથની યાત્રિક શક્તિથી કામ ચાલી શકે, ખીજમા તો કંઈ ખીજું જ જોઈએ આ ખીજું તે—દૈયાની જાગૃત સાવધાન જૂમિમા, શયના સત્યારને પણ સવેદતી સરવી હન્દિયો, લોકીના પ્રવાહમા એકરૂપ થઈ ગએલો

લયપ્રવાહ, રેશમરેશમ રોપાઈ ગએતુ ગીતનુ સંગીત ને સૌન્દર્યને
 જ્ઞેવાની અનુભવવાની, માણુવાની ગોઠક કલાની સાથેનાથ એક
 Vision—આવું —

To see a world in a grain of sand,
 And a Heaven in a wild flower,
 Hold Infinity in the palm of your hand
 And eternity in an hour !

—આ બધું મળે ત્યારે શબ્દ જીનાય—એ શબ્દ જે મૌન લખાવે છે—
 જે પ્રભુનો ઉદ્દગાર છે પણ કના રનો પથ તો કળિ છે હજુ—દૂર છે
 મજિન કારણ કે શબ્દને જીના માત્રથી નહિ આવે જીનીને સઘરી
 રાખવાથી તો એને બધન આપ્યું કહેવાશે એને તો મુક્ત કરવો ઘટે—
 વિકસાવવો ઘટે—વિસ્તારવો ઘટે વાદળી જેવી રીતે વર્ષાને પોતામા
 ભરીને માત્ર એનું વહન જ નથી કરતી, એને મુક્તિ આપે છે, વરસાવે છે,
 નવો વિસ્તાર આપે છે—તેમ પોતાના દેયાકૂની ફેરમનો પાસ આપ્યા
 સિવાય આ શક્ય નથી વાણીના નિર્માતાએ મૌનના રેશમમાથી જે
 સૌન્દર્યપટ સર્જવાનો દોષ છે એ તો જ સર્જ્ય જે મૌનના આ રેશમમા
 કનાકારના દેયાનું રેશમ ભરે—પરણ કે ચાર હો ના મિનન વિના ચૂબ—
 નનું કાવ્ય સર્જાતું નથી, હૈયેટયા મળ્યા સિવાય પ્રીતની ક્ષિતિજ બનતી
 નથી પણ આ તાણાવાણા વણાયા પછી જે સૌન્દર્યપટ સર્જાશે તે
 ખરેખર તિતરમી દુશે—એની આશી અસુન્દર પણ સુન્દર બની જશે ને
 ભવ્યની ભવ્યતા તો પ્રગટ થશે જ, પણ કણની કવિતા પણ કુમકુમ પગની
 પાડતી દોડી આનશે

આ કણની કવિતા ગાનાનું સૌભાગ્ય મળ્યું છે આ કણના કવિને ! અને
 એ કણ પણ કેવા ?—ઉત્પાસ ને અશ્રુ જેવા, સયોગ ને વિયોગ જેવા,
 સ્વપ્ન અને સિદ્ધિ જેવા, જિન્દગી ને મોત જેવા ક્યારેક વિરાટ—
 ખીણ ઉપર ઝગુખી રતેના ધુમ્મસ જેવા, સૂરજ-ચંદ્ર જેવા, આદતીના
 સાગર જેવા, મેઘના ધમટોપ જેવા, ગાઢ વનરાઈ જેવા તો ક્યારેક નાન

કહા—આમનું મિન્દુ, જનકતા જનમની જનમની લહેર, દોનું ગીતમ
 દ પન, પ પીનં ઉડુપન, કૃષ્ણપાદી ઉપરના પ્રાકૃતમિન્દુમાં પુરાઈને પોગે
 ખાઈ રહેલી—મમ્મિનો ગ્રાસ માખી રહેલી—કામની કોઈ કુમુભવ
 કાણ—આ બધા જેવા !

મને તો કણની કવિતાને ગાતા આ કલાસ્વરૂપમા ભારોભાર શક્યતાઓ
 ભરેલી દેખાય છે સાહિત્યના આ સદિષ્ટ સ્વરૂપનો ફલક બદારથી
 નાનો દેખાય, પણ અદ્યતી આબને કીચે તેવો છે એનો બાલ વિન્યાસ
 લહેર જેવો લાગે, પણ આતરિક શક્તિ સાગરની છે એના આ વિન્યાસનું
 રચનાભગીઓની ખટા પણ વિધવિધ છે વર્ણુમાધુર્ય, રૂપકો, અનુમા
 ને શીનાના ચારુ સૌન્દર્યને અહીં જોજો અવમાશ છે તો મદ્યના ગૌરવ
 ની સાધેસાથ પદ્યનું લયમાધુર્ય પણ અહીં પગની પાડે છે સામીરીતે
 નિષ્ઠાથી બેઠાય તો આ નાનકડો કાન્યપ્રભર આકારના સૌન્દર્યની સાથે
 સાથ સૌન્દર્યના આકારને પણ સિદ્ધ કરવાની શક્યતાઓનો અણસાર
 આપે છે, કારણ કે હૂન જેવા એના મનાયમ માસુમ મુકુમાર કદમા પરા
 ગતો એવો પ્રાણુ ધમકે છે, જે વાલુ જેટલો વિકાસ પામવાનું કૌવલ ધરા
 વે છે

—અને આ બાગ પણ આવા કૂલોથી ફોરમફોરમ છે અહીં ડોનર ને
 મોગરો, કેવડો ને કેતકી, રાતરાણી ને ચપો, ગુનામ ને ગુનમહોર બધા
 જ બિઘડ્યા છે આ કૂલો ઉપર ચર્ધને વહેતી દવાનો લોચનિયે થતો
 સખુ રૂપાંગો સુતાસિતરૂપર્ગ અનુભવી હૂનહૂનને આ ફોરમફોરમે કૂમી જવા
 દિન થાય છે —મારણુ કે ફોરમફોરમે કનાકાર ખુદ અહીં પ્રસરી ગયો છે

અહીં આ મોનના રૂપેરી પ્રવાહમા સર્ગક સ્વર કૂમી ગયો છે અને
 શબ્દના પદ્મની પર પરારૂપે ઉપર આવ્યો છે અહીં એટલે જ દવે
 પરાગપરાગ છે— બધું જ પરાગપરાગ છે

‘રનેદ-સગમ’
 રામટેકરી રોડ
 પોરબંદર
 ૩૧-૩-૧૬

ડૉ. ચન્દ્રકાન્ત દસાણી

નાથાનાથ દત્તાણીના નામ આગળ સ્વર્ગસ્થ શમ્દ મૂમ્તા હૃદય આયકો અનુભવે છે આટના આટલા વર્ષો થઈ ગયા છતાં એ ચાલ્યા ગયા છે એ વાત બાહે હૃદય માની શમ્તુ નથી જેવો પોરનન્દર નજીક પહોંચુ છુ કે મનમા ત્યા મળનારા મિત્રોના ચહેરાઓ સ્થિર થઈ જાય છે—રતિનાન છાયા, સુધાશુ, જગદીશ અને જગનનાથ પરમાર, દેવજી મોડા, એ આવડા અને એ જાણા અને નાથાનાથ દત્તાણી એ બધા મિત્રો સામે આવજો, હસજો, હાથ મિનાનજો, નયનમા બધા ના સ્નેહનો આખો સાગર જ નહીં જો શે થે જઈશું, થોડી વાર પછી બધાએ ધીમે ધીમે વીખરાઈ જશે ઉવટે જશે નાથાનાથ—‘શુનામભાઈ, પાછો તરત આનુ છુ હો,’ કહીને ને પાછા એ તરત આવી પહોંચશે ને દિવસનો જોટલો ભાગ રહી શકાય તેટલો મારી સાથે જ રહેશે મધા મિત્રો જોડે વાતો થશે, તગડા મરાશે, ઉગ્ર ચચાઓ પણ થશે પણ એ તો બને તેટલા શાત જ જોઈ રહેશે માત્ર તેમના ચહેરા ઉપર સ્મિત પથરાયેનું રહેશે—નિરતર, એ સમગ્ર સમયાવધિ માટે

આજે મારી સામે એમનું પ્રસિદ્ધ ચનાર પુસ્તક ‘પદ્મપરાગ’ પડ્યું છે ત્યારે મને તો એ પુસ્તકની લીગીએ લીગીમાથી એ સદ્ગત સુહૃદનું નિર્માણ અને પ્રેમભર્યું સ્મિત જ દેખાયા કરે છે અને દેખાયા કરે છે ગિન્દગીની આ મહેદિવમાથી નિરામય રીતે જે વાનગીઓ માણી શકાય તે માણવાની વૃત્તિ નિરામય રીતે માણે રી એ વાનગીઓ પણ કેની સપન અને છતાં કેની રસપૂર્ણ હતી, અને એમના જંદરમાથી પચીને એ કેનું નિર્માણ જતા બનિષ્ઠ લોહી બનારી દેતી એની સાબિતી આ પુસ્તકમા સઘરાએની તેમની ચિન્તનકણ્ઠિકાઓ પૂરી પાડે છે આ પુસ્તકના નામ સાથે જરા રમત કરીને કહું

તો નાથાનાથ પદ્મ દત્તા, અને આ પુત્રપ્રાપ્તિ એમનો પગમ આપણે મારે
એ મૂળી ગયા છે

નહિતર મારિત દત્તી એમની જિન્દગી તો અદાર વાર્તી કુમળી વગે
આખા કુટુંબની જનામદારી તેમને શિરે લદાએતી હતી અભ્યાસ મૂળી
દેવો પડ્યો, સસારમા જ્ઞેતગતુ પડ્યુ, મનની ઘણીધણી મહેઝાઓ
મનમા રહી ગઈ હતા હૃદયના દ્વાર તેમણે દમેશા ખુલ્લા જ રાખ્યા, ને
દત્તવરને મ્દીરે બૃહ્યા સિરાય હૃદયના કોણને પાણુ એ છાન્યા ત્યા મુધી
સમૃદ્ધ કરતા જ રહ્યા પોને નહોતા લણી શમ્યા કઈ નહો નાનો ભાઈ તો
છે ને ? ચંદુને ભણારીશ ચંદુને ભણાવ્યો ને એનો સંતોષ અનુભવ્યો
એ ચંદુભાઈ જ્યારે ડો અન્દ્રકાન્ત દક્ષાળી તરીકે જાહેર થયા ત્યારે
નાથાનાભાઈ નો આનંદ જ્ઞેયો હોય ! ચંદુભાઈ પોતે જ લખે છે
' એક બપોરે અમે સો જમવા એ । હતા ત્યારે મારો પાસ થવાનો તાર
આવ્યો ત્યારે ભાઈએ લાભીને મ્થુ ' હવે મારાથી જમાશે નહિ માડુ
અતર તો આનંદથી ભરાઈ ગયુ છે ' ને એ પછી આનંદના પરમ
આવેગમા તેઓ જમ્મેના જ નહિ ('નવચેતન' એપ્રિલ '૬૨)

પણુ એમનો આ પ્રેમ માત્ર ભાઈમા જ કે કુટુંબમા જ સીમિત નહોતો
રહ્યો એ તો સમગ્રમા પથરાઈ જવા માગતો હતો એટલે તો એમણે
પોરમંદરમા જ અનેક પ્રવૃત્તિઓ ઉપાડેતી શહેરની નગરપાલિકાના તેઓ
સભ્ય બન્યા હતા અને તેની અનેક સમિતિ-ઉપસમિતિઓમા મદત્તવનુ
કામ કરતા શહેરમા 'યુનિ ઍસેસ'ની પ્રિધિસરની સ્થાપના પણ તેમણે
જ કરેતી એ સરથા દ્વારા પોરમંદરમાં અનેક પ્રકારની સરકારપ્રવૃત્તિ
ઓનો પ્રારંભ થયો આ માસના ગીતો 'નો કાર્યક્રમ પણ મને ખ્યાલ
છે ત્યા મુધી, યુવક ઍસેસની પ્રવૃત્તિને કાગે જ જાય છે એ નાથાનાથ-
ભાઈ નો સગીતનો રસ પણ બતાવે છે એ રસની પૂરી સિદ્ધિ તેમણે
વિશ્વકર્મા રેજયતિ રાસ-ગરબા સ્પર્ધા ની સ્થાપના કરીને મેળવી શરદ
પૂનમને દિસે પોરમંદરની પ્રજાને રાસગરમાના સુમધુર સ્વરથી ભરી
દેવાની કાર્યવહીમા તેમનો કાગે નાનોશ્વનો નહોતો

અને મેં આગળ જણાવ્યું તેમ તેમની ત્રીજી ભાવનાનાં જ આ બધાં મુદ્દા ઇલાકા એ ભાવના એમનામા કેટલી પ્રગળ હતી તે તો આ ‘પદ્ય પરાગ’ પુસ્તકનું પહેલું વાક્ય જ સિદ્ધ કરી આપે છે શ્રી દત્તાત્રીનું એ વાક્ય છે

‘મારે મન પ્રેમ એ પરમેશ્વર છે, એ પ્રેમ જે માતૃ-શિવ-સુન્દરનો ત્રિવેણીસંગમ છે.’

એ ત્રિવેણીસંગમ સાધવામા નાથાના દત્તાત્રીએ જિન્દગીનો સદુપયોગ કર્યો હતો તે તો તેમની કાર્યશીલ સેવાપરાયણ જિન્દગીની સાથેસાથ તેમની સાહિત્ય ને કલા પ્રત્યેની પ્રીતિભરી જિન્દગી જ સાબિત કરી જાય છે આટલી ઉમરે પણ—એમ્પ્રીસ વર્ષની ભરજીવાન વયે તો એમની જિન્દગીની લીલા સદેનાર્થ ગર્ભ હતી તેમણે કેટલું બધું લખ્યું હતું ? કાવ્યો, વાર્તાઓ, ચિન્તનકલ્પિતઓ અને આ બધાંમાં શાયરી એમને કેટલી બધી પ્રિય હતી એ તો એમની સાથે કનાકો ગાગ નાર જ જણી શકે વાર્તાઓમા પણ તેમની ઊગતી જતી શક્તિના દર્શન થતા હતા કદાચ એ દિશામા તેમના પ્રયત્ને તેમને સારી એવી સિદ્ધિ અપાવી હોત પણ તેમની અભિવ્યક્તિનું મુખ્ય વાહન તો તેમની ચિન્તન કલ્પિતઓ હતી, તેમનો પદ્યપરાગ હતો એમને તો એમના એ પ્રિય પ્રખરને અહીં પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ કરવામા આવે છે એ સર્વથા યોગ્ય છે આની બધી કલ્પિતઓ એ માણસને મૂઝી કેમ દર્શે ? કેટલા બધા ભાવ, સ્થિતિ વિચાર, ચિન્તનનું વહન કરે છે આ કલ્પિતઓ ! ને છતાં બધું જ એક જ જગ્યાએ એક ને એક વાતનું પુનઃપ્રયત્ન એ બધામા થાય છે પાસાદાર શૈલીમા એમનું ચિન્તન, કલ્પિતઓમા વહેતું ચર્ચન આ પુસ્તકના પાનાઓ પર વહેતું રહે છે

આગળ મેં એમના જીવનમા એમને સહેવા પડેલ મટાઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે ને છતાં મેં મ્હુ છે કે એમના ચહેરા ઉપર હમેશા સ્મિત જ પથરાયેલું રહેતું એ યોગ પ્રાપ્ત કરનાર માણસ જ નહીં શકે કે—

૨. પ્યારા ગુલાબ, મદદ કંટકની સોજતમાં ગહેલું
છતાં સ્મિતને સલામત રાખ્યું.

કુતુમિત જીવનકલાનું આ ખુરશોદાર

ગુલાબી રૂપરૂપ તું મને એકવાર તો કહે ! [પૃ. ૧]

એ મહમ્મ ગુનાએ એમને જરૂર હતું જ હતું !

આજે જીવનનો સઘર્ષ જ્યારે આટલો બન્યો ભરડો ભરડો લઈ રહેવો છે ત્યારે એમના ચિંતનની આ કાળી પાળ ખૂબ જ આશ્વાસન થઈ પડે તેમ છે

જીવનમંઘર્ષ બુજંગ બની ચોતરફથી જ્યારે

ભરડો લઈ રહ્યો છે ત્યારે હમતાં હમતાં મહેલું

અને સહેતાં મહેતાં હમલું એ જ એકમાત્ર

જીવનને જીવવા જેવું રાખવાનો તરણોપાય છે. [પૃ. ૧]

વિધવિધ વિચારોના વિધવિધ ભાવોના પરાગ આ પત્રે સઘર્ષ છે અને તેમાથી જડતો પરિમન છૂટે હાથે ચારે દિશામાં વેરી દીધો છે એમા ઉ માસભર, કવિત્વમય, ભિન્નપ્રચુર ચિન્તનો છે, તો વ્યવહારમા જેવું સત્ય નિત્ય ઉતારવાનું હોય એવી જીવનનો સાર સમજનાર સુસ્ત મનુષ્યની વાણી પણ છે એમા જીવન વિશે અભિનવ ઉદ્દેશો ને આવેશો છે તો મૃત્યુને નિરહાવતા પણ અને ખડો છે જાણે આ જીવાન માણસને જીવનની જોડેજોડે જ મૃત્યુ જોડે પણ બાંધી દેવાની છે એનો ખ્યાલ સતત આવતો રહેતો ન હોય ! તેઓ કહે છે

મોત એ જીવનનો કંઈ અંત નથી,

પણ છે નવજીવનનું પ્રભાત.

મોત નથી આવ્યું,

લાબી સફરમાં જરા નીંદ આવી ગઈ. [પૃ. ૧૫૬]

પણ તેમનો મુખ ઉઘ્યાર તો જીવનનો છે, જીવનમાની શ્રદ્ધાનો છે

એ માટે એક કવિત્વમય ઉત્તરથી જોઈએ

‘ કમળલક્ષ્યામ રાત પડી.

ભારે નિરાશાએ મને એ રાતે ઘેરો પડેલો. તનને કશર ન પડેલો, મન બેચેન પડ્યું, આંખોમાં નીંદ નહોતી. રાત આખી હું નિરાશાના અંધારમાં અટવાયેલો રહ્યો અને રહીરહીને મેં તારલાએને પૂછ્યા હયું. ‘નિરાશા મારી કદી દૂર થશે ખરી?’

પણ નદાખટ તારલાઓ તો ન બોલે કે ન ચાલે ! માત્ર મેરકે મેરકે ઉડ્યા જ કરે.

મૂંઝવણ મારી વધતી ગઈ, અને એમ રાત પણ. અરુણોદય પહેલાં અધિકાર પ્રગટ બને જ ને ? આખરે વીતી રાત ને ઊંચું પ્રભાત. પ્રભાતના પહેલા કિરણે હાસ્યનાં કેન્દ્રાં વેરતાં મને પૂછ્યું : ‘ આપું તારા પ્રશ્નનો ઉત્તર ? ’

મેં કહ્યું : ‘ નહિ તો ! ’ ઉત્તર મળી ગયો મને !

—‘એ વખતે તન મારું ઉળવું ફૂલ થઈ ગયું હતું. મન ચેતના અંસરી બળવતું હતું, આંખોમાં અનોખું તેજ બળકે બળકે થતું હતું અને સ્વરમાં મારા, શ્રદ્ધાનાં લાખલાખ કિરણો ચકચક થતાં હતાં !’

(૫ ૮૮)

એ શ્રદ્ધાની ખુમારી જ એમની પાસે ગવડાવે છે

હોય પૂતમ ચાંદની કે હો અમાસી અધિકાર,
ધ્રુવ એના સ્થાન પર નિશ્ચલ અને છે નિર્વિકાર !

(૫ ૧૫૩)

આવા કાચમય ટુકડાઓ—મદ અને પદ બન્નેમાં—નાયાના દત્તાણીના લખાણોમાં ઠેરઠેર વેરાએના પડ્યા છે તેમાથી વીણાય તેટલા વીણીને તેમના લઘુ બન્ધુ ડો ચન્દુભાઈ દત્તાણીએ બને તેટલા અહીં આપણી સમક્ષ ગોઠી દીધા છે એ ટુકડાઓને, કણિયઓને, પદ્મના એ પરાગને આપણે નજદીકથી જોઈએ છીએ ત્યારે એમાથી આપણને જણે એક જાતની મહેક આવતી અનુલવાય છે, ને આપણા કાનમાં સ્વ નાયાનાવનુ એક વાક્ય અચડાય છે ‘બહેકો નહિ, મહેકો’ (૫ ૫૪) ખરેખર, એ તો જીવન જીતી ગયા અને મહેક મૂટી ગયા

આપણે બધા એ મહેકને મન ભરીને માણીએ તો એમનું જીવ્ય પણ સાર્થક ગણાય અને તેમનું મૃત્યુ પણ ધન્ય બની જાય

પણી કૃપાથી અશકય પણ નકય બને છે 'જનકન્યાણ' તેનો જીવતોજીવતો દાખલો છે કોઈપણ ગૂજરાતી પત્રને, કોઈ પણ કાગળમાં, જેટલો સહકાર નથી સાપડ્યો એટલો આવકાર 'જનકન્યાણ'ને મળ્યો છે હજી પણ ઉત્તરોત્તર તેનો વિકાસ થતો જ રહેશે એવો પાકો વિશ્વાસ છે

માસિકની અમૃતપૂર્વ સફળતાથી પ્રેરાઈને, આ દ્રષ્ટના મૂળજન ટેલુને અનુનક્ષીને, અમે પુસ્તકપ્રકાશન પ્રવૃત્તિ હાથ ધરી છે સસ્તા, સારા ને સાત્વિક પુસ્તકો, આ કારમી મોઢવારીમાં પણ જનજાને સોઢી કિંમતે મળી રહે તે અમારો મુખ્ય આશય છે

એ દિશામાં પણ અમને અપૂર્વ આવમાર મળ્યો છે પ્રત્યેક પ્રકાશનની પ્રથમાવૃત્તિ ૫૦૦૦ નક્યોની પ્રગટ કરીએ છીએ છતાં, લગભગ દર એક યા બે વરો નવી આવૃત્તિ જાપરી પડે છે ગૂજરાતની પ્રજા કદર હીન નથી તેનો આ પ્રત્યક્ષ પુરાવો છે

આ પુસ્તકના લેખક સ્વર્ગસ્થ શ્રી નાથાનાન દત્તાણી સાથે આ સંસ્થાને આત્મીય સંબંધ હતો બીજી કોઈ પણ સંસ્થા કરતા અમારા માટે તેમને સવિશેષ પક્ષપાત હતો તેમનું આ પુસ્તક તેમની હયાતીમાં પ્રગટ થઈ શક્યું હોત તો વધુ આનંદ થાત હતા, મોડે મોડે પણ તેના પ્રકાશનનું સહભાગ્ય અમને જ મળે છે એથી સંતોષ અનુભવુ છું

આ પ્રકાશન ગૂજરાતી સાહિત્યમાં આગવું અર્પણ છે આવાં પ્રાણવાન પ્રકાશનો ગૂજરાતી ભાષામાં ખૂબ જ ઓછા છે તેની તમામ આગતિઓ જાપવાના હજી આ સંસ્થાને આપરા બદન શ્રી ચંદુલાન દત્તાણીનો ખૂબ આભારી છું આ પ્રકાશનને પણ યથોચિત આરકાર મળશે જ એની શ્રદ્ધા સાથે વિરમુ છું

મણિનગર,
અમદાવાદ-૮
૧૫-૩-૬૬

શ્રી પ્રણિત મેવા દ્રષ્ટ વતી,
ચંદુલાન શંકરાલાન પ્રણપતિ

❧ મારે મન પ્રેમ એ પરમેશ્વર છે—એ પ્રેમ, જે સત્ય-શિવ-સુન્દરનો ત્રિવેળી મંગમ છે.

❧ રે, પ્યારા ગુલાબ ! —સદા કંટકની મોળતમાં રહેવું, છત સ્મિતને ચલામન રાખવું—કુમુદિનિ જીવનકલાનું આ ખુશ્બો દાર ગુલાબી રહસ્ય તું મને એક વાર તો કહે !

❧ તમે જ તમારું બંધન છે ને તમારી મુક્તિ પણ તમે જ છો.

❧ હું બધું જ શુભાવશું પસંદ કરું, પરંતુ જીવન પ્રત્યેની શ્રદ્ધાને તો કદી જ નહિ.

❧ પ્રેમમાત્ર સુન્દર છે.

❧ કંટકથી વિંધાયા વિના હૈયાનું ગીત ગુલાબી નથી બનતું—પછી એ કંટક પ્રેમનો હોય કે વેદનાનો.

❧ દેવતા, મારા ! હું તો વાહું છું પુરુષાર્થનું તપ, —શાશ્વત્યનું વરદાન નહિ.

❧ અગિય જીવનમાં જેણે કદી આશુ સાચાં નથી, મને કહેવા દો કે, એણે જીવનને કદી પ્રેમ પણ કર્યો નથી.

❧ મોતની મુસકાન માગી હતી, રોતલ જિન્દગી નહિ !

❧ યુદ્ધને પ્રેમના આયુધે જીતે એ જુદું !

❧ ઈર્ષાંશી દાલની ખીજ જાણુ એ પણ છે કે, સારું સર્વનું હોવું જોઈએ—સર્વને મળવું જોઈએ !

૫. જુની કૃપાથી અશક્ય પણ રાક્ય બને છે 'જનકલ્યાણ' તેનો જીવંતોન્નગતો દાખલો છે. કોઈપણ ગૂજરાતી પત્રને, કોઈપણ કાગળાં, જેટલો સદકાર નથી સાપડ્યો એટલો આવકાર 'જનકલ્યાણ'ને મળ્યો છે હજી પણ ઉત્તરોત્તર તેનો વિશ્વાસ યતો જ રહેશે એવો પાકો વિશ્વાસ છે.

માસિકની અમૂલ્ય પૂર્વ સફળતાથી પ્રેરાઈને, આ ટૂંકના મૂળબૂન હેતુને અનુસરીને, અમે પુસ્તકપ્રકાશન પ્રવૃત્તિ હાથ ધરી છે. સસ્તા, સારા ને સાત્વિક પુસ્તકો, આ કારમી મોંઘવારીમા પણ જનતાને સોંપી કિંમતે મળી રહે તે અમારો મુખ્ય આશય છે.

એ દિશામા પણ અમને અપૂર્વ આવકાર મળ્યો છે. પ્રત્યેક પ્રકાશનની પ્રથમાવૃત્તિ ૫૦૦૦ નમ્બેની પ્રગટ કરીએ છીએ છતાં, લગભગ દર એક યા બે વર્ષે નરી આવૃત્તિ જાપવી પડે છે ગૂજરાતની પ્રજા કદર હીન નથી તેનો આ પ્રત્યક્ષ પુરાવો છે.

આ પુસ્તકના લેખક સ્વર્ગસ્થ શ્રી નાથાનાન દત્તાણી સાથે આ સંસ્થાને આત્મીય સંબંધ હતો. બીજી કોઈપણ સંસ્થા કરતાં અમારા માટે તેમને સર્વિશેષ પક્ષપાત હતો. તેમનું આ પુસ્તક તેમની હયાતીમા પ્રગટ થઈ શક્યું હોત તો વધુ આનંદ યાત જતા, મોડે મોડે પણ તેના પ્રકાશનનું સદ્લાભ્ય અમને જ મળે છે એથી સંતોષ અનુભવુ છું.

આ પ્રકાશન ગૂજરાતી સાહિત્યમા આગતું અર્પણ છે. આવા પ્રાણવાન પ્રકાશનો ગૂજરાતી ભાષામા ખૂબ જ ઓછો છે. તેની તમામ આવૃત્તિઓ જાપવાના હક આ સંસ્થાને આપવા બદલ મી. ચંદુલાલ દત્તાણીનો ખૂબ આભારી છું. આ પ્રકાશનને પણ યથોચિત આવકાર મળશે જ એની શ્રદ્ધા સાથે વિરમુ છું.

મણિનગર,
અમદાવાદ-૮
૧૫-૩-૬૬

શ્રી યુનિત સેવા ટ્રસ્ટ વતી,
ચંદુલાલ શંકરાનાન પ્રબંધનિ

❧ મારે મન પ્રેમ એ પરમેશ્વર છે—એ પ્રેમ, જે સત્ય-શિવ-સુન્દરનો ત્રિવેળી સંગમ છે.

❧ રે, ખ્યારા ગુલાબ ! —સદા કંટકની સોળતમાં રહેવું, છતાં સ્મિતને સલામત રાખવું—કુસુમિત જીવનકલાનું આ ખુશ્બો-દાર ગુલાબી રહસ્ય તું મને એક વાર તો કહે !

❧ તમે જ તમારું બંધન છો ને તમારી મુક્તિ પણ તમે જ છો.

❧ હું બધું જ શુભાવશું પસંદ કરું, પરંતુ જીવન પ્રત્યેની શ્રદ્ધાને તો કદી જ નહિ.

❧ પ્રેમમાત્ર સુન્દર છે.

❧ કંટકથી વિંધાયા વિના હૈયારું ગીત ગુલાબી નથી જાનતું—પછી એ કંટક પ્રેમનો હોય કે વેદનાનો.

❧ દેવતા મારા ! હું તો વાંછું છું પુરુષાર્થનું તપ,—સાક્ષ્યનું વરદાન નહિ.

❧ અખિલ જીવનમાં જોણે કદી આંસુ સાચાં નથી, મને કહેવા દો કે, જોણે જીવનને કદી પ્રેમ પણ કયો નથી.

❧ મોતની મુસકાન માગી હતી, રોતલ જિન્દગી નહિ !

❧ યુદ્ધને પ્રેમના આયુધે જીતે એ જીત !

❧ ધર્પાર્થી દાલની બીજ બાબુ એ પણ છે કે, સારું સર્વનું હોવું જોઈએ—સર્વને મળવું જોઈએ !

- ૬૬ અરુણ પ્રભાત અધારી ગતમાથી જ પ્રકટે છે
- ૬૭ છવનના સ્વાગમુન્દર ઓપડથી અલગ રહીને કવાની કોઈ
જામી કદી જજી શકે નહિ
- ૬૮ છવતરના ઝેર જેમને નિતર પીવા પડે છે, ન નારના આ
ઢેલાને કેડ એવાય શકે વસે છે.
- ૬૯ અમત્યના અણિત નિન્ધુને મહાત કના માટે મત્યનુ એક
ગિન્દુ પણ પયાંપત છે
- ૭૦ જિન્દગી તો છે જિન્દાદિલ વેદનાની માધુરી
- ૭૧ વાગતા પહેલા વામણીને વિધાવું પડે છે
- ૭૨ આપત્તિ આવે ત્યારે આત્મ ન ભૂલતા
કસોટી કનકની થાય છે, કથીરની નહિ
- ૭૩ પૃષ્ઠિમાની પ્રગમ્તિ છે થતી, શરૂ તો એમના શિરે બીજને
ધારે છે.
- ૭૪ સમખીને રીઝે એ મ્નેહ લઈને રાચે એ સ્વાર્થ !
- ૭૫ પ્રથમ ખ્યામ તો જાનન ડરો—પરમ પત્ની જાધજો !
- ૭૬ લહેર થાકે નહિ તો અન્ને અડગ ખડકનાયે ચૂરેચૂરા કર્યે જ
રહે
- ૭૭ હારને જિમતથી આવકારે—છતનુ રિમત એ પ્રાપ્ત કરે !
- ૭૮ આધીમા અવિચલ ગહે એ ગાધી !
- ૭૯ ગિન્દુ એ ન ભૂલે કે એને સિન્ધુ જનવાનુ છે, સિન્ધુ એ ન ભૂલે
કે એ ગિન્દુઓનો જનેયો છે
- ૮૦ પારખના રુદનમાથી માણસ જ્યારે પોતાનુ હાન્ય મેળવે છે,
ત્યારે હીકતે તો એ અન્યના આમુ જ કરજે લેતો હોય છે

- ૪૪૪ પ્રેમ જ પ્રેમનો પુરસ્કાર છે.
- ૪૪૫ કવિની કવિતા, એ ગૌંશવમાં રોપાએલ, માના હાલરડાડૂપી
ળીજાંદુરમાંથી પાંગરેલી કુમુભ લતા જ નથી ?
- ૪૪૬ સ્વર્ગ હોય કે ન હોય, પરંતુ માનવીની કલ્પનાના સ્વર્ગ
કરતાં એ સુન્દરતર તો નહિ જ હોય !
- ૪૪૭ ઝેર પીવે નહિ—એ નીતકંઠ તો ઝેર પચાવ્યે થયાય !
- ૪૪૮ સંચય મધુનો જ થાય—ઘડણુ સદ્ગુણ જ થાય !
- ૪૪૯ મરણવા બનીને વિપાદના સમુદ્રનું મંથન કરે ને તમને
આનન્દનું રત્ન લાધશે !
- ૪૫૦ સંયમના અભાવમાંથી અતિરેક ઉદ્ભવે છે, જે વળ્ય
ગણાયો છે.
- ૪૫૧ મધુકરદષ્ટિ કેળવો—અનુકરણકૃત્તિ નહિ !
- ૪૫૨ અસંતોષી સમાન કોઈ અકિંચન નથી. ✓
- ૪૫૩ સંતોષી સમાન કોઈ સમૃદ્ધિવાન નથી.
- ૪૫૪ સુગંધ ફેલાવવા માટે ધૂપસળીને સ્વયં સળગવું પડે છે.
- ૪૫૫ શક્તિની તલવાર ભલે તમારી પાસે ન હોય, પરંતુ શ્રદ્ધા અને
સાધનાડૂપી બને જાણુવાળી ઢાલ હશે તો તમે ગમે તેવા
વિપત્તિ-વિઘ્નક્રમાંય વિજય મેળવી શકશો.
- ૪૫૬ રોનેહ અને સત્ય વડે, તમે ચાહો તો, ચાહો તે છતી શકો !
- ૪૫૭ મેળવવામાં આમર્ય જોઈએ, માણવામાં સંયમી સંસ્કારિતા !
- ૪૫૮ કેળવણી એ કલ્યાણી છે.
- ૪૫૯ ધરતી અન્નપૂજાં છે, તકલી વસપૂજાં.
- ૪૬૦ મોહ સહરા છે : પ્રેમ નંદનવન !

- ❧ તારલા કહી રહ્યા છે : 'આ રાત અધકારના સમુદ્રનું મંથન કરે છે—શા માટે, બાણો છે ?—પ્રભાતના નવનીત માટે !'
- ❧ તમારામાં ઉદ્ભવના વિચારો વિષે તમે કદી વિચાર કર્યો છે ?
- ❧ ધન ન હોય તો કંઈ નહિ, ધનિક હૃદય હોય તો બસ.
- ❧ કટુતા નહિ, પણ કવિતા—સામાને સુધારી તો એ શકે !
- ❧ અહીં કોઈ ગરીબ નહિ હોય, ત્યારે કોઈ ગુનેગાર પણ નહિ હોય !
- ❧ વિજયની પરવા નથી, પરાજયને હસતે હૈયે છુરવવાનું ખમીર પ્રાપ્ત થાય એટલે બસ !
- ❧ પંડના દોષ અને પરના ગુણ પારખવાની વિવેકદષ્ટિ ઉત્પત્તિની ગુરુચાવી છે.
- ❧ આનન્દ છે પ્રભુનો પ્રસાદ.
- ❧ પ્રેમનું કાર્ય જ તો છે—દીવાલ તોડવાનું, સેતુ સર્જવાનું !
- ❧ દુઃખથી દુઃખી ન થઈને પણ તમે સુખી રહી શકો !
- ❧ હું સ્નેહમાં તેમજ સત્યમાં સૌન્દર્યનાં દર્શન કરું છું.
- ❧ રૂપ જ્યારે પ્રેમ કરે છે ત્યારે સવિશેષ રૂપાણું લાગે છે.
- ❧ આરામ હરામ ગણનાર માટે તો કામમાં જ રામ છે, સ્વામ છે તેમજ તીર્થ તમામ છે !
- ❧ પથ્થર બનવાની તૈયારી હોય, એ પૂજા પામવાની આકાંક્ષા સેવે !
- ❧ જુલજુલે કહ્યું : 'મૌન્દર્ય' તો પુષ્પના પરિમલમાં છે !'
- ❧ ફૂલ'કહ્યું : 'જુલજુલના ગીતમાધુર્યમાં છે મૌન્દર્ય તો !'
- ❧ સૌન્દર્ય' કહ્યું : 'જુલજુલક માત્ર સુંદર છે !'

- ૪૪ નિરાશાની નિશાની જોદમા આશાની ટપા પોત્તી હોય છે
- ૪૫ સ્નેહના જીતનુ સમર્પણ એ કુદર પદ ૬
- ૪૬ મૃત્યુ એ હૃદયનાટકનુ લગ્નવાક્ય ન હી, નૂતન હૃદયનો નાદી છે
- ૪૭ મનનનો આનન્દ માણવો હોય તો પ્રનવની પીઠા મહેવી જ રહી
- ૪૮ પ્રવચ એ વિશ્વનુ ચિમન નથી, એ તો છે નવગનન કાજેનુ સમુદ્રમન્થન!
- ૪૯ તૃષ્ણાના પ્રમાદ કરતા ત્યાગની પર્ણકુરી મારી
- ૫૦ શુદ્ધત્વ મહાભિનિષ્ક્રમણ માગે જ માગે
- ૫૧ શ્રમચિન્તન વડે કાગી માટીય ડચન બને
- ૫૨ નિદિની ગુલામી નહિ આધનાનુ ન્યાગીત્વ વાધ્યુ હતુ !
- ૫૩ દુખના ટાકણા વિના હૃદયશિષ્ય ઘડાનુ નથી
- ૫૪ મુન્દરતા એ પવિત્રતાનુ બીચુ નામ છે
- ૫૫ અપેક્ષા એટલી જ છે કે કોઈ અપેક્ષા જ ન નરે!
- ૫૬ જેને પ્રેમ જોડે તેને ગેલ તોડે? ✓
- ૫૭ ત્રિન્દગીની આશ્રકુળને ત્યાગીને ક્યાની કોઈ ટોકિવા કની ગાઈ ન શકે
- ૫૮ સુખમા ચળે નહિ દુખમા ચળે નહિ આનન્દના અમી એ પામે!
- ૫૯ હૃદયમાગની મપારીએ તરવુ હોય એ ભલે લા ૬' બને, પરંતુ જેને તળિયાનો તાગ લેવો છે એવો તો 'ગોદુ' બનવુ રહુ!

❧ પોતાની જીવન-અયોધ્યામાં જે ગમગત્ય નર્મ, એ માથે
રામભક્ત !

❧ વસંતની અપેક્ષા ન રહે, પાનખરની ઉપેક્ષા ન રહે—સમ
તાની પરીક્ષા પશ્ચાત્ત્રાપ્ત થતી એવી ધન્યતાની પહેલા
પ્રતીક્ષા છે.

❧ આકાશના અશ્રુએ ડેવાં અગ્નીભયાં છે દે એ વગ્ને છે ને
ધરતી અન્નપૂર્ણા બની રહે છે !

❧ ધ્વનિ પેટે વિચારના પણ પડઘા પડે છે, માટે સદ્વિચાર
સેવો !

❧ રામનું નામ એ લે, જે ગમનું કામ કરવા તૈયાર હોય !

❧ પાનખર અને વસંતને જીવન-ઉદ્યાન આ રીતે માણી શકે
પાનખરમા દોષના પાદડાને જાખેરીને, વસંતમા શુભનાં
પુષ્પોને વિક્રમાવીને !

❧ શુક પ્રેમનો દેવતા છે, ધ્રુવ શ્રદ્ધાનો !

❧ જીવનમા જ્યારે જ્યારે દુ ખો આવ્યા છે ત્યારે ત્યારે મેં તારો
કેટકેટલો આભાર માન્યો છે ! તે મને આવી અગ્નિ
પરીક્ષાઓ આપી કુન્દનની કક્ષામા મૂકી દીધો !

❧ તમારો આનંદ એ અન્યના વિવાદનો પ્રસાદ ન હોવો જોઈએ

❧ સુખની સુધા પ્યાલી મારે પીવી છે, પણ સહુને પાઈને !

❧ જીવનની મોજડી જોઈ એ ઉઘાડપગાને દુ ખ થયું, પરન્તુ
પછી એક લગડાને જોયો ને એને મુખ થયું ! આખર એની
ઈશ્વર પ્રત્યેની કૃતજ્ઞતાથી સજ્જ બની ગઈ

❧ જીવન-માફતની મંત્ર-ત્રયી જાગો ! બરો ! અમૃતો !

❧ મુશ્કેલીનચક નહિ, હું તો જ મીઠા છું છું, કાળુ કે હું જ ખું
હું કે, જગત વન્દાવન જની જો, કુરુનેત્ર નહિ !

❧ પ્રેમનો કપ્પુ કુળનને પાપ ગધિમ જનાવી મૂકે

❧ કામનાનુ મલિયમદન કર્યા વિના ગીતાનુ જ્ઞાન ન ગાઈ
શકાય

❧ વિષ પચાવે—કૈલાસ એ પામે

❧ ડોઢનાયે હૈયાને—પાપાણહૃદયીને પણ—આઘાત ન લાગી
જાય એનું મતત વ્યાન રાખો, કારણ કે કયી મહ્યામા
અહ્યા છુપાયેલી હોય એની ગી જળન પરે !

❧ અન્યની જીવનવાડીમા આપણે પ્રેમ મદા લમતકપે જ
દો, પાનખગડપે તો ફરી નહિ !

❧ તમારું નિત્યકર્મ જ તમારો ધર્મ જની જો

❧ જીવનમા હાહાજી જેર પણ છે અને છલોછલ અમૃત પણ,
જીવનનુ જેર જે જીરવે—જીવનનુ અમી એને લાધે !

❧ મોહ એટલો જ છે, નિમોહી ! કે મોહમુક્ત મન જને !

❧ અશક્યતા અવનિમા નથી, માનવીની અશક્તિમા છે

❧ જે કર્મ કરે છે પણ ફળની અપેક્ષા કરતો નથી, એને માટે
પડી એ કર્મ જન્ધન નથી રહેતું

❧ માણસને બહાર કરતા એની અદગ્ના હુશ્મનો વધારે હોય છે

❧ પથનો અત હોઈ શકે—પ્રયત્નનો નહિ !

❧ બાધવું દોય તો બાધજો, પણ વેગ સાથે વેર બાધજો

❧ જાત જીતી જેણે, જગ જીત્યું એણે !

❧ ચિદ્વિની અચુકતા પૃથ્વીરાજ પુરુષાર્થને જ પરમાણ પહેરાવે !

❖❖❖ મોહનો મિનારો નહિ, ત્યાગની નીકા જ પ્રેમમાગરનો
કિનારો દેખાડી શકે.

❖❖❖ નમ્રતા એ મહત્તાની માતા છે.

❖❖❖ ખરી સુંદરતા વસ્તુમાં નથી, એને જોવાની ખરી દષ્ટિમાં છે.

❖❖❖ એક બાબુ મૂલ્યવાન મોતી હતાં, બીજી બાબુ હતાં પારકાના
દુષ્ટે દ્રવી જઈલા કુમુભકલેષ્મનાં મન્યાઈભર્યાં પવિત્ર આંધુ!
મોતી છોડીને મેં એ આંધુ લીધાં, એ અમૂલ્ય આંધુ!....

❖❖❖ મજિલે પડેઆય કે ન પડેઆય, પણ યાત્રીનો ધર્મ તો
પ્રયાણ જરૂરી રાખવાનો જ છે.

❖❖❖ ચન્દ્ર બની કોઈના જીવનાકાશને ઠંઠળી ન શકે તો કંઈ
નહિ, પણ રાત્રી બની કોઈનાયે જીવનચન્દ્રને થસે તો નહિ જ.

❖❖❖ પ્રીત અનેખી દોલત છે—જેમ લૂંટાય તેમ વધે.

❖❖❖ શ્વાસ છે, નિ શ્વાસ છે—પ્યામ છે ને આશ છે—પૃષ્ઠિમા ને
અમાસ છે—જિન્દગીની રાતની શી સાંવરી ગોરી ભાત છે !

❖❖❖ ખરી રીતે તમે મને નહિ, પણ માગ ઉર-મુકુરમાં પડેલા
તમારા જ પ્રતિબિંબને પ્રેમ કરો છે !

❖❖❖ સફળતા સાપડ્યા પહેલાં નહિ, પણ ખરી કસોટી તો એ
પછી જ થાય છે.

❖❖❖ કોઈની જીવનનૈયા માટે સુકાન ન બની શકે તો કંઈ નહિ,
પણ તૂકાન તો ન જ બને !

❖❖❖ માનશો ?—કંટકોને મેં પ્યાર કર્યો, ને મને કૂલોનું હાસ્ય
મળ્યું !

❖❖❖ કવિની કવિતા એ એના પર વીતેલી વેદનાના અક્ષ છે

- ❖ તમારી જામને નહિ, તમારા કામને જોલવા દો !
- ❖ કમી તો છે કમાલ કરનારની—કદર કરનારની નહિ !
- ❖ અંધકાર એ પ્રકાશનો પડછાયો છે.
- ❖ પ્રેમ અને પરિમલ છુપાવ્યાં છુપતાં નથી.
- ❖ અંતર—મુકુર જેટલું સ્વચ્છ, વિચાર જેટલા સ્વસ્થ !
- ❖ ખરેલાં સૂઝાં પાંદડાંની ભસ્મમાંથી કંપજોના દીવા ક્યાં નથી ઝગતા ?
- ❖ વેર વિષ છે, ખ્યાર પીવૂપ છે !
- ❖ જે સાગરમાં મીઠું પાકે છે, નેમાં મોતીયે ક્યાં નથી પાકતાં ?
- ❖ અસત્યનો પ્રતિકાર એ સત્યના સત્કારનો જ એક પ્રકાર છે.
- ❖ મુકાનનો અભાવ એટલે તૂકાન.
- ❖ રામની મહત્તા રાવણના સંહારમાં છે તેથી ય વિશેષ કદાચ શળશીનાં એકાં જોર ખાવામાં છે.
- ❖ સ્નેહ એટલે સમર્પણનું કાવ્ય.
- ❖ કોઈ માટે તમે બીજા ન બની શકો તો કંઈ નહિ; પરંતુ વીજ તો ન જ બનો !
- ❖ મેળવવામાં સામર્થ્ય જોઈએ, માણવામાં સંયમી સંસ્કારિતા !
- ❖ નામ તો છે કામનું શુભામ.
- ❖ નામ માટે કામ નહિ, જીવનકલાની સાચી રીત તો છે આ : કામ દ્વારા નામ !
- ❖ પ્રેમ દિલ જોશે, મોહ દેહ !
- ❖ હિંમત ન હારો, ને હાર જીત બની જશે !

૪૪૪ હું એ તૈયા જિતાય

૪૪૪ નિરાશાવાદીને અર્થ ત્ર માજલ દેખાગે—આશાવાદીને અજિલ-
ગુલાવ !

૪૪૪ પ્રેમના પાઠમ અપગેં દુર્ગુણનુ કથીર પણ મદગુણનુ મુવલ
બની શકે

૪૪૪ લાગત એ લાગ્યતા લગાની મુદાગ-ગિની છે

૪૪૪ તમે આમા પાનેલી પ્રેમની અપેક્ષા રાખતા હો, તો આમા
પ્રત્યે પ્રેમ રાખો !

૪૪૪ પ્રેમમા હાગીને જ જિતાય, પરમાર્થમા ત્યાગીને જ પમાય

૪૪૪ અહિ ગા પણ યુદ્ધમા માને છે, પર તુ યુદ્ધ મામેના યુદ્ધમા !

૪૪૪ પરાક્રમ એ સૂચ છે, જે તમને આજી દે છે—ત્યારે પ્રેમ એ
ચક્ર છે, જે તમને ચૂમી લે છે !

૪૪૪ રાત્રિ આવે છે ને કહેતી જાય છે કે પ્રભાત ભિગવાતુ છે !

૪૪૪ મ્નેહુના ત ગેમરમરમાથી ત્યાગતુ ટાકતુ અમર 'તાજ'
મળે છે !

૪૪૪ પ્રેમથી પ્રેમની પ્રાપ્તિ થશે, ત્યાગથી પ્રેમની પગિતૃપ્તિ !

૪૪૪ કોઈ નિશાને ધનધોર અ ધનરની પ્રમારિકા કહી નિ દે છે, હું
એને મનોહર નિશિગ ધાની પગિચારિકા ગણી અલિન હું છું

૪૪૪ આકાશ કૃષ્ણ બને —ધરતી તો વૃદાવન બને !

૪૪૪ વાસના માણસની વિટૃત વૃત્તિમા વસે છે, મયામા નહિ !

૪૪૪ સત્તાની અયોધ્યાગાદી નહિ, વાછી તો હતી મમતાની રામ
પાદુકા !

૪૪૪ ભક્તિના મજને ત્યાગી સુક્તિના વૈકુ ઠે કોણુ જાય ?

- ❧ નારી કેવળ જીવનપથની માગી જ નહિ, પણ જીવનગદ્યની માગધિ પણ છે.
- ❧ આપણે કોઈથી ભય ન પામીએ એ તો નિર્ભયતાની ઢાલની એક બાજુ છે—બીજી બાજુ એ પણ છે કે, કોઈ આપણાથી ભય ન પામે
- ❧ મહત્તાનું માનમરોવર નમ્રતાની હુંગી વટે જ સોલે.
- ❧ માયા અનેહનુ સ્વમાન વિરહની પાનખગ્મ નહિ, વાસનાની વસંતમાં કરમાય છે !
- ❧ જે માગગ્મ તૂફાન હોય છે એને કિનારો પણ હોય જ છે
- ❧ શસ્ત્રો નહિ, માણનો હિંમક છે !
- ❧ અપ્નો મેવવા મુલભ છે, નિદ્રા કપા દુર્લભ છે
- ❧ કદી મૂલ જ ન કપારો, કદી કઈકની શકનો નથી
- ❧ હું તાજમહાલને એના શિંષીની કલા દિગ્દિએ જોઉં છું, ગાહ જહાની શાહી નજરે નહિ !
- ❧ પુરુષાર્થ તો છે કલ્પવૃક્ષ !
- ❧ હૃદયની વાત હૃદયથી ગાલળી શકાય, કાનથી નહિ !
- ❧ માયો ગ્રેમ એક એવો પ્રકૃત અભીવર્ષણ ચ દ્રગજ છે કે, જેની કળા કદી ઘટતી જ નથી !
- ❧ સફળ જીવન મિનાર નિહિના મગીન પાયા પર રચાય છે, ક્ષણજીવી અપ્નોના બુદ્ધિપુદ્ધ પર નહિ !
- ❧ હૈયાના હોજની પ્રીતિ એ જલલક્ષ્મી છે
- ❧ અહતામા મુખ નથી, મમતામા મુખ નથી, સાચુ મુખ તો છે સમતામા !

૬૬ આમજિન અપ્પરા છે, મુજિન માતા !

૬૭ આશાના નાનરમા તો જુમ નામો, હવે તો નિગજાને નવડા-
વવી છે !

૬૮ પ્રત્યેક માનવીનું હૃદય પ્રેમ-પગળ બની જાય, તો પૃથ્વી
સ્વર્ગ બની જાય

૬૯ ઉઝીના અજના ગાથી દિલમા દીવો ન થાય, પારકા પ્રકાશથી
પડનો પથ પ્રગણિત ન થાય

૭૦ આરતીના ફીસા, જેમ પૂજા કરનાર તેમજ પૂજા પામનાર—
ઉભયને સમાન પ્રકાર અર્પે છે તેવું જ પન્માર્થ-પ્રદીપનું
પણ છે

૭૧ મકા આવે છે ને હું જોઉં હું, તમારું હાથ્ય હગઈ જાય છે—
પગનું તમે એ નથી જોતા કે, ફૂલ તો કટક વચ્ચેય હમતું—
ખીવતું જાય છે !

૭૨ મનુષ્ય મૃત્યુને અધીન જે હોય, પરંતુ એના સદ્ગુણો તો
મૃત્યુ-રથી હોય છે !

૭૩ એક વળત એક વૃક્ષના ફળફૂલ વચ્ચે ચચાં જાગી પડી—
ફૂલ કહે 'વૃક્ષ મારા વડે શોભે છે !'
ફળ કહે 'ના, હું છું તો વૃક્ષ છે મારા લીધે જ એની સાથે'
કતા છે, એનું નવજીવન છે !

આમ ફળ અને ફૂલ જોરજોરથી શોર મચાવી રહ્યા હતા ત્યારે
પાયાના પથ્થર સમા ભો-ભી ૧૨ રહેલા મૂળ મૂગા હતા !

૭૪ તમારો પથ તમે જાને જ શોધો—પછી તે ચાહે તેવો કષ્ટદાયી
હોય, પછી ભલે તે ચાહે ત્યાં જ તો હોય !

૭૫ તમારી ભૂલને ખીનતની આજે જુઓ !

❧ મનુષ્ય પ્રકાશ માટે જ્યાં જણાવે ફાફાં મારે છે, ત્યારે એની લીતરમાનો આત્મરીપ જાંખાય છે—‘તેજોવધ’ અનુભવે છે !

❧ પ્રેમના માધ્યમ દ્વારા મત્યને અભિવ્યક્ત થવા દે !

❧ જિન્દગાનીની મુઠાલીમાથી આટી જામ પાયા કરે છે—કદી ખુશીના, તો કદી ગમના !

❧ વમત આવે કે પાનખર આવે, પ્રેમથી આવનાર મહુ માટે પ્રેમીના દિલઠાર તો ખુલા જ છે !

❧ પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવા પ્રેમી અપૂર્ણતા પણ આશીર્વાદ સમાન નથી ?

❧ મુખની મુ વાળપ નહિ, માગી તો હતી વેદનાની માધુરી માણી શકે તેવી મસ્તીબરી મુલાખી ખુમારી !

❧ રમિકતા એ શકુન્તલા છે—મ યમરૂપી તપોવનની !

❧ હુ મસ્ત મયખવાર તુ ગેમ રોમ મધુશાળા !

❧ મારુ મ કુચિત દુઃખ, પહેલા જે એના લઘુ વતુંલોમા ગય-
તુ હતુ, તે હવે દેવતા ! મારા, તારા મુલાગી અપર્ગ પછી,
સકલ વિશ્વને પોતામા સમાવવા તત્પર જાન્યુ છે !

❧ તવ કૃપા-મિ ધુતુ એકાદ ગિન્દુ પણ જેણે પામી લીલુ છે, એને પછી, કૃપાનિધિ, દોષનીયે કૃપા પામવાની તમા રહેતી નથી !

❧ હવિ ! ગાલુ જ હોય તારે તો, જીવનમગ્નિતાની સપાટીના નહિ, જીવનમાગરના ઊ ડાણોને વયોવતા ગીત આ ને મુક્તકંઠે ગા !

❧ દેવતા ! કા મારા સ્વપ્નોને જાળ જનાવી દે, ને કા મિદ્ધિનો મુવર્ણદીપ જલાવી દે !

▣ પ્રકૃતિમાં વસંત પ્રતિવર્ષ આવે છે—એનો અર્થ એ જ કે, જીવન અનંત છે—મૃત્યુની પાનખર પછીયે નવજીવનની વસંત આવવાની છે ને અચૂક આવવાની છે !

▣ સાકી ! પ્રેમનો એક માત્ર જીવન માગ્યો હતો, મોહનું મદિરા-લય નહિ !

▣ મેં તને મોત મોકલવાની ક્યારે ના કહી છે ? દેવળ આટલું કહ્યું છે : ‘મોતને મોકલે તો છે મોકલે, પણ એ પહેલાં નિર્ભયતાને મોકલજે—એ નિર્ભયતા કે જેનું દર્શન તે પેલા કાલિનાગને નાથતી વેળા કરાવ્યું હતું. બાકી કાચરના શખ-વન મોતને તો હું શું કરું ?’

▣ કુસુમકોમલ સ્પર્શે તારા બિંધ મારી જિંદે ના, તો દેવતા મારા ! વધુ પ્રહારે પણ, મને જગાડી જજે—જગાડી જજે !

▣ સારુ, એ જીવન તારી પ્રેમલક્ષિમાં જ વિતાવ્યું છે. અહીંનું મારું કર્તવ્ય અમાપ્ત થશે ને તારો સાદ પડશે ત્યારે હસતે મુખે ચાલી નીકળીશ,—પણ સંશોભ એટલો જ થાય છે અંતરે, કે દ્વારે તારે આવી જિલો રહીશ ત્યારે, તવ ચરણે ધરવા મુજ લિખારી પાસે મળિમૌક્તિકો નહિ હોય, હશે માત્ર તારા પ્રત્યેની મારી જીવનભરની પ્રેમલક્ષિના પ્રતીક સમું તુલસી પત્ર ! અખિલ જીવનની અખંડ આરાધનાના કળ મમા એ તુલસીપત્રને હું તો વિનમ્ર પ્રેમઘ્રદ્વાથી તારા પતિત-ભાવન પાદપદ્મે ધરી, તારી ચરણપ્રલિ મસ્તકે ધારી, નત-મસ્તકે તારી સમક્ષ જિલો રહીશ. અને તું તો દેવતા મારા, લાવજૂખ્યો છે, પ્રેમનો પિયામી છે. વર્ણી, મુદામાના મૂઠી તાંદુલ તેં સ્નેહથી સહુર્પ સ્વીકાર્યા છે : તો કૃપાનિધિ, મુજ રંકના આ તુલસીપત્રને હુકરાવતો ના, હુકરાવતો ના !

❑ તારું તેડું આવે ત્યારે દેવતા, મારી જાતને તારે ચરણે ફળ-ફળે ધરવા, ખાખર છે તને, હું કેટકેટલા કંટકોના ડંખ સહી રહ્યો છું ?

❑ એ દિવસ યાદ છે !

હૃદયવીળાને કવિતાની કુસુમાંગુલિઓએ જે દિવસે પ્રેરણાના પરાગ સમા મલયાલયમાં પહેલવહેલી અંકૃત કરેલી એ દિવસ હજુયે યાદ છે અને સર્વદા રહેશે !

❑ આવીશ !.....એક દિવસ તારી પાસે આવીશ ને આવીશ ! આવીશ તો અવશ્યમેવ; પરંતુ વિજયની વરમાળ પહેરીને નહિ, સિદ્ધિના સુવર્ણ મુગટ ધારીને નહિ; સફળતાના સિમ્ત સહિતે ય નહિ—પણ આવીશ ભગ્ન સ્વપ્નના ખંડિત ટુકડા લઈને, ડાં કો' મહાન પરાજયની લશ્મ લગાવીને—પરંતુ આવીશ હસતે મુખડે, પ્રેમભક્તિથી છલકાતે હૈયેઆવીશ ને અચૂક આવીશ ! તારાં પતિતપાવન ચરણોમાં મારી જાતનું નૈવેદ્ય ધરવા, દેવતા ! મારા, એક દિવસ આવીશ ને આવીશ ! સંસારનાં સઘળા બંધનો તોડીને આવીશ ને આવીને તારા તારક પ્રેમ-બંધનમાં બંધાઈ જઈશ—સદાને માટે !

❑ તારા સ્થામ મુંદર સ્વપ્નનાં દર્શન ન કરાવે તો કંઈ નહિ, પણ મુરલીધર, તારી મધુરી બાંસીની સૂરગંગામાં સ્નાન તો કરાવ !

❑ બધાં બંધનો ત્યાગીશ, પણ દેવતા ! મારા, તારું પ્રેમ-બંધન નહિ ત્યાગું—કદી નહિ ત્યાગું !

❑ મણિ બની તારા મુગટમાં જડાવા કરતાં, મને તો દેવ, તારે કંઈ મૂલતી માળામાંનું ફૂલ બની તારા હૈયાની ખુશબૂ માણવાનું ગમે.

- ▣ હવનનું પોત માડું, તવ ભક્તિની ભાત વડે ત્રીપો-સદા દીપે!
- ▣ હવનમંત્રામમા મને જીત ન આપે તો કંઈ નહિ, પણ દેવ તા માગ ! અશ્રુમયની તાકાત તો મદા માળૂત મળજે રાખજે !
- ▣ સુમન બનાવ તો માથે માથે તારે ચરણે ધગવાનું મીભાજ પણુ આપજે !
- ▣ ઘણી વાર એવી ઊર્મિ જાગી જાગી જાગે છે, જાગી જાગે છે ને કંઈ જાગી મારા સ્થિતિ ગાત દેયા-મરોવરને જાગાડી જાય છે અને આદોલન જાગે છે કે આ જાગ્યા જ વેગ કાગ્યાને આ મોહક માયાજાળને એક ઝાટકે ભેરીને, આ જાંઘનો જાગ્યો તોડીને, નકલી મહોગ ફાડીને, જાંઘું જ જાંઘું છોડીને કેવળ એકલ પડે ચાલી નીકળું — જમ, ચાલી જ નીકળું ને ગામડે ગામડું ખૂદી વડું, ભટકું, શેરીએ શેરી ને ઘેર ઘેર, પ્રેમની ભિક્ષા માગતો અને પ્રેમની દીક્ષા આપતો, અંતરની જાગી મા પ્રેમની એ ભિક્ષાને સંઘરતો અને સાથે માથે વાળીની વેણુ વડે મ્નેહની સૂરગ ગા વહાવતો જાણે જમ ભટક્યા જ કરું — કે ! જનમ જનમના રણડું પેઠે, ભવોભવના પ્રેમયાત્રી પેઠે ભટકતો જ રહું, અને ભટકવાની કિયાને, પ્રેમની એ યાત્રાને ન હોય વિરામ, ન હોય અંત ! પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મની આરાધના તો અનંત છે, પરંતુ હંમલો નાનો રહે ને તુ પ્રસન્ન થઈ માગવાનું કહીશ ત્યારે તારા હાથમાના સુંદર શનચક કરતા હું તો શતદલ પત્ર જનવાનું પસંદ કરીશ !
- ▣ હવરો જિન્દગી દુરખાન કળતા થે રે ! આટલું મળે હું મારું જાગી જાગી જાય અને જાગીનો જાગવેયો, દેવતા ! મારા, તુ હો !

▣ તમારે સિદ્ધિ મેળવવી છે ? અને એ પણ એવી કે જેને મેળવીને તમને પછી કંઈ પણ મેળવવાનું મન જ ન થાય ? એ માટે તો, ભાઈ, તમારા અંતરમાં અજ્ઞાની આગ પ્રગટ-વી જોઈએ અને એ આગ પણ કેવી ?—મંજિલે પહોંચાડ્યા વગર પળભર પણ તમને પગ વાળીને બેસવા ન દે, કણભર પણ એન પડ્યા ન દે, એવી !

▣ જીવનાકાશને મારા, પ્રકાશથી છલકાવી દેવા તું સૂર્ય કે ચંદ્ર બનીને ન આવે તો કંઈ નહિ; પણ દેવતા મારા, ખરતા તારા સમી એકાદી તેજલકીર તો આંકી જા !

▣ આરાધના આ બધી એટલા જ માટે છે મારા આરાધ્યદેવતા—કે મારા આત્માનો એકતારો એટલો તો સર્વાંગસુંદર બની રહે, કે તને અંખના જાગે ત્યારે તારા સૂર છેડવા તું એના જ ઉપર તારી પસંદગીનો કળશ ઢાળે !

▣ પંથ અજાણ્યો છે, અંધારણ્યો છે, નથી કોઈ ભોમિયો કે નથી કોઈ સાથી સંગાથી—હૈયે કેવળ નાનો શો શ્રદ્ધાદીપ જલે છે અને એ દીપના આછા ઉજ્જ્વલમાં પંથ કાપ્યે જઈ છું—મૂલો પડું તો ભોમિયો બની ઉગારી લેજે, મારા તારણહાર !

▣ એક જ ઝલક માથું છું, જ્યોતિર્ભય ! પણ કેવી !—આખી જિંદગીને રોશન કરે એવી !

▣ હે ગાયક ! તારે જો ગાવું જ હોય, તો સુપુત્ર પ્રાણ જાગે એવું ગા ! થીજી ગયેલા એ હૃદયવારિ વહેવા લાગે એવું ગા !

▣ એક જ અભ્યર્થના છે, મારા દેવ ! અને આરાધના પણ એ-ટલા જ માટે કરું છું, કે મન ગારું એક મોરલી બની જાય, જે વડે તું તારા મંગલ સૂરો વહાવી શકે !

- ▣ તુ મારી માટે જોય નહિ, તો કંઈ નહિ, પણ પ્રભુ મારા તારા મૌનના ગંગીતથી તો મારા હૃદયને બરી લેના છે !
- ▣ જિ દગીની જેઠાચ તેટલી મદુર જેડી લીધી છે, હવે અધિક આગળ જવાની તમન્ના નથી—નાકસતેય નથી ! ત્યે હવે જીવતરના મ વ્યા તાગે અત્યાગ મુધીમા સાપડેવા અનુ ભવોના રીપ જલાવીને જોડો છું—જોવી આશાએ કે, મારે કોઈ બધુ—પ્રવામી માટે કદાચ એ પથદીપ બની રહે !
- ▣ તારી બ સરીના સુગ તો ખૂબ માલમયા અ તરે મારે હવે તો બમ એટલી જ આગત છે કે, આખી જિ દગી મારી અથ એક મૂગ—બ સરી બની રહે !
- ▣ ભક્તિનુ ભાતુ બાધી પ્રેમના પથદીપે પ્રકાશતી શ્રદ્ધાની પગ દીના લગનથી સફર કરી ગઈો છું ને મને શ્રદ્ધા છે, દેવ કે મારી મદુરનો અ ત ને તારી સાવરી, સૂરતનો સાશ્વત્કાર—જે બન્ને ભિન્ન નહિ હોય !
- ▣ તારી મહેશ્વિમા, સાકી ! એક દિવસ આવીશ ને અચૂક આવીશ—પ્રેમે છવડતા હૈયાનો જામ લઈને !
- ▣ મારુ આ ખાખોચિયા જેકું જીવન, જે પહેલાં જોના બધિ ચારપણામા ગયતુ હતુ એ હવે, તાગજીહ્વા મારા ન જીવની સ્પર્શે એતનનતુ વહેતુ ઝરાક બની, સહુને જોના નિર્મળ નીરનુ તારક પાન કાવતુ હસતુ—ગાતુ વહી રહ્યું છે
- ▣ દેવતા ! અભ્યર્થના મારી, માત્ર એટલી જ છે મોજડી બની નિરત તારા ચરણે ચૂમવાની !
- ▣ વસત આપે છે, કોઢિયા નુકું છે જોના ગીતના ગળામા આગાહી હોય છે, કે પાનખર આવવાની છે—આ ચે જ રહેવાની !

૩૩. આરુઘ અને સ વમ સ્વજનો છે
૩૪. તમાગ જીવનને લબ્યતાનો એવો તો મહિમુગટ બતાવી દો, કે પછી મત્યુને ય આવવું હોય તો એની યશકવગી બનીને જ આવે !
૩૫. કોટિ જીવન કુળાન કરતા ય, રે, કેવળ આટલું મળે મન માત્ર મ ગવદીપ બની રહે, ને દેવતા ! માગ, તુ એનું તાન્ક તેજ !
૩૬. અ તર-આલો મારા, પૂનમનો પૂર્ણચંદ્ર બની તુ ન આવે તો કઈ નહિ—પણ તારા સ્નેહસ્મિતની બીજ રેખા તો પ્રગટાવી જા !
૩૭. માથો ગેમ મદા દાતા જ રહે છે, યાચક કદી બનતો નથી
૩૮. મેઘ ધરતીને ભેગી રહ્યો છે અને મધૂર ને ચાતક મિલનગીત ગાઈ જદ્યા છે, ત્યારે થાદ તારી દીપક રાગ બનીને અ તરે મારા આગ લગાવી રહી છે, હવે તો આવ, ને મિલનનો મન્દાર ગાઈ એ આગને જુઝાવ, દેવતા મારા !
૩૯. જીવનની મઘગી કર્કશતાઓ, આવો ! આવીને મારી મધુ બ મીમા મમાઓ, અને મધુર મ ગીતનું સ્વરૂપ ધારી મ મ્યમ મા વિચરો ! આવો !
૪૦. ‘જીવન એટલે શું ?’ જિગતા સૂર્યને મે પૃથ્વી પછી એણે તો મને કઈ પણ જવાબ આપ્યા વગર કેવળ પૃથ્વીને પ્રકાશ આપનાવું પોતાનું કર્તવ્ય આપો દિવસ બજાવ્યા ધર્યું છેક મારે આયમતા પહેલાં કર્તવ્યપૂર્તિના સ તોપથી દીપતા સ્મિત સાથે માત્ર એટલું જ કહ્યું ‘કેમ, પ્રશ્નનો ઉત્તર મારી ગયો ને ?’ મે કહ્યું ‘હા’

- ▣ માણું છું દેવ! માગ, કે આટલું આપે મારા આ નાના-શા
જીવનદીવડા વડે જાતે જલીને ય માગ જોઈ માનવજ ધુના
અતરના અધાના ઉલેચી શકુ એટલું તેજઅમી !
- ▣ બનાવે તો દેવ, મને મહાન પુરુષ નહિ, માત્ર તારી જ મીના
સ્વરખિન્દુ બનાવજો !
- ▣ જિ દગીની દોરી સદાને માટે નહિ, ફરીને સધાવા માટે તૂટે
છે !
- ▣ ન આવજે તુ જીવનમા મારા કીર્તિને કચન બનીને, કે ન
મુખ ને મસ્તા બનીને! આવવું હોય તો, દેવતા મારા! આવજે
તુ જીવનવાદ્યે માગ, ગીત બનીને—પ્રીત બનીને !
- ▣ કાજળઘેરા અધારાને વીધી અળકતી વીજ એ ગીત ગાય છે—
શ્યામવ્ય અમામની અશ્વિની પર અમવાર ચર્ચને ચમકતી
વિજેત્રી ણીજના બકિમ મિતમા એજ ગીતની મગજ જ્યોત
અળકે છે—
- નિત્ય પ્રભાતે ખાલ-રવિ એની જ હૈરવી આલાપે છે—
સ્મિત-સૌરભા એનું જ શુજન હોય છે—
કિનારાના અડીખમ ખડકો માથે અવિશ્રાત અવિરત સ આમ
ખેવતી સાગર-લહરીઓની ફેનિલ ખુમારીમા એનું જ તો
મર્મર-ગાન શુજતું હોય છે—
મજિલવાધુ પથિકના પદધ્વનિમા એના ગીતના ધિ ગા-ધર
ખમ ખડછદા સલગાય છે—
અમર આશાનું એ ગીત જીવનમા ને જગતમા અહોનિશ ને
અવિરત શુજતું રહ્યો— ધ્રુવ તારા પેઠે સદા અતરાકારો અળ
હજતું રહ્યો !
- ▣ કોકિયા એ વસતનો ટહુકાર છે, મયૂર એ વપોનો છડીદાર છે !

❑ તારા મસ્તકનો મુગટ જનવાની ધૂટતા મેં ક્યાં કદી કરી છે ? મેં તો માત્ર આટલું વાંછ્યું છે કે, તારા મસ્તકે શોભવા ગુચ્છ-માનું એક અમથું મયૂર-પિચ્છ જનવાનું સૌભાગ્ય સાંપડે તો જસ.....!

❑ દેવતા ! જીવનના આ વાંકાચૂંકા પથ પર તેં સહેતુક સુખદુઃખનાં ફૂલ-ફાંટા વેચ્યાં છે. પરંતુ મોટા ભાગના મારા સહપ્રવાસીઓને તો હું કેવળ ફૂલોને જ પોતપોતાની ઝોળીમાં ભરવા મથતા ને કંટકોને ઠોકરે ચડાવતા જોઉં છું. અને વેદના ને કરુણાની ગંગા-યમુનામાં નાહતો હું તારા જ વરદ હસ્તે અહિતુક વેરાયેલા છતાં ઠેરઠેર ઠોકર ખાતા એ ઉપેક્ષિત કંટકોને પ્રેમનાં આંસુઓ વડે સ્નાન કરાવતો, મારી નાની શી ઝોળીમાં સ્થાન આપતો જીવનપથ કાપી રહ્યો છું, પણ એય રહી રહીને મને ખટકી રહે છે કે, જિંદગાનીની આ સફર પૂરી કરીને તારું તેહું આવતાં જ્યારે હું તારે દ્વારે આવી પહોંચીશ ત્યારે, તારે ચરણે ધરવા મુજ રંક પાસે ફૂલો નહિ, કિન્તુ જીવનભરની મારી કમાણી સમા આ કંટકો જ હશે ! છતાં મારી ઝોળીના પારણામાં પોઢેલાં અનાથ, ઉપેક્ષિત બાળફૂલો સમા આ કંટકોની મૌન-વાણી મારા અંતરાકાશે છાએલા આ ઓરતાના અંધારાને ઉલેચતી અને શ્રદ્ધાનો દીપ જલાવતી કદી રહી છે કે, ત્યજાએલાનો તારણહાર તું, મારી ખાલી ઝોળીને તારાં કૃપાપુષ્પો વડે છલકાવી દઈશ !

❑ જીવન-સાગરની તમારી આ સફરમાં હું બહુબહુ તો, મિત્રો, દીવાદાંડી બની શકું—તૌક નહિ.

❑ કનકના વિરાટ લંડાર મારે નથી જોઈતા, હું તો દેવતા ! મારા, માત્ર તારો એકાદો તારક-મંગળ પારસ-સ્પર્શ જ વાંછું છું.

❑ માનવીનાં આંત્રુને જ્યારે મોતી કરતાંયે મહત્તર માનવમાં આવશે, સમતા અને બાંધુતાને સ્વર્ણી સમૃદ્ધિ અને ત્રિદ્વિ કરતાં યે અદકેરી લેખવામાં આવશે અને માનવતાને જ મોટામાં મોટી નીતિ ને મહત્તા ગણવામાં આવશે—માનવીને ત્યારે એનું જોવાયેલું હાસ્ય પાછું મળશે, જીવનબાંધારીને એનું ગીત પાછું મળશે, વિશ્વને શાંતિ આપડશે અને પૃથ્વીને સ્વર્ગ !

❑ આપે તો દેવતા ! મારા, એનું વરદાન આપજે કે, મારું જીવન મારું મધુ-કાવ્ય બની રહે !

❑ સુન્દરમ્ ! નયનમાં મારા, જસ એક જ વાર વરદ હુસ્તે તારા, સૌન્દર્યનું દિવ્ય અંજન આંજુ દે—પછી તો દષ્ટિ મારી, કુરૂપ છીપમાંથી ય રૂપનાં મોતી શોધી કાઢવાની !

❑ હુ અને ય હું સુખથી સત્કારું છું; કારણ કે સુખની પેઠે હુઃખનો મોકલનાર પણ દેવતા મારા, તું જ છે.

❑ સ્ત્રી વીજળી સમી છે—પ્રકાશ પણ આપે, ને ક્યારેક પ્રભાજે, પણ ખરી !

❑ જીવનસાફર્યનું સાચું માપ સાધના પરથી જ નીકળે—સિદ્ધિ પરથી નહિ.

❑ ફેઠેલા પ્રારબ્ધને રીઝવવાનો રાજમાર્ગ એક જ : અખંડ પુરુષાર્થ !

❑ અહીં શુનો કરનાર જ નહિ, પકડનાર જ શુનેગાર ગણાય છે !

❑ માનવને બહુજન અમાજથી વિષ્ટો પાડી દે, બન્ને વચ્ચે ભેદની દીવાલ રચી દે, તો એ મહત્તાય માનવ માટે બાંધનરૂપ જ નથી ?

- મૃત્યુ એ જીવનનું કપ્પરતાન નહિ, નવજીવનનું પ્રસૂતિગૃહ છે !
- વિચારની શુભાશી નહિ, આચારનું આધિપત્ય મને તો ગમે !
- પ્રત્યેક મહાન મર્જન પાછળ જન, પસીનો અને આંસુની ત્રિવેણી વહેલી જ હોય છે.
- સ્ત્રી એ સૌન્દર્યની કવિતા છે ને કવિતાનું સૌન્દર્ય છે.
- મૃદિ પરનું સ્વર્ગ કયું ? તો કહે : 'મા !'
- નારી એટલે સહનશીલતા, સ્નેહ અને સ્વપર્ણનું સુલગ ત્રિવેણીતીર્થ !
- સ્ત્રી પરિસ્થિતિ પ્રમાણે પલટાઈ શકે છે—પાણી જેમ પ્રત્યેક પાત્રમાં આકાર ધારણ કરી લે છે, તેમ.
- માનવ ગમે તેટલો મહાન બને, પરંતુ માતા આગળ તો એ બાળક જ રહેવાનો, ને સદાય રહેવાનો !
- સ્ત્રી વશ થાય વીરતા વડે—વરણાગીવેડા વડે કદી નહીં !
- માતાની મમતા એ મહેશ્વર તરફથી માનવજાતને મળેલી મોટામાં મોટી ને ગોંધામાં મોઘી મંગલ મૂડી છે.
- સ્ત્રી એ પૂર્વજીવનની ગીતમાધુરી છે.
- કોણ કહે છે કે લગ્નમાં સ્ત્રીના સ્વતંત્ર વ્યક્તિત્વનો લોપ થાય છે ? દૂધમાં સાકર મળે છે ત્યારે એ કંઈ મરી જતી નથી, જીવે છે—મધુરતારૂપે જીવે છે.
- પુરુષ અને પ્રકૃતિ જ્યારે હાથમાં હાથ જુ'ંથી સંવાદિતાની સ્નેહગાંઠે બંધાઈ કોઈ પણ કાર્ય કરે છે ત્યારે એ કાર્ય કાર્ય નથી રહેતું, કાવ્ય બની જાય છે.

- ☐ શ્રી એ મ જીવની છે, જે પરચરને પણ પ્રેમમુદા વડે પારમ મણિ જતાવી ગડે છે—નરને નાગયજ જતાવી ગડે છે— પામરને પુરુષોત્તમ જતાવી શકે છે, અને એન્દ્રે જ નારી એ નાગયજી છે
- ☐ શ્રી એ કન્નડી પણ છે અને મૃગજળ પણ—પુરુષને જો મૃગ ગણીએ તો !
- ☐ શ્રી અને પુરુષ પરમ્પરના પ્રતિસ્પર્ધી જની રહે એમા નહિ, પણ પરમ્પરના પૂરક અને પોષક જની રહે એમા જ ઉલ્લેખ મેમકયાણ છે
- ☐ દુનિયા આખીના ઘિછારનો ભોગ જનેવાને પણ ખ્યાર મેણ કરે ? તો કહે 'મા !'
- ☐ નારી એ જીવનની આશ્રયને અમીન્દુકારથી ભરી દેતી વાસતી કોમ્પિયા છે
- ☐ શ્રી એ વિશ્વકર્માની સૌથી મહાન પ્રીમિયાગીરી છે, કવિતા અને કલા છે
- ☐ સુમનમા જેવું સ્થાન સૌન્દર્ય છે, સરિતામા જેવું સ્થાન સલિલનું છે, છીપમા જેવું સ્થાન મોતીનું છે, તારમા જેવું સ્થાન ઝકારનું છે, રણમા જેવું સ્થાન મીઠા ઝરણનું છે, વિદ્યામા જેવું સ્થાન વિનયનું છે, કાવ્યમા જેવું સ્થાન રસમાધુરીનું છે, ધર્મમા જેવું સ્થાન પ્રેમનું છે સમષ્ટિમા જેવું સ્થાન માનવતાનું છે—એવું જ સ્થાન માનવજીવનમા ને જગતમા નારા ચણી નારીનું છે
- ☐ માતા એન્દ્રે મમતાની સરિતા જનેતાની ગોદ એન્દ્રે આધિ, વ્યાધિ ને ઉપાધિના ત્રિવિધ તાપની મુક્તિદાત્રી !

- ▣ ભગિની એટલે સ્વાર્થરહિત સ્નેહની સશ્વ મૂર્તિ !
- ▣ મહત્તાના મયૂરાસન કરતાં મને તો માતાની મંગલમય ગોદ ગમે.
- ▣ સ્ત્રી એ સમાજની આંખ છે, રાષ્ટ્રની પાંખ છે.
આંખ વગર દિશા સૂઝે નહિ, પાંખ વગર પંથ કપાય નહિ.
- ▣ સ્નેહ એ ગંગાપ્રવાહ છે, જે સ્વર્ગથી વહ્યો અને સ્ત્રીહૃદયરૂપી જટામાં જિલ્દાર્ધ ગયો !
- ▣ માતૃત્વ એટલે નારીત્વની પવિત્ર પૂર્ણિમાતું મંગલ મહાકાવ્ય !
- ▣ જગને કોઠિયે માણસાર્ધના દીવા જલતા રાખવાની વિશ્વકર્મા-
ને જરૂર જણાઈ અને એણે સ્ત્રીરૂપી મંગલ જ્યોતિનું સર્જન કર્યું.
- ▣ સીતા એ આર્યનારીની ગીતા છે.
- ▣ સ્ત્રીની એક આંખમાં વીજ હોય છે, બીજીમાં વળાં !
- ▣ સ્ત્રી પદ્ય છે, પુરુષ ગદ્ય.
- ▣ મેનકા પણ સ્ત્રી હતી, મીરાં પણ સ્ત્રી હતી !
- ▣ અત્યારના સંસાર-વર્તુલના ધરી અને કેન્દ્ર છે—સ્ત્રી અને સ્ત્રી !
- ▣ સ્ત્રી મોક્ષને ગુમાવવા તત્પર થશે, પણ માતૃત્વને નહિ ને નહિ જ.
- ▣ સ્ત્રી એ તારાલરી રાત છે—પુરુષ પૂર્ણ ચન્દ્ર !
- ▣ જનેતા પોતાના બાળક કરતાં વ્યારે પોતાની જાતને વહાલી ગણે, પૃથ્વી પરથી પુણ્ય ત્યારે પરવારે !
- ▣ સાધના જાંસરી છે, સિદ્ધિ રાધા !

૬૬ મુન્દર વસ્તુને આહનારા તો અનેક હોય છે, ત્યારે અમુન્દરને આહનારા ગણ્યાગાંડ્યા હોય છે, પણ અમુન્દરને મુન્દર બનાવનારા—અને એ ય પાછા પ્રેમથી, મમતાથી—તો વિરલ જ હોય છે.

૬૭ 'તમે ઈશ્વરના અસ્તિત્વમાં માનો છો ?' પ્રશ્ન.
'ભેશક, ફૂલમા રહેલી ફોરમના અસ્તિત્વ અંગે મને રજમાત્ર પણ શક નથી.' જવાબ.

૬૮ જેવું અજ્ઞનું, એવું જ જ્ઞાનનું : પથે નહિ તો વિપરીત પરિણામ આવે જ આવે.

૬૯ હુકમ ભોગવવાનો આગ્રહ એવનાં પહેલાં ફરજ બજાવનાં શીખજો !

૭૦ પ્રેમ અને પ્રામાણિકતા પૈમા વડે ખરીદી શકાતાં નથી.

૭૧ કેટલીક ચોટ જ એવી હોય છે, કે જે ચહેરાનું નૂર અને ચિત્તનું ચેન હરી લે છે !

૭૨ ધર્મને નામે ને ધર્મને ખાતર પણ અધર્મ આવરવા સમાન એકે અધર્મ નથી.

૭૩ જીવનપંથના કંટકના ડાંખ સહે—જીવનપંથના પરાગ એ પામે !

૭૪ જ્ઞાનનો મંચલ ભલે કરો, પણ સાથે સાથે સમર્પણ પણ કરતાં રહો; કારણ કે, નિર્માણ તો પહેલાં પાણી જ રહે, બાંધિયાર નહિ !

૭૫ પુસ્તકો કરતાં અનુભવો માનવીને અધિક શીખવે છે.

૭૬ પરીક્ષાથી ડરે કે દૂર ભાગ્યે કેમ પાલવશે? સફળતા તો, ભાઈ, પરીક્ષા પાર કરનારને જ વરે છે—પાછી પાની કરનારને નહિ !

૩૩ વિશ્વ એક વિશાળ રંગમંચ છે, જીવન એક ત્રિઅક્ષી નાટક છે,
અને સૌશવ, યૌવન ને વૃદ્ધત્વ એ જીવનનાટકના ત્રણે અક્ષીએ
ધર્મ આપણે આપણને મળેલું પાત્ર સફળતાપૂર્વક ભજવવા
નો છે—દીપાવવાનો છે !

૩૪ પતંગે જ્યોતને કહ્યું 'તું જ મારું જીવન છે'
'અને તારું મૃત્યુ પણ !' જ્યોતે જવાબ આપ્યો

૩૫ ઘણી વાર શબ્દ કરતા મૌનનું મૃત્યુ વિશેષ હોય છે

૩૬ માનવજીવનની માપસીમી તો માનવી કેટલું જીવે એ નહિ,
પણ કેવું જીવે એ જ છે !

૩૭ નિરાશા ઢરતાયે ખોટી આશા ક્યારેક વધુ ખતરનાક નીવડે છે

૩૮ સુખ અને દુઃખ બંને જીવનઘડિયાળના એકબીજા પાછળ
અવિરત દોડતા કાટા !

૩૯ માનવીની જીવનરૂપા સાથે જ આશા ભીંગે છે, પણ એની
જીવનસંધ્યાએ એ આશામતી નથી

૪૦ તમારે સૌન્દર્યને પામવું છે ને ?

તો તમારા જીવનને જ પહેલા સુંદર બનાવો !

સુંદર જીવનમરોવખમા સૌન્દર્યનું પદ્ય પ્રગટ્યા વગર નહિ
સહે !

૪૧ આખા જ્યારે જોલવા લાગે છે, જીવન ત્યારે મૂગી બની જાય છે !

૪૨ મહુનો બેઠી તો પ્રભુ છે જ, ને એમાયે જેનું કોઈ બેઠી નથી
એનો તો અધિક

૪૩ યુગપુરુષો કેવળ યુગમળને બીલતા જ નથી, પણ યુગપ્રવાહને
દોરે છે, નવી ગતિ પણ આપે છે.

૪૪૪ મુખ મેળવવું અને માણવું એ પણ એક કલા છે, અને ક્યાનો
ઢગળી ગમે ત્યાથી પણ મુખ મેળવી શકે છે, ગમે તેવી પરિ
સ્થિતિમાં પણ મુખ માણી શકે છે

૪૪૪ વીરત્નની માચી યશકલગી કામા જ છે

૪૪૪ મહાન પુરુષોનું માત્રુ સ્મારક માનવહૃદય જ હોય

૪૪૪ જે ક્રોધનો જન્મ વેરમાથી થાય છે એ ક્રોધ કાતિલ હોય છે

૪૪૪ પારકાને પાડીને ઊંચે આવવા મથનાર પોતે જ પડે છે

૪૪૪ અપગ્નિશ્રદ્ધા એ આમંક્તિ સામેનો સત્યાશ્રદ્ધા !

૪૪૪ એનું પ્રારબ્ધ કૂટેલું છે, જેનું પુરુષાર્થ-પાત્ર કૂટેલું છે

૪૪૪ શિસ્ત એજે ક્ષત્રિયાત નિયમમદ્વતા નહિ પરંતુ સૈવિષ્ણવ
સચમ

૪૪૪ 'હું કેવો રૂપાળો છું !' આરમામા જોના માનવે કયું

'રૂપાળો તો હું છું !' આરમાએ મામો દાવો કર્યો

અને બન્નેના બકવાદ પર રૂપ હસી રહ્યું

૪૪૪ માનવહૈયા તો છે રાખના રમકડા—એને ન દવાતાં વારથી ?

૪૪૪ બીજામા વૃથોનો વાસ છે, વૃક્ષમા કૂલોનો વાસ છે, કૂલમા

ક્ષણનો વાસ છે, તેમ જ આત્મામા પરમાત્માનો !

૪૪૪ વિયોગના વૈશાખ પછી આવેલો સ યોગનો શ્રાવણ સુમધુર

કેમ ન લાગે ?

૪૪૪ અખડ શ્રદ્ધા વાછી હતી—અધશ્રદ્ધા નહિ, અશ્રદ્ધાય

નહિ !

૪૪૪ નૈરાશ્યનું અરણ્ય નહિ, આશાની કેડી વાછી હતી !

૪૪૪ તમારી વેદના જ તો છે તમારા વિકાસની શુરુઆતી !

૪૪૩ મ નમરો નરના મોતી ન આપે તો કર્જ નહિ, પરંતુ દેવતા !
મારા, રાજકુસની રમ્યતા તો દે !

૪૪૪ આગ માથે રમત ન રમાય, મત્યના ચીર સાથે ચેડા ન થાય
૪૪૫ સમુદ્ર-મથનમાથી વિષ ઉત્પન્ન થયું હતું, તો અમૃત પણ કયા
નહોતું પ્રગટ્યું ?

✓ ૪૪૬ તારલા વડે રાત સોહે છે, અધકાર વડે તારલા

૪૪૭ સુખ સંતોષમા છે તેમ ત્યાગમા પણ છે

૪૪૮ ઈર્ષ્યાએ પ્રશ્ન સાનું — જેમ કયા તિરસ્કારનું — પ્રતિબિમ્બ છે

૪૪૯ પ્રેમ એ શાન્તિના પારવાનો માળો છે

૪૫૦ આપણી સાધનાને આપણી મહત્ત્વાકાંક્ષાની જી આઈએ લઈ
જઈએ — સિદ્ધિની ટોચે તો પહોંચાય

• ૪૫૧ પ્રતીક્ષા જેટલી ઉત્કટ, પ્રાપ્તિ તેટલી જ આહ્લાદક !

૪૫૨ નામ તો છે કામનું ગુલામ

૪૫૩ વાછયો તો હતો વીજ-અમર, વાદળ-પણુઆર નહિ !

૪૫૪ શસ્ત્રો નહિ, માણસો હિંસક છે

૪૫૫ મોહ મૃગજીવ છે સુખિ કન્નૂરી !

૪૫૬ હૃદયની વાત હૃદયથી સાંભળી શકાય, કાનથી નહિ !

૪૫૭ માણસનો મોટામા મોટો મિત્ર કોણ ? તો કહે અભય !

૪૫૮ ચાહે તેવો દુષ્ટ માનવી ન હોય, પરંતુ એને એની દુષ્ટતા
કળ્યા વગર રહેતી નથી

૪૫૯ મિત્રા વાણી ઝરતા મૌન આટ

૪૬૦ તુષ્ટા ત્યાગ ધન, ત્યાગ ત્યાગ સુકિત

- ષ્ઠઃ આસા જિ દર્શીને જુગાન ગર્જે છે
- ષ્ઠઃ કાકિયાને કાનથી જુઓ
- ષ્ઠઃ અનુરાગ આગ પણ લગાડે ને ગાગ પણ ખીવવે ।
- ષ્ઠઃ રૂપની મુરા મારે પીવી છે, પરન્તુ પ્રેમના માકીની આખો દ્વારા
- ષ્ઠઃ ભીતર રંગ-મન્તીની ઝગૂગી મહેકતી હશે તો પાનખરમાથે ગીત-વાસતી મટોગશે ।
- ષ્ઠઃ ઉપાની આખમા મન્થાના અને મન્થાની આખમા ઉપાના દર્શન નથી થતા ?
- ષ્ઠઃ ઉપનુ આત્મદર્શન ડરકું હોય તો તેને પ્રેમની આખે જુઓ !
- ષ્ઠઃ અનેક લાણો જે નથી કહી શકતા ઘણીય વાર એક નજરએ કહી દે છે ।
- ષ્ઠઃ એ ટોચે પહોંચ્યો અને ગેચેથી નીચે જોયું તો તળેટી ન દેખાય । એને થયું ગેચ મેળવવા જતા, એણે તળેટી તો ગુમાવી નહોતીને ?—ને એ ગેચેથી નીચે જોયો—ટોચ તળેટીને શોધવા આવી ।
- ષ્ઠઃ પાવતા વિના પાવ થતી વસ્તુ કા લઘુતા પ્રેરે, કા અહતા ।—મજ્જતા કદાપિ નહિ ।
- ષ્ઠઃ મગારમા રહીને સાધુ જની શકાય ?
- ષ્ઠઃ કેમ નહિ ? કમલ જલમા જ રહે છે, છતા અલિપ્ત નથી રહેતું ?
- ષ્ઠઃ ગર્જાલના ગજથી આગને ડેમ માપી શકાય ?
- ષ્ઠઃ માનસને ઘટે તો એ દુઃખ પણ આવકારપાત્ર છે

- ૬૬ હુદ્ર જીવન કરતાં સવ્ય મૃત્યુ સારું નહિ ?
- ૬૭ પરાઈ પીડ દૂર કરવા કાજે નહિ, પરન્તુ પોતાની પ્રતિષ્ઠા માટે પરમાર્થ કરનારા વધુ નીકળશે.
- ૬૮ આ અજ્ઞયળી તો જુઓ : પુણ્ય કર્યા વિના માનવીને પુણ્યનું ફળ લોગવનું છે અને પાપ કરવા છતાં પાપનું ફળ લોગવનું નથી !
- ૬૯ ભૂલ કમૂલનાથી ભૂલ સુધરે છે, ભૂલ છુપાવનાથી ખીલ ભૂલ સન્નિધે છે.
- ૭૦ ણાહ્ય-સૌન્દર્ય સર્વદા આન્નર-સૌન્દર્યનું દર્પણ હોતું નથી.
- ૭૧ આત્મા સાગર છે, પરમાત્મા સાગર !
- ૭૨ અમાસી અંધકારમાં ચમકી જનારા તારલા, આશાના ઈશારા જ નથી ?
- ૭૩ એકાગ્રતા સફળતાની પહેલી શરત છે.
- ૭૪ ગામડું ભારતનું હૃદય છે, કૃષિ કરોડરજ્જુ !
- ૭૫ પરમાર્થ દ્વારા જ પુરુષાર્થ કૃતાર્થ બને.
- ૭૬ સિદ્ધિ સાધનાની દાસી છે.
- ૭૭ એક એવો વૃદ્ધવતો સાગર છે કે જેમા કાયરો ફૂળે છે, બહાદુરો સર્વદા હાંસલ જ કરે છે.
- ૭૮ પોતાના કિસ્મતમાં રાત જ હોવા છતાં અંદ્ર કદી હતાશ બનતો નથી, પરન્તુ નિજ પુરુષાર્થ-પ્રગશે રસી દે છે—રાતને તેમજ પોતાના કિસ્મતને !
- ૭૯ એવું કયું કેવી 'ઘનઘોર રાત છે—ઝળે મૂર્તિમંત નિરાશા!' મેં કયું : 'શી મનોહર તારક ભાત—ઝળે રૂપલાવણી' આશા!

૪૪૪ હૈયામા ઝેર હુગે તો આખમા એનો રંગ આઝ્યા વગર નહિ રહે !

૪૪૫ શું બૂલી જવું અને શું યાદ મળવું , એ પણ એક પ્રકારની વિગિદ્ધ વસ્તુ જ છે

૪૪૬ કેટલીક વાર એકવતી અમૃત સમાન લાગે છે, તો કેટલીક વાર વિષ સમાન

૪૪૭ માનશો ? કદી હિમ્મત ન હારનારો, કદી હાનતો પણ નથી !

૪૪૮ સર્વનકાળથી પ્રભાત સ વ્યાને જોધે છે, પ્રેમ પ્રકાશને શોધે છે, સૌંદર્ય સત્યને શોધે છે, હું તને શોધું છું—અને શોધે છે તેને સાપડે છે માધના કેઈની અક્ષળ જતી નથી, પુરુષાર્થ વાઝિયો હોતો નથી અન્તે અવગ્રથમેવ ઉભયના મિલન મળવને—મ્નેહસગમને અરોધક અધારા અદસ્ય ચર્ધ જશે, અને પ્રભાતને સ વ્યા મળશે, પ્રેમને પ્રકાશ મળશે, સૌંદર્યને સત્ય મળશે, આત્માને પરમાત્મા !

૪૪૯ જીવનનૈયાને મારી, ભવમાગરમાથી પાર ન પહોચાડે તો કંઈ નહિ, કિન્તુ દેવતા ! મારા, મઝધારે ઝમૂમવા બાવડા તો માળૂત રાખજે !

૪૫૦ શક એ પ્રેમ દોરાને કાપતી કાતર છે

૪૫૧ પુણ્યનો ગર્વ એ પાપ છે, જ્ઞાનનું શુમાન એ અજ્ઞાન છે

૪૫૨ પ્રેમે પૂતલું હોય તો ત્યાગના ટાકણા વડે ઘડાવું રહ્યું

૪૫૩ વિજય તમારામા શુમાન ન પ્રેરે તો તમારી જીવનનૈયાનું સુકાન બની રહે—નહિતર તૃક્ષાન !

૪૫૪ મમતાને માનવરૂપે અવતરવાનું મન થયું , અને એ માતામા પ્રગટ થઈ

- ૬૬ યુદ્ધ કરતાં શાન્તિ અધિકતર શાક્ત અને દુરખાની માગે છે.
- ૬૭ બન્નવવી જ હોય, એને ણંસરી તો મળી જ રહેવાની.
- ૬૮ રમિકતા એ શકુન્તલા છે-સંયમરૂપી તપોવનની !
- ૬૯ સ્વમાનનો અતિરેક એટલે અભિમાન.
- ૭૦ આંખ એ માનવીને માપવાની પારાશીશી છે. એ એક એવી આરસી છે કે જેમાં માનવીના માનસનું, ભાવનાઓનું, ચારિત્ર્યનું સ્પષ્ટ અને દુબદ્ધ પ્રતિબિંબ પડે જ પડે. માનવીની આંખ નિહાળે અને તમે કહી શકશો કે એ કઈ કક્ષાનો છે; પણ શરત એટલી કે તમારી ખુદની આંખ કમળાવાળી ન હોવી જોઈએ.
- ૭૧ ગમે તેવા સંલોગે વચ્ચે પણ દગો ન જ કરી શકે એવું એકાદ દિલેય દુનિયામાં હશે ત્યાં સુધી દુનિયાનું ભાવિ ઉત્કલ્પ છે.
- ૭૨ અપરાધી અંતર અને અલય વચ્ચે સર્વદા બારમે અંદ્રમા હોય છે.
- ૭૩ વસ્તુ, એ પછી ગમે તેવી હોય, પણ એનું ખરું મહત્ત્વ એની આવશ્યકતામાં હોય છે.
- ૭૪ અંપત્તિ અને સત્તા : બન્ને પ્રાપ્ત કરવા કરતાં યે પચાવવી હુષ્કર છે !
- ૭૫ મિલનમાં આનન્દ હોય છે એ ખરું, પણ વિરહ જો કદી આવે જ નહિ તો એ આનન્દ સદા એકધારે અને અખંડ રહે પણ નહિ.
- ૭૬ પ્રત્યેક રાષ્ટ્ર માટે ભૌતિક ગરીબી કરતાં યે સાંસ્કૃતિક ગરીબી અધિક ખતરનાક છે. ✓

- જી નકલિયાર એ નકાનાનું મજન દાગ છે નાચા છે
ધર્મ મદિનુ નિ દાગ ।
- હવન એક નામ છે મુખ અને દુખ એ ત્રામમા નાપ
ડા નિજ્ય અને પરાજ્ય છે મુખ એ મ મામની પુત્રાનિ
છે અને નવા સ મામની ગરબાન છે
- જી હવનમા નંદવા મત્ય, ગિવ અને મુન્દને કવામય નીતે પ્રા
દરી શકે એ કવાકાગ
- જી મન્ય માત્ર પન્ય ન દયાવી શકે, પન્ય કાપનાનો તો પધિ ને
જ હોય
- જી માયુ નીન્દ્યોદયન પ્રભુ, નંત મયુ પ્રિય, પ્રેરક અને પાવન
હોય છે
- જી મહાન મિદ્ધિ, મદાન જનિદાન અને મહાન માધના માગે જ
માગે ।
- જી ભારત માતા એને મીના અને ગીતા
- જી સૂર્ય પુત્ર ઊગરા માટે ન આયમે છે, તેમ પ્રત્યેક મક
જવા માટે ન આનુ હોય છે
- જી વમતનો પ્રેમ કયા વાજ્યા હતો ?—રાહી તો હતી પ્રેમની
વમત !
- જી મનની વાત આજ વડે પ્રેમની મય મિદ્ધ કવા પ્રેમમા છે
- જી જેને હમલું જ છે તે તો કટંગની જાણુજોયામાથી પણ હામ્ય
ના સુવામ વેરે ન હ !
- જી ગગન-આગનમા હા-મવા મતાડડી જેને છે, હવન-
આગનમા સુખદુખ

- જી 'આવતી કાલ'—જે જન્મી નથી—અને 'ગઈ કાલ'—જે મૃત્યુ પામી ચૂકી છે, એની સતત ચિન્તા કરી કરીને 'આજ'ને શા માટે માનવી ચિતા બનાવી મૂકતો હશે ?
- જી કુટિલની કુટિલતા જ એની કબર બની રહે છે.
- જી પ્રલોભન જેવું બંધન અન્ય એકેય નથી.
- જી પ્રયત્નનો અંત એટલે પરાજયનો પ્રારંભ.
- જી પ્રેમ અને શ્રદ્ધા તો પથ્થરમાં પણ પ્રભુતા પ્રગટાવે !
- જી માણસ સારો દેખાયા જેટલો મથે છે એટલો સાચો બનવા મથતો નથી.
- જી જિંદગીની કંથા ફટકિયા રાગરંગની બ્રામક લાત વડે નહિ, સુમંગલ સત્સંગના તારક પોત વડે જ હીપે !
- જી અવિશ્વાસની આંધી નહિ, વાંછી તો હુતી વિશ્વાસની દીવા-દાંડી !
- જી સુખ તો છે સંતોષ-સાગરનું મર્મસ્થાન !
- જી પારસમણિ લાધ્યા પછી કનકના કુળેર લાંડારની કામના કોણ કરે ?
- જી નીતિ એટલે ધર્મપ્રવેશિકા !
- જી રવિ-શશી નહિ, વાંછ્યા તો હતા શુક-ધ્રુવ !
- જી સ્ત્રીની એક આંખમાં વીજ હોય છે, બીજીમાં વર્ષા !
- જી પ્રેમ પ્રેમ જ રહે છે—સંયોગમાં તેમજ વિયોગમાં, સુખમાં તેમજ દુઃખમાં !
- જી પ્રેમના પ્રદીપને મેં પ્રકાશવાનું કંઈ ને એણે ત્યાગનું તેલ માગ્યું !

- ૩૬ આત્મદર્શન એ જ્ઞાનમંથનનું નવનીત છે
 ૩૭ પૂનમ જનતા પહેલા ધીર જનનું પરે
 ૩૮ માનવીના 'અહેસ' અને 'પીક' વચ્ચે ઘણી વાન ધણ અત
 ટોચ છે
 ૩૯ ગાતિમય ક્રાંતિ સુખ ગવ પ્રગતિ !
 શ્રદ્ધા અને શ્રમના કોદાગી ચાનડા વડે જ !
 ૪૦ જવાબદારી વગરની સ્વતંત્રતા એ સ્વચ્છ દૃષ્ટિ છે
 ૪૧ વિકાસ સર્જનમાં છે, સહારમાં નહિ અને સહાર કન્તા પહે
 લા એનાથી ગરમ સર્જન કરવાનું તમાગમાં સામર્થ્ય છે કે
 નહિ એ વિચારો લેજો
 ૪૨ એલીના અમરણ માનવનું પણ આપે તેમ સતાવે ચ ખરા
 ૪૩ વિશાળ શીશમહેલોમાં વસનારાઓના મન એની વિશાળતાથી
 કેમ પર હશે ?
 ૪૪ હેતની હીંગદોરીએ જ ધાયેલા હૈયા કદી છૂટા પડતા નથી—
 ડાગે માયા પાણી જુગ પડતા નથી, તેમ
 ૪૫ પ્રેમની પૃષ્ઠિમાનું પવિત્ર પર્વ એ લગ્ન
 ૪૬ માનવતા માટે મરી ફીટે એ મહાત્મા
 ૪૭ કજૂસાઈ એ કરકમર નથી—આજસ જેમ આરામ નથી, તેમ
 ૪૮ કમળ કાદવનું કાવ્ય છે, ધાન્ય ધરતીનું !
 ૪૯ આત્માનું ઊલ્લીકરણ કરે એ જ્ઞાન, બાપી બધું બંધન
 ૫૦ સમઘટિના દ્રેય કાગે જે જીવનભર ખુવારી વહોરી લે છે, અને
 એ ચ પાગે ખુમારીથી—ગમયની સરી જતી રેતી પર એ
 ચિન્હ જીવ પાદચિહ્ન પાડી જાય છે

જી નસીબ નહિ, તમે પોતે જ તમારા જીવનનો અને તમારા ભાવિનો નક્કો આદે તેવો દોરી શકો છો.

જી વસંતના રસભંડારો ન આપે તો કંઈ નહિ, પણ દેવ ! જિંદગીની આમ્રઘટાને તવ કરુણાના કેકિલ ટહુકારથી ભરી દે !

જી ઘણી વાર એવું બને છે કે આપણે મોઝડીમાં જ મોઢી પડીએ છીએ, અને મુકુટ આપણી વાટ બેતો હોય છે !

જી આજે સીને પૈસો મેળવવો છે—પરસેવો પાડીને નહિ, પણ પરસેવો ખરીદીને !

જી વસ્તુને જતી કરતાંય બે ભાવના જળવાતી હોય તો ભાવનાને જાળવજો અને વસ્તુને બેધડક ફેંકી દેજો !

જી જીવનસંઘર્ષની કટુતા સદા પછી પણ હૈયામાં જેના કુમાશ] જળવાઈ રહે, કવિતા ટકી રહે—જીવન એણે જીવી બાણ્યું !

જી પુરુષાર્થને પાંગળો બનાવે તો એ ગ્રેમ નહિ.

જી માણસથી પોતાનું દુઃખ જ નહિ, પારકાનું સુખ પણ સહ્યું જતું નથી.

જી વૈભવ, વિલાસની સુવર્ણ-દારિકા નહિ, પરંતુ દેવતા ! મારા, વાંછ્યું તો હતું તારી કરુણાનું મંગલ વૃન્દાવન !

જી નમ્રતાને ય (પોતાનું આગર્હું) સ્વમાન હોય છે.

જી જ્ઞાન આંખ છે, વિજ્ઞાન પાંખ !

જી આપત્તિ તમારી જીવનનૈયા માટે આંધી પણ બની રહે, અને દીવાદાંડી પણ.

જી પાપનો ભય નહિ, પણ પ્રતિષ્ઠાનો મોહ માણસને પાપ કરતાં અટકાવે છે.

- ૧ [વિદ્યા શું કરવું એ શીખવે છે, વિનય શું ન કરવું એ !
- [પ્રેમ ! સાથે પ્રેમ આવે જ હોય—સર્વાના પ્રેય પ્રાપ્તે સર્વ-
સ્વ સમર્પણ કરનારો છતાં બદલાની તલપૂર ભાવના પણ ન
સેવનારો !— આવે પ્રેમ એ પ્રભુનો પવિત્ર પ્રસાદ છે અને
એ છે તો મૃષ્ટિ છે.
- [પ્રવાહ સામે તરવું કેટલું દુષ્કર છે, એનો ખ્યાલ કેવળ તીરે
ઊભી તમાશો જોનારને ક્યાંથી આવે ?
- [શાપ એના આપનારની શક્તિ પ્રદર્શિત કરે છે, તેમ એની
અશક્તિની પણ સાથેસાથ પ્રતીતિ કરાવે છે—કારણ કે,
શાપ આપરે તો ક્રોધનું સંતાન છે અને ક્રોધ એ નબળાઈનું
પ્રતીક છે.
- [માનવે સ્વયં જ મંજિલ પર જવું જોઈએ; કિનારો કંઈ
જહાજ પાસે નથી આવતો !
- [લોખંડ સાથેના સંઘર્ષ પછી ચક્રમક્રમાંથી તેજના તણુખા ઝરે
છે !
- [શખ્દો હોઠેથી આવે અને હૈયામાંથી જન્મે એ બન્ને વચ્ચે
કૃત્રિમતા અને નિષાલમતા જોટલો જ ફરક છે.
- [શુભાનને પ્રેરતો વિજય અને હિમ્મત ન હુરી લેતો પરાજય
— બન્ને માનવને સમાન રીતે ઘટે છે અને સમાન રીતે
એના ઉત્કર્ષનાં સોપાન બની રહે છે.
- [ક્રોધ કરીને માનવ પોતાની જાત પરથી જ કાળુ શુભાવી દે છે.
આમ, ક્રોધદર્શન એ માનવની નિર્જાળતાનું જ પ્રદર્શન બની
રહે છે; અને, એટલે, મહત્તા ક્રોધ કરવામાં નહિ, ક્રોધને
કાળૂમાં રાખવામાં રહી છે.

▣ પ્રેમ, જે એ સાચો હોય તો, પ્રેમી તેમજ એના પ્રેમપાત્ર—
હિલચલે માટે વરદાન બની રહે.

▣ મૃત્યુ એ જીવન-મંદિરનું ગર્ભાગાર છે !

▣ પ્રેમના બુદ્ધનું ધર્મબુદ્ધ વ્યક્તિ સાથે નહિ, વ્યક્તિની વૈર-
વૃત્તિ સાથે જ હોય છે.

▣ અંધકાર પ્રગાઠ બનીનેય તારાઓને તો અધિક પ્રકાશ જ
પ્રદાન કરે છે.

▣ પ્રેમનો ટહુકાર છે જિંદગીનો ટહુકાર !

▣ સિંહદ્વાર મંદિરનાં બાહ્ય દર્શન કરાવે, ગર્ભદ્વાર ભીતરની
મૂર્તિનાં !

▣ દિવસરૂપી કાયાને રાત એ છાયા છે.

▣ તમારા આત્માને પ્રેમલક્ષિતનું વિમલ વૃંદાવન બનાવો ને કૃષ્ણ-
કનૈયાની મંગલ મધુ-બાંસી તેમાં આપોઆપ ગુંજી ઊઠશે.

▣ આંખે કહ્યું : 'કોયલનો કાળો રંગ તને દીઠો નથી ગમતો !'
કાને કહ્યું : 'કોકિલાનો કામણુગારો કંઠ મારે મન અમૃતપાન
છે !'

▣ લંકા સાત સોનાની હોય, તોયે કંઈ અયોધ્યાની તોલે આવે ?

▣ યૌવન એ જીવનયાત્રાનું શિખર છે—અને ખીણ પણ.

▣ મીણુજત્તીએ પ્રકાશવું હોય તો મીણુ પીગળવું જ રહ્યું.

▣ નિરાશાની છીપ મેં જોઈ ને જોયું એમાં મેં આશાનું મોતી !

▣ કુસુમે કંટકને કહ્યું : 'તું મારા માટે શાપરૂપ છે !'

▣ ઉપાએ નિશાને કહ્યું : 'તું મારા માટે આશીર્વાદરૂપ છે !'

▣ તૃપ્તિ ભોગ પ્રેરે, વિરક્તિ ત્યાગ !

- ❑ પતન એ પાપનું મંતાન છે.
- ❑ પૂનમને ગામનાં પરેયા અમામને પાર કચ્વી પડે
- ❑ પ્રેમ એ યુવાનીની ગધાનું ગંદાવન છે
- ❑ રનેહ જ સ્વાર્થબુનો જનક છે.
- ❑ સ્વમાનનો અતિરેક એટલે અભિમાન.
- ❑ માનવમહત્તાની નાચી પાગળીશી તો માનવતા છે—સત્તા નહિ, મત્તાય નહિ
- ❑ સેવ્યનું સેવકમા રૂપાન્તર કરે, એ સચી અને સર્વોત્કૃષ્ટ નેવા
- ❑ સાચા દિલનું સર્વશ્રેષ્ઠ દાન કોઈ ચાચક જ ન ગ્હે એ માટે ૧ નો મકિય પ્રયત્ન !
- ❑ જાણવા છતાં માયું ન જોલવું, એ જૂઠું જોલવા કરતાય બદતર છે
- ❑ ક્રોધ, એ ક્રોધ કરનારે જાતે પોતાને આપેલો શાપ છે.
- ❑ ભાતના ભાતીગળ મોહમા પોતને ન ભૂલીએ !
- ❑ 'સાચા' અને 'સાગ' એ બેમાથી સર્વદા માચાને જ પમદ કરવું સાન
- ❑ જીવન—જહાજ મુખ તેમજ દુ ખરૂંપી લાકડા તથા લોહનું બનેલું છે—બન્નેમાથી એકે વગર ન ચાલે !
- ❑ એ અ ધ છે, જેનામા વિવેકદષ્ટિનો અભાવ છે !
- ❑ વસ તને મોહરાવો, પછી કોકિલાને ગાવાનું કહેવું નહિ પડે !
- ❑ જ્યાં સંતોષની અછત હોય ત્યાં સંતાપની છત હોય છે
- ❑ આત્મવિશ્વાસના અભાવમા ભીરુતાનો નિવાસ છે !

- ❑ આથી માગણી દીનતા પ્રેરે, પ્રાર્થના માસ્તિકતા !
- ❑ પાશ્વરને દુ ખે દુ ખી અને મુખે મુખી થનારને નથી તો મુખ અગાવી શકતું કે નથી તો દુ ખા ડગાવી શકતું
- ❑ વિપાદ જ નહિ, અત્યાનંદ પણ આથી જન્માવે છે !
- ❑ ગુલાબ માટે તો ડટક ઢાલની જ ગરજ સારે છે
- ❑ મયક નકલ ડછો હોય, પણ રેલે કે તો નિષ્કલક આદની જ !
- ❑ સમૃદ્ધિ મુનલું હશે, કિન્તુ સતોષ તો પારસમણિ છે
- ❑ જિંદગીને એક આખથી જોનાર તો અધનોય અધ છે !
- ❑ લાગણીની નૈયાતુ બુદ્ધિ એ મુકાન છે
- ❑ દાતામા નમ્રતા પ્રેરે અને યાચકમા તાબુતા ન પ્રેરે એ ઉત્તમ દાન !
- ❑ મમખંણ, તારુ ખીજી નામ જીવન છે !
- ❑ અસતોષ એ એવો વૃકોદર છે, જેનું આસુરી ઉદર કદી ભરાતું જ નથી
- ❑ ભગવતી સરસ્વતીની વરદ વીણાનો એનદ અકાર બનવાનું ય મૌભાગ આપડે તો હું ન્યેન્છાર કરી દઉં સમરદ દોબુખારા !
- ❑ આત્માને પરમાત્મા પાસે પહોંચાડતો મુમગલ મેતુ એટલે ધર્મ !
- ❑ પ્રગતિ એજે પુરુષથી પાખોની ગતિ !
- ❑ મત્યનો સ્પર્શ કદી આથમનો નથી
- ❑ જેટલો મીઠો મયોગ એજો જ વમમો વિયોગ !
- ❑ જિંદગીની તમવીરનો રંગ જ ધપ-ઝાવ છે

આવ ! તીક-રાગ ળનીને આવ, ને માગ છવનચિરાગને
ઝમકા તેને જગાવ !

હિલ માનુ મર્યામુખી ફલ છે, જે તાગ મોહ-સર્યાના
માન્નિમ્યમા ખીલ છે ને વિયોગમા મિઠાય છે

તીપ-જ્યોતિ જ જનારે દિવને ઝોડિયુ જનાવવું જ મ્હુ

મી તમને ચાહે એમ તમે ચા તા દો, તો પ્રથમ તમે મીને
ચાહો !

હાના પડદા પાછળ હમેશા છત તુપાઈ હોય છે વાદળ
ખુરખા પાછળના ચાહ પેટે !

છવન ચદ્ર છે કલા કુમુદિની !

હુ શ્રદ્ધાને વર્યો છુ, અને શ્રદ્ધા મારા નિશ્ચલ મ કપને !

નામ અને કામ કાળના વહેતા પ્રવાહમા પહેલુ તણાઈ જાય
છે, ખીન્નુ તરતુ રહે છે

પ્રેમ શું છે ? એણે પૂછ્યુ અને મે મ્હુ — ‘પ્રેમ શું નથી ?’

જગતને મત્તા અને મદત્તા વગર ચાલશે, મમતા અને માન
વતા વગર નહિ જ નહિ

કોઈની સઘા કાળી નથી !

છાતીને વજની જનાવો ને વિપત્તિ વરદાન ળની જશે

પથરના મ દિરમા પરમેશ્વરને શોધો, પગ્નુ તમારા મનને
જ મ ગલમ દિર જનાવી દો, ને પરમેશ્વર તમને શોધશે

અરીસામા માણસ ‘સૌન્દર્ય’ જોવા માગે છે, સત્ય નહિ

જરૂરિયાતોને ધગડો અમ તોપ આમત્તિ અને અદેખાઈને
દેશવટો દો, અને તમારુ હુ જ મુખમા ફેરવાઈ જશે !

- ▣ દરેક કુરુક્ષેત્રમાંથી કંઈ ગીતા સજ્જતી નથી.
- ▣ અમરતા એને વરે છે, જે ક્ષનાગીરીને વરે છે.
- ▣ મુક્તિ તો ભક્તિની દાસીમાત્ર છે.
- ▣ અભીષ્ઠા અને આરાધનાની બેલડી વ્યક્તિને વિમૂતિ બનાવે છે.
- ▣ પ્રીતિની પનિહારીનો ત્યાગ એ પનઘટ છે.
- ▣ જીવન—ગગને મારા, મુખ—સિદ્ધિના મુવળું સૂર્યને ન ચમકાવે તો કંઈ નહિ; પ્રેમ—શ્રદ્ધાનો તારક શુક—ધ્રુવ પ્રગટાવે તો પણ ભયો ભયો !
- ▣ સંયમ એ લગ્નામ છે—થનગનતા યૌવનરૂપી અરબી અશ્વની !
- ▣ તમારી સમતાની સમતુલાને મુખ કે દુઃખ, વિજય કે પરાજય, ચડતી કે પડતી ડગાવી ન શકે, તો તમારી એ સમતા જ તમારી સર્વોચ્ચ સિદ્ધિ છે.
- ▣ જેટલે અંશે તમે અન્યને સહાયમૂત થઈ શકો એટલે અંશે તમારું જીવન સાર્થક ગણાય.
- ▣ કોઈની કૃપા પામવા નહિ, તમારા આત્માની પ્રસન્નતા માટે જ પ્રત્યેક કર્મ કરો !
- ▣ સંયય પતન છે, આપ—લે સોદો છે, સમર્પણ અભ્યુદય છે.
- ▣ ‘ મુખ સ્થિર નથી ’ એ સાચું છે; અને એ પણ એટલું જ સાચું છે કે ‘ દુઃખ પણ સ્થિર નથી. ’
- ▣ અનધિકારીને કોઈ પણ વસ્તુ આપવા કરતાં, એ વસ્તુની જ જીવાદોરી ટુંકાવી નાખવી સારી !
- ▣ ધમનો મહિમા ભૂલાય ત્યાંથી ગતિ જાય, પ્રગતિ પરવારે !

- જી જનાવનારા કરતાં જગાડનારાની અહીં જાણીતી છે.
- જી કાર્યગિદ્ધિનું કુમુદ કુરજાનીની ડાળે ખીલે છે.
- જી જ્ઞાનની મહત્તા આપણને મચીત રીતે કોણ સમજાવી શકે ?
- જી તારોના મુખેજ વગર જેમ સંગીત ન જન્મે, તેમ હૃદયોના મુખેજ વગર ક્ષેત્ર ન જન્મે.
- જી આનંદમાં કોઈ આશીદાર હોય તો વળી જોર આનંદ આવે !
- જી મનુષ્યને મન જેટલો દુર્લભનો મહિમા છે, તેટલો સુલભનો નથી.
- જી એક ભૂલ કેટલીક વાર અનેક ભૂલની જનની બની રહે છે.
- જી દુઃખ એ તો અગ્નિ સમાન છે, પ્રકાશ પણ આપે અને જાળે પણ—પરિણામનો આધાર આપણા પર જ રહ્યો છે.
- જી ગિદ્ધિની દેવી કેવળ આરતીથી ન રીઝે, એને તો આહુતિય જોઈએ.
- જી ચોતરફથી દુઃખનાં મોજાં ઘેરી વળે ત્યારે ચોક્કસ માનવું કે સુખનો કિનારો હવે દૂર નથી—કારણ કે અરુણોદય પહેલાં અંધકાર પ્રગાઢ જ હોય છે.
- જી જીવન જેવું સુંદર—મૃત્યુ એવું ભયંકર કેમ હોઈ શકે ?
- જી કાયદાની સાર્થકતા ઘડતરમાં નહિ, પાલનમાં છે.
- જી માનવમનની આ અવળચંડાઈ તો વ્યુઓ : જે એના પગ ચૂમે છે તેની એને પડી નથી, અને એની જેને પડી નથી તેના એ પગ ચૂમે છે !
- જી અન્યાય પ્રત્યેના સળંગ પ્રતિકાર એ જ તો ન્યાય પ્રત્યેના તમારા પ્રેમનો પ્રબળ પુરાવો છે.

- ▣ પરસેવો પાડ્યો છતાંય પેટ ન ભરાય ત્યારે 'વાદ' જન્મે છે !
- ▣ વિજયનો ગર્વ એ જીતની હાર છે !
- ▣ જ્ઞાન માહિતી આપે, સંસ્કાર માર્ગદર્શન.
- ▣ પુણ્યના ગર્વ કરતાં પાપનો પશ્ચાત્તાપ મહાન છે.
- ▣ સલામતીવાંછુ વ્યવહારુ ડહાપણ કરતાં મને તો દ્રના થવા તત્પર હોય એવું સાહસિક ગાંડપણ ગમે.
- ▣ અલગતાની ટોચે વિહરવા કરતાં હું તો એકતાની તળેટીમાં વસવાનું પસંદ કરું.
- ▣ ખરું ઔદાર્ય તો વધારાનું હોય એ આપવામાં નહિ; કિન્તુ પોતાને વધુ જરૂરનું અને વધુમાં વધુ પ્રિય હોય એ આપવામાં રહેલું છે.
- ▣ ન મળેલાને ઝંખવા તથા મૂરવા કરતાં મળેલાનો સાચો ઉપભોગ કરવો સારો.
- ▣ ફૂલ ખીસે છે ને ખરી જાય છે—પણ ક્યારે ?
ફેરમ પ્રસાદ પછી જ.
- ▣ અતિ સંપત્તિ એક એવી આગ છે કે જો એ જરે નહિ તો જલાવી નાખે.
- ▣ અહીં માનવોના આ મતલબી જગતમાં કશું માગ્યે મળતું નથી; બધું મેળવવું પડે છે.
- ▣ પ્રાર્થના એ સ્વાર્થલરી હુદ્ મારગશીઓ માટેનું કે માની લીધેલાં દુઃખદર્દનાં દંભી રોદણાં રોવાનું સાધન નથી—એ તો છે આપણા આત્મા અને પરમાત્માના મંગલ મિલનયોગ માટેનો પવિત્ર પૂલ !

હા દમનથી દિલ ન જિતાય

હા કવમની દોસ્તીમા પણ અનોખી મન્તી છે

✓ હા માનવતા ત્યારે ગ્હે છે—ત્યારે માનવ માનવને હુણે છે

હા હામ્ય હરી લે એ ખરી હાર

હા માનવને બહુજન સમાજથી વિખૂટા પાડી દે, જાને વચ્ચે બેઠની અબેદ દીવાલ જીરી દે તો એ મહુત્તાય માનવ માટે બ ધનરૂપ જ છે

હા ક્રોધ એ માનવીની અગતિયુ, અમહિષ્ણુતાનુ અને અમહા યતાનુ પ્રતીક છે

હા ડોઠે શાન્તિની અ ખના, હૈયે સુહ્રની તમન્ના દુનિયાની આ દશમી અન્તયળી તો જુઓ !

હા તમે વીગતાને વરો અને વિજય તમને વગશે

હા કહું છું, મુખની ઘેલછા છોડી દો અને જુઓ—મુખ તમને શોધતુ આવશે !

હા સમૃદ્ધ ખેતી એટલે સમૃદ્ધ ભારતી !

હા સ યોગમા જ ખીલનારુ ને વિયોગમા મુરઝાઈ જનારુ પુષ્પ એ પ્રેમ નથી

હા વિચાર અને વાણી એ બ ધન જની જાય છે—વર્તનમા ન પરિણમે તો !

હા આત્મા પરમાત્મા હોય તો ફેહ એ દેવાલય છે

હા જાતે જત્યા વગર જ નાવી દેનાર અગ્નિ બે કૃવેશ અને દ્રેપ !

હા દર્પણમા માનવીના અ ગનુ પ્રતિબિબ પડે છે, આચારના અરીસામા એના અ તરનુ

૪૪ ગુસ્સો કયે ગૂચ ન બંધવે

✓ ૪૫ આત્માનુ બંધી કરણુ કરે એ કવા, બાકી બધી કરામત

૪૬ પ્રતિષ્ઠા પ્રતિભાની પારાગીશી નથી

૪૭ સાધનાનો પથ કુસુમોથી નહિ, કટકોથી ભર્યોભર્યો છે

૪૮ આપણે હુ મેગા આપણા ગુણો જોઈએ છીએ, અન્યના અવગુણો ।

૪૯ નિસ્વાર્થ સ્નેહ એ પાયો છે, સાચી મેત્રીના મદિનો ।

૫૦ પૂર્ણતાનુ અભિમાન એ અપૂર્ણતા છે

૫૧ બંધો છો ?—જ્યારે તમે અતરમા વેર અને ધિક્કારના અગાર સંઘોડો હો, ત્યારે તમારા મુખ—થેન અને શાન્તિના કૂલો ખાખ બની જાય છે

૫૨ વિજયનુ શુભાન એ પરાજયનુ પ્રથમ સોપાન છે

૫૩ સતત જાગત પ્રજામત એ સાચી લોકશાહીનો પ્રાણવાયુ છે

૫૪ મિતારના તાર મિતારથી સંયુક્ત તથા યુક્ત હોય છે—સ્નેહનુ અગીત પણુ બે હૈયાની આવી મિલન—મુક્તિના મુલગ સંભરમાથી મળાય છે

૫૫ મૈત્રી એ બે હૃદયોનુ મિલન—ગીત છે

૫૬ એણે કયું 'તમે લીધાના છો ।'

૫૭ એ કયું 'અડાળે ન દેનાએવા હૈયાની વેદના તમે અનુભવી નથી ।'

૫૮ તમે માનશો ?—પ્રતિદિની આગકિતનો અતિરેક જ તમેને ગિદિથી દૂર ને દૂર ગણે છે ।

- ૬૬૬ રમિકતાનો રણક્રીય વાંછ્યો હોય, ગુસ્સાનો મદાર નહિ !
- ૬૬૭ વાઢળી વગ્ગીને ચાલી જાય છે અને ધરતીને ગગ્ગાવવા થોળતી નથી—તાન આપનાર માણુને આ દાખલો લેવો ઘટે.
- ૬૬૮ મ્નેહના મુધાકુંભને વિપમય બનાવી દેવા માટે વહેમનું વિગાળિન્દુ બમ છે
- ૬૬૯ લાગણીનું પાણી પાથોલી બુદ્ધિની તલવાર ન જીવનમંત્રામ-મા વિજયિની નીરડે
- ૬૭૦ જલમા પોતાની જાતને પધગવી આંદોલનો જગાવી કંકર જેમ તળિયે બેગી જાય છે તેમ, જીવનના પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં જાગૃતિ માટે આંદોલનો જગાવનારોએ પણ કીર્તિની ભૂખ રાખ્યા વગર કેવળ પોતાનું કર્તવ્ય નિષ્ઠાપૂર્વક બજાવીને અદૃશ્ય થઈ જવું જોઈએ
- ૬૭૧ હજાહજ વિપમાયે 'ઝા' મીઝગની મુધા, છીપમાત્ર મોતીન જેમ, છુપાઓવી પડી છે ! જાણનાર એ જાણે છે—નીલકંઠ શંકર પેઠે, આધુચિત સોડેદીમ પેઠે, પ્રેમદીવાની મીરા પેઠે !
- ૬૭૨ કહો, આ શુ હશે ?
- પૈમા વટે જેને ખરીદી શકાતો નથી, નત્તાના લાગ્યા હાથ પણ જેની આગળ ટકા પડે છે, વૈલવ જેને વશ કરી શકતો નથી, પ્રતિષ્ઠા જેને રીઝવી શકતી નથી, બુદ્ધિ તેમજ બળની જેની આગળ ટકી શકતી નથી અને દમનને તથા એને તો હે બાગેમાં ચંદ્રમા —કહેશે ?—નહિ કહી શકે ? તો ધ્યાનથી આવળી તો અને જાતનથી જડી લો એ કોહિનૂને મનમવરાસને !—અહીં અદારનો, છતાં પ્રદારને પોતામા સમાવતો એ છે 'પ્રેમ'

સરળ-સહજપ્રાપ્ય સંકળતાને હું સંશ્રામના-સંઘર્ષના
સમુદ્રમંથનમાંથી સાંપડતી જયશ્રીનો મરણવો પિયાસી, શું
કરું ?

સ્વપ્નો સિદ્ધ ન થાય એટલે સેવવાં જ નહિ એવું કોણ કહ્યું ?

સ્વમાનને ભોગે મેળવાતી વસ્તુ એ મેળવનારના હાથે જ
એના હૈયામાં ભોંકાતી કટાર છે !

તમારા વિચારોમાંથી તમે કેટલાને આચારમાં ઉતારે છે
અને કેવી રીતે ઉતારે છે એ મહત્વનું છે.

જૂતું એટલું બધું જ સોતું નથી અને નવું એટલું બધું જ
નિંદ્ય નથી.

સંસાર છેડ્યે સાધુ ન થઈ શકાય, સાધુ તો થવાય તૃષ્ણા
ત્યાગે.

દરેક કોયડાનો ઉકેલ હોય છે, દરેક તાળાને ચાવી હોય છે.

નામનો મોહ જાગે એટલે કામ થયે.

પોતાના પ્રિયપાત્રની દૃષ્ટિમાં મહાન દેખાવાની ઘેલછામાં
માણસ શું શું કરવા તૈયાર નથી થતો ?

માણસ સુખનાં ગુલાબોની સુવાસ ભૂલી જતો હશે, કિન્તુ
દુઃખનાં કંટકોના ડાંખ તો કદી નહિ.

અન્યને છેતરનાર પોતાના આત્માને છેતરીને જાતે જ નથી
છેતરાતો ?

ભોગવેલા સુખની યાદ દુઃખમાં બળે છે ત્યારે કાં તો બળતા-
માં ઘી હોમાયું હોય તેમ દુઃખ છરવવાની ખુમારી બમણી
બની જાય છે.

- ૩૫ પાપનાં મૂળ ત્રણ : ગરીબી, અજ્ઞાન અને લોભ !
 ૩૬ માયી પ્રીતિ પોતે જ સર્વેશ્વર નીતિ છે.
 ૩૭ અભિમાનના અગ્નિતાપમા કલાની કુસુમકલી ભસ્મીભૂત થયા
 વગર રહેતી જ નથી
 ૩૮ માનશે ?—પાંથગને પણ દૃઢ્ય હોય છે !
 ૩૯ દમનથી કદીય દિલ ન જિતાય
 ૪૦ હાથ્ય હરી લે એ ખરી હાત
 ૪૧ સ્નેહ, મહુનશીલતા અને મમર્ષણરૂપી ગંગા, યમુના અને
 સગ્ગવતીનો જ્યાં મુલગ ત્રિવેણીસંગમ થતો હોય એ મદ્દળ
 દામ્પત્ય-પ્રયાગ
 ૪૨ જીવન જીવવું એ એક મહાન કલા છે
 ૪૩ મત્ય સ્વયં નથી તો કંટણુ કે નથી તો મીઠું, એને કંટણુ કે
 મીઠું બનાવે છે કા તો વક્તા, કા તો શ્રોતા !
 ૪૪ મોહમા અધ જનેલાને પ્રેમ કંટક બનીને હોય, ત્યાગના રંગે
 રંગાયેલાને એ જ પ્રેમ પુષ્પ બની પરિમલ આપે છે
 ૪૫ ઉત્તુગ ગૌરીશિખર પર મહુ વિનય ભવે ન મેળવી શકે, પણ
 મહુ પોતાના ગિરને એની પેઠે ઉત્તત તો અવશ્ય રાખી શકે !
 ઝૂંગ નહિ, ખુમારીથી જીવો, ઝૂમો ને ઝિન્દાદિલીથી ઝૂમો !
 ૪૬ પ્રેમ એ પરમ વશીકરણ છે—ચરમ મુજક છે
 ૪૭ રે, વિકાસવાદુ ! તારા જમણા હાથમા પુરુષાર્થ છે—કા મામા
 પ્રાપ્તિ !
 ૪૮ કામ કરવું એ એક વસ્તુ છે, કામ કરી બાણવું એ અનોખી
 વસ્તુ છે, પહેલામા ચીલાચાલુ ઘરેડ છે, બીજામા કલા

- જી બધિયાર જડતા એ મૃત્યુની જનેતા છે
- જી ઘણા દૂષે છે, ઘણા તરે છે, કિન્તુ ડેટલાડ જાતે દૂષીને પારડા-
ને તારે છે દગ્યાલાલ નિઃતર એના વિગ્લાના ગીત ગાય છે
અને એના મોજા એમા પોતાનો સૂર પુરાવે છે
- જી સત્ય કડવું હોય છે એ ખરું, કિન્તુ કડવું એનું બહુ નત્ય
નથી હોતું !
- જી જ્ઞાનના સ પાઠન માથે એનું જ્ઞાન દેવાતું ન રહે તો એ જ્ઞાન
બ ધન જ બની રહે
- જી મનુષ્યમાત્ર ભૂલને પાત્ર હશે, પણ કરુણાને પાત્ર તો છે જ
- જી સિદ્ધિ એ કંઈ સાધનાની ઇતિશ્રી નથી, ખરી સાધના તો એ
પછી જ શરૂ થાય છે—સાપડેલી સિદ્ધિને પચાવવાની ને
ટકાવવાની સાધના !
- જી પુણ્ય પાછળનો ઉદ્દેશ સ્વાર્થ નહિ, પરમાર્થ જ હોવો ઘટે
- જી સુંદર સર્જન એ મધુર ભ કાઠ છે, જે અન્નગમ વેદનની પ્રેર
ણાગુલિ વડે છેડાએલ જીવનવીણાના મ વાદી તારમાથી જન્મે
છે, જાગે છે, વિસ્તરે છે !
- જી યોગ્ય સ્થળે, યોગ્ય મમયે, યોગ્ય સ્ત્રીજ આ સુભગ ત્રિવેણી
મ ગમ ઢળા માગી લે છે
- જી ઔચિત્યભાન—સારામાગનો સૂક્ષ્મ વિવેક એ ઢગાનો આત્મા
છે
- જી પહેલા પેસો પગિશ્રમનો ગુલામ હતો, આજ પરિશ્રમ પૈમાનો
ગુલામ છે—અને પરિશ્રમની આ પગધીનતા માત્રત આર્થિક
અમમાનતા તેમજ આમાનિક વિરમતાની જનેતા છે જે

૮૧ રાગ આગ છે, ત્યાગ બાગ.

૮૨ દીકાકારેની દીકાથી વ્યથિત ન બને, હતાશ ન બને; એને પણ પ્રશંસાનું આગવું રૂપ માનો !—કારણ કે દેશમાં વગર ફૂલને જામર-સૂંઘનો નથી; એટલે આ જામરના ગુંદાવરને—પછી એનું સ્વરૂપ ગમે તેવું હોય—તમારા ફૂલમાં રહેલી દેશ-મનો સંચોટ પુરાવે જ ગોળા અને દીકાના એ ગુંદાવરની પરવા ક્યાં વિના સતત કર્તવ્યરત રહી, તમારી નિષ્ઠાની દેશમને પાંગરવા દે—પમરવા દે—પ્રમરવા દે !

૮૩ હોલતની સાથે કંઈ દિલાવરી નથી આવી જતી—હા, તાળાં-ફંચી આવે છે ખરાં !

૮૪ જીવન એ કાવ્ય છે; અને કુરુક્ષેત્ર પણ.

૮૫ શબ્દોના બાણ કરતાંય જોલતી નજરનાં તીર કાતિલ હોય છે.

૮૬ તાજા અને લાવણ્ય પરસ્પરનાં પૃથક છે.

૮૭ જીવનની ફળદ્રુપ ધરતી ઉપર જ્યાં મોકળે મને સુખદુઃખન શ્રાવણ-ભાદરવા વરમે છે ત્યારે જીવનની જયશ્રી હરિયાળીરૂં લહેરાઈ જાય છે.

૮૮ અન્યને અગ્નિકુંડમાં હોમી, કોઈ કદી ફૂલબાગમાં વિહરી શકે નહિ.

૮૯ પાપીને નિંદવાનો હક્ક કોઈને નથી—પુણ્યશાળીનેય નહિ !

૯૦ જે સ્વાભાવિકતાથી સુમન સીને સુગંધનું દાન કરે છે—જેદ-ભાવ વિના, ઉપકારની ભાવના વિના, બદલાની ખેવના વિના—એવી સ્વાભાવિકતાની સુગંધ માનવી દ્વારા અપાતા દાનમાં હોય તો એ દાન અવશ્ય હીપી જાય.

- વાસ્તવમાં કામુકતા દષ્ટિમાં હોય છે, દેહમાં નહિ ।
- કસોટી માણસની ખરી કિંમત આડે છે
- મને તો કૃત્રિમ આશ્વાસનના આસુ ઝગતા નિખાલસની નિષ્કુરતાની આગ ગમે ।
- વાસનાને સયમથી છતી શકાય, તૃપ્તિથી શમાવી શકાય, પણ કૃત્રિમ રીતે એને દબાવવાથી તો એ છ છેડાયેલી નાગણુ બની ડમવાની ।
- ઝળના વ્યારે શ્રદ્ધામાં પરિણમે છે ત્યારે ક્ષણ વગર રહેતી નથી
- મનુષ્યમાત્રની એ એક સ્વાભાવિક ઝળના હોય છે કે ડોઈ એને આહો, એના મિલનથી આનંદે, એના વિગ્ધથી તડપે, એની ગહ ડોઈને રહી રહીને સતાવે, ડોઈ કેવળ એનું જ બની જાય પણ એમ ન બને તો અલાવની એ આગ બાળી મૂકે—એને તેમજ અન્યને પણ ।
- જનની અને જન્મભૂમિની વિચિત્રતા કુળેન્દ્ર ડાર પણ ડોડી નો છે ।
- હવન એ ડઈ મુલાયમ ગુલાબોની ગુલાબી રેશમી બિછાત નથી, પણ ડાટાળા ગોળરુનું ઝુડ છે—મજિલના પિયામી મધુપે એમાં ક્રમાયા વગર એને પાગ ડગું ગણું
- સુખ કગતા હું ખમા સમલાવી સાથીની અધિક આવશ્યકતા રહે છે ।
- મહનગીવતા મૃગી હોય છે, અમહિષણુતા નાચાળ ।
- સમૃદ્ધિના સંવર્ધનનું સાધન તો છે સમર્પણ, સંચય નહિ

□ માનશો ?—પરાજયના ણીજમાં આગામી વિજયનાં અનેક વટવૃક્ષો વ્યાપ્ત હોય છે !

□ કલાકાર જ્યારે જીવાતા જીવન સાથે જુટાછેડા લે છે ત્યારે કલા કલાકાર માથે જુટાછેડા લે છે.

□ નમ્રતા ભૂખણુ છે, લઘુતા દુપણુ.

□ વેદનાને શાપ ન ગણુતા, વરદાન માનો; અને જીવનસંગ્રામમાં જો તમારી હાલ જાની રહેશે.

□ પ્રેમ અને પ્રદીપ સમાન છે, જે થંડ જાળીને પરને પ્રકાશ અપે છે.

□ અતૃપ્તિ આપત્તિની જન્મદાત્રી છે.

□ જાહેકો નહિ, મહેકો.

□ હૃદયના પ્રેમલ રંગે રંગાએલ કે પછી વેદનાના અશ્વથી ધોવાયેલ કલાકૃતિ—પછી તે ગમે તે પ્રકારની હોય—સજીવ, મુંદર જ હોવાની.

□ નારી માત્ર જો સંજોધનને પામવા સ્વર્ગને પણ તુરછ ગણે—જો એકાક્ષરી સંજોધન છે : ‘મા’ !

□ શાન્તિનેય પોતાની કાન્તિ હોય છે—કાન્તિ હોય છે.

□ સામનો કરી શકે—હૃદયો જો કરે !

□ અન્ય પર અહેશાન લલે કરો, પણ પછી અહેશાનના ભારથી એને કચડે નહિ.

□ ગુણ હશે તો એના પારસ-રૂપશે કુરૂપ લોહ પણ રૂપાણું કંચન જાની જશે !

□ પુરૂષ પ્રેમ કરી જાણે છે, સ્ત્રી પ્રેમ નિભાવી જાણે છે.

❖ કાળમીઠ કાળજામાંય કરુણાની કંપળ કૂટી શકે—મમતા વડે, માનવતા વડે !

❖ જગતમાં ગહેલ ન હોત, તો જેલ પણ ન હોત !

❖ પ્રત્યેક માનવ પોતે જ પોતાનો શિદ્ધી છે ને પોતાના પ્રારબ્ધ-ને—જીવનશિલ્પને લીજળી રીતે ઘડી શકે છે—પુરુષાર્થ ને શ્રદ્ધાના હથોડીટાંકણ વડે !

❖ કેવળ સંશ્રામ જ નહિ, સમાધાન પણ સામર્થ્ય માગે છે.

❖ સંઘર્ષ કરતાં સમન્વય સવિશેષ સામર્થ્ય માગે છે.

❖ તૃપ્તિ વાસના સંતોષે, ત્યાગ ભાવના !

❖ એ કવિ છે, જેને મન પ્રત્યેક કર્મ એ કાવ્ય છે !

❖ એ ખરેખર વીર છે, જેને એતું રુદન આધીન છે !

❖ ટેટલીક લાગણીઓ એવી હોય છે કે તૃપ્તિ ન પામે ત્યાં સુધી ચિત્તને ચેન ન પડવા દે—જાગેલી અંખના અને જિજ્ઞાસા એવી લાગણીઓ છે

❖ ગવિ—શરીની ઝળાંહળાં રોશની ક્યાં વાંછી હતી ? વાંછી તો હતી કેવળ જીવનપથપ્રદર્શક શ્રદ્ધાની ધ્રુવ—તારલી !

❖ મિલનની માધુરી માણવી હોય, એણે વિરહની વેદના વેઠવા તત્પર રહેવું પડે.

❖ વિત્ત અને વિદ્યાને વધાર્યે જાણનારા વધુ નીકળશે, પણ વાપરી જાણનારા અને એય વિવેકપૂર્વક, તો કો'ક વિરલા જ !

❖ જ્યારે આ પૃથ્વીપટ્ટે સરસ્વતી, શ્રમ અને શ્રીની તારક—ત્રિવેણીનો સુહાગી સ્નેહમંગમ થશે, ત્યારે પ્રગતિ પ્રયાગ બની જશે ! ✕

- પરાધીન જીવન કરતાં તેમાંથી મુક્ત કરતું મોત આરું !
- બાદ્ય જ્યોતિ નહિ, મેં તો આંતર-શક્તિ માગી હતી—
આંધારાં ઉલેચની શક્તિ !
- ભૂત એ ‘ગર્હ શુઝરી’ છે, ભવિષ્ય એ ‘કલ્પનાનું કુમુદ’ છે
—ત્યારે વર્તમાન એ તમારા હાથનો ‘જલતો દીપ’ છે !
- અન્યનું જૂંટવી લેવું એ જ નહિ, જેને આપણું માન્યું છે તેને
સાચવી રાખવું એ પણ એક પ્રકારનો અપરાધ છે.
- વસંતના રસભંડારો ન આપે તો કંઈ નહિ; પણ દેવ મારા !
નિંદગીની આગ્રધટાને તારી કરુણાના કોકિલ-ટહુકારથી તો
ભરી દે !
- પોતાનો પડછાયો પણ માણસને કેવળ પ્રકાશમાં જ આથ
આપે છે, અધકારમાં નહિ.
- શૂલ વચ્ચે રહી શકે એ કૂલ !
- વિરહની પાનખરમાં મોહ મુરઝાશે; પ્રેમ પાંગરશે—પદ્મ-
વિન બનશે, પરિપક્વ બનશે !
- માનવે મૌ પ્રથમ અને સૌથી વિશેષ ગમજવા જેવું કંઈ પણ
હોય તો તે એનું પોતાનું મન જ છે.
- એ સાચો સ્વતંત્ર છે, જે ખુદ સ્વતંત્ર હોવા ઉપરાંત કોઈ-
નાયે સ્વાતંત્ર્યનો સ્વીકાર કરતો નથી.
- નાના માણસોય મોટા વિચાર તો કરી શકે છે, કિન્તુ મોટા
માણસો તો મોટા વિચાર આચરી બતાવે છે.
- રાગના વિરાગી અને વિરાગના રાગી બનેા અને નિંદગી
તમારી, આશક્તિની આગ મટી મુક્તિનો બાગ બનશે.

- ૪૪૪ મધુકર—દ્રષ્ટિ કોકિલનો ડહ જોશે, પૂર્વઞ્હ એનો રંગ !
- ૪૪૫ જીવનપાત્રને રમથી છલોછલ ભરી દેતી એકાદ કાણ માટે
પણ હું શુષ્ક જીવનના હજારના વર્ષે જતા ડરુ !
- ૪૪૬ માથો પ્રેમ એ અદન મમાન છે, જે જાતે ધમાઈને પણ
જગતને તો શીતળ સુવાસ જ સમર્પે છે
- ૪૪૭ આશા—સ્થામ વાદળની મોનેગી ડોર !
- ૪૪૮ પરમાર્થ એ આગ્તીના મ ગલદીપ સમાન છે, જે પૂજા કરનાર
તેમજ પૂજા પામનાર—ઉભયને વિમલ પ્રકાશ અર્પે છે
- ૪૪૯ જેટલો મધુર સ યોગ, એટલો જ વમમો વિયોગ
- ૪૫૦ પથ્થરના મદિરમા પરમેશ્વરને ન ગોધો, પરંતુ તમારા
મનને જ મ ગલમદિર બતાવી દો, ને ખુદ પરમેશ્વર તમને
ગોધતો ધીમી પગલીએ ત્યા આવી આવશે
- ૪૫૧ ‘શ્વિર ક્યા છે ?’—એવું કોઈ પૂછે છે, ત્યારે મારાથી ગળે-
માઝુ પુછાઈ જાય છે—‘શ્વિર ક્યા નથી ?’
- ૪૫૨ પાપ એ નવણની લકા છે, પશ્ચાત્તાપ એનું દહન કરનાર
રામભક્ત હનુમાન !
- ૪૫૩ ડાક દૂલને માટે તો હાલ મમાન જ છે
- ૪૫૪ પ્રેમ—માની મમતા, પિતાનું વાત્સલ્ય, ભાઈનો સ્નેહ, ભગિ
નીનું વહાવ, મિત્રનું હેત, પત્નીનો પ્રેમ ! માન્ય છે અ
ક્ષરનો જાનેલો આ જિન્દુ સમો શબ્દ, પોતામા કેડેડેલા સ્વ
કોનો સિન્ધુ સમાવી બેઠો છે ?—એની આ મધળી સ્વરૂપ
સરિતાઓનો જેના જીવનમાગરમા સુભગ મગમ થતો હશે,
એ વ્યક્તિ કેવી ધન્ય હશે !

- ❖ અંઆરની મોટામાં મોટી કટુબુતા કઈ? તો કટે : મા વિના-
નું બાળક !
- ❖ વગંત આવે કે પાનખર આવે—પ્રેમથી આવનાર ગૌ માટે
પ્રેમીનાં દિલદાર ખુલ્લાં જ છે !
- ❖ સરિતામાં પૂર આવે, મારગમાં ભય્ય ભરતી; કિનારાની ગીમા
બન્નેને છે, પણ પૂર ક્યારેક ડુબાડે, ત્યારે ભરતી તો બીજવે
જ. પૂરમાં અભિમાનની અધૂરપ છે, ભરતીમાં મયાંદાની
મધુરપ !
- ❖ તમને મળતી પ્રસિદ્ધિ નહિ, પણ તમને થતી પ્રમદતા જ
તમારા પરિશ્રમનો પરમ પુરસ્કાર છે.
- ❖ સુખના મોહમાં જ દુઃખનું મૂળ નથી ?
- ❖ રસિકતાનું મોતી અંધમતી છીપમાં પાકે છે.
- ❖ આજના ચંત્રયુગનો માનવ ક્ષણેક્ષણે પોતાનું જ જીવ કરતો
હોય છે.
- ❖ ધર્મની રચના માનવને દેવ બનાવવા માટે થયેલ છે, દાનવ
બનાવવા માટે નહિ.
- ❖ માણસ માત્ર પ્રીતિ તેમજ મહાનુભૂતિનો પિયાગી હોય છે.
- ❖ મોહમાં મૌનદય કેન્દ્રસ્થાને હોય છે, સ્નેહમાં મમર્ષણ !
- ❖ લોભી મન તળિયા વિનાના ખંડિત પાત્ર મમાન છે—એ કદી-
યે કેમ ભરાય ?
- ❖ પ્રેમપરબ એવી અનોખી છે કે જેના પીયૂષ-પાન કરવાથી ઉર-
તરસ છીપવાને બદલે જિલદાની વધતી જ જાય છે.
- ❖ કલમનું કાર્ય કમલ ઉગાડવાનું છે, કાદવ ઉડાડવાનું નહિ.

- ❖ અમાનના અતિરેક ને અભિમાન વચ્ચે ખૂબ મામ્ય હોય છે
 ❖ હું જ એ ખરી રીતે મુખ સ્વર્ગનું પ્રવેશ દાર છે
 ❖ મયમ એ સાથી રસિકતાની અનિવાર્ય શરત છે સયમ-
 રહિત રસિકતા એ વિલાસ જ છે અને વિનિષાત એ વિલામની
 અનિવાર્ય ફલશ્રુતિ છે
 ❖ ચહેરો એ ચિત્ત-અથનો અનુક્રમ છે
 ❖ ખૂરા માર્ગે મેળવેલી સફળતા કગતા માથે માર્ગે ચાલતા
 સાપડેલી નિષ્ફળતા સારી
 ❖ ધિછાર કરતાયે પ્યારનો દલ અધિકતર ધિછારપાત્ર છે
 ❖ નિરાશાના તારમાથી આશાના ઝકારને જન્માવતા શીખો !
 ❖ દેહને છીપ ગણીએ, તો આત્મા મોતી છે
 ❖ અનામકિત અમૃત છે, મોહ મદ્ય છે, પણ અનામકિતનો દલ
 તો હુણાહુણ વિષ જ છે
 ❖ દિલમા દીવો ન થયો હોય તો પછી બિજળા દેહનો અર્થ શો ?
 ❖ અમૃદ્ધિમા નહિ, તગીમા આપેલુ દાન ચડે
 ❖ કટાર કનકની હોય તેથી કઈ પેટમા થોડી ભોજાય છે ? —
 મોજડી મણિમડિત હોય તેથી કઈ મસ્તકે થોડી ધગાય છે ?
 ❖ સાચો ધર્મ તો છે માણસાઈના બેડિયામા પ્રેમ અને ત્યાગ
 રૂપી વાટ અને તેલ વડે પ્રકાશતો સર્વમં ગલ પ્રદીપ !
 ❖ સમૃદ્ધિની સાથે તૃષ્ણાની વૃદ્ધિ પણ થતી ગહે છે
 ❖ મ પત્તિ કેવળ દેહને ખગીરી ગકે, સત્તા દેહને દડી શકે,
 પણ દિલને છુતી તો રનેહ જ શકે—કેવળ ન્નેહ !

❧ મુરકેલીઓના મહાઆગર ઊભટે મરણવા પર, માયકંગલા પર નહિ.

❧ અતિપ્રવૃત્તિ અને નરી નિવૃત્તિ—જન્મે મરણા જ અનરનાક છે.

❧ કંટક નહિ ને કુમુમેય નહિ; માગી તો હુતી કીમિયાગીરી—
કંટકને પણ કુમુમ જનાવે એવી કસળી કીમિયાગીરી !

/ ❧ પતિ જનીને તમે શ્રીનો કેવળ હાથ જ મેળવી શકો, એનું
હેયું મેળવવા માટે તો તમારે પ્રેમી જ જાનવું પડે.

❧ નિરાશાની કબર પર આશાનાં ફૂલ ચડાવતાં શીખો.

❧ કાળ એ જળશે ખૂની છે—‘આજ’નું ખૂન કરી પલકારામાં
એને ‘ગઈ કાલ’ના થળમાં પલટાવી મૂક્યા વગર એ જન્મ-
ભ્રમ જલ્દાદને જાંપ નથી વળતો !

❧ મા....!—આ આવડા અમથા એકાક્ષરી ગાઢ-ગિન્દુમાં
મીડાગનો કેવો નિન્ધુ સમાયો છે !

[❧ આત્માના અવાજની કબર પર હવતરનું ચણન કરવા કરતાં
હું તો આ શુદ્ધ દેહને મૃત્યુની તલવાર નીચે ધરી દેવાનું
પસંદ કરું !

❧ ખીલવું જ નહિ એ કરતાં, ખીલીને ખુશબૂ પ્રસારી ખરી જવું
શું ખોટું ?

❧ જ્ઞાનનું પ્રદર્શન ન હોય, ને ન હોય એના દાન—હોય કેવળ
સમર્પણ !

❧ આરાધના નથી તો કરી એજે જતી કે નથી તો કરી અક્ષણ
રહિતી—પરંતુ ગરત એટલી એ આરાધના હોવી જોઈ એ
અંત કરણપૂર્વકની ને એકધારી !

- સત એ મુદર્શન-ચક્ર છે—અમ્મન ત્રિશુપાલનુ શિર
- સાહિત્યનો શરી સર્વદા જીવનસૂચી માથી રોશનીની લાલી
અને પ્રેરણાની શુભાળી મેળવે છે
- આત્મશ્રદ્ધા એ આજ્ઞાનબાહુ પુરુષાર્થની ટચલી આગળી
છે, જે ગમે તેવા સકળના ગોવર્ધન પર્વતનેય તોડી શકે-
ભે ચે ઉઠાવી શકે !
- બુલબુલે પૂછ્યુ 'ફૂલ, તુ ગીત કેમ નથી ગાતુ ?'
'ગાઉ છું ને !' ફૂલે સમ્મિત કહ્યુ 'મારી સુગંધ જ છે
મારુ ગીત !
- જીવન આવુ જીવે—શૂળ વ ચે ફૂલ !
- શુભાળને સહુ ગાશે, મારે તો જીનીપત્રને ગાવું છે
- મારા હૃદયતાર તારા તારક ઝકાર !
- પરિશ્રમ એ પારસમણિ છે, જે ધરતીની ધૂળનુ ધાન્યમા
ઝપાન્તર કરે છે
- જહેમત વગર જયશ્રી નહિ
- જ્ઞાન, અર્ધજ્ઞાન અને અજ્ઞાનની ત્રિપુટી વચ્ચેનો તફાવત છે
આ જ્ઞાન તારે, અર્ધજ્ઞાન ડુબાડે, અજ્ઞાન મારે !
- જીવન-નૈયા માટે વિનાશના વમળ છે આ વિનયવશિત
વિદ્યા, ક્ષમાલાવનારહિત વીરતા, નમ્રતા વગરની મહત્તા,
સેવાલાવ સિવાયની સત્તા, ઉદાગતા વગરની મત્તા, વિનિમય
વિહીન મત્તય, મયમવિહોણી ગ્નિકતા, જવાબદારી વગરની
સ્વતંત્રતા, ધૈર્ય વગરનુ શૌચ, આધના વગરની સિદ્ધિ, પાત્ર
તા વગરની પ્રાપ્તિ અને સદ્ગુણ વગરની શક્તિ !

- કામથી નહિ, કામના અભાવથી કંટાળે !
- સુંવાળખ પ્રકટાવતું સુખ એ દુઃખ છે : સહનશક્તિને ઘડતું દુઃખ એ સુખ છે !
- સંયમ પતન છે, આપ-લે સોદો છે, સમર્પણ અભયુદય છે.
- વિરામનું સાચું સ્થાન જે કામ વચ્ચે છે !
- માનવતા માટે મરી રીટે એ મહાત્મા !
- પ્રવૃત્તિ, પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પરંતુ જ્યાં સુધી એની પાછળ ભેળ લેવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી એ ભવ્યતાની ટાચે પહોંચવાની નહિ જ નહિ !
- જીવનકલાની ચરમ ચાવી તો આ છે : હૈયે ભલેને જ્વાલા-મુખી ભલકતો હોય, છતાં હોઠે તમારે તો હાસ્ય જ હો !
- માનવીની આંખે આજે અમી ગુમાવ્યું છે, એના હોઠે હાસ્ય ગુમાવ્યું છે, હૈયે ગીત ગુમાવ્યું છે ને મસ્તકે ખુમારી ખોઈ છે, એના હાથ-પગે મુક્તિ ને ગતિ ગુમાવ્યાં છે, એના જીવનપુષ્પે ખુશબૂ ગુમાવી છે—માનવીને જ્યાં સુધી આ પાછું નહિ મળે, જગતને શાન્તિ ત્યાં સુધી નહિ મળે !
- મીઠુજાતીએ પ્રકાશવું હોય તો મીઠું પીગળવું જ રહ્યું !
- નયોં વિલાસ જીવનને સ્વચ્છંદી બનાવે છે, નયોં સંયમ જીવનને શુષ્ક બનાવે છે—જીવનનો વિકાસ તો સંયમની રસિકતા જ સાધે !
- માલિકીની ભૂખ, કેટકેટલાં ઘર્ષણોની જન્મદાત્રી હશે !
- જગથી કે જગના જનોની પૂજા પામવા કરતાં, મને તો સદા ભારી પૂજા કરવાનું જ પ્રિય લાગ્યું છે.

- ૬૬ આઘજો ગ્રેમ અ-દેજો પણ હોય છે !
- ૬૭ પુરુષાર્થને પાગજો બનાવે એ ગ્રેમ નહિ !
- ૬૮ પાપીને પસ્તાવો કરતો કગી દેવો એ પણ એક પ્રકારતુ પુણ્ય નથી ?
- ૬૯ દલી નમ્રતા કરતા પાન્દર્ગીઠ અભિમાન સારુ !
- ૭૦ મ્નેહ એક એવી અનોખી ભક્તી છે, જેમા પ્રિયજનના મધળા દોષ પીગળી જાય છે !
- ૭૧ જે વસ્તુઓ માનવી પામેથી ખૂચવી લેવામા આવે તો જીવન મા ગસ જેવી ડોઈ ચીજ ન રહે—આશા અને કટપના !
- ૭૨ ન્યાય આપવાનો હક્ક, ખરી રીતે તો, જેણે કદી પણ શુનો કર્યો જ ન હોય એને જ છે !
- ૭૩ ગતિ આવે છે અને ચાલી જાય છે એ માનવી હુ મેશા ભુએ છે, જતા આવતી આપત્તિ ઓસરી જવા માટે જ આવે છે એ એને ડેમ સમજતુ નહિ હોય ?
- ૭૪ ગ્રેમને ગ્રેમ વડે જ પામી ગઢાય, સૌન્દર્યને સૌન્દર્ય વડે
- ૭૫ નિત્ય જીવનની નાનામા નાની ક્રિયાને પણ જે કાન્યમય કરી શકે—જીવનની કવિતા એ મુલાગી પામે !
- ૭૬ પાગકા માટે જ જે મદદ પ્રાપ્તિ છે, એ દીપક ખરી રીતે તો કદી ઓલવાતો જ નથી
- ૭૭ પ્રકાશ પાથરનાની ઝખના સેવનારે પ્રથમ પોતામા પ્રકાશ પેટાવવો પડશે
- ૭૮ તમે મૌના જીવનપથમા ફૂલ વેગે ને તમારો જીવનપથ આપાઆપ મધમધી ઊંડશે

- ૬૬ સુખ અને દુઃખ માનવ-મન ન મળે છે
- ૬૭ તેની એક જગ માગી હતી, નિમિગ્નો પુન નહિ !
- ૬૮ માનવજાતને મહત્ત્વની વસ્તુ કાળ નહિ, પણ કર્મ છે અને એમાય 'કેટલું નહિ,' પણ 'કેવું' એ જ મહત્ત્વ છે
- ૬૯ સુન્દરતાને આથી ગીતે પાત્રી પ્રદાય પૂતળી બનીને, સિપ્રી બનીને નહિ જ નહિ !
- ૭૦ કોઈને એના દોષ માટે દંડના પહેલા તમારા પોતાના દોષ ઉપર નિયામ કરજો !
- ૭૧ સાચા જ્ઞાની તો તે જ છે, જે દોષને પણ અજ્ઞાની ભેઈ શકતો નથી
- ૭૨ તમે ઘણું વિચાર્યું હશે, પણ તમારામાં ઉદ્ભવતા વિચારો વિષે તમે કદી વિચાર કર્યો છે ?
- ૭૩ ધનકતા જીવનની એક ફાળ માગી હતી, અનેક વખતો યાત્રિક ઢમરડો નહિ !
- ૭૪ મ યોગ મનેહને વધારે છે તો વિયોગ એને દૃઢ બનાવે છે !
- ૭૫ ગુલાબ એમ ને એમ મળી ન્થ એ એક વસ્તુ છે, અને કાટા વાગ્યા પછી મળે એ બીજી વસ્તુ છે વસ્તુ—પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય—પણ એ મહેજે સાપડે અને પ્રયત્ને સાપડે એમા અતર છે કારણ કે, આનંદ જેટલો હલ્લ વસ્તુની પ્રાપ્તિમા છે એટલો સુવલમા નથી
- ૭૬ માનસો ? આપણા પર આવતી આવતિ એ અન્ય કંઈ નહિ, પરંતુ આપણે અન્ન પન્ન ઉતારેલ આવતિની પ્રતિકૃતિ માત્ર છે

- ❑ વિગ્રસતુ રહસ્ય તો અન્યના દોષ કાઢવામા નહિ, આપણા દોષ દૂર કરવામા છુપાએલુ છે
- ❑ મોતની મજાક કરી શકે—જિ દગીની મજા એ માણી શકે !
- ❑ જીવન બંતે જ એક મહાથ થ છે, અને જગત એ એક વિશાળ વિગ્રાપીઠ !
- ❑ જિ દગીની વીણા જેણે છેડી જાણી છે, એને માટે પછી મૃત્યુ પણ કાવ્ય જ બની રહે છે
- ❑ જરૂરિયાતોનો અતિરેક હુ ખનો પર્ચાય છે
- ❑ અભાવ અને અતિરેક બન્ને મારે—અનાવૃષ્ટિ અને અતિ વૃષ્ટિની પેઠે !
- ❑ અજેય એ છે, જે ફનાગીરીના અમર પથનો નિત્ય પ્રવાસી ા
- ❑ માત્ર મૃત્યુ નહિ, મનની ગરીબી પણ મનુષ્યને મારી નાખે છે
- ❑ વિશ્વમા રાન્તિ વિશ્વાસથી સ્થાપી શકાશે—વિશ્વાસઘાતથી નહિ અને અવિશ્વાસથી યે નહિ
- ❑ ખરી રીતે અતરાયમાત્ર માનવીની અશક્તિએ શોધેલ બહાનુ જ નથી ?
- ❑ આધજાનુ હુ જ ન દેખવુ, ન દાઝવું
પાગજાનુ હુ જ—દેખવું અને દાઝવું
- ❑ સીખ માગવી એ અપરાધ હોય, તો સીખ મગાવવી એ અધમતા છે
- ❑ માનવીની આ અવગાર્થ તો બુઝો જીવતાજીવતા મહાન પુરુષોની એને ડોડીની યે કિ મત નથી, પણ તેઓ મૃત્યુ પામે છે ને લોકો એમની પાછળ કરોડોના કીર્તિમંદિરા રચે છે

જી ડાલુ' ધ્યેય મીઠિતને નિ મીઠ કન્વુ !

જી ગરુ વાપન્નારો ગરુ વટે જ મરે !

જી ઘાતિ માત્ર ઘણાને નહિ—કડુણાને પાત્ર છે

જી ધણી વાગ માણુમ પોતે જ પોતાના દુર્મનની ગરજ મારે છે

જી કવાની કૃતિ ગમે તેવી મળાન હોય, પણ આખરે તો એ
જિન્દુ જ છે—ત્યાં જ જીવન તો મિન્દુ છે

જી માનવ પોતાની સફળતાને પોતાની શક્તિનુ પરિણામ માને
છે, પોતાની નિષ્ફળતાને મજબૂતાનુ ક્ષણ !

જી કોઈના પે જીવનમા તમારો પ્રવેશ જખમરૂપે નહિ, જડી
જુડીરૂપે જ હો !

જી પરતી પીડા દર કન્વા નહિ, પણ પોતાની પ્રતિક્ષા વધારવા
માટે પરમાર્થ કરનાર વધુ નીકળશે

જી જાતને વફાવાર ન રહેતાં અન્યને ક્યાથી વફાદાર રહી શકે ?

જી એકવતા કેવીક વાર અકળાવી મૂકે છે, તો કેટલીક વાર
આરામ આપે છે

જી કદી નિગરા ન થવામા તો સફળતાની ચાવી નહિ હોય ?

જી તૂટેલા તાર મ ધાય પણ ન ફવાયેલા હૈયા સ ધાતા નથી

જી આસક્તિ પૂતના છે, મુક્તિ કામપેનુ !

જી જિન્દગી મીનપિયામી છે, પ્રીતિ મ ગવ સરિતા છે !

જી અતરના દાર જ ધ કર્યા—અવગુણોને અટકાવવા, ત્યા દારે
મારે ટકોગ પડ્યા 'અમે ક્યાથી પ્રવેશીશુ ?' ગુણોની એ
વાણી હતી અને—અને મે દાર જોવી નાખ્યા—દિલ અને
દિમાગની મધુર—રૂસ્તિ તેમજ શક્તિ પર શ્રદ્ધા રાખીને !

❑ માણસથી 'પોતાનું' દુઃખ જ નહિ, પારકાનું સુખ પણ જતું નથી !

❑ કૃષ્ણને સધાની આંખે જુઓ, ખંચીના કાને સાંભળો !

❑ આંખ એ પ્રેમીની જીભ છે.

❑ મારે એક ડગલુંય બસ થાય—કિન્તુ કાળની કેડીએ ન ભૂંસાય એવું !

❑ સંયોગમાં જ ખીલનારું ને વિયોગમાં મુરઝાઈ જનારું પુષ્પ એ પ્રેમ નથી.

❑ ચાદની એ નિશાની ગોઢમાં પોઢલી ઉપા છે.

❑ વિચાર બંધન છે, વાણી શૂંળલા છે—આચાર બંનેની મુક્તિ છે.

❑ કણનો મણુ આપતી ધરતીનો વિચાર આવે છે, અને એક જ શબ્દ હૈયાની ધરતી ઉપર લહેરાય છે : 'મા' !

❑ તમારો તમારા વિશેનો અભિપ્રાય 'સારો' હોય છે, બીજાઓનો તમારા વિશેનો અભિપ્રાય 'સાચો' હોય છે !

❑ અરીસામાં માણસ 'સૌન્દર્ય' જોવા માગે છે, 'સત્ય' નહિ !

❑ આનંદ પ્રેમમાં છે તો પ્રતીક્ષામાં ચે ક્યાં નથી !

❑ માટીમાંથી જ સજાઈએલો ને અન્તે માટીમાં જ મળી જનારો માનવી ગમે તેટલો મહાન બને પણ માટીને તો ન જ ભૂલે. એને તો સદા મસ્તકે જ ધારે !

❑ જ્ઞાન નયન છે, સંસ્કાર નૂર !

❑ અમાસ એ અંધારાનો પ્રકાશ છે, જેના લોકચાહી તખ્તા પર નાનામોટા સહુ તારલાઓને પ્રકાશવાની તક મળે છે.

- ▣ ધરતીના તારા આકાશ લાગી તૃપાથી જુએ.છે, આકાશનાં કૂલ ધરતી પ્રતિ મુગ્ધતાથી જુએ છે.
- ▣ ઠેટલીક રાતને પ્રભાત નથી હોતું !
- ▣ અસત્યનો પંથ લપસણો જ નહિ, લલચાવનારો ય હોય છે.
- ▣ ખરી ખૂણી તો જન્મવામાં નહિ, જીવી જાણવામાં છે.
- ▣ ખુબાર થવાની અશક્તિમાં તો પરાજયનું મૂળ નહિ હોય ને ?
- ▣ ત્યાગ અને તપ કદી વ્યર્થ જતાં નથી.
- ▣ પ્રેમની એક લટુર માગી હતી, મોહનો સાગર નહિ !
- ▣ ભલા માણસો પ્રત્યે તો સહુ ભલાઈ દાખવે, ખૂરા માણસો પ્રત્યે ખૂરાઈ દાખવનારાઓનો પણ તોટો નથી; તોટો તો છે ખૂરા માણસો પ્રત્યે પણ ભલાઈ દાખવનારાઓનો.
- ▣ સંકલ્પનું મુકાન છે, હાથમાં પુરુષાર્થનાં હલેસાં છે ને હૈયે અળાંક ધ્રુવાની કુવતારલી ઝગે છે ત્યાં સુધી તો મુસ્કેલીઓના મહાસાગરની પરવા નથી—પછીની વાત પછી !
- ▣ સાદાર્થને પણ, કોણ કહેશે કે, પોતાની સુવાસ નથી ?
- ▣ જે મરી જાય છે તે જીવી જાય છે.
- ▣ કાર્ય તો સહુ કરે છે, પરંતુ કાર્યમાં જે કાવ્ય નિહાળે છે એને માટે પછી શ્રમ પણ વિશ્રામ બની જાય છે.
- ▣ જાતનો ઉદ્ધાર કર્યા વગર જગતનો ઉદ્ધાર કેમ કરી શકાય ?
- ▣ અન્યનો આનંદ લૂંટીને મેળવાયેલા આનંદ સમો એકેય અપરાધ નથી.
- ▣ પ્રતિજ્ઞાના પ્રાકટ્ય માટે અનિવાર્ય છે—કાં તો પરમાનંદની બાંચી, કાં તો વિષમ વિવાદનું તીર !

- ▣ રાત કાળી છે, તો તારલાઓની બિછાત ક્યાં રૂપલાવણી નથી ?
- ▣ સ્વાવલંબન સમુ કોઈ સ્વાતંત્ર્ય નથી ! ૫
- ▣ સર્વના મુખમાં ચોતાતું મુખ જેવું એના જેવું સંસારમાં એકેય મુખ નથી.
- ▣ જીવનનો મોહ છૂટે—મૃત્યુનો ભય તો દૂર થાય.
- ▣ માનવી માનવીને હણે એના જેવું એકે પાપ નથી.
- ▣ મનુષ્યમાં રહેલો 'હું' અસ્ત પામે એટલે સત્યનો ઉદય થાય.
- ▣ માગીનેય મેળવાય ને ત્યાગીનેય મેળવાય !
- ▣ પાપીને પસ્તાવો કરતો કરી દેવો, એ પણ એક પ્રકારનું પુણ્ય નથી ?
- ▣ સ્વેચ્છાએ સ્વીકારેલ નિયમ એ બંધન નથી, પણ સંયમ છે.
- ▣ ત્યાગનો પંથ જ માણસને પ્રેમની મંજિલે પહોંચાડે છે.
- ▣ શ્વાસનો અંત એ જ મોત નથી, આશનો અંત પણ મોત જ છે.
- ▣ ગુમાવેલાના ગમમાં માણસ, ઘણી વાર, હોય એ પણ ગુમાવે છે.
- ▣ પ્રયત્નનો અંત એ પરાજયનો પ્રારંભ છે.
- ▣ નિશા પછી હવા આવે છે, ને અચૂક આવે છે !
- ▣ સિંહામન આપે તો સાથે સાથે તારી પાહુક પણ આપજે.
- ▣ હૈયામાં જેના રામ હોય—હનુમાન એ ધર્મ શકે !
- ▣ લોહીની સગાઈ પણ કંઈ જેવું-તેવું લોહચુંગક નથી.
- ▣ સાચી સહાનુભૂતિ સંકટનો ભાગાકાર કરે છે, આશ્વાસનની અભાવ આપત્તિનો ગુણાકાર કરે છે.

- ❑ પ્રેમ માનવજાતી પર, સેવા સંતની, પૂજા પ્રભુની !
- ❑ મદ્યમૂલાં મોતી ક્યાં માખ્યાં હનાં—વાંછી તો હતી કેવળ સ્વાતિની વર્ષાધારા !
- ❑ મેં કેવળ ખ્યાલનો જ નહિ, પણ ધિક્કારનોય સદા ખ્યાલથી સત્કાર કર્યો છે.
- ❑ લાવણ્યના લલાટની લક્ષ્મી એ મોહ્યગણિની છે.
- ❑ પ્રજા પવિત્રતાની સખી છે.
- ❑ ધણા જીતીને હારે છે, તો ધણા હારીને જીતે છે !
- ❑ જીત એ તો ગીત છે, પ્રીતની જંઝરીનું !
- ❑ કેટકેટલાં અનર્થનું ઉદ્ભવસ્થાન ‘અર્થ’ હશે ?
- ❑ ફૂલનો રંગ ફટકી વ્થ ત્યાં સુધી હરકત નથી; પરંતુ એ મુગંધ શુભાવે છે ત્યારે સર્વસ્વ શુભાવે છે !
- ❑ અધિકમાં અધિક આપે અને છતાં અદ્યમાં અદ્ય આપ્યું હોય એમ અનુભવે એ સાચો પ્રેમ !
- ❑ અહીં, આ વિચિત્ર માનવના વિશ્વમન્દિરમાં, પૂજા પામવા માટે પદ્ધતિ જનપુ’ પડે છે !
- ❑ એ જીવનવીર છે—જે જીતને જીતી શકે, હારને હસી શકે.
- ❑ સરજનહારે જેટલી સુન્દરતા સૃષ્ટિને આપી છે, એટલી દૃષ્ટિ માનવને આપી હોત તો !
- ❑ વાળીનો આખો સાગર જે વ્યક્ત ન કરી શકે એ કેટલીક વાર કેવળ મૌનની એક લહર કરી દે છે !
- ❑ સુખને ઈશ્વરના આશીર્વાદ ગણતો માનવ, એણે જ મોકલેલા દુઃખને અલિશાપ શા માટે ગણતો હશે ?

- હા અંતર તમારું અમીર હોય તો પછી તમે અમીરનાયે અમીર છે !
- હા સાચું દાન તો એ જ કહેવાય કે જેથી ન તો દાતામાં અભિ- માન પ્રગટે કે ન તો યાચકનું સ્વમાન ઘવાય.
- હા બોલો નહિ, અને બોલો તો એવું બોલો કે, કોઈને ય બોલવાપણું રહે નહિ !
- હા બળી શકે—પ્રકાશ એ પાથરી શકે.
- હા પૂલ બનો—દીવાલ નહિ !
- હા પીએ તોમ ખ્યાસ વધે એવું જલ કયું ?—તો કહે પ્રેમ !
- હા સૂર્ય-ચંદ્રના પ્રશસ્તિ-પ્રબંધો તો સહુ રચે, કિન્તુ મારે તો કોડિયાની કવિતા ગાવી !
- હા લપસવું સહેલું છે, પડવું વળી એથીય સહેલું છે, કઠિન તો છે ચઢવું—ચઢતા જ જવું !
- હા ‘આજ’ને જે આવકારે—આવતી કાલ એને આવકારે !
- હા બુઝાવી ન શકે એને બાળવાનો હુકમ નથી !
- હા વેરને મારે વિજય વરવા કરતાં, મને તો પ્રેમને પન્થે પરાજય પામવો ગમે !
- હા જીવતરનાં ઝેર જીરવી, જગે અમી રેલાવનાર બધા જ કવિ છે.
- હા રાગના ત્યાગમાં ત્યાગનો રાગ નથી ?
- હા આશા સેવે—નિરાશા એને સહેવી પડે !
- હા જિન્દગીનો લામ જેણે પી બહુયો છે, એને માટે મોત પણ મીઠું બની રહે છે.

- જી જગતની ડાળે ત્રણ કૂલ એવાં ખીલે છે, જેમનો રંગ ઘેલછા-
નો હોય છે—પ્રેમી, કવિ ને પાગલ !
- જી માનવ પોતે જ પોતાનો શિક્ષી છે.
- જી જે બધું આપી નાંખે છે, એને બધું આવી ગયે છે.
- જી પ્રેમ જ પ્રેમનો પુરસ્કાર છે.
- જી એ ગરીબમાં ગરીબ છે, જેનું દિલ ગરીબ છે.
- જી મંગલને મંગલ માગે મેળવવામાં જ માંગસ્ય છે.
- જી કાંટે કાંટો ભલે નીકળતો હોય, હીરા હીરાને ભલે કાપતો હોય
—પણ વેર તો પ્રેમ વટે જ શમે છે, વેર વટે નહિ ને નહિ જ !
- જી મળેલા કરતાં મેળવેલાને માણવામાં વધુ મીઠાશ છે.
- જી જીતી ઇંદ્રિયો જેણે, જીત્યું ઇંદ્રાસન એણે !
- જી કામથી નહિ, કામના અભાવથી કંટાળો !
- જી કાંટામાં કૂલ ખીલવનાર કુદરત, કોણ કહેશે કે, કડુણામથી
નથી ?
- જી આપણે સૌ એક જ તારના જંકાર છીએ.
- જી અમાસ એ તારલાઓની પૃષ્ઠિમા છે !
- જી વન વીંધે, કેડી લાધે એને !
- જી શુભચાહક ચંદ્રની ચાંદની ભેશે, દોષદેખુ મયંકનું કલંક !
- જી કોઈ એ પૂછ્યું : ‘એ’ કયાં વસે છે ?
મેં પ્રતિપ્રશ્ન કર્યો : કયાં નથી વસતો ‘એ’ ?
- જી અંધારી રાત આપનારે સાથેસાથ ચાંદ-તારા પણ કયાં
નથી આપ્યા ?

તમારા આશ્રમનાં દ્વાર બંને માટે ખુલ્લાં રાખો, ઉભયને સમાન ઉમંગકાથી આવકારો—દુષ્યન્તને તેમ દુર્વાસાને; અને પછી તમારે શકુન્તલા પેઠે શાપ પામવાનો નહિ રહે !

અહીં શૂર્પણખાએ છે ને શળરી યે છે—પણ તમારો આતમ-શમ બાગૃત હોય તો પછી હરકત નથી !

ઇન્દ્રધનુષની રંગલીલા પામતાં પહેલાં આકાશે કબજલશ્યામ બનવું પડે છે—મેઘે વીજની કરવત વડે વહેરાઈ ને વરસવું પડે છે !

અનુરાગ આગને ય જાગ બનાવી મૂકે !

પુરુષાર્થ તો છે કલ્પવૃક્ષ !

કાર્ય, પછી એ ગમે તે પ્રકારનું હોય, પણ એ દીપી નીકળે તો અવશ્ય માનવું કે કાં તો એ પ્રેમના રંગે રંગાએલું છે, કાં તો વેદનાના !

સાચો પ્રેમ સદા દાતા જ રહે છે, યાચક કદી બનતો નથી.

જીવનખાત્રને રસથી છલોછલ ભરી દેતી એક ક્ષણ માટે હું તો શુષ્ક જીવનનાં હજારો વર્ષ જતાં કરું !

જે તરી શકે તે જ તારી શકે.

મીકાશ ભોજનમાં નથી, ભૂખમાં છે !

કર્મ ન પ્રગટાવતું જ્ઞાન ભારરૂપ છે !

અસંતોષી સમાન કોઈ અકિંચન નથી, સંતોષી સમાન કોઈ સમૃદ્ધિવાન નથી.

આચારને બદલે વિચાર જ્યારે પ્રચારમાં પરિણમે છે ત્યારે એ અવિચાર બની રહે છે !

- ▣ પ્રેમની ગંગાને ઝીલવા માટે ભેઈએ ત્યાગની શિવજડા !
- ▣ આનંદ માનવીની મદન વમે છે, બાજન નહિ !
- ▣ પાગ્ધાની પગીધા કળ્યામા પડની પાતુ પગીધા ઘતી હોય છે !
- ▣ મન્નકે ધારો કે પગે કચડો, કિન્તુ ફૂલ જેનું નામ, તે તો મદા સૌરભ જ આપ્યો !
- ▣ જીવમા જડતા છે, જતુ કળ્યામા મડતા !
- ▣ ૫ સ્વર્ગને ઝખુ છુ —કારણ કે ત્યા પડેલા મારા વલુને ત્યા મરણો, વગુવખયા કા ચો, વળુચીતયા ચિત્રો, વળુગાયા ગીતો, મને ઝખે છે
- ▣ મહાસાગરની મર્યાદા જ તો છે એનું મોળામા મોટું અને મોઘામા મોઘું મોતી !
- ▣ મુખ અને દુખ પડેલું માનવીના મયમને માપે, બીજું એની મહુનશીલતાને !
- ▣ મરગમા ભો—
માની મમતા ન હોય ને માનવતા ન હોય, વિરહના આસુ ન હોય ને આમુની વેદનાની માધુરી ન હોય મરણોની મહેકતી પૃષ્ઠાની ન હોય ને જીવનવૈવિધ્યની ભાતી બાજ તેજછાયા ન હોય અને ન હોય નવજીવનના મગલપ્રભાત સમુ મીડું મોત તો એવું મરગ પછુ મને તો ન ખપે !
- ▣ કેટલાક બધનની મનને લગન લાગે છે અને એમા પ્રેમનું બધન મુખ્ય છે !
- ▣ કેવળ વાણી તો શબ્દોનો વિવાસ જ છે, એનો વિકાસ તો છે વર્તન !

- ✧ જીવનનું ગીત જે પામે—જીવન એ જીવી જાણે !
- ✧ સત્યનું દાન ન હોય—આપવાનો એ પદાર્થ નથી, એ તો શોધનો વિષય છે. એ મળે તહિ, એ મોતીને તો મેળાવવું જ પડે, મરજીવા ણનીને !
- ✧ તમારી જિન્દગી ખુલ્લી કિતાબ મમી હોવી જોઈએ; દિલ દર્પણ સમાન !
- ✧ આત્માને છેતરવા જેવો અન્ય એકે અપરાધ નથી.
- ✧ કુરબાનીનું કોડિયું છે, સાધનાનું દીવેલ છે, ઝંખનાની વાટ છે, શ્રદ્ધાનો દીપ જલે છે, કસોટીની કમલસ્યામ રાત છે, હું છું, ને સિદ્ધિના સુવર્ણ પ્રભાતની પ્રતીક્ષા.
- ✧ સુક્તિ માત્ર સતત જાગૃતિ માગે છે.
- ✧ સત્યપંથના પ્રવાસીઓએ સાથીઓનો મોહ છોડવો જ રહ્યો.
- ✧ પહેલો સંકટપ, પછી સાધના અને પરિણામે સિદ્ધિ એ જ અનાતન સિદ્ધાંતની રીત છે—વિકાસક્રમ છે.
- ✧ સાધનાનો સાગર પાર કરે—એના સ્વપ્નમિનારાને સિદ્ધિને કિનારો સાંપડે.
- ✧ અનિષ્ટમાંથી પણ કંઈક ઇષ્ટ જન્મે જ છે—કુરુક્ષેત્રમાંથી ગીતા સર્જઈ, તેમ.
- ✧ વેરાનને પણ, ચાહે તો, તમે નંદન-વનમાં પલટાવી શકો.
- ✧ મારાં ગીતોની મધુરપ, લોકો માને છે કે, મારી હૈયા-બંસ-રીમાંથી આવે છે; પણ માત્ર હું ને તું જ જાણીએ છીએ કે ગીતો મારાં, એમની મધુરપ તો તારા ઓઘની મધુશાલા-માંથી ચોરી લાવે છે !
- ✧ દોષને લલે હણે, પણ દોષિતને તો હેત જ કરો.

✽ ‘હું’ અને ‘મારું’ માં રાચવાની વૃત્તિ એ વિપક્ષી છે—જે દેખાય છે મોહક, ને હોય છે દાહક !

✽ મૌથી શ્રેષ્ઠ ધર્મ કયો ?—તો કહે મર્વધર્મ સમભાવ !

✽ કાયરના જીવન કરતા, મને તો વીગ્ન મૃત્યુ ગમે

✽ જ્યોત અને જ્વાળા પ્રકાશના જ છે સ્વરૂપો—છતાં એક ઉત્તરે, બીજું બાજે

✽ ખરાબ હોવું એ નહિ, માણસને ખુસે છે તો આ ખરાબ દેખાવું !

✽ આનંદની શોધ મેં આદરી અને શોધતા શોધતા હું વેદનાના માગરના તળિયે જઈ પહોંચ્યો અને ઉલરાતા આશ્રય વચ્ચે મેં ત્યાં આનંદના મોતીને ચકચક થતા જોયા !

✽ પ્રેમયજ્ઞની એક અનોખી ખૂબી છે—જે હોમે છે એ હાસલ કરે છે, જે મેળવના મધે છે એ ગુમાવે છે

✽ પ્રેમ અને પ્રકાશનો હું મદદ પિયામી અને પૂતરી રહ્યો છું, અને પ્રભુ મારા ! એ પ્રેમ પણ તું છે અને એ પ્રકાશ પણ તું છે !

✽ વૃત્તિના સર્વ પ્રવૃત્તિ-વર્તુળોનું કેન્દ્ર જ્યારે ‘સ્વ’ મટી ‘સર્વ’ બને છે, ત્યારે વ્યક્તિ વ્યક્તિ મરી વિભૂતિ બને છે

✽ સફળતાની ચાવી ચી ધીને, તું મારા પુરુષાર્થને તાજું કા લગાવે ?

✽ કિનારાના અડીળામ ખડકોની અડગ નિશ્ચલતા મેં જોઈ અને સતત કર્તવ્યરત મોજાઓની શ્રદ્ધાલરી ચેતનવતી અચળ ધીરજ પણ મેં જોઈ, અને મને લાગ્યું કે પ્રગતિના પ્રયત્નને છેડે નથી—ન હોવો જોઈએ

- ✽ સુખ મેં કયાં માગ્યું છે ? હું તો કહું છું કે દુઃખ આપ—
એવું દુઃખ કે જે ટાંકણું બનીને મારા જીવન-શિલ્પને ઘટે !
- ✽ પુણ્યનો ગર્વ એ પાપ છે, જ્ઞાનનું શુભાન એ અજ્ઞાન છે.
- ✽ હું પથ્થર બનવાનું પણ પસંદ કરું—તું એનો શિલ્પી બને
તો !
- ✽ પ્રેમનો પ્રદીપ ત્યાગના તેલ વડે જ પ્રકાશે છે.
- ✽ પોતાના અજ્ઞાનનું જેને જ્ઞાન છે એ જ્ઞાની છે—અને એ અજ્ઞાની
છે, જેને પોતાના જ્ઞાનનું શુભાન છે.
- ✽ કસોટીને કમનસીબી ન ગણતા; કારણ કે, એ ખુશનસીબી
✓ તો પામે છે કેવળ સુભાગી કનક, કમભાગી કથીર નહિ.
- ✽ તીરે જીવી તમાસો બેનારાને માંહીં પડેલાની મસ્કરી કરવા-
નો હુક્મ નથી.
- ✽ સો સિદ્ધાંતો કરતાં એક સક્રિયતા સારી.
- ✽ પરને પ્રકાશ આપવા માટે દીપકે પોતે બળવું પડે છે.
- ✽ બંધનમાત્રનું મૂળ મોહમાં નથી ?
- ✽ સાધના વગરની સિદ્ધિ....કાયરોનું એ સ્વર્ગ મને ન ખપે,
✓ લાઈ !
- ✽ સુખના મોહમાં જ દુઃખનું મૂળ છે.
- ✽ દુઃખ તમને રડાવી શકે ત્યારે એ હોય એના કરતાં બમણું
✓ બની જાય છે; પણ જ્યારે તમે દુઃખને હસી શકો ત્યારે એ
હોય એના કરતાં અડધું થઈ જાય છે.
- ✽ પ્રેમને પામવા માટે પ્રેમ કરવો પડે.
- ✽ સાધનાનું સ્વામીત્વ વાંછ્યું હતું, સિદ્ધિની શુભામી નહિ !

૫૫ અપૂરપને મદી લેવી અને એ પાછી મધુરપે,—એ તો કેવા
પ્યાર જ કરી શકે.

૫૬ રસિકતાનું મોતી મંચમની છીપમાં પાકે છે.

૫૭ ‘ભદ્ર લોકો’ જ્યાં જતા ‘મુગાય’ છે, ત્યાંથી જ ઘણી વાર મુગ-
ધિત જીવનમત્યો માંપડે છે—કાદવમાંથી કમળ સાંપડે તેમ !

૫૮ પ્રાપ્તિ કરતાં પ્રતીક્ષામાં અનેરો આનંદ હોય છે.

૫૯ અતિરેક માત્ર અધઃપતનને પાત્ર !

૬૦ ગરીબો અન્નના અભાવે મરે છે. અમીરો અન્નના અતિરેકથી !

૬૧ આપત્તિને આનંદથી વધાવી લો અને એનું આસાનીમાં
રૂપાન્તર થઈ જશે !

૬૨ મુત્સદી વિચાર્યાં પછી વતે છે, મૂળ વત્યાં પછી પિચાડે છે !

૬૩ તમારો દેહ દેવાલય છે : આત્મા દેવતા : નિત્યકર્મ છે તમારો
ધર્મ !

૬૪ અન્તર્યામી અન્તરમાં જ વસે છે.

૬૫ ક્ષમા વીર આપી શકે, કાયર નહિ !

૬૬ કહેવાય છે કે સત્ય મર્વદા કડબું હોય છે, પણ એય એટલું જ
સત્ય છે કે એના ક્ષણ મર્વદા મીઠાં જ હોય છે.

૬૭ ભૂમિના ગર્વ કરતા પાપનો પશ્ચાત્તાપ મહાન છે.

૬૮ તમારે દારે આવેલને કદી પણ ખાલી હાથે પાછો ન કાઢો, કે
જેથી કોઈક દિવસ તમારે કોઈના દારેથી ખાલી હાથે પાછું
ફરવું ન પડે.

૬૯ શિદ્ધિની દેવી કેવળ આરતીથી ન રીઝે, એને તો આહુતિય
જોઈએ !

- ૬૬ સિંહાસન આપે, તો સાથે માથે તારી પાદુકા પણ આપજે !
- ૬૭ જીવન જેનું મુન્દર—મૃત્યુ એનું લયંકર કેમ હોઈ શકે ?
- ૬૮ જીવનને અને જગતને ન્યારથી હું જોતા શીખ્યો ત્યારથી—
હા, ત્યારથી—‘આનંદ’ અને ‘અશ્રુ’ નામના બે પંખીઓએ
મારી આખોમા માળા બાધ્યા છે ।
- ૬૯ તરવામા મગ્ન હશે, પણ મહત્તા તો તારવામા જ છે ।
- ૭૦ દૂર દૂરથી પવનપાણે વહી આવતા વાસળીના સૂર સાલજવામાં
જે મીઠાશ સમાયેલી છે—એવી જ મીઠાશ ચાદનીમા નાહવા-
મા રહેલી છે.
- ૭૧ પ્રેમ કરનારને તો સૌ પ્રેમ કરે, પણ મહત્તા તો મિઝ્કારનાર
ને ય પ્યાર કરવામા છે
- ૭૨ વિશ્વાસઘાતીને પણ વિશ્વાસપાત્ર તો વિશ્વાસ વડે જ બનાવી
શકાશે—અવિશ્વાસ વડે નહિ, વિશ્વાસઘાતથી પણ નહિ ।
- ૭૩ ફૂલની મુગ ધ મળી રહેતી હોય તો પછી બાગના માલિક ન
હોઈએ તો ય શું ?
- ૭૪ કૃતાર્થ ત્યારે જ બનીએ, જ્યારે કાળની કસોટીમા ક અનનીવડે
એવું કંઈક કરી જઈએ ।
- ૭૫ બહુ ભાગીને લુછો થઈ જાએ, પણ એક આશા અખ કિત
રહેજે—શ્રદ્ધા ન ખૂટજે ।
- ૭૬ ગર્વને જ્યાં સ્થાન નથી—એ સ્થાન ગૌરવનું છે ।
- ૭૭ ‘દેખાવું,’ ‘બનવું,’ અને ‘હોવું’—એ ત્રણે વચ્ચે ‘દૂબવું,’
‘તરવું,’ અને ‘તારવું’ જેટલો તફાવત છે ।
- ૭૮ માનવીનું હૈયું ક્યારેક કીડાગણ બની ગયે છે, તો ક્યારેક
કુરુક્ષેત્ર ।

- ૬૭ દીને દીવો પ્રગટે તેમ, પ્રેમ પ્રેમને પ્રગટાવે છે
- ૬૮ માનન મન હુ ખનો ગુણાકર કરે છે સુખનો ભાગાકાર !
- ૬૯ પોતાની ભૂવ માણસને મૂઝો બનાવે છે, પાગલાની વાચાળ !
- ૭૦ એક ડગલામા—પહેલા પગલામા અનેક આગામી પગલાઓ
તુ બીજ પટેલુ હોય છે !
- ૭૧ હું તો મદા પિયામી રહ્યો છું ફારમનો, ફૂલનો નહિ !
- ૭૨ પ્રેમ કરવો એ કવા છે, નિભાવવો એ સાધના !
- ૭૩ આજતુ નાનકડું બીજ એ આવતી કાલતુ વિશાળ વૃક્ષ છે !
- ૭૪ પ્રેમપ બીનો માજો કયો ? તો કહે હૃદય !
- ૭૫ ઘણાને માટે જીવન એ 'રાત ઝાઝી ને વેશ થોડા' જેવું બની
રહે છે, તો ડેટલાકને માટે 'રાત થોડી અને વેશ ઝાઝા' જેવું !
- ૭૬ અમરતા એને વરે છે, જે ફનાગીરીને વરે છે !
- ૭૭ હું કોડિયુ બનું—તું જ્યોત બને તો !
- ૭૮ અમત્ય બોલવું એ જ નહિ સત્ય ન બોલવું એ પણ એક
પાપ છે !
- ૭૯ અહિં સા વીરની સહનશીવતા સમર્થની !
- ૮૦ પવિત્ર મન પોતે જ તારક તીર્થસ્થાન છે
- ૮૧ પોતાની એમ બાલુનાર પ્રત્યે માણસને સદા અણુગમો રહે
વાનો !
- ૮૨ મત્ય એ સૂર્ય છે, જેની આસપાસ સઘળા મદ્રગુણોત્તમી ઝહો
ફરે છે !
- ૮૩ જેને પ્રકાશવું જ છે, એને ગગન મગી જ રહેવાનું !

૩૩ બ્યારે અહીં કશું અસત્ય નહિ હોય; ત્યારે કશું ય અમંગલ નહિ હોય, અચુન્દર નહિ હોય !

૩૪ પથદીપ ન જાની શકે તો કંઈ નહિ, તું તારો પોતાનો પ્રદીપ જાને તોય ઘણું.

૩૫ મારાં દુઃખોને તો મેં નિત્ય હસીને ટાળ્યાં છે, પરંતુ પારકાનાં દુઃખોએ તો નિરંતર મારી પાસેથી અચૂક અશ્વની ખંડણી મેળવી છે.

૩૬ સદ્ગુણ સમાન એકેય આત્મપણ નથી.

૩૭ સામર્થ્યનું બાણ સંયમના ભાથામાં જ શોભે !

૩૮ દષ્ટિ કુરૂપ હશે તો ક્યાંયે સુરૂપ નહિ દેખાય !

૩૯ એકાગ્રતા એકલવ્યની, પ્રતિજ્ઞા ભીષ્મની, સાધના ભગીરથની !

૪૦ સુખ મેળવવું અને માણવું એ પણ એક કલા છે. એ કલાનો કસબી ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં પણ સુખ મેળવી શકે છે—માણી શકે છે !

૪૧ અંધકાર છે તો ચાંદ-તારા ઉજ્જમાળા લાગે છે—દુઃખ છે તો સુખનું મૂલ્ય અંકાય છે.

૪૨ પ્રીતિ દત્તિને ખી જાય છે.

૪૩ કરુણા ધર્માની જન્મદાત્રી છે.

૪૪ કલ્પના માનવીનું ત્રિલોચન છે.

૪૫ સેનાની જનતા પહેલાં સૈનિક જાનવું પડે.

૪૬ એકેએક આશા અપૂરી રહે એ જીવનની ગોટામાં ગોટી કરુણતા હોય, તો એક પણ આશા અપૂરી ન રહે એથ શું નાની કરુણતા છે ?

- અકસ્માત સંજોગોના ભોગ બની ગુનો કરી બેસનારાઓને કેટલીક વાર દેહધાનાંઓ કાયમી ગુનેગાર નથી બનાવતાં ! કેટકેટલા ગુનાઓ ગરીબીમાંથી ઉદ્ભવના હોય ?
- અગ્નિનું સાન્નિધ્ય ધીને ઓગળાવ્યા વગર રહે, તો સંગનો રંગ લાવ્યા વગર રહે.
- અગ્નિ બાળે પણ ખરો, અને ઢૂંક પણ આવે. બળવું કે ઢૂંક મેળવવી એ આપણા જ ઉપર અવલંબે છે, અગ્નિ ઉપર નહિ.
- અજ્ઞાનને જ્ઞાન ગણવા જેવું એકે અજ્ઞાન નથી.
- અડગતા અને હૃદ વચ્ચે આલ-જમીનનું અંતર છે.
- અતિરેક આવે એટલે ઔચિત્ય અચૂક વિદાય લે.
- અતિલક્ષ્મી પણ અલિશાપરૂપ નથી ?
- અનુભવ એટલે ઠોકર ખાધા પછી થતું ખાડાનું લાન !
- અનુરાગ, આગને ય બાગ બનાવી મૂકે !
- અનુવાદ એ અંદ્ર છે, જે પારકા તેજે પ્રકાશે છે !
- અન્યના દોષ જ જોનાર અંતે ક્રીટખરન્યાયે જાતે જ દોષનો કોપ બની જાય તો તેમાં આશ્ચર્ય શું ?
- અપકાર પર ઉપકાર કરવાથી દુશ્મનને પણ દોસ્ત બનાવી શકાય.
- અપચાથી જ નહિ, પટોરીનું સુખ જોઈને પણ ઘણાનાં પેટમાં દુઃખે છે !
- અભિમાન ગમાન એકે અધર્મ નથી.
- અભિમાનીને ઉપેક્ષા વિષ સમાન લાગે છે, પ્રશંસા અમૃત સમાન.

હા અમીરને તેડવા માટે મોત કંઈ સોનાની પાલખી સાથે નથી આવતું !

હા અમીરમાં અમીર કોણ ? તો કહે સંતોષીમાં સંતોષી.

હા અસત્ય, અધકાર અને અજ્ઞાનમાંથી—મોહ, માયા ને મત્સરમાંથી સુક્તિ અપાવી મનુષ્યના જીવનચોક્કમાં જ્ઞાન, સત્ય ને સંસ્કારની રંગોળી પૂરે—માનવનો સર્વતોમુખી ને સર્વાંગી વિકાસ સાધી એને વિશ્વપ્રેમ, વિશ્વકલ્યાણ ને વિશ્વશાંતિને સિદ્ધ કરવા કટિબદ્ધ કરે તે જ વિદ્યા, તે જ કેળવણી.

હા અસત્યનાં વાદળ-દળ લાખ મથે, છતાં સત્યનો સૂર્ય તો પ્રકાશ્યે જ રહે છે.

હા અસત્યને ટેકો જોઈએ; કારણ કે, એ સૂરદાસ છે—ત્યારે સત્ય તો સંજય છે !

હા અસત્યને માર્ગે ચાલી આસાયેશના અત્તરને માણવા કરતાં, મને તો, કંટકોના ડાંખ સહીને પણ, સત્યને પંથે જ પ્રસ્થાન કરવાનું જમે.

હા અસત્યવાદી માત્ર સત્યનારાયણના અપરાધી છે.

હા અસંતોષી માટે પ્રત્યેક પ્રાપ્તિ અધિક અનુપ્રતિની જ જન્મદાત્રી બની રહેવાની !

હા અસુન્દરનો પુરખો ઓઢીને ય ઘણી વાર સુન્દરતા આવે છે.

હા અશ્નુ, વિષાદ-વાદળનું ગળ હરી લે છે.

હા અહમ્ અને દ્વેષ : બન્ને એના ધારનારને જ પ્રથમ મારે છે.

હા અહંકારના એવરેસ્ટને જ્યાંમુઘી માનવ સર નહિ કરે, ત્યાં-મુઘી એને શાશ્વત શાન્તિ નહિ લાવે !

હા અહંકારનો અગ્નિતાપ ક્રીડિત કુસુમને કરમાવ્યા વગર કેમ રહે ?

- ❑ અધકાર પ્રાપ્તિ માટે પડખરૂપ છે, તેમ યુદ્ધમાત્ર—યુદ્ધની તૈયારીઓ પાતુ—શાન્તિ માટે, શાન્તિવાદી માનવતા માટે આજ્ઞાન ગમાન છે !
- ❑ અધકારને હાથવશ માટે સૂચને કંઈ એની આથે મત્રામ ખેલનો પડતો ન હી, મત્સ્યનુ પતા એવુ જ છે
- ❑ અધકારમા યે તાગઓ તો અમૂકતા જ રહે છે, છતા માનવી જેવો માનવી હુ ખમા શાને હિ મત હારી જતો હશે ?
- ❑ અધાપો કેવળ આજોનો જ નથી હોતો, મોહ, માયા, ઈર્ષા, ક્રોધ, અહકાર ને વેગ પણ માનવીને આધનાલી ત બનાવી મૂકે છે
- ❑ આક્રમક આક્રમ કાર્યનેય આમાન બનાવવાની સાવી એક જ સીવ
- ❑ આ કારણેયનુ કારણ તો જુઓ ! આજે જેમા ક્રમતા માનવી મરતો બન્યો છે
- ❑ આજના યુગધર્મનો શ ખવાદ મર્વમ ગના શાન્તિના પુનિત ગ ગાવનરણુ કાજે મહુ મહિયારી લગીરથ—આધના આરભો !
- ❑ આજની અશાન્તિ, સોચનો ઉપયોગ ઘડવાને અને 'કારતર'ને ઉપયોગ વધવાને આભાની છે
- ❑ આત્મમર્ષના વગર હીપ પત ગને પામી શકતો નથી, તેમ ઈશ્વરચરણે મવસ્ત્રનુ મર્ષણુ કયા વગર લખતને પ્રભુપ્રાપ્તિ થતી નથી
- ❑ આત્મધ્રુવ એ આત્મનળાહુ પુરુષાર્થની દેવવી આગળી છે જે ગમે તેના મદનના ગોવર્ધન પર્વતને ય તોળી શકે છે—જે વે ઉઠાવી શકે છે !

- આત્માની તીર્થયાત્રાની સમાપ્તિ છે પ્રભુપ્રાપ્તિ.
- આત્માને છેડ દેવા કરતાં, દેડને જ ચેડ દેજો !
- આદર્શ દામ્પત્ય જીવનનું નિર્માણ પતિપત્નીના પરસ્પરના જીવન વિષેનાં મૂલ્યોના સંવાદિતાસર મંગલ મિલનયોગ પર જ થાય છે—સપ્રમાણ છાયા—પ્રકાશની મુલગ મિલાવટથી જેમ સર્વોત્તમ ચિત્રનું સર્જન થાય છે, તેમ.
- આદર્શસિદ્ધિ આત્મવિલોપન માગે છે.
- આપણી ઉત્તતિમાં કોઈની અવનતિ સમાયેલી ન હોવી જોઈએ.
- આપણે ક્યારે સમજીશું કે આપણે જ આપણા તારક અને આપણે જ આપણા વિઘાતક છીએ ?
- આપણે ક્યારે સમજીશું કે સુખ અસંતોષના અગ્નિતાપમાં નહીં, પણ સંતોષની રીતલ ચાંદનીમાં છે ?
- આપણે કોઈના જખ્મો પર મલમ ન લગાવી શકીએ તો કંઈ નહિ, પણ મીઠું તો ન જ લલરાવીએ.
- આપનારના અંતરાકાશે અભિમાનનાં અંધારાં ઉતારે એ નહિ, ત્યાગનો તારક દીપ પ્રગટાવે એ જ સાચું દાન !
- આળાદી અલગતામાં નથી, એકતામાં છે.~
- આ વિશ્વળાગમાં કંટકોનું જ આયુષ્ય અધિક હોય છે, કુસુમોનું નહિ.
- આશાલતા હદી કરમાતી નથી—પાનખરમાં પણ !
- આશાવાદી પુરુષાર્થનો શ્રદ્ધામંત્ર : ‘ શક્યા અહુદ્યામાં પલટાય છે, પલટાયે જ રહે છે ! ’
- ઔચિત્યભાન—સારાસારનો સૂક્ષ્મ વિવેક એ કલાનો આત્મા છે.

આગાવાદી—‘ખીન પૂનમ બનશે!’

નિરાગાવાદી—‘પૂનમ અમાસમાં પલટાયા વિના નહિ રહે!’

આમદ્વિ અપર મા છે, માનવીની ખની મા તો મુક્તિ જ છે.

આમદ્વિ આગ છે, ભોગવિલાસ ઇંધણ!

આમદ્વિની મુક્તિ ઠારા જ થશે માથી તૃપ્તિની મંત્રાસિ!

આમદ્વિ ને અદેખાઈ એ ફેકેયી ને મંથરા છે.

આખમ અમાસ છે, પુરુષાર્થ પૂનમ!

આખ માનવના અંતરની આરમી છે, તો છબ આરોગ્યની.

ઈચ્છિત વસ્તુ ન મળે એના કરતાં એ હાથતાલી દઈને ચાલી જાય, એ અધિક દુઃખદાયક છે—અમૃતનો કટોરો હોઠે અટકે ન અટકે, ને ઢોળાઈ જાય, તેમ

ઈશ્વરે એની કામના પૂરી ન કરી એટલે આવેશમાં લાગે ભૂલી એ બોલી બેઠયો, ‘તું’ ફેટલો નિધુર છે! મૂર્ખ લોકોએ નાહક તને ‘દયાળુ’ અને ‘દાતા’ કહીકહીને છાપરે ચઢાવ્યો છે! હકીકતે તો તારા જેવો કૃપાળુ અને ક્રૂર ખીજો કોઈ નથી—નહિતર મારી આટલી નાનીશી માગણી ન સંતોષે!’

ત્યારે ખીનએ, જેની ઇચ્છા પણ ફળી ન હતી, હાથમાં ન આવેલ દ્રાક્ષને આટી ન કહેતા, શાત-સ્વસ્થ વિનમ્રતાથી કહ્યું, ‘દેવતા!’ તારી કૃપામા તો કમી નથી જ નથી. તું તો ખરે જ દયાળુ અને દાતા છે. હું જ અપાત્ર છું—અનધિકારી યાચક છું, દાતા મારા! અને મારી આ અનધિકૃત કામના-ને અપૂર્ણ ગણી, પાત્રતા કેળવવા માટે એ દિશામૂચન દ્વારા મને જે ટ્રેરણાનું દાન કયું છે, એ મું તારી નાનીસૂની કૃપા છે, કમળાલય!’

- ▣ ઇચ્છિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ કરતાં ય અધિક આનંદ તો એની પ્રાપ્તિ માટે કરવા પડતા પ્રયાસોમાં છે !
- ▣ ઈર્ષ્યા એ પ્રશંસાનું 'કાટન' છે !
- ▣ 'ઈશ્વર એ તો માનવીની એક કલ્પનામાત્ર છે.' નાસ્તિકે કહ્યું.
'કલ્પના હોય તોયે એ કલ્પના કેવી કલ્યાણકારી છે!' મેં જવાબ આપ્યો.
- ▣ ઉદ્ધારના બે માર્ગો: એક તો પાપના નિવારણ માટે પશ્ચાત્તાપ કરવો—પુણ્ય કરવું, અને બીજો, પાપ જ ન કરવું ! ત્યારે અપનાવવા યોગ્ય માર્ગ કયો ?
- ▣ ઉપદેશ નહિ—અનુભવ માનવને ઘટે.
- ▣ ઉપા જિગે છે ને આગાહી કરે છે 'મધ્યા આવવાની છે, હોં !' મધ્યા જાય છે, ને કહેતી જાય છે 'ઉપા જિગવાની છે, હોં !'
- ▣ એ આવે છે ! જીવનપલટાની એ પળ આવે છે, એક વાર તો અચૂક આવે છે અને એકેએક માનવીના જીવનમાં આવે છે.
- ▣ એક કામથી કંટાળો ત્યારે અન્ય પ્રકારનું કામ કરવા લાગો, ને કંટાળો તમારો ચાલ્યો જશે !
- ▣ એક ડગલું—પહેલું પગલું, અનેક આગામી ડગલાંનું—પછીનાં અગણિત પગલાંનું પ્રેરક બળ ને ઉદ્ભવસ્થાન છે.
- ▣ એકતારૂપી કાયાની આબાદી એ છાયા છે.
- ▣ એક ભૂલ કેટલીક વાર અનેક ભૂલની જનની બની રહે છે.
- ▣ એક હાથે જેમ તાલી નથી પડતી, તેમ પતિ-પત્નીના ઉભયના સંવાદી સક્રિય મહુકાર વગર લગ્નજીવન પણ મુખી અને મદ્ય નીવડતું નથી.

૫૫૫ એક વસ્તુ એવી છે, જે અન્યને આપનાં આપણે જરા પણ અચક્રતા નથી—શિખામાનું !

૫૫૬ એરમુની ચલનશીલતા આથે મંકટોનો ઘણી પેડે સામનો કરે, ને સિદ્ધિ તમને 'સ્વાગતમ્' કરશે !

૫૫૭ એ સાચો સ્વાતંત્ર્યપ્રેમી છે, જે કોઈનાય સ્વાતંત્ર્યનો શિકાર કરતો નથી અને કોઈને પોતાના સ્વાતંત્ર્યનો શિકાર કરવા દેતો નથી.

૫૫૮ કમળસ્થામ રાત હતી.

ભારે નિરાશાએ મને એ રાતે ઘેરો હતો. તને કરાર નહોતો, મન ઝેઝેન હતું; આંખોમાં જાંઘ નહોતી. રાત આખી હું નિરાશાનાં અંધારામાં અટવાયેલો રહ્યો, અને સફીરહીને મેં તારલાઓને પૂછ્યા ક્યું : 'નિરાશા મારી, કરી દૂર થશે ખરી !' પણ નટખટ તારલાઓ તો ન જોલે કે ન ચાલે ! માત્ર મરક મરક હસ્યા જ કરે.

મૂંઝવણ મારી વધતી ગઈ અને એમ રાત પણ.

આખરે અરુણોદય પહેલાં અંધકાર પ્રગટ થને જ ને ? વીતી રાત ને ઊઝ્યું પ્રભાત ! પ્રભાતના પહેલા કિરણે હાથના ઢેસૂટાં વેરતાં મને પૂછ્યું : 'આપું તમારા પ્રશ્નનો ઉત્તર ?' મેં કહ્યું : 'નહિ તો ! ઉત્તર મળી ગયો મને !'

—એ વખતે તન માડું હળસુંકૂલ થઈ ગયું હતું. મન ઝેનની ણંસરી બગતવતું હતું. આંખોમાં અનોખું તેજ ઝબક ઝબક થતું હતું. મોં પર કો' નૂતન આશા ને પ્રેરણા બાળે હાથમાં હાથ ગૂંથી રાસે રમતાં હતાં, અને સ્વરમાં મારા, શ્રદ્ધાનાં લાખલાળ કિરણો ચકચક થતાં હતાં !

કર્તૃત્વનો ગર્વ કરવો હોય, એણે પરિણામની કટુતા મહેવા
તૈયાર રહેવું પડે

કટપના કેવળ મન્ત્રી આપે છે—પણ દાણજીવી, ત્યારે સાધના
પ્રથમ મહેનત માગે છે ને પછી મળ આપે છે—પણ
શાશ્વતજીવી

કટપના ડો' જાદુઈ સીડી જેવી છે હવાઈ તરંગો એના પગ
થિયા છે, અને એનું ચઢાણ જેટલું સુગમ છે તેટલું જ વેગ
પૂરક છે માનવી એના પહેલા પગથિયે પગ મૂકે છે ને તત્ક્ષણ
છેક ઠેલે પગથિયે જઈ પહોંચે છે—તળેટીમા ઊભેલો માનવી
એકાએક ટોચે જઈ પહોંચે, તેમ

કટપના નહિ, કામનાય નહિ, પણ સાધના જ એક એવું લોહ
ચુંબક છે, જે ગમે તેવી લોખંડી સિદ્ધિને ય આઢ્યા વગર
રહે જ નહિ ને !

કપવૃક્ષ એ પુનર્પાર્થનું સ્વર્ગીય નામ છે ।

કલા, પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પણ એનો આદર્શ તો
આ જ હોઈ શકે—સત્યમ્, ગિવમ્, સુન્દરમ્ !

કલાના કળશે ન ઢોળાવાનું નક્કી કર્યું છે, ને મે એને ઢોળા
વ્યે જ રહેવાનું નક્કી કર્યું છે—જેઈએ, કોણ જીતે છે !
પણ એટલું તો નક્કી જ છે કે વિજયને વગીશ તો એ વિરલ
હશે અને પરાજય પામીશ તો પણ એ પામર નહિ હોય ।

કવિતા લખે એ કવિ, તો કવિતા જીવે એ શું ?

કનોટી, પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પણ કામચાળી તો
એને પાર કરનારને મળે છે, એનાથી ફૂલ ભાગનારને નહિ

- ▣ કહેવું અને કરવું, એ બન્ને ક્રિયાઓ વચ્ચે આલ અને પરતી જેટલું અંતર રહેલું છે; અને એ અંતર, એ અસમાનતા, એ વિરોધાભાસ જ અનેક અનિષ્ટોનું ઉદ્ભવસ્થાન નથી ?
- ▣ કંટક ડંખવાનું ન દોડે, એથી કાંઈ કૂલ મહેકવાનું થોડું જ ઊંડી દે ?
- ▣ કંટકમય હવનપંથમાં નારી એ કુસુમ-કલિકા છે.
- ▣ કંટકે કુસુમને કહ્યું, 'તારી ફેરમને આમ શાને સતત વેડકી રહ્યું છે ?'
- કુસુમે સસ્મિત ઉત્તર આપ્યો, 'પરિમલ આપું છું ને પ્રેમ પામું છું!—વળી પામતાં પહેલાં ખુશબૂ પ્રસારી જવી, એ જ તો છે મારો હવનધર્મ !'
- ▣ કંટકોને પણ દોસ્તી તો કુસુમોની જ ગમે છે !
- ▣ કંટકોને પ્યાર કરવાં શીખી જાયો, અને તમને પછી એ ડંખશે નહિ—સુગંધ જ આપશે ! દુઃખનું—સંકટમાત્રનું પણ એવું જ છે.
- ▣ કાદવ પણ કમળ આપે છે, તો પછી માનવી જેવો માનવી શાને કાદવ ઉગડતો હશે ?
- ▣ કામથી કંટાળે ને કામને પડતું જ મૂકે—પાછો એ પડે !
- ▣ કામનામાત્રનો ત્યાગ કરો, અને તમને ભવસાગર-તારક તરાપો લાધશે !
- ▣ કાયદો માત્ર કલંક છે—સત્તા તેમજ જનતાનું !
- ▣ કાયમ માટે નથી તો મેલી મુરાદો બર આવતી, કે નથી તો મતલબી મહેરછાઓ સફળ થતી.

- ☐ કેળવાયેલાં ચિત્ત અને અશુભ સૌન્દર્યનું સાચું દર્શન કરી જાણે છે !
- ☐ કોઈને ચ એના દોષ માટે દંડતાં પહેલાં તમારા દોષ પર વિચાર કરજો !
- ☐ કોઈ પણ ધર્મને ધિક્કારવો એના જેવી કોઈ અધાર્મિકતા નથી.
- ☐ કોઈ પણ રાષ્ટ્રની પ્રજા કેવી છે એ જાણવાનું એક સળંગ સાધન એટલે એ પ્રજાનું સાહિત્ય. સાહિત્યસુકુરમાં પ્રજાજીવનનાં પ્રતિબિંબો યથાર્થ ઝીલાય છે, જળવાય પણ છે. સાહિત્ય જાણે પ્રજાને, પ્રજાની પ્રગતિને માપવાની પારાશીશી છે. જેવી પ્રજા તેવું તેનું સાહિત્ય, અને જેવું સાહિત્ય તેવી પ્રજા.
- ☐ કોઈ પણ સાચા હિતુ માટે, શુભ કાર્ય માટે સમજપૂર્વક અપાયેલું બલિદાન કદી પણ નિષ્ફળ જતું જ નથી. વળી જેમ ધ્યેય ઉચ્ચતર ને બલિદાન વધારે નિઃસ્વાર્થ તેમ એની અસરકારકતા ને ચિરંજીવિતા પણ અનિકંતર.
- ☐ કોઈ મનાવનાર હોય તો અને ત્યારે જ માણસને રિસાવાનું મન થાય છે.
- ☐ કોકિલ એ વસંતનો ટહુકાર છે. મયૂર એ વર્ષાનો છઠ્ઠીદાર છે !
- ☐ કોઈ એ આપનો છે, જેમાં અસહિષ્ણુ મનુષ્યની નબળાઈના ગાંડપણનું પ્રતિબિંબ પડે છે !
- ☐ ક્ષમા વીરની યશકલગી છે, કાયરની કાળાટીલી !
- ☐ ખરી રીતે તો, માનવીનું મન જ્યાં સુધી યુવાન હોય છે, ત્યાં સુધી એ યુવાન જ હોય છે—ગન વૃદ્ધ બને છે ત્યારે માનવી પણ વૃદ્ધ બની જાય છે.

- [] ખુશામદ એ નિદાનુ દુલામદું નામ છે
 [] ખેતી એ ભાગતની ધોરી નગ છે, ખેડૂત ન્હાન !
 [] ખોટી આશા કરતા ખુની નિરાગા ઘણી વાર યોછી હાનિમાં નીવડે છે
 [] ગૃહિણી એ ગૃહની કવિતા છે, તો ખાલક એ ગૃહનું શુ જનક
 [] જગના મધપ્રદામાથી મધુમયય કરી પોતાના ને પગ જીવનપાત્રને મીઠાશથી ભરી દેવું, એ જ શુ માનવમાત્ર કર્તવ્ય નથી ?
 [] જગતમાં ઢાક્યા રતન જેવા કેટલાક માનવીઓ આખરે અળ હુડ્યા વગર રહેતા જ નથી—પાદડીઓ વચ્ચે છુપાયેલું ગુલાબ કે વાદળાથી ઢાકાયેલો સૂર્ય જેમ છુપો રહેતો નથી, એમ જ
 [] જગતમાં મોટામાં મોટું દુષ્કાર કયું ? તો કે ભગ્ન સ્વપ્નોના ખાડેમાં ભવણ !
 [] ‘જગતમાં વેર જેવી કોઈ વસ્તુ જ ન હોત તો ?’
 ‘તો પ્રેમના મૂલ કેમ અમઘત ?’
 [] જનતાના સહકારના વારિ-સિંચન વગર કોઈ પણ પ્રકારની સાર્વજનિક પ્રવૃત્તિની લતા પાગરી શકે નહિ
 [] જયશ્રી વામતી કોકિલા બની ટૂંકવાની—પરંતુ અખડ આરાધનાની આસઘટામાં જ, હો !
 [] જલ ન્યારે ખાઓચિયાના સકુચિત બંધનમાંથી મુક્ત થઈ અરણ્ય બની જાય છે ત્યારે જેમ એને એની સાચી ગતિ મળી જાય છે, તેમ માણુન ન્યારે મોહમાયાના દુન્યવી બંધનથી વિરમ્ત તેમજ વિમુક્ત બની જાય છે ત્યારે એને સદ્ગતિ સાપડે છે—મોક્ષ મળે છે

જાત-અનુભવ જ માનવનો મોટામાં મોટો મિત્ર, ગુરુ ને માર્ગદર્શક છે.

જાતે લોહ બની કીર્તિ પ્રતિ આકર્ષાઓ નહિ, કિન્તુ કીર્તિના લોહને તમારા કર્તવ્યના લોહચુંબક વડે આપમેળે આકર્ષાવા દો.

જીવન એક મહાગ્રંથ છે, અને જગત એક વિશાળ પાઠશાળા !

જિંદગી એટલે તેજછાયાની સંતાકુકડી !

જિંદગી જીવવા માટે છે—તો પછી હસતાં-ગાતાં શા માટે ન જીવવી ?

જિંદગીને તમારી પવિત્ર પંચવટી બનાવો; ને રામ આપો-આપ એમાં પશુકુટી બાંધશે !

જિંદગાની તો છે મૃપદાની !

જીવ એ સીંદરી છે—જે બળે, પશુ વળ મૂકે નહિ !

જિંદગાનીનું બીજું નામ છે તનની અને મનની તંદુરસ્તી.

જીવતરના કડવા ઘૂંટડા ગળે—જીવનની મીઠાશ એ માણે !

જીવનમાં આશા ન હોય ને કલ્પના ય ન હોય અને ન હોય સ્મરણો ને સ્વપ્નો—તો પછી એ શબને હું શું કરું ?

‘જીવન એટલે શું ?’

‘પ્રેમ અને શ્રમની સરિતાઓનો સુલગ સંગમ !’

જીવન-ઉદ્ધાનમાં તમારા, પુરુષાર્થના પુષ્પને વિકસાવો; ને વિજય-મધુષ આપમેળે આકર્ષાશે.

જીવનકલાની ચરમ ચાવી તો છે આ : હૈયે ભડેને જવાલા-મુખી ભૂકતો હોય, છતાં હોઠે તમારે તો હાસ્ય જ હો !

૪૪૪ જીવનમાં કવિતા ય છે ને કટુતા ય છે, પરંતુ જીવનની કવિતા
તુ પાન જેણે કરી જાણ્યું છે એને પછી કટુતાના કટક ડંખના
નથી અથવા કહો કે, પછી એનું મન જ કાવ્યમય બની જાય
છે, જે કટુતાને પણ કવિતામાં પલટાવી દે છે

૪૪૪ જીવનક્રમ સાધનાદેવીને ચરણે મમખી દેનારને, કટો તો,
મિદ્ધિ કેમ ન આપડે ?

૪૪૪ જીવન એક શેઠ જ છે એમાં કોઈ જાણ જાણે, તો કોઈ હારે
પણ ખરું

૪૪૪ જીવન એક કથા હોય, તો વિશ્વવીણા માથે વ્યક્તિત્વના સ કુ
ચિત બાધનો તોડી, પોતાની જીવનવીણા વડે સુગ્રવાદિતા
માધી, તાદાત્મ્ય મજા, વિશ્વપ્રેમની મુહાળી સૂરાવટ રેલાવે
એ જ જીવન-કલાકાર નહિ ?

૪૪૪ જીવનમાં એવી પગો આવે છે, જ્યારે જીવન ગૂંચ જાણે છે—
અકાતુ લાગે છે અને મૃત્યુ મીઠું લાગે છે

૪૪૪ જીવનનૈયાના તારક મઠ અને મુકાન કયા ?
—તો કે' એવા અને ત્યાગ !

૪૪૪ જીવનનૈયાનું મુકાન તમારા અંતરના અવાજને સોંપી દો, ને
અ ત્યાગી તમને અવશ્યમેવ ભવસાગર પાર કરી દેશે !

૪૪૪ જીવનપટને સાદાર્થ અને સ તોષના તાણાવાણા વડે શૂંથી લો
ને મુખ તમને શોધતું આવશે

૪૪૪ જીવનનો મોહ જ મૃત્યુના લયનો જનક છે

૪૪૪ જીવન લોહ છે—જીવનકલાના પાગમ-સ્પર્શ દ્વારા એમાંથી
મુવર્ણ સર્જવું એ જીવનકલાધરનું ક્ષેપ છે, કર્તવ્ય છે

- જીવનને સમુદ્રનાં વારિ જેવું ખારું કે નદીનાં નીર સમું મીઠું બનાવવું, એ જીવનારાના જ હાથમાં નથી ?
- જીવનસરોવરે મારા, તવ મંગલ પ્રેમનાં પત્રો ખીસો—વિમલ પત્રો પરાગો !
- જીવનસંઘર્ષ બુજંગ બની ચોતરફથી જ્યારે ભરડો લઈ રહ્યો છે ત્યારે હસતાં હસતાં સહેવું અને સહેતાં સહેતાં હસવું એ જ એકમાત્ર જીવનને જીવવા જેવું રાખવાનો તરણોપાય છે.
- ‘જીવનનો સાચો આનંદ તમારે માણવો છે ને ?’
‘તો એટલું કરો. રનેહ, સમતા ને સેવામાં તમારી જાતને સમર્પી દો !’
- જીવનસાક્ષ્યનું સાચું માપ સાધના પરથી જ નીકળે—સિદ્ધિ પરથી નહિ.
- જીવન ક્ષણભંગુર છે, સમયરૂપી સમીર સતત વહેતો જ રહે છે, અને મૃત્યુ અનિવાર્ય છે—આ બધાનો અર્થ એટલો જ કે માનવે મળેલી પળેપળનો પૂરેપૂરો ઉપલોગ કરી લેવો, જેથી પાછળથી જ્યારે પસ્તાવાનો વારો ન આવે !
- જે દાન પાછળ સ્વાર્થ હોય છે એ દાન, નથી તો દેનારને ફળતું કે નથી તો લેનારને.
- જેને ઝળકવું જ છે, એ તો વાદળ-વલુજારને વીંધીનેય ઝળકે જ છે—વીજ-ઝળકાર પેઠે.
- જે મનુષ્ય સત્યનો પયગામ લઈને જન્મે છે, સત્ય ખાતર જ જીવે છે અને અંતે સત્ય ખાતર મરે છે એ સર્વદા ને સર્વત્ર પૂજાય છે.

▣ જેમ અત્યાચાર વધે, તેમ વિશ્વવર્તો વેગ વધે ।

▣ જેમ પ્રેમ વધારે, તેમ વિગ્નની વેદના પણ વધારે

▣ જૂના ને નવાની ઘડમાઝ અને ઘર્ષણ મદાય ચાલ્યા જ કરે છે, અને કદાચ સમઘિના અત પર્યંત ચાલ્યા પણ કરશે પરંતુ જેમ જૂનું એટલું બધું જ સોનું નથી, તેમ નવું એટલું બધું જ નિઘ નથી જૂનામા રહેલ ઉત્તમ તત્વને, માત્ર એ જૂનું છે માટે જ, ત્યાજ્ય ગણવું અને નવામા રહેલ ખતરનાક તત્વને માત્ર એ નવું છે એટલા માટે જ સ્વીકાર્ય ગણવું, એ ભાવના પૂર્વગ્રહી અને પ્રાકૃત મનોદશાની દીતક છે, અને એવી મનોદશા એ 'મોડર્ન ફેશન' નથી પરંતુ એક ઉકાન્તિવિમુખ વૃત્તિ છે છતાં પણ આ નવાજૂની આ પરિવર્તન આવશ્યક છે, અનિવાર્ય પણ છે કારણ કે, જેમ વહેતું પાણી જ નિત્ય નિમલ રહે છે તેમ પરિવર્તનશીલ જીવનઝરણુ જ પ્રગતિ સાધી શકે છે પરંતુ માનવીએ જો ખરેખર પ્રગતિ સાધવી હોય, જીવનનો વિશ્વસ કરવો હોય તો મગલકારી મધુકરવૃત્તિ કેળવવી જોઈએ ને જૂના ને નવામાથી જીવનને પ્રેરક, પોષક ને પ્રગતિપ્રરક નીવડે એવા મધુનો જ સચ્ચ કરવો જોઈએ માનવીની આ મધુકરવૃત્તિના વિકાસમા માનવીનો વિકાસ સમાયેલો છે

▣ જ્યોત અને જ્વાળા ! શ્રી એ પ્રકાશ આપતી જ્યોત પણ છે, અને ભરમી મૂત કરતી જ્વાળા પણ !

▣ ટોચે વિરાજનારને પવકારામા તગેટીમા ધકેલી દેવા કોઈ સમર્થ હાય તો એ છે અહુકારની આધી !

▣ જાણ્યા માણસો પણ પોતાની મૃત્યુઈ કમૂવતા નથી !

- કાળેથી તૂટેલું કૂલ કદી ખીલી શકે ખરું? પ્રભુથી વિખૂટો પડેલો હવ કદી કાળજની ટાઢક મેળવી શકે ખરો ?
- તન્દુરસ્ત મનોબળ સમું એકે ઔપધ નથી.
- તમન્ના અને તાકાત વચ્ચે તફાવત આટલો : તમન્ના સ્વપ્નો સેવે છે, તાકાત એને સિદ્ધ કરે છે.
- તમારા જખ્મો રૂઆવવા હોય, તો ખીજના જખ્મો પર તમે મલમપટ્ટી લગાવો !
- તમારી ભૂલ તમારા માટે ખાડોય બની રહે, અને પગથિયું પણ.
- તમારું કર્મ તરાપો બનીને તમને તારી શકે, અને તીર બનીને મારી ય શકે !
- તમારું જ્ઞાન ત્યારે જ સાર્થક ગણાય કે જ્યારે તમારો એ જ્ઞાનદીપ, તમારા અન્ય માનવબંધુઓના હૃવનપંથમાં છવાયેલ અજ્ઞાનનાં અંધારાંને ઉલ્લેચતો પથદીપ બની રહે !
- ‘તમારે જગતને હૃતબું છે ને ?’
‘તો પહેલાં તમારી જાતને જ હૃતો ! સઘળા વિજયોની શુરુઆતી એ જ છે.’
- તમારે નિંદા કરવી જ છે ?
—તો નિંદાની જ નિંદા કરોને !
- ‘તમારે માત્ર સુખ જ જોઈએ છે ?—ને રજમાત્ર પણ દુઃખ સહ્ય સિવાય ?’
‘ત્યારે તો તમને એ મળી રહ્યું, ભાઈ ! જેના હૃવનાકાશમાં રાતને સ્થાન જ નથી, ત્યાં પ્રભાત પણ શી રીતે ઊગે !’

૪૪ તમારે મિલ્લિ મેળવવી છે ? અને એ પણ એવી કે જેને મેળવીને તમને પછી કાર્જ પણ મેળવવાનું મન જ ન થાય ?
 'એ માટે તો, ભાઈ, તમારા અંતરમાં અજ પાની આગ પ્રગળવી જોઈએ અને એ આગ પણ ટેવી ?—મંજિવે પહોંચાડ્યા વગર પગલર પણ તમને પગ વાળીને જોડવા ન દે, ફણુલર પણ એન પડવા ન દે, એવી !'

૪૫ તમારો અહ કાર તમારી ગણિત માટે ક્ષય રોગની જ ગમ્મ મારશે

૪૬ તમે કહા છો 'દુષ્ણ જીવવું કડણ છે'
 હું પૂઝ છું 'સુષ્ણ પચાવવું પણ કયા સહેલું છે ?'

૪૭ તમે તમારું કર્તવ્ય નિષ્ઠાપૂર્વક બજાવો, ને કામચાણી આપો આપ તમારા કદમો ચૂમશે !

૪૮ તમે પ્રેમના તાર છેડો, અને મામાની ઉર-વીણામાંથી નિસશય પ્રેમના ઝંકાર બિડવાના ને બિડવાના જ—દીવે દીવો પ્રકટે તેમ

૪૯ તારાઓ કહી રહ્યા છે કે ખરતા પહેલા પ્રકાશ પાથરી જાઓ ! પુષ્પો કહી રહ્યા છે કે કરમાતા પહેલા પરિમલ પ્રસારી ગોઠો ! વીજ કહી રહી છે કે વિદ્યાતા પહેલા ઝળકી લો ! દીપકો કહી રહ્યા છે કે જ્વલતે જલીને જગને જ્યોતિ અર્પો ! ધૂપસળી કહી રહી છે કે મળગીનેય મહુને મુગધ સમર્પો ! મુળક કહી રહ્યું છે કે પોને ઘમાઈને પણ પરને તો શીતવતા જ આપો ! બિંદુ સમી આ વસ્તુઓના નિત્યનિરતરના આ અર્વંમ ગલ સક્રિય સંદેશસિ ધ્રુમા પોતાની જીવનમરિતાનો મ ગમ સાધવા પ્રત્યેક માનવ કળિગદ્ધ થશે ત્યારે—હા, ત્યારે જ સમષ્ટિની નૈયાને વિશ્વશાન્તિનો ક્યાણુકારી કિનારો માપડશે !

- તલવારની ધાર કરતાં સત્યના પંથ પર ચાલવું વધુ દુષ્કર છે.
- તારમાં જેમ અંકાર વ્યાપ્ત છે, તેમ સાક્ષ્ય પણ તમારા જ હાથમાં છે—જરૂર છે કેવળ હાથ હલાવવાની, ફર્તવ્ય બળવવાની, તાર છેડવાની ! પ્રત્યેક ક્રિયા જેમકલા માગી લે છે, તેમ હાથ હલાવવાની આ ક્રિયા પણ માધના માગી લે છે !
- તિબ્બેરી તમારી ગમે તેટલી ભરચક હોય, પરંતુ તમારા દિલની તિબ્બેરી ખાલીબમ હોય તો શું વળ્યું !
- તૂટેલા તાર સંધાય, પણ કંઈ ભાંગેલાં હૈયાં થોડાં જ સંધાય ?
- તું પ્રસન્ન થઈ માગવાનું કહીશ ત્યારે, હાથમાંના સુદર્શનચક્ર કરતાં, હું તો શતદલ પદ્મ બનવાનું પસંદ કરીશ.
- તૃપ્તિમાં મગ્ન હશે, પણ મહત્તા તો ત્યાગમાં જ છે.
- તૃષ્ણા તેજબ છે. ત્યાગ ચંદન !
- તૃષ્ણાના તારમાંથી ત્યાગના અંકાર કેમ બિઠે ?
- ત્યાગ એ પ્રેમમંદિરનો પાયો છે, અને પ્રેમ એ લગ્નમંદિરનો પાયો છે.
- ત્યાગના કાંટા વાંછ્યા હતા, રાગનાં ફૂલ નહિ !
- ત્યાગની તીર્થયાત્રા કરનાર કદી ઘર બાળતો નથી, સદા ઉજળો જ છે.
- ત્યાગીઓ પણ તૃષ્ણાની ટીકાનો ત્યાગ કરી શક્તા નથી.
- દગો રમનારને એનું અંતર વીંછી બનીને ડાંખે જ છે.
- દહના દેનારે દવાયે દીધી જ છે. પાપ અને પ્રાયશ્ચિત્ત, અનુક્રમે, દહા અને દવા જ છે ને ?

❑ ફરેક ઠાયરા માથે એનો ઉઠેલ પલ્લુ જન્મે છે—ગ્રોધતા આવડે એ જોઈએ

❑ દ બ કરવો એન્લે દિલમા દાવાન ા પેગવેલો !

❑ દ બી નમ્રતા કરતા, પારદર્શક અભિમાન માડુ નહિ ?

❑ દ બીના ફાત હાથીના ટોચ છે, હાથ્ય જન્મનુ, અને આડુ મગગના !

❑ દીપ જલે છે, જાતે જલીનેય જીવનભર પરને પ્રકાશ આપે છે માનવી આ જીવે છે, છતા સમજાતુ નથી, શા માટે તે માનવ જીવનનુ રહસ્ય પામવા તરવજ્ઞાનના ઘોથા ઉઘવાવે છે ને તર્કવિતર્કના કૃથા ચાવે છે ?

❑ દીપ જેમ સતાડી રાખવા માટે પેટાવતા નથી, તેમ જ્ઞાનપલ્લુ મ ઘરી રાખવા નહિ, પણ સમર્પણ માટે મ પાદન કરવુ જોઈએ

❑ દીર્ઘકાળ સુધી અ ધકારમા જ અટવાયેલા માનવને એકાએક પ્રકાશ લાઘતા એની આખો અ જાઈ જાય છે, તેમ વર્ષો સુધી ગુલામીના અ ધારામા સળડતુ રહેલુ રાષ્ટ્ર પણ મુક્તિનો પ્રકાશ પ્રારભમા તો જિરવી શકતુ નથી

❑ દુ ખની જારીમાથી પણ તમાગ જીવનખડને નૂતન પ્રકાશ અને નવલો પ્રાણવાયુ મળી રહે—તમે મક્કમ જાનો તો !

❑ દુ ખનો અભાવ એટલે જ મુખ નહિ, મુખ એટલે તો પ્રમના મુક્ત ચિત્તનો પ્રમન્ન સતોપ !

❑ દુ ખ વગર મુખનુ માયુ મૃત્ય પરજાતુ નથી—રજની વગર રોશનીની કિ મત સમજાતી નથી તેમ

- ❑ દુનિયાના સુખ માટે, કલ્યાણ કાળે જે મથે છે એને દુનિયા તો દુઃખ જ આપે છે. નીલકંઠ ધની જે આ ઝેરને નિરવી શકે— દુનિયાને દુઃખમુક્ત એ કરી શકે !
- ❑ દુનિયામાં દરેક ગાણુસ દેખાય છે એવો હોતો નથી, કહે છે એટલું કરતો નથી; અને આ દંભ જ એના દિલના અને દુનિયાના દર્પણમાં કાઢ ધની માનવજાતના ભાવિને ધૂંધળું બનાવે છે !
- ❑ દુષ્ટની ટીકા કરવામાં, એનો તિરસ્કાર કરવામાં કે એને હડધૂત કરવામાં મહત્તા નથી; મહત્તા તો છે એને સ્નેહથી સુધારી સમજાવવામાં, એનો સમુદ્ધાર કરવામાં.
- ❑ દુષ્ટ રીતે મેળવેલી જીવંત એ માનવીની મોટામાં મોટી હાર જ છે.
- ❑ દુષ્ટમાં દુષ્ટ પણ દુનિયાને દગો દઈ શકશે, પણ એના દિલને નહિ.
- ❑ દોષ કરનાર હજીયે માફીપાત્ર છે. પણ દોષ છુપાવનાર તો હરગિઝ નહિ.
- ❑ ધર્મ-પ્રયાગ એટલે જ્ઞાન, કર્મ અને ભક્તિરૂપી સર્વગંગલા ગંગા, યમુના અને સરસ્વતીનો તારક ત્રિવેણી-સંગમ !
- ❑ ખીરજ અને પુરુષાર્થ સફલતાનાં માતા-પિતા છે.
- ❑ પૂપસળી પેઠે જાતે જલીને પણ-મરીને ય જગને મહેકાવનાં માનવ ક્યારે શીખશે ?
- ❑ ન માગે દોડતી આવે, એવી ચીજ કઈ ?
— તો કે, સુદિયાણી સલાહ !

નળજા મનના યોગાનમાં જ ગંકા અને ભય ટેગ-નંબૂ ના છે.

નમ્ર જન્યા વિના ગદ્ગત પ્રિય નહિ જની શકે !

નરી રનિકતા જીવનને સ્વચ્છંદી જનાવે, નયો મંથમ જીવનને ગુપ્ત જનાવે—જીવનનો વિકાસ તો મંથમી રનિકતા વાધે ! રનિકતાની નૈયાનું મંથમ એ સુધાન છે.

નંદવાયેલા હૈયાની દારમી વેદના માણસને કેટલીક વાં પાગલ કરી મૂકે છે.

નામનો મોહ આજે સર્વત્ર દેખાય છે. નામના મોહમાં આધ જા જની આજે સદુ કામને ભૂટ્યા છે. આપણી વિકાસયાત્રાને અવરોધતા અનેક દ્વંષણ પૈકીનું એક આ પણ છે કીલ્મ જેવા ફાગટ આ મોહમાંથી જેમ વહેલા મુક્ત થઈશું, તેમ વિશેષ વિકાસ માધી શકીશું. આપણે જો પ્રગતિ સાધવી હશે, તો આ નામનો મોહ ત્યાગી કામનો મોહ પ્રગટાવવો પડશે—કર્તવ્યનિષ્ઠાને વિકસાવવી જોઈશે.

નારી એટલે વેરાન જીવનમા વનરાઈઓ લહેરાવતી વરદાયિની વર્ષા તો નહિ ?

નારી નારાયણી છે, કાગળ કે એ મમતાની મ ગલમૃતિ માતા છે, અને માતા એ વિશ્વકર્માની કટ્યાણ્મયી કવિતા છે

નીતિ એટલે ધર્મ પ્રતિ દોરી જતી બિંદુ ગતિ ?

નિત્ય જીવનને સ્થામ રાખી, કલુષિત રાખી, મંદિરમાં જઈ દીપ પેટાવવાથી, મનમંદિરનાં કાજળ કદી ધોવાય ખરાં ?

નિત્ય જીવનની નાતામાં નાની કિયાને પણ જે કાવ્યમય કરી શકે—જીવનની કવિતા એ સુભાગી પામે !

- ❖ નિરભિમાન સૌથી સારું છે, અભિમાન ખરાબ છે; પરંતુ નિરભિમાનનો દંભ તો સૌથી ખરાબ છે.
- ❖ નીરક્ષીર-વિવેક છે પ્રગતિપંથનો પથદીપ !
- ❖ નિશાના જન્મનંતે જતો ભેઈરદ્યો હોતો, ત્યાં ઉપાકિરણની ખરાતના શરણાર્ધ-સૂરો કણ્ઠપટે શું છ રહ્યા !
- ❖ નિત્યયૌવના આશા પીડી ચોળી જતી ન હોતે, તો કોણ લલા, આવી જિન્દગાની છવ્યા કરતે !
- ❖ નેતા અને જનતા વચ્ચે કડી બનવાને બદલે સત્તા બ્યારે કરવત બની રહે છે, ત્યારે અધઃપાતને આકર્ષક આમંત્રણ મળી રહે છે.
- ❖ ન્યાય મોટે ભાગે 'કાયદા'ને વક્ષાદાર રહે છે, 'સત્ય'ને નહિ !
- ❖ પતન એ જાણું છે, કુસંપદ્ધિ કરોળિયાતું !
- ❖ પથિક ! પથ મધ્યે તારા, બધું ખૂટચે પોપાશે, પરંતુ શ્રદ્ધા ખૂટી તો પછી થઈ રહ્યું !
- ❖ પરસેવો પાડીને નહિ, પણ પરસેવો ખરીદીને પૈસો મેળવવાની વૃત્તિ આજે ઉત્તરોત્તર વધતી જાય છે; અને પરિણામે સાચાં સુખશાન્તિ દૂર ને દૂર સરતાં જ જાય છે.
- ❖ પરિવર્તન બે હૃદયપૂર્વકનું હોય તો એ તારે, પણ બે કેવળ ક્ષણિક વેશપલટો જ હોય તો પાડે જ પાડે.
- ❖ પરિશ્રમ એ પારમમણિ છે, જે ધરતીની ધૂળનું ધાન્યમાં રૂપાન્તર કરે છે.
- ❖ પરિશ્રમને સ્થાને પૈસાની પ્રતિષ્ઠા થઈ ત્યારથી વિષમતા અને વિનિપાતનાં વિષ-બીજ વધ્યાં !

- ▣ પશ્ચાત્તાપ કરતા પાપીને એનાં પુરાણાં હુપ્પટ્યોની વારે વારે યાદ આપી ધનકાર્યા કરવો એ પણ એક પ્રકારનું પાપ નથી ?
- ▣ પસ્તાવો એ પાપના અરણ્યમાં અટવાયેલા માનવનો પ્રવતારક છે—પથદીપ છે.
- ▣ પાનખરના આગમને કૂલ કરમાયાં—કંટકે માન્યું : ‘ મારો શાપ લાગ્યો !’
વસંતના આગમને કૂલ ખીડ્યાં—માળીને લાગ્યું : ‘ ઈશ્વરના આશીર્વાદ ઊતર્યા !’
- ▣ પાપ છુપાવવું કે પાપ સહી લેવું એ તો પાપનું જ પાપ છે !
- ▣ પાપનો ઘડો અને પાળાંડનો પરપોટો કૂટ્યો જ રહે !
- ▣ પાત્રતા વિના મળતો લાલ એ નુકસાન જ છે.
- ▣ પાપમાલીને પ્રવાહી સ્વરૂપ ધારણ કરવાની ઇચ્છા થઈ, ને એ સુરોમાં પ્રગટ થઈ.
- ▣ પારકાના દીપ ઝુઝાવીને જે પોતાના દીપને જલતો રાખવા મથે છે એને એક દિવસ વિધિ-વાયુની એક એવી તો થપાટ લાગે છે કે દીપ એનો પછી સદાને માટે ઝુઝાઈ જાય છે.
- ▣ પારકાને પોતાનાં કરવાની કલા સ્ત્રીમાત્રને સ્વભાવસિદ્ધ હોય છે.
- ▣ પારકાને પોતાનો શિકાર બનાવી ખીડા આપનાર વ્યક્તિ પોતે જ પોતાની પરપીડનવૃત્તિનો શિકાર બનેલ હોય છે.
- ▣ પારકા માટે જ જે મદા પ્રકાશે છે, એ દીપ ખરી રીતે તો કદી જોલવાતો જ નથી.
- ▣ પારકાને પીડવામાં જ પાપ સમાઈ જતું નથી, કેવળ પોતાના મુખએન ખાતર જ મથવામાં પણ પાપ છે.

✽ પારસ-રૂપશે તારા, રેતી સમાન જીવન મારું, જનો મંગલ
મોતી ને મન મારું તારક બોલેતી !

✽ ખીજે તેમ ખ્યામ વધે એવું જલ ક્યું—તો કહે ધન !

✽ પૂજારી ! તારે પ્રભુને પામવો છે ? એની પૂજા કરવી છે ? તો એ
તને નહીં મળે મંદિરોમાં કે મસ્જિદોમાં; મળશે તને એ
રસ્તા પર પરસેવો પાડી પથ્થરો ફાડતા પેલા મજૂરમાં, મળશે
તને એ રાતદિન કાળી મજૂરી કરી, લોહીનું પાણી કરી, જાન-
જાનતા તાપમાં, કડકડતી ઠંડીમાં, વરસતા વરસાદમાં ધરતી-
માંથી ધાન્ય પકવતા પેલા ખેડૂતમાં; મળશે તને એ પ્રામાણિ-
કપણે શ્રમદેવતાની આરાધના કરી સંતોષથી જીવન ગુજરતા
કો' દરિદ્રનારાયણની તૂટેલફાટેલ ખૂંપડીમાં, કે કો' નિર્દોષ
બાળકના નિર્મલ મંગલ હાસ્યમાં !

✽ પુરુષને જો પતંગ ગણીએ, તો સ્ત્રીને, જેના આધારે પતંગ
ગગનમાં મરજતાથી વિહરે છે એ, દોરીની જ ઉપમા આપી
શકાય.

✽ પુરુષને મૃગ ગણીએ, તો સ્ત્રી એ કસ્તૂરી છે.

✽ પુરુષને સંયમી જોઈ જેટલી સ્ત્રી રીઝે છે એટલી અન્ય એકે-
થી રીઝતી નથી.

✽ પુરુષ મહત્વાકાંક્ષાને વરેલ છે, સ્ત્રી મમતાને !

✽ પુરુષાર્થ એક એવું વૃક્ષ છે, કે જેને ફળ આવ્યાં વગર રહેતાં
જ નથી.

✽ પુરુષાર્થની પઠાણી ઉધરાણી થાય એટલે પ્રાપ્તિ પગે પડતી
આવે જ આવે !

✽ પુરુષાર્થરૂપી કૃષ્ણનો વિરહ પ્રાપ્તિરૂપી રાધા કેમ સહી શકે ?

- ❖ પુરુષાર્થનો પારગમણિ પાસે હોય પછી વિજયના કનકની કે પરાજયના કથીરની પરવા કોણ કરે ?
- ❖ પ્રિયુમાના પૂણું ચંદ્ર કરતાં ય મને તો પ્રિય છે જાંકિમ બીજા-લેખા—જેને મહાદેવના મસ્તકે વિરાજવાનું વરદ સૌભાગ્ય વધુ છે.
- ❖ પૂર્વગ્રહો પણ પ્રગતિપંથના પરધરો જ છે ને ?
- ❖ પૂર્વગ્રહ પણ એક પ્રકારનો માનસિક કમળો જ નથી શું ?
- ❖ પૈમે, પ્રમિદ્ધિ, પ્રતિષ્ઠા, મત્તા, મમૃદ્ધિ—તારા ને મારા મિલાપમાં અંતરાયરૂપ એવું આ બધું છોડીને કેવળ તારા પ્રત્યેની પ્રેમભક્તિથી છલોછલ ભરેલા, દિનરાત તારા જ સખ્યની આરત કરતા હૈયાના સાથમાં તારાં ચરણોમાં આજોટવા આવું છું. મારા આરાધ્યદેવ ! મને તરછોડીશ મા !
- ❖ પોતાનું અજ્ઞાન ન જાણનારો પણ એક રીતે અજ્ઞાની જ નથી શું ?
- ❖ પોતાના અંગૂઠાને ધાવતાં ધાવતાં બાળક પોતાના મુખની લાળને જેમ માતાનું દૂધ માનવા લાગે, તેમ આપણે પણ અધોગતિને તો પ્રગતિ નથી માની રહ્યા ને ?
- ❖ પોતાનું કહેવું સાચું છે એમ ડભાવવા બાતર માણસ ગમે તેટલું જોડું જોલતાં અચકાતો નથી.
- ❖ પોતાની ધારણા ફળતી જુએ છે ત્યારે માનવમાત્ર અજળ આનંદ અનુભવે છે.
- ❖ પોતાનું બાળક અને પારકાની પત્ની માણસને સદા ચડિયાતાં લાગે છે !
- ❖ પ્રામાણિકતાનું પ્રલવસ્થાન સંપત્તિ નહિ, પણ સંસ્કાર છે.

- ❖ પ્રારબ્ધના સિતારા આસમાનમાં ચમકતા હશે, પુરુષાર્થના સિતારા તો એના હાથમાં ચમકતા હોય છે !
- ❖ પ્રીત એક એવી અલગારી-અલબેટી જાગ છે કે, પહેલાં એમાં માણસ ચાહીને ફસાય છે, ને પછી ચાહે તો ચ છૂટી શકતો નથી.
- ❖ પ્રીત અને ગીતને કદી જાંધી શકાતાં નથી—અનિલ અને પરિમલ પેઠે.
- ❖ પ્રીતનું પાનેતર ત્યાગની ભાત વડે જ દીપે.
- ❖ પ્રીતિ અને લક્ષિત—ચોછાવરીની જન્મદાત્રી છે.
- ❖ પ્રીતિ તલવાર છે, લગ્ન મ્યાન !
- ❖ પ્રિયજનની ચિંતા એના પ્રત્યેના પ્રેમમાંથી જ પ્રગટે છે—પ્રીતિ ભીતિની જન્મદાત્રી છે !
- ❖ પ્રકાશ પાથરવાની ઝંખના સેવનારે પ્રથમ પોતામાં પ્રકાશ પેટાવવો પડ્યો.
- ❖ પ્રકાશ પ્રદાન કરતી વેળા સૂર્ય કદી એ નથી જોતો કે કોણ કુપાત્ર છે ને કોણ સુપાત્ર છે....ત્યારે માનવી—?
- ❖ પ્રકાશ વાંછ્યો હતો—અંગારા નહિ ને રાજ પણ નહિ.
- ❖ પ્રગતિ-નુષૂરનો ઐક્ય-ઝંકાર : ‘એક તાલમે ચલો !’
- ❖ પ્રગતિની પગદંડી તો આ છે : સ્વપ્નોમાં નહિ, પણ સ્વપ્નોની સિદ્ધિમાં રાયવું !
- ❖ પ્રગતિનો પંથ તો આ છે : ખુશામતને વિય ગણો, દીકાને અમૃત !
- ❖ પ્રજાને જો રથ ગણીએ, તો લોકસેવક એ સારથી છે.

❧ પ્રગટકીય ઉત્કર્ષમાં તહેવારોનો કાળો નાનોસૂનો નથી. એક-ધારા જીવનમાં વૈવિધ્ય આણુતા, ધાર્મિક ભાવનાને જલવત્તર બનાવતા, સમાજમાં ઐક્ય પ્રસારતા, રાષ્ટ્રપ્રેમનો વિકાસ સાધતા, પ્રજાજીવનમાં ચેતનોલ્લાસનો પ્રાણ પૂરતા, વિશ્વમાં માનવતા ને માંગદ્યને મહોરાવતા તહેવારોને, પ્રજાએ જીવવું હશે તો, જિવાડવા જ પડશે.

❧ પ્રજાલિક્ષણ નહિ, નવસર્જનનો રાજમાર્ગ તો આ છે : પ્રેમપૂર્વકનો હૃદયપલટો !

❧ પ્રતિકળ પરિસ્થિતિ સર્મી કોઈ પનોતી નથી !

❧ પ્રતિધાના બોગેય પવિત્રતા જળગ્રાતી હોય, ત્યારે પવિત્રતા એ જાળવવા જેવી અને પ્રતિધા એ જવા દેવા જેવી વસ્તુ છે—કારણ કે પવિત્રતા જાતે જ મોટી પ્રતિધા છે.

❧ પ્રત્યેક માતા એટલું ન ભૂલે કે આજનો બાળક એ આવતી કાલનો નાગરિક છે; અને રાષ્ટ્રનું ભાવિ, અત્યારે જે રીતે એ બાળકને ઘડશે એ ઉપરથી જ ઘડવાનું છે.

❧ પ્રકૃદ્વત્તા છે, માનસિક આરોગ્યની કુહિતા.

❧ પ્રમાદનું પરિણામ પતન સિવાય અન્ય શું હોઈ શકે ?

❧ પ્રયોગો કરતા જ રહો, એની સફળતા-નિષ્ફળતાની પરવા ન કરો; કારણ કે પ્રત્યેક પ્રકારની સિદ્ધિના મૂળમાં આવી પ્રયોગ-પરંપરા જ પડેલી હોય છે. પ્રયોગો તો પ્રગતિમંદિરના પાયાના—નામી અનામી પથ્થરો છે અને એમની મહત્તા પણ આમાં જ છે, એમની તત્કાલીન સફળતા-નિષ્ફળતામાં નહીં. પડતાં-આખડતાં જ અંતે ટોચે પહોંચાય !

❧ પ્રલોભન એ પિંજર છે—પ્રગતિવાંછુ માનવખંખી માટે.

૪૪૪ પ્રલોભન એ સદ્વૃત્તિરૂપી સ્ત્રીતાને વિચલિત કરવા આવેલ આસુરી સુવર્ણમૃગ છે.

૪૪૫ પ્રવૃત્તિ, પછી ભલે એ નાનામાં નાની ને નજીવી હોય, પણ એની સાથે સમરસ થયા ત્રિવાય એમાં સફળતાનો રંગ આવવાનો જ નહિ.

૪૪૬ પ્રશંસાથી ચગે નહિ, નિંદાથી ડગે નહિ—એ જ જીવનવીર, નહિ ?

૪૪૭ પ્રશંસાપ્રાપ્તિ માટે પ્રશંસન-વૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિ એ આજનો એકી રોગ છે !

૪૪૮ પ્રસિદ્ધિનો મોહ વિકસે એટલે સિદ્ધિનો દનેહ વિલય પામે !

૪૪૯ પ્રસ્વેદ એ શ્રમદેવતાનો પવિત્ર પ્રસાદ છે, શ્રમ-ચક્તનું પંચા-મૃત છે.

૪૫૦ પૃથ્વી—પટે ખારું પાણી જ સવિશેષ છે, મીઠું પાણી અદ્ધ : એમ જ, સંસારમાં જ્યાં ને ત્યાં સ્વાર્થનો સાગર જ મૂઘવતો હોય છે, સાચા દનેહની અમૃતવીરડી તો વિરલ જ હોય છે.

૪૫૧ પ્રેમ એ તો અંતર-પુષ્પનું અંતર છે.

૪૫૨ પ્રેમ એ સ્ત્રીને મન જીવનસર્વસ્વ છે—ત્યારે પુરુષની ખ્યાસ કેવળ પ્રેમથી જ પરિતૃપ્ત થતી નથી; એને પ્રેમ ઉપરાંત પ્રતિ-ષ્ઠા, મહત્ત્વાકાંક્ષા ને મહત્તા—કીર્તિ, કંચન ને કારકિર્દી પણ જોઈએ જ જોઈએ !

૪૫૩ પ્રેમ ને પ્રકાશનો હું સદા પિયાત્રી ને પૂત્રરી રહ્યો છું; અને પ્રભુ ! મારા, એ પ્રેમ પણ તું છે ને એ પ્રકાશ પણ તું જ છે ?

૪૫૪ પ્રેમનાં આંસુમાંથી ફૂલ જન્યાં, વેરની આગમાંથી શૂલ !

❧ પ્રેમનું પટાણું ત્યાગની ભાત વડે જ દીપે છે.

❧ પ્રેમને નાત કે જાત સાથે, લક્ષ્મી કે સત્તા સાથે સંબંધ નથી. પ્રેમ એ સર્વથી પર, અલિપ્ત એવું કોઈ અપૂર્વ તત્ત્વ છે; કોઈ દિવ્ય ગેરજાનો મંગલ આવિષ્કાર છે. પ્રેમ એક સ્વયંભૂ, સ્વ-ચંદુરિત લાગણી છે, લાવના છે, સંવેદના છે—જેનું પ્રગટી-કરણ હૃદયમાંથી થાય છે. પ્રેમ એ હૈયાછીપનું મોંઘેલું મોતી છે, હૃદય-વીણાનો મધુરમંગલ અંકાર છે, મન-મુરલીનું મીઠું ભિમ્ભિંગીત છે, સૌન્દર્યનું કાવ્ય છે ને કાવ્યનું સૌન્દર્ય છે—જીવનની કવિતા છે ને કવિતાનું જીવન છે; લક્ષ્મીદેવિનો એ પવિત્ર પાયો છે, હૈયાવાદીનું મધમધનું પુષ્પ છે અને જીવન-મંદિરનો સુવર્ણકલશ છે. પ્રેમનો ખ્યાલો જોઈ પી જાણ્યો છે, એને પછી સર્વત્ર ‘પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મ’ના જ દર્શન થવાનાં, એનું આશુ જીવન જ પછી પ્રેમરંગે રંગાર્જનવાનું—પ્રેમ-નો એવો રંગ લાગેલો મજની પ્રેમવેદી એપિકાઓને અને પ્રેમનો એ ખ્યાલો પી જાણેલો પ્રેમદીવ્યની મીરાંએ !

❧ પ્રેમને વધુ મળજી જનાવવા માટે, એની પરીક્ષા કરવા માટે તો વિરહની રચના નહિ કરવામાં આવી હોય ને ?

❧ પ્રેમમાં પણ જીવનની પેઠે મિલનની માધુરી અને વિરહની વેદનારૂપી તેજછાયા હોય છે.

❧ પ્રેમ ! સાચો પ્રેમ કેવો હોય ?

અંદન-શી શીતલ અંદનીની અમીવર્ષા વડે યુગ્મેથી માનવ જાતને નવરાવતો અંદ્ર અને અંધકારને વિદારી સદીઓથી પ્રકાશ ને ચેતન પ્રગટાવતો સૂર્ય—માનવજાત પાસે જાહેરો માગતા નથી, જળજળના તાપમાં વટેમાર્ગનો વિગામો જનનું નૃષ કંઈ એની પાસેથી પાણીની અપેક્ષા રાખતું નથી, ચિત્ત

અને અહુને ઠાગતી મુન્દરતા ને હૈયાને હેઠ્ઠે ચડાવતી ફાગમ
લહરી પૂરી પાડતા કૂલો, આપણે એમને તોડીને એમની મુ-
ન્દરતા ને મુરલિ નદબ્રહ્મ ન કરીએ એવું કો' વચન આપણી
પામે કહી માગતાં નથી, ધનધાન્યના ભંડારો લગી દેતી વપાં
આપણી પામેથી બદલાની આશા મેવતી નથી. 'ખાશે' કહી
જેને આપણે નિંદીએ છીએ એ દિલેગ માગગ્રાણો બદલામા
આપણને તો મોતી જ આપે છે, દીપક જ્વલે જલીને ય જગત
ને તો પ્રકાશ જ આપે છે, ધૂપસળી મળગીને પણ ચુગ્તિને તો
મુગંધ જ આપે છે અને એના હૈયા પગ નિત્ય પગ ચાપનાર
માનવજાતને નણુણી ગણી કંઈ મૈયા ધરિત્રી મૂળે મારતી નથી. !

૩ કનાગીરીને સ્વેચ્છાએ વરેલા કુકીરને લાથેલા પગમ સ્પર્શના
તારક તરણા આગળ અમીરોના અમીરની અદગક મ પત્તિનો
ડુંગર કંઈ વિમાતમા નથી.

૪ કૂલો ઓગતો કગ્તા હતા !—રે, અમને એ મૌભાજ્ય મળે, જે
કાલે અમમાથી અમુક મુલાગીને ગાપડયુ હતુ જનની—જ-
ન્મમૂમિની મુક્તિ કાળે સહર્ષ સર્વસ્વ મમપી દેના મગ્દરો
ગ શહીદવીરની પેલી પુનિત સમાધિ પર પરિમલની કસુ બલ
અર્પવાનુ !

૫ કૂલની ફારમ ફાયાં વગર રહેતી નથી, એમ માનવીની માનવ
તા પણ મહેક્યા વગર ગહેતી નથી

૬ કૂલની ફારમ માણવી હોય તો ક ટકના ક ખ પણ સહેવા પડે.

૭ બળતામા ઘી હોમાય ને બડકો થયા વગર રહે, તો પ્રીતિમા
ઈર્ષા લાગે ને અનર્થ થયા વગર ગહે.

૮ બહુ જ જાણુતો હોવાનુ ગુમાન કરનાર કંઈ જ જાણુતો નથી. !

- જાંઘન, પછી એ ગમે તે પ્રકારનું હોય, પણ એનો અતિરેક થતાં એ આપમેળે તૂટવાનું ને તૂટવાનું જ. જાંઘનનો અતિરેક જ નથી શું જાંઠનો જનક ?
- જાંઘનમાંથી મુક્તિ મેળવવા મથનાર, મુક્તિના જાંઘનમાં જાંઘાવા નથી મથતો શું ?
- જાણ્ય સૌન્દર્ય તો બ્રામક મૃગજલ છે; કર્તુરી તો છે ભીતર મધમધતી ગુણિયલ સુન્દરતા !
- બુદ્ધિ એ લાગણીની નૈયાતું સુકાન છે.
- બુદ્ધિ બહુ બહુ તો સન્માન અપાવે, રનેક તો લાગણી વડે જ પામી શકાય.
- બુલબુલે પૂછ્યું : ‘કૂલ, તું ગીત કેમ નથી ગાતું ?’
‘ગાઉં છું ને !’ કૂલે સરિમત કહ્યું, ‘મારી સુગંધ જ છે મારું ગીત !’
- જે વસ્તુએ માનવી પાસેથી ખૂંચવી લેવામાં આવે, તો જીવનમાં રસ જેવી કોઈ ચીજ ન રહે—આશા અને કલ્પના.
- લક્ષિત, પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પરંતુ લક્ષત પાસે લોગ માગે જ માગે !
- લક્ષિત એ લગનીલરી પ્રેમ-શ્રદ્ધાની પાંખડીઓથી હીપતા લક્ષદ્વયરૂપી કમલની વિમલ-મંગલ ફોરમ છે, જે લગવાન-રૂપી ભ્રમરને આકર્ષ્યા વગર રહેતી નથી !
- ભાવ વિના ઉચ્ચારેલ શબ્દો ફોરમ વગરનાં કૂલ જેવા હોય છે. એમાં નથી હોતી સામર્થ્યની કે અસરકારકતાની ઝલક. એને શક્તિનો નિરર્થક ને નિરુપયોગી વ્યય જ કહી શકાય, જીલને કરવી પડતી વ્યર્થ વેક !

ત્રિ મનદ્વેષી તિજેરીની પ્રેમ એ ફંચી છે.

ત્રિ મનુષ્ય જ્યારે સંકુચિતતામાંથી વિશાળતામાં પ્રવેશે છે ત્યારે
જ એના નવજીવનની ઉપા બોલે છે.

૪ ત્રિ મનુષ્યની પ્રાકૃતતા સંસ્કારિતાનો પારસ-દ્વપર પાત્રી સામા-
ન્ય જીવનમાંથી અસામાન્યતામાં પ્રવેશે છે—પરિવર્તન પામે છે
ત્યારે, ખી-૪માંથી વૃદ્ધ પ્રગટે તેમ, કલાનો આવિર્ભાવ થાય છે.

ત્રિ મનુષ્યને કેટલીક વાર પોતાના પરાજય કરતાં પારકાનો વિજય
વધુ ખૂંચે છે.

ત્રિ આશા એના હાથે કુમકુમ-તિલક કરે છે, જે નિરાશાના
લાલે દાજળ લીધે છે!

ત્રિ મનુષ્યને મન જેટલો દુર્જાનો મહિમા છે, તેટલો મુલનો
નથી.

ત્રિ મનુષ્ય સદાય મુળસગવડને જ શોધનો હોય છે અને શોધ
તો રહેવાનો—તાપમાં ઊભેલ પશુ છાંયડો શોધે છે, તેમ.

ત્રિ મહત્તા તો કલગી છે, નમ્રતાના ગુગટની

ત્રિ મહત્તા તો નમ્રતામાં છે—વધુતામાં નહિ, યુરુતામાં ચ નહિ.

ત્રિ મહત્તાનું માણેક નમ્રતાની વી ટીમાં જ દીપે.

ત્રિ મહત્તાનો મિનારો નહિ, મત્તાનો સાગર પણ નહિ—વાંછ્યો
તો હોતો સમતાનો કિનારો.

ત્રિ મહત્તા મેનકા છે, સમતા રાધા છે, અને માનવતા મીરાં !

ત્રિ મહત્ત્વાકાંક્ષાવિહીન માનવ એટલે પરિમલવિહીન પુષ્પ !

ત્રિ મહાન જનવા હલે મથો, પણ મોટાઈના મોહ તથા ગર્વના
શુભામ ન જનતા !

- ❑ માણસ અન્યને એના પોતાના પૂર્વગ્રહ અને રાગદ્રવ્યથી અકિત ગજથી જ માપે છે, સત્યતા નહિ
- ❑ માણસ એની પ્રશસા કરનારને વીસરી જશે, નિદા કરનારને કદી નહિ
- ❑ માણસ ડેવી રીતે મર્યો એ મને ડહો, અને એ ડેવી રીતે જીવ્યો એ હું તમને ડહી દઈશ
- ❑ માણસને જ્યારે પ્યારને ગદલે ધિક્કાર સાપડે છે, ત્યારે પછી એ ખુદ પ્યારનેય ધિક્કારવા લાગે છે અને અન્ય સહુનેય ધિક્કારથી નવાજવા લાગે છે !
- ❑ માણસને પોતાની તસવીર તેમજ આરસી ખૂળ ગમે છે, કારણ કે તે એને હોય એના કરતા કંઈક વધારે રૂપાળો બતાવે છે
- ❑ માણસ પોતાના અભિમાનને સ્વમાન માને છે, અન્યના સ્વમાનને અભિમાન !
- ❑ માણસ પોતાના દોષો પ્રત્યે આખમિચ્છામણા રે છે, પારકાના દોષો પ્રત્યે વક દૃષ્ટિ !
- ❑ માણસ પોતાની સફળતાનો યશ-કલશ પોતાની બત પર ઢાળે છે, ત્યારે પોતાની નિષ્ફળતાનો દોષ ટોપલો પાગકા પર અથવા પ્રતિદૂળ સજેગો પર !
- ❑ માણસ સ્વભાવે દુષ્ટ નથી—વાર્થનો શેતાન એને દુષ્ટ બનાવે છે
- ❑ માત્ર ધ્યેય ઉચ્ચ હોય એટલું જ ગમ નથી, ધ્યેયસિદ્ધિનો માર્ગ પણ એટલો જ ઉચ્ચ હોવો જોઈએ મગલ ધ્યેય મગલ માર્ગો જ સિદ્ધિ વધુ જોઈએ

- ૩૭ મનરૂપી તિજેરીની પ્રેમ એ ફૂંચી છે.
 ૩૮ મનુષ્ય જ્યારે સંકુચિતતામાંથી વિશાળતામાં પ્રવેશે છે ત્યારે
 જ એના નવશુવનની છાયા ભરે છે.
 ૩૯ મનુષ્યની પ્રાકૃતતા સંસ્કારિતાનો પારસ્પરિક અર્થ જાણી સામા-
 ન્ય જીવનમાંથી અજ્ઞામાન્યતામાં પ્રવેશે છે—પરિવર્તન પામે છે
 ત્યારે, જીવમાંથી વૃક્ષ પ્રગટે તેમ, કલાનો આવિર્ભાવ થાય છે.
 ૪૦ મનુષ્યને કેટલીક વાર પોતાના પરાજય કરતાં પારકાનો વિજય
 વધુ ખૂંચે છે.
 ૪૧ આશા એના લલાટે કુમકુમ-તિલક કરે છે, જે નિરાશાના
 લાલે કાજળ લીંપે છે !
 ૪૨ મનુષ્યને મન જેટલો દુર્લભનો મહિમા છે, તેટલો સુલભનો
 નથી.
 ૪૩ મનુષ્ય સદાય સુખસગવડને જ શોધતો હોય છે અને શોધ-
 તો નહિવાનો—તાપમાં ભિભેલ પણ છાંયડો શોધે છે, તેમ.
 ૪૪ મહત્તા તો કલગી છે, નમ્રતાના સુગટની.
 ૪૫ મહત્તા તો નમ્રતામાં છે—લઘુતામાં નહિ, ગુરુતામાં ય નહિ.
 ૪૬ મહત્તાનું માથુંક નમ્રતાની વીંટીમાં જ દીપે.
 ૪૭ મહત્તાનો મિનારો નહિ, મત્તાનો સાગર પણ નહિ—વાંછથી
 તો હોનો સમતાનો કિનારો.
 ૪૮ મહત્તા મેનકા છે; મમતા રાધા છે, અને માનવતા મીરાં !
 ૪૯ મહત્ત્વાકાંક્ષાવિહીન માનવ એટલે પરિમલવિહીન પુષ્પ !
 ૫૦ મહાન જનવા ભલે મથો, પણ મોટાઈના મોહ તથા ગર્વના
 શુભામ ન જનતા !

માનવી એક વસ્તુ મેળવવા મથે છે એ માને છે કે એ વસ્તુની પ્રાપ્તિ એને મુખ ને ગાન્તિ આપશે પરંતુ એ વસ્તુ જ્યારે એને મળે છે ત્યારે એનો ઉપલોગ કરવાની એનામા શક્તિ હોતી નથી વસ્તુની પ્રાપ્તિ માટેના પ્રયાસોમા જ એની સર્વ શક્તિ વેડફાઈ ગઈ હોય છે એટલે આખરે એને ઇચ્છિત વસ્તુ તો પ્રાપ્ત થાય છે, પણ એ વસ્તુની પ્રાપ્તિથી એને મુખ ને શાન્તિ મળતા નથી અને પાછી માયાવી લાલસાની મોહિની તો એને લલચાવતી, એના મોહને આકર્ષતી, એની અતૃપ્તિને આમંત્રતી મોહક રૂપ ધારી સામે ઊભી જ હોય છે અને પાછી મૃગજળ પાછળ ભટકતા મૃગ જેમ મોહાધ માનવની એની એ જ દોડધામ અને પરિણામે પાછુ એનું એ જ મુખ પરનું લી પણ, એની એ જ અમ તોપની-અતૃપ્તિની આગ ને મુખશાન્તિ કે સ તોપને બદલે મ તોપના આસુ !

માનવી ક્યારે સમજશે કે મુખનું મોતી તો સ તોપની છીપમા જ પાકે છે? અને સાચી શાન્તિ, રાગના ત્યાગમા— તૃપ્તિના ત્યાગમાથી જ જન્મે છે ?

માનવી કોઈ સારી વસ્તુ જુએ છે, જોઈને આનંદ છે, પણ એટલેથી જ એ અટકતો નથી 'એ સારી વસ્તુ મારી બનવી જોઈએ' એવી કામના એનામા જાગે છે અને સઘળાની એવી સઘળી કામનાઓ અહીં તૃપ્ત થતી નથી પરિણામે એવી જાગેલી છતાં અતૃપ્ત રહેલી કામનાઓ છ છેડાયેલી નાગવો બની ઠેરઠેર વિપ વેરે છે અને સ સારમા મ ઘરો ને મ તોપોની ગ્રીમા નથી રહેતી

માનવી જ્યારે લગનીબરી વ્રદ્ધાથી પ્રયત્નો કરે છે, ત્યારે એનો પ્રત્યેક પ્રયત્ન સિદ્ધિની સીડીનું નોપાન બની રહે છે !

- ▣ માતાનાં વાત્સલ્યવારિ વિના અને પિતાની શીતળ છત્રછાય વગર કેટકેટલાં બાળ-કૂલો અકાળે કરમાઈ જતાં હશે ?
- ▣ માનવજીવનમાં મહત્ત્વની વસ્તુ કાળ નહીં, પણ કર્મ છે —અને એમાંય ‘કેટલું’ નહીં, પણ ‘કેવું’ એ જ મહત્ત્વનું છે.
- ▣ માનવતા તો છે માંગલ્યની મુદ્ધા-સરિતા !
- ▣ માનવતા મનમાં દેવ પણ વસે છે, દાનવ પણ. આ દેવ જ્યારે પેલા દાનવ પર સંપૂર્ણ વિજય મેળવે છે—માનવ ત્યારે મોક્ષ મેળવે છે.
- ▣ માનવને બહેકાવી મૂકે તો એ મુખ પણ શાપરૂપ જ નથી ?
- ▣ માનવ પોતાના એકના જીવનને મીઠું બનાવવા ખાતર, કેટ-કેટલાં જીવનની મીઠાશ હણતો હશે ?
- ▣ માનવ ફાટો પડાવવા બેસે છે ત્યારે કેવો બનીકનીને બેસે છે ? પણ નિત્યજીવનમાં, રોજિંદા વ્યવહારમાં એ કેવી રીતે વર્તે છે ? એ કેમ ભૂલી જાય છે કે એના સંપર્કમાં આવતી એકે-એક વ્યક્તિઓના દિલદર્પણમાં એની રહેણીકરણીની છબિઓ રોજરોજ પડયે જ જતી હોય છે ? આ દાંભિક વૃત્તિએ જ દુનિયામાં અનેકવિધ દુઃખદર્દો જન્મ્યાં છે. આપણે ક્યારે સમજીશું કે નૈસર્ગિકતા એ જ મોટી ને સાચી સુંદરતા છે, અને પતનને નોતરવાની સહેલામાં સહેલો ઉપાય દંભ જ છે !
- ▣ માનવ માનવ વચ્ચે મતલબ સંઘર્ષ સર્જે છે, ત્યારે મમતા સમન્વય માધે છે. સંઘર્ષમાં સંતાપ છે, સમન્વયમાં મુખ.
- ▣ માનવહૃદયની તાગ મેળવવો એ શું મહાસાગરના તળિયેથી મોતી મેળવવા જેવું જ કઠિન કાર્ય નથી ?
- ▣ માનવીએ સિદ્ધિને ઝંખી, સિદ્ધિએ સાધનાને ઝંખી,

❖ માનવીનું 'અહમ્' ધવાય અને જે ક્રોધ પ્રગટે, એ ક્રોધ છ'છે-
ડાયેલા કલિનાગ જેવો જ ઝનૂની હોય છે !

❖ માનવીનું અંતર પણ એક સમરાંગણુ જ છે. પરસ્પરવિરોધી
વિચારો ને વૃત્તિઓનું તુમુલ્યુ યુદ્ધ આ સમરાંગણુ સદાય
ખેલાતું જ હોય છે. માનવ-મનમાં વસતી દેવી અને આસુરી
સંપત્તિ વચ્ચેના સતત ખેલાતા આ સંઘાગમાં દેવી સંપત્તિ
વિજયી થાય છે ત્યારે માનવીનું ઊધ્વીકરણ થાય છે અને
આસુરી સંપત્તિ વિજયી થાય છે ત્યારે માનવીનો વિનિષાત
થાય છે.

❖ માનવીને આંખની શરમ લહે હોય, પણ સત્યને તો ન જ
હોવી જોઈએ.

❖ માનવી ણીજને સલાહ આપવામાં કણું દાનેશ્વરી ણની જાય
છે; પરંતુ સહાય આપવામાં સાવ કંજૂસ !

❖ માનવી સામાજિક પ્રાણી ભલે હોય; અહવાસપ્રિય પણ ભલે
હોય; પરંતુ કેટલીક વાર એને એકાન્તપ્રિય લાગે છે—ચાર
પાંચ દિવસ મિથાન આપટયા પછી સાદું ભોજન પ્રિય લાગે
છે, એમ.

❖ માનવી સ્વપ્નો સેવવામાં રાગે છે, વડે વિધિ એના ચૂરેચૂરા
કરવામાં !

❖ માનવે વિચાર્યું, 'દુઃખના કાંટા ન હોત, તો સુખનાં ફૂલની
મુગંધ માણવાની કેવી મજા આવત !'
મુખે વિચાર્યું : 'દુઃખ ન હોત, તો મારી કિંમત કોણુ આંકત !'

❖ માનશે ? કંટકોના ડંખ મેં સ્નેહથી ચઢ્યા, ને મને લાધી
કુસુમોની સૌરભ !

✠ માનવી જરા કે રાજા નહીં હોય તો ન કુચિત અને માકડા
 મીમાંસામાં બધાએલો રહે છે ત્યાં, નથી તો એ પોતાના ન
 હોતો ઉદ્ધાર કરી શકતો કે નથી તો વિશ્વનો લલે એ પોતા
 ના રાષ્ટ્ર પ્રત્યે પ્રેમ ને ભક્તિ દાખવે, પણ એનું સાધ્ય માન
 ન રાષ્ટ્રનો જ વિશ્વાસ ન હોય તેથી એ મનુષ્ય પોતાના રાષ્ટ્ર
 ની ઉન્નતિમાં લલે રાગે, પણ એનું ધ્યેય તો નમસ્ત વિશ્વનો
 ઉદ્ધાર જ હોય રાષ્ટ્રપ્રેમ કરતા વિશ્વપ્રેમ ઉચ્ચતર છે અને વિ
 શ્વોદ્ધારમાં, રાષ્ટ્ર વિશ્વનું એક અંગ હોવાથી, રાષ્ટ્રોદ્ધાર ન
 માર્ગ જાય છે એટલે પ્રત્યેક રાષ્ટ્રના નાગરિકે પોતાના રાષ્ટ્રના
 જ ઉદયમાં નહિ, પણ અખિલ વિશ્વના કલ્યાણ કાળે મધ્ય
 તેથી એ—વિશ્વજન મુક્તિનો માગો તો જની રહે, વિશ્વરાતિનું
 સ્વપ્ન તો મિલ્લે થાય !

✠ માનવીના જીવનમાં એક પણ એવી આવે છે, કે જે અખિલ
 જીવનવહેણ બદલી નાખે છે રત્નાના જીવનમાં એવી પણ
 આવી ને એ વાતમીકિ બન્યો, સિદ્ધાર્થના જીવનમાં એવી પણ
 આવી ને એ જુદા બન્યા, ગાંધીજીના જીવનમાં પણ એવી જ
 પણ આવી ને ગેરિસ્ટરને મહાત્મા બનાવી ગઈ પારસમણિ
 સમી આવી તાજક પણ માનવજીવનમાં માત્ર એક જ વાર
 આવે છે અને ઝંપેરી જની જે એ પળને પારખી લે છે, એનો
 પૂરેપૂરો ઉપલોગ કરે છે, એ તળેટીમાંથી ટાંચે જઈ પહોંચે છે
 —જીવન એનું લોહ મટી કચન જની જાય છે !

- ✠ માનવીની અશક્તિ ઢાકવાની વૃત્તિ જ સજ્જોને 'અતિક્રમ'નું
 લેગલ લગાવે છે !

✠ માનવીની ત્યાગ કરવાની શક્તિ જ એની મહત્તાની પારા
 શીશી નથી ?

- ▣ મંગલ કાર્યમાં ક્યારેય મોડું થતું નથી !
- ▣ મેઘધનુષ્ય અને માનવજીવન ! મેઘધનુષ્યના રંગો ક્ષણિક છતાં મોડુક ! માનવજીવનના રંગોની ક્ષણભંગુરતા તો સર્વ-વિદિત છે, અને છતાં એની માહિનીથી કોણુ મુક્ત છે ? આકાશને સુંદર-સુહાગી બનાવતા મેઘધનુષ્યના એ વિવિધ-રંગી રંગતોરણની ચૂંથણીનું પૃથક્કરણ કરવું સર્વદા મુલભ નથી. તો માનવના બહુરંગી જીવનતોરણના રંગો-શા વિચારો, ભાવનાઓ, સ્વપ્નો, સંવેદનોની ચૂંથણી વળી ક્યાં એાછી અટપટી છે ?
- ▣ મેઘમહ્દારના ળાગને પામતાં પહેલાં દીપક રાગની આગમાં જલવું પડે !
- ▣ મેઘ માત્ર ગરજ્યા જ કરે ને વરસે જ નહિ, એમ માનવી પણ ઋદે ઘણું ને કરે નહિ કંઈ, તો એ શું કામનું ?
- ▣ મોટા ભાગના મનુષ્યોને ખરેખર તો પાપ ક્યાંનો નહિ, પણ પાપ પ્રગટ થઈ જાય એનો જ ભય હોય છે. પાપ કરતાં તેઓ ડરતા નથી, ડરે છે માત્ર પાપ પ્રગટ થતાં, એમની પ્રતિષ્ઠા ધૂળમાં મળી જાય એથી.
- ▣ મોત એ કંઈ જીવનનો અંત નથી, પણ છે નવજીવનનું પ્રભાત !
- ▣ મોહ અને પ્રેમ, અનુક્રમે, કાગળનાં અને કુદરતી ફૂલ જેવાં છે.
- ▣ મોહની નિંદા કરવાનો મોહ, નિર્મેહી પણ છોડી શકતા નથી !
- ▣ યુદ્ધ એટલે માનવીની કળર પર હિંસાનું પાશવી તાંડવ !
- ▣ યુવાનીની નાવડીના ઝઢ અને સુકાન આ છે - શિસ્ત અને સંયમ !

❧ માનશે ?—તમારી વેદના જ તો છે તમારા વિકાસની શુરુ-
આવી !

❧ માનશે ?—સંતોષ છે કુબેર-કોપ !

❧ મારી મન-મુરલીએ મુરારિ, તવ પ્રેમ-લક્ષિનાં ગીત શું બો-
—સદા શું બો !

❧ મા વિનાનું બાળક એટલે ફોરમ વગરનું ફૂલ—ઝંકાર વગર-
નો તાર !

❧ મુગટ મસ્તક માટે છે, મસ્તક મુગટ માટે નથી.

❧ મુગ્ધ ભલે થાઓ, કિન્તુ લુપ્ધ ન થતા.

❧ મુત્સદ્દીઓ માત્ર કોકડું ઉકેલતા જ નથી, ગૂંચવે પણ છે !

❧ મુશ્કેલીઓના સાગરનું ધૈર્યથી મંથન કરે, આનંદનાં અમી
એને લાધે !

❧ મુશ્કેલીઓના મહાસાગરમાંથી પણ મરજીવાઓએ તો મહા-
સુખનાં મંગલ મોતી જ મેળવ્યાં છે.

❧ મીઠાશ મેં માગી નથી, મેં તો જીવનમાં સદા ખાટાશ જ
વાંછી છે—મનના કાટનો નાશ કરતી ખાટાશ !

❧ મેઘધનુષ્ય અને માનવજીવન : કોણ ઉકેલશે એના રંગો ?
વર્ષાનું પ્રતીક એ મેઘધનુષ્ય ! વર્ષા રમ્ય રૂપ ધારી વિશ્વની
અન્નપૂર્ણા ય જાની શકે, અને રુદ્ર રૂપ ધારે તો માનવજીવન
કડ્યાણુકારી ય જાની શકે, અને ધારે તો વિનાશકારી પણ
—વર્ષાના રમ્ય પ્રતીક મેઘધનુષ્યનો એ સંદેશ અને એ જ
એના રંગોનું રહસ્ય ! એ સંદેશને જે ઝીલે, એ રહસ્યને જે
જાણે, એ મર્મને જે ઘડે—માનવજીવન અને મેઘધનુષ્યના
રંગો એ ઉકેલી શકે !

- રાત્રિ આવે છે અને ચાલી બય છે એ માનવી હંમેશાં બુદ્ધિ છે, છતાં, સમજાતું નથી, શા માટે આપત્તિ આવે છે અને એ આટલો બધો ત્રાસી બય છે ?
- રાહુ અને શનિને પણ ટપી બય એવો કોઈ ગ્રહ હોય તો એ છે—‘પૂર્વગ્રહ’ !
- રૂઢિ માટે માનવ નથી, માનવ માટે રૂઢિ છે—જ્ઞાનપાન માટે જિંદગી નથી, જિંદગી માટે જ્ઞાનપાન છે, તેમ.
- રૂપ જ્યારે કુરૂપને ધિક્કારે છે, ત્યારે એ વીસરી બય છે કે કુરૂપને ધિક્કારવા જેવું એકે કુરૂપ નથી !
- રૂપ એ પુષ્પ છે, પણ ગુણ તો પરિમલ છે
- રે મુસાફર ! વીતી રાત ને જિગ્યું પ્રભાત—હવે તો જાગ !
- રે, સફલતા ! તું કયા વને છે ?’ મેં પૂછ્યું.
ને ઉત્તર મળ્યો મને—
‘હું તો, ભાઈ, પુરુષાર્થના પુષ્પમા વમતી મુગ ધ છું !’
- રોગીનું દૃઢ મનોબળ એ કોઈ પણ રોગનું ઉત્તમ ઔષધ છે
- લગન અગન બનીને ભમૂકી જીઠે, પછી સિદ્ધિરૂપી ઘી પીગળ્યા વગર કયા મુખી રહી શકે ?
- લગ્ન એક એવો કામણગારો ટ્રવો છે કે એની અંદર પડેલા બહાર આવવા મથે છે અને બહાર રહેલા અંદર પડવા તલસે છે !
- લગ્નજીવનને મુખી અને સફળ બનાવવાની ચરમ ચાવી એ : સ્નેહ અને સહનશીલતા !
- લગ્ન એ લાવણ્યના મોતીની જ્યોતિ છે !

□ યુવાની એ જીવનની વમત છે વમતના આગમને જેમ મગમિમા નવચેતનનો માગર હેસવા લાગે છે, તેમ જીવનમા પાપ યૌવનના આગમને પ્રફુલ્લતા ને પવિત્રતાનો, C જાન ને યનનનાટનો ઉદ્ધિ ઊછળી રહે છે મયમની ખરી જગ આ કાળમા પડે છે જીછળતા, યનનતા અથવા યૌવન માટે તે લગામની ગજા માટે છે, એને એકાબૂ જનતા વાટે છે, અને યૌવનની તરવળી ઉત્પાદુધે ની રાક્ષિતને મુમાર્ગે વાળે છે આ કાળમા જે સ્વેચ્છા ને મયમ દાખવે છે તે જ વામતી ઝોકિલા શી યૌવનરગી ચેતનાના પચમ સૂરનો દિ થો ઝાસ સાચી રીતે માપી રાકે છે

□ વ્યક્તિ કરતા સમાજ મહાન છે, સમાજ કરતા રાષ્ટ્ર મહાન છે, રાષ્ટ્ર કરતા વિશ્વ મહાન છે, પરંતુ સત્ય તો સર્વોચ્ચ છે

□ વ્યસનમા રાવા છે, જે ત દુરન્તીની મીતાતુ હરણ કરે છે

□ રસની ગાગર માગી હતી, તકનો નાગર નહિ

□ રવિ રાશીની રોગનીના રગરમિએ તો સુ રીઝે, માટે તો મીજીજતીના ત્યાગતેજે ન્હાવું—ત્યાગતેજે ન્હાવું !

□ રામતુ નામ લઈ પોતાના રાવણી કામ પર રૂપેરી ચાદર ઓ ઢાકનારાને તમે ધર્મિષ્ઠ માનો છો ? ભલે માનો ! પરંતુ એટલું પણ સાથેસાથ નહીં માનજો કે ધર્મને રસાતળ પડો ચાડવાનો રાજમાર્ગ પણ એ જ છે

□ રાષ્ટ્રને અત્યારે જેટલી જરૂર કુશાચ નેતૃત્વની છે, એટલી જ જરૂર જાગૃત નાગરિકતાની છે

□ રાજા બહુ જાણુ તો થોડા સમય માટે ચંદ્રને અસરે, કિન્તુ રાશીની ચંદન-મુધાને નષ્ટ નહિ કરી શકે !

- ૪૪૪ વાત્સલ્ય એ માતાની હૈયા-છીપમાં પાકતું મહામૂલું મંગલ મોતી છે.
- ૪૪૪ વાત્સલ્ય અને પ્રીતિ એ સ્ત્રીના જીવનવર્તુલનાં કેન્દ્ર અને ધરી છે.
- ૪૪૪ વિજ્ઞાન જીવનને સરળ, સુખી ને સમૃદ્ધ બનાવવા માટે છે; X જીવનમાં રહેલા સારતત્ત્વને, રસાનંદને, ચેતનોદ્ધાસને હણવા માટે નહિ. જીવનને નીરસ ને નિરાનંદ, યાંત્રિક ને ભારરૂપ બનાવે તો વિજ્ઞાનનો ખપ શો ? વિજ્ઞાનનું કર્તવ્ય કદી વિનાશ ન હોઈ શકે—ન હોવું જોઈએ; માનવજાતનું માંગલ્ય, વિશ્વ-નું કલ્યાણ—એ જ વિજ્ઞાનનું એકમાત્ર ધ્યેય હોઈ શકે—હોવું જોઈએ. સંહાર નહિ, પણ સર્જન જ વિજ્ઞાનનો સાચો ધર્મ હોઈ શકે અને એ ધર્મની બાળવાણીમાં જ વિજ્ઞાનનું શ્રેય છે, ને અખિલ વિશ્વનું પણ. વિજ્ઞાનનો વિનાશાત્મક નહિ, પણ વિકાસાત્મક ઉપયોગ જ વિશ્વશાન્તિની પતિતપાવન ગંગાનું પૃથ્વીને પાટલે અવતરણ કરી શકશે.
- ૪૪૪ વિચાર, વાણી અને વર્તન એ માનવકુદયની અલિબ્યક્તિ-ત્રિવેણી છે. વાણીમાં ન પરિણમતો વિચાર વ્યર્થ, વર્તનમાં ન પરિણમતી વાણી પણ વ્યર્થ. માનવ પ્રથમ વિચારે, પછી એ વિચારને વાગોળે—આમ ધૂંટાઈ ધૂંટાઈ ને એ વિચાર વાણીના વાહન દ્વારા વ્યક્ત થાય અને વાણી દ્વારા વ્યક્ત થતો એ વિચાર આખરે વર્તનના ત્રીજા તળકામાં પ્રવેશે તો જ વાગોળાતો એ વિચાર ને વ્યક્ત થતી એ વાણી સાર્થક બને. આ ત્રણે તળકાનું—આ ત્રિવેણીનું સ્વરૂપ સુવિચાર, સત્યવાણી ને સદ્રવર્તન હોય તો માનવના જીવનવિકાસનાથે એ ત્રણ તળકા જ બની રહે—માનવજીવન પણ મંગલ પ્રયાગ બની રહે !

- ☐ વિધના લયથી કાર્યનો આરભ ન ન કરનાર બીરુ છે, કાર્ય નો આરભ કરી વિધન આવતા અટકી જઈ સકામતી ચોધ નાર વ્યવહાર હશે, પાપ વીરુ તો એ જ છે, કે જે વારવાર આવતા વિધોને દુઃખી આર ભેના કાર્યને આખર મુધી વગી રહે છે, અને અ તે કાર્યસિદ્ધિને વગીને જ ન પે છે
- ☐ વિજય તમારામા ગર્વ પ્રેરે તો એ તમારો પરાજય જ છે ને પરાજય પાપુ તમારામા નિરાશા ન જન્માવે તો એ તમારો વિજય જ છે
- ☐ વિજયની બી રહેણાને મન્તકે ધારતા પહેલા કઈક વાર પરા જયની ભસ્મને શરીરે ચોળવી પડે છે
- ☐ વિજયીની અભિમાનના અ જનરહિત આખો અને પગનિતની પગિતાપના પરજગહિત આખો ભેડે છુ, અને આખડચારી મારી અશ્રુ રહે છેલગઈ બેઠે છે—આનંદના અશ્રુ રહે !
- ☐ વીરળી પ્રધાન પાપુ માપે અને દુઝાટેન ખરી, પાણી નિવાડે ને દુઝાટેય ખરુ, પગિણામનો આધાર એનો ઉપયોગ કરવા ની રીત પર છે
- ☐ વીતેલા દુ ખની વાત કરતા માણસ એક પ્રજારનુ મુખ અનુ લવે છે
- ☐ વિદ્યા એ વી ટી છે, જે વિનયના ન જ વડે જ દીપે છે
- ☐ વિનમ્રતા એ વિકાસની પગદ ટી છે
- ☐ વિમલ આનંદ એ જીવનનો મ જ ન પ્રાણનાયુ છે
- ☐ વિવાસ અને વિકાસને સર્વ હા બાળો અ ડ મા હોય છે
- ☐ વિશ્વનુ દુદાવન આજે આપુશસ્ત્રોના નર્વભક્ષી કાલિનાગને નાથી શકે એવા આબનખાનુ કનૈયાને અ ખી રહુ છે

- વૃક્ષતું મૂળ એ મૂંગી અને નિષ્કામ સેવાનું દૂબદૂ પ્રતીક છે.
- વેર બાંધવું જ હોય તમારે, તો લલે, બાંધો !—પણ સ્વયં વેર સાથે જ, હો !
- વેરના વિપનો સાથે ઉતાર પ્રેમનું અમી જ છે.
- વેરનો વડવાનલ વિવેકના વનને લક્ષ્મીભૂત કયાં વગર કેમ રહે !
- વ્યક્તિએ વિકાસ સાધવો હોય તો એણે એક વસ્તુને તો નિમૂળ કરવી જ રહી, અને એ છે એના હૈયામાં ઘર ઘાલી ખેડેલી લઘુતા !
- વ્યક્તિઓને કુસુમકલિઓ ગણીએ તો સમાજ એ કુસુમ-કલિઓને સંકલિત રાખતો દોરો છે અને ઉલયના એકત્વમાં, અવિભાજ્યપણામાં, મિલનમાં જ દૂલમાણાની શોભા સમા-યેલી છે.
- શક્તિની વીણાનો ઉપયોગ તો સેવાના સૂર છેડવા માટે જ થવો જોઈએ.
- અંતરે બ્યારે અહંકારનાં અંધારાં છાઈ રહે છે ત્યારે અધા-પાતને આકર્ષક આમંત્રણ મળી રહે છે.
- શંકા અને ઈર્ષ્યા ! સ્નેહની સૂરીલી બંસરીને બસૂરી બનાવવા માટે આ જોડીએ નામ કાઢ્યું છે !
- શંકાની જળમાં બુદ્ધિ ફસાય છે, શ્રદ્ધા નહિ.
- શાન્તિને પણ પોતાની વિજયગાથા હોય છે, અને યુદ્ધની વિજયગાથા કરતાં એ ગૌરવભરી ને કડ્યાણુભરી હોય છે.
- શાન્તિમય સહઅસ્તિત્વ એટલે દૂધમાં સાકર !
- શીલ વગરનું સૌંદર્ય એટલે પરિમલ વગરનું પુષ્પ !

▣ ચિત્રગી બુદ્ધિની મેલી જાળમાં લાગી પડી બોલી પડિતી
ધારી વાગે ફતારી જાય છે

▣ શરદ પૂતમની રઢિયાળી રાત હોય, નટખટ કનૈયા પેઢે ચંદ્રમા
રૂપલા આકાશમાંથી દૂધની મટકીઓ પૃથ્વી પર ઢોળી રહ્યાં
હોય, ચનાતન રનેકના ન ગેમરમરમા કડારાયેલ કલાત્મક
શિલ્પ-કાવ્ય સમોવડે 'તાજ' લાગ્યું પ્રેમની અમર ગાથા
કહેતો હોય, જમુનાની કાગીભમ્મર કામલુનારી જલગોપિ
કાઓ રાસે રમતી હોય, વાતાવરણ શાન્ત છતાયે રત્નમસ્ત
હોય અને એવે પવનપાવડીએ ચડી, રાતનાત્મીની મત્ત પામ
રતી સુરહિના ન ગાથમા કયાકથી સુરહીધરની સુરહીની થાદ
આપતો-ગાતાવરણને વૃદાવન બનાવી મૂકતો-માધુરીની મટ
કીઓ રેલાવતો બ સરીનો સૂર-મયૂર વહી આવે અને મન-
મયૂર તમારો ધનગની બિડે-સૂર-અમાધિમા લયલીન બની
જાય-અનુલવનો આવો ગતદીપ અ તર-કોઠિયે તમારે કદી
પ્રકાશ્યો છે ? તમારા જીવનાકાશે આવી શરદપૂણિમાં કદી
માણી છે ? ? નિ દગી એની અમાવમ્યા છે, જેના જીવન
આલે આવા અપૂર્વ અનુલવનો પુનમચાદ કદી બિગ્યો નથી !

▣ શૈશવ, યૌવન અને વૃદ્ધત્વ જીવનનાટકના ત્રણ અંકો બાણે !

▣ શોધના બ કાર જરૂરિયાતના તારમાંથી જન્મે છે

▣ શોધકો અને શોધિતો અસમાનતાએ સજેલા એ વગેરે ! એક
છપ્પન ભોગ આરોગે, બીજો રોટી માટે કાચનવળી કાચાને
કબૂતની ધડીમાં પીસે, છતાયે રોજ લોટ ન પામે, —એક
મળમલ-રેત્રમના જરિયાન વસોથી ઢેહ દીપાવે, બીજાને ઢેહ
ઢાકવા પૂરતું પણ નીથરું ન મળે, —એક ગગનનુબી શીશ
મહેલોમાં મોજ માણે, બીજાને ઝૂપડીનો આશરો પણ ન

મળે;—એક હુળવોડૂલ બની નિતનવી મોટરમાં મહાલે, બીજો અસહ્ય બોલો બિચકી પરસેવો પાડે;—એક બેઠો બેઠો, બસ લોગવ્યા કરે, બીજો લોહીનું પાણી કરી પેદા કરે !—અસમાનતાની આગે જલાવેલી કોટિ કાંચનવણી કાયાને કોલસા કરી ભરણી જતી શોપણની આ શિકારી ભટ્ટીએ જગતને બાણે કતલખાનું બનાવી મૂક્યું છે. બીજાનો જીવ લઈને જીવવાની આ ઘાતકી વિપવૃત્તિએ—પારકાની કબર પર પોતાના શીશ-મહેલો રચવાની આ દાનવી બુબુલાએ ત્રાસી બિઠેલા શોપિત વર્ગે પોતાના રુધિરની રસનાઈથી લખેલી આમંત્રણ-પત્રિકા કાન્તિને પાડવી દીધી છે અને કાન્તિએ પરમેવાના કાગળ પર, અશ્રુની ઢલમે ને લોહીના અક્ષરે લખાયેલ પીડિતોની એ પત્રિકાને સ્વીકારી છે ને એ વીજળી વેગે આવી રહી છે. આવનારી એ કાન્તિને આવકારવા બે બળો મથી રહ્યાં છે. એક બળ એ કાન્તિ રુધિરકુવારા વેરતી આવે એ માટે લોહીનું પાણી કરેલ છે; બીજું બળ એ શાન્તિને સર્વભંગલા ગંગા-ધારા રેલતી આવે એ માટે ભગીરથ સાધના કરી રહેલ છે અને આ ભગીરથ સાધનાના તારક વિજયમાં જ વિશ્વ-ભાંગલ્ય સમાયું છે.

- ૧ શૌર્યનો શિરપેચ ધૈર્યના મયૂરપિચ્છ વડે જ શાંભે.
- ૨ શ્યામ વાદળને ય રૂપેરી કોર હોય છે, ને એ છે જીવન-સંજીવની આશા !
- ૩ શ્રદ્ધા અને પુરુષાર્થની પાંખો સાખૂત હોય, સાક્ષ્યના ગગન-માં તો બીડી શકાય !
- ૪ શ્રદ્ધા ક્યયા વગર રહેતી નથી એ ખરું, પણ શસ્ત્ર એટલી કે એ શ્રદ્ધા હોવી જોઈએ સમજપૂર્વકની, સાચી અને અખંડ.

- ❑ શ્રદ્ધાની કળકૃપા ધરતી પર બ્યારે મોકળે મને સાધતા ધાવણ-ભાદરવો વર્ષ છે, ત્યારે સિદ્ધિની દુરિયાગી લોકે લોકે છે.
- ❑ શ્રી અને સરસ્વતીને બનતું નથી એ માન્યતા આપણી એમની નહિ !
- ❑ સંજન, સ્વાર્ણ અને સેવાના આનંદ સમાન સંસારમાં એ આનંદ નથી.
- ❑ સર્વ દુર્ગુણોનો સ્વામી કોણ ?—તો કે' : હંલ !
સર્વ સદ્ગુણોનો સ્વામી કોણ ?—તો કે' : ચલય !
- ❑ સરતી પ્રસિદ્ધિ નહિ, મને તો સંઘર્ષ પછીની સિદ્ધિ ગમે.
- ❑ સહનશીલતાની સરિતાને પણ કિનારાની સીમા હોય છે !
- ❑ સહનશીલતા સંયમની દુલારી છે, નિર્બલતાની સહચરી નહિ.
- ❑ સહુ કોઈને સુંદર દેખાડતો આરસો : કેટલો મોહક ને છા કેટલો બ્રામક ? પણ આરસઘેલો માનવ ક્યારે સમજશે, એનું સાચું પ્રતિબિંબ એના આચારવિચારરૂપી આરસામાં પડે છે ? અને એને મોહક બનાવવું કે દાહક, એ પણ એ ઉપર જ અવલંબે છે ?
- ❑ સઘળાં ગામડાં 'ગોકુલ' બને—ભારત તો 'દેવગ' બને !
- ❑ સમયની સમજપૂર્વક કરકસર કરતાં શીખો, અને પછી જિન્દગી તમને ચાર દિનની ચાંદની નહિ લાગે.
- ❑ સત્તા બ્યારે સેવાને ભૂલી જાય છે ને સીતમને યાદ કરે ! ત્યારે કાન્તિ જનતાને યાદ દે છે !
- ❑ સત્તાના સાક્ષાત્ એણું શુભાનુ' હોય છે !

સર્જનકાળથી આપણા ઉપર છત્રછાયા પેડે ઝળુંખી રહેલો વિશાળ ગગન—ચંદ્રવો અને સદીઓથી આપણે આંગણે અવિરામ ગાન ગાતો ગંભીર સાગર આપણને શું શું શીખવી રહ્યાં છે, એનો આપણે સ્થિરતાથી, ગંભીરતાથી કદી વિચાર કર્યો છે ખરો? માંગલ્ય અને ઔદાર્યથી ભરીભરી, તેજઅમી વર્ષતી તારાટીપકીની ભાતવાળી એ આકાશી અનંત છત્રછાયા અને ગાંભીર્યભર્યું ને સંયમશોભન એ પ્રેરક સાગરગાન સંકુચિતતાનો, છીછરાપણાનો પરિત્યાગ કરી, માનવહૃદયને આકાશ સમું વિશાળ અને સાગર સમું ગંભીર બનવાનો પ્રેરક-મંગલ સંદેશ શું નથી આપી રહ્યાં?

માનવજાતનું કલ્યાણ, એ તારક સંદેશને હૃદયપૂર્વક ઝીલી જીવનમાં ઉતારવામાં જ સમાયેલું છે.

સત્તા મીનપિયાઝી છે, જનતા જલ—સરિતા !

સત્તા અને મત્તા ચાર દિનની ચાંદની છે, સેવા અને માનવતા માંગલ્યની ધ્રુવતારલી !

સત્ય એક એવો સૈનિક છે, જે કોઈ પણ સંઘ્રામમાં કદી હારતો નથી.

સત્તાના રાજમહેલ કરતાં સેવાની મઢલી સારી.

સત્તા થોડી તેમ રૂપાળ વધુ !

સત્યમાં તથ્ય હોય છે જ; પરન્તુ તથ્યમાં સત્ય હોય જ એમ દાવા સાથે કદી ન શકાય.

સત્ય નથી તો કદી છાતું રહેતું, કે નથી તો કદી જૂનું બનતું —જેમ સૂર્ય નથી ઢંકાતો, કે નથી તેજ એનું લોપાતું.

- ☐ સહુ પોતપોતાની નવં ઝાઝિ મતિ પ્રમાણે નાન્યા દિલથી પૂર્વક નમણિના નામુદાયિક શ્રેય ગતે નાથં મૂલી શ્રમ અને મોહ તવા લોભ ત્યાગી પોતાની ખરેખરી છુનનગઃ યાત પ્રમાણે જ ફળ મેળવે—સ સારના નઘળા વાદો, ના ને મતાપોને મિગવવાનો આ જ એકમાત્ર સજમાર્ગ તજોપાય છે
- ☐ ન યમ મુખકર છે, વિવાન દુ ખડર છે, પણ ન યમનો દ ભ વિનાશકર છે
- ☐ અવધાનના ભ ડારની ગુફયાવી તો છે સમર્પણ, સ ચય તા
- ☐ અ નારના નઘળા સતાપો શમાવે એવું એક મ્થળ ન નાર છે ખરૂં અને તે છે માના ખોળો !
- ☐ મ સારને દુ ખનુ ઘર ગણનારા પણ એને મુજેથી છોડી શક નથી !
- ☐ મ સારમા જેટલા માણુનો છે એટલા પ્રમાણુમા માણુના નથી, અને માણુનાઈની આ અછતને અ ગે જ સ સાર ન તાપોની છત છે
- ☐ ન સારનાં સૌથી મોટો શ્રીમત કોણુ ?—‘અર્ષશ્ર્ષ્ઠ ત્યાગી
- ☐ સ મારમા સહુને ળમ મહત્તા જ મેળવવી છે, પણ પાત્ર કેળવવી નથી, અને સ ઘર્ષની સુર ગને આમાથી ચિનગાર સાપડી રહે છે
- ☐ સ હાર કરતા પહેલા, એનાથી સરન સર્જન કરવાનું તમારા મા સામર્થ્ય છે કે નહિ એ વિચારી લેજો !
- ☐ સ કટ પછી મુખ સાપડે છે, એ સિદ્ધાંતમા નથી માનતા, રજની પછી ઉપા જોગે જ છે, એ સત્યમા તો માનો છો ને ?

- ૬૬ સંકટોના ચાળાના માનવીની સુપુત્ર શક્તિઓને જાગૃત કરે છે.
- ૬૭ સંકટપની સાર્થકતા એને સક્રિય સ્વરૂપ આપવામાં જ સમાયેલી છે.
- ૬૮ સંગ્રહ એ લોહચુંગક છે, જે લૂંટરૂપી લોહને આકર્ષે છે.
- ૬૯ સંપત્તિરૂપી માતા આવે છે ત્યારે સાથે સાથે સંતાપરૂપી સંતાનો પણ લાવે છે.
- ૭૦ સાગરને મળવા વેગે વહેતી સરિતાને કાંઠાની પાષાણશિલાએ કટાક્ષ કરતાં પૃથ્વી : ‘સાગર-મિત્રન કાજે આટલી ઉતાવળ શાને ? સાગર-સંગમની આટલી ઝંખના શા માટે ?’
ગતિના રૂમઝુમતા નૂપુરઝંકાર-શો સરિતાએ પ્રયુત્તર આપ્યો : ‘સમર્પણમાં જ જીવનસાર્થકય છે, બેની !....ને કા’નાની વાંસળી વાગે—એનાં સૂરનોતરાં આવે, પછી લલા રાધા પગ વાળીને પગલર પણ બેસી રહી શકે ખરી ?....અનુરાગની—આત્મવિલોપનની અભિસારિકા માત્રનું તેવું જ છે !....’
- ૭૧ સાચા સૌન્દર્યનું કર્તવ્ય છે સર્વત્ર સૌન્દર્યનાં ગુલાબ વેરવા-નું—કુરૂપના કાજલને ય એણે રૂપના કુમકુમમાં પલટાવવું રહ્યું, અને એય પાહું પ્રેમથી !
- ૭૨ સર્વસ્વ સમર્પણ કરતાંય રે, કેવળ આટલી કૃપા કરે—નયનમાં મારા નંદલાલ નિવાસ કરે !
- ૭૩ સાચી સુન્દરતા નૈસર્ગિકતાની આરસીમાં વસે છે—‘મૈક-અપ’ના ‘શો-કેઈસ’માં નહિ !
- ૭૪ સાચો કવિ તો એ જ છે, જેનું જીવન જ એક અખંડ કાવ્ય હોય.
- ૭૫ સાચો પ્રેમ એ ત્યાગના માનસરોવરે વિહરતો રાજહંસ છે.

૪૪ નાધના નગી અદ્ભુત મ ની તમોને નગી છે, છતાં તમે મૂક
છો, ને પેલી મિદિની સધા મિથ્યાની તમાન મૂ-નોતનગી
પ્રતીક્ષા કરી રહી છે !

૪૫ સમૃદ્ધિના કુમેર-ન હાન કરના ન તોપતુ મ નલ-મદિત શ્રેષ્ઠ

૪૬ નૌન્દર્યદર્યને સદુ મુખ વાય છે, કલાદર્શને આનંદ અતુ
લવે છે, પણ નૌન્દર્ય ને કલાને સુકપ આપવા પાછળ કન્યા
મા આવેલી કપરી નાધનાનો ડોર્ડ એ કદી વિચાર સંજોય
કયો ? એમના નિઝામ માટે ડોર્ડ એ સ્ત્રી પ્રયત્ન કર્યો છે ?
કેવળ સંજોમા સમાર્થ ની પ્રશ્ન ના નિર્થક અને નિરપ
યોગી જ છે એ જ્યારે કાર્યમા પગિત્રને છે ત્યારે જ એની
આર્થકતા ને ઉપયોગિતા મિલ્લ થાય છે મૌન્દર્ય અને કલાના
સવાળી વિકાસ માટે આવી મમ-પૂર્વકની, સહાનુમુતિભરી
અને સક્રિય પ્રશ્ન સા-મહાય જ પ્રેરક, પ્રે માહક અને પોષક
નીવડે

૪૭ સાર્વજનિક શ્રેયની વેદી પર વૈયક્તિક સુખસોજની આદુતિ
આપવામા વ્યક્તિગત વીરતા તો છે જ, પણ માથેસાથે
સમૂહગત પ્રગતિ પણ છે

૪૮ સાહુમના આનંદનિ ધુને ગુમાવીને નલામતીના મિ ડુને કોપ
વા છે ?

૪૯ સાહિત્ય અને જીવન પરસ્પરગવલ ણી અને પરસ્પરોપકારી છે
સાહિત્ય જીવનમાવી પ્રેરણા ક્રીવે છે, જીવન સાહિત્યમાની
ઉભય પરસ્પરની પ્રગતિ માટે પ્રયત્નશીલ બને તો બન્નેનો
વિકાસ સધાય અને પૃથ્વી પર સ્વર્ગ હિતરે સાહિત્ય જીવન
ને ન ભૂવે, જીવન સાહિત્યને ન વીસરે

સાહિત્યનો શરી સર્વદા જીવનસુખમાંથી રોશનીની લાલી અને પ્રેરણાની ગુલાબી મેળવે છે.

સાંભળનારના હૈયાને અપૂર્વ રસોર્મિથી ઘસાવી પોતાનું કરી લે, વાણીની એવી ચુંબક-શક્તિ, વાણીનું એવું વશીકરણ સમું માધુર્ય, વાણીની એવી મુરલીનાદ સમી કામણગારી મોહિની મેં તો માગી હતી. તેં એ ન આપી, ને મેં મૌન માગી લીધું. લુખ્યાદ્રીક્ષા શબ્દોના અર્થહીન ક્યાને હોઠ ને જીભના યંત્રમાં કચડવાની નિરર્થક શુષ્ક ક્રિયાને તો હું શું કરું ?

સીતાહરણ થાય નહિ, ને રાવણ મરે નહિ, દ્રૌપદીનાં ચીર સાથે ચેડાં થાય નહિ, ને કૌરવોનો ધ્વજ થાય નહિ. ઈશ્વરી સંકેત અનુસાર અમંગલના ગર્ભમાં જે માંગલ્યરૂપી શિશુ રહેલા જ હોય છે, કુરુક્ષેત્રનાં કાળાં વાદળો પાછળ રહેલી 'ગીતા'ની મંગલ બીજ રેળા પેઠે !

સિદ્ધિની વર્ષાં રીઝશે તો, રીઝશે સાધનાના મદ્દાર-સૂરે; કામનાના મયૂર-ટહુકારે નહિ !

સિદ્ધિ, પાછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પણ જો એ માનવતાનો લોગ ભાગે તો બહિતર છે કે, એ સિદ્ધિનો જ લોગ આપવો ! કારણકે માનવતા પાતે જ મોટામાં મોટી સિદ્ધિ છે.

સિંધુ સમાન નિષ્ક્રિય સિદ્ધાંત કરતાં, બિંદુ સમાન સક્રિયતા સારી.

સેવાના એકમાત્ર ઉદ્દેશથી જ જે જન્મે, જેનું જીવનસમસ્ત જ એક અખંડ સેવાયત્ન સમાન હોય અને જેનું મૃત્યુ જ જીવનભરના સેવાયત્નની વેદી પરની આખરી આહુતિ સમાન જ હોય—એને જગત કેમ ન પૂરે ? કેમ ન વંદે ?

❧ મર્થ પ્રમદ આપે છે, ચંદ્ર નાદની રેલે છે, જ્યેષ્ઠ ચીત્ર
 હાયા ને મીઠા ફળો આપે છે, ફળે ફારમ આપે છે, પક્ષીઓ
 ગાય છે, વાગા વર્ષે ૮, ધન્ટી ધાન્ય પકારે છે જન પાત્ર
 સ્વાર્વ નિશાય ઉપાગની બાવનાને રજમાન પણ નેચા
 મિના, બન્ધાની તલપૂર પલ્લુ અપેક્ષા રાખ્યા વાગ્યા બધા
 પોતપોતાનો ધર્મ અનુકરણે બન્ધવ્યે લાય છે ત્યારે આ
 બધાવી દેષ હોવાનો દાવો કરતો માનવી કમ આટઆટલો
 સ્વાર્થાં હશે ? વગી, આ બધુ જોયા-તણુવા છતાં, કુદરતની
 શક્તિના હન્ની અગે માનવી આજ ત્ર લેવે છે, એ શુ અત
 યજીનીયે અતયજી નથી ?

❧ મુવાળપ પ્રગળાવતુ મુખ એ હુ બ છે નહનશક્તિને ઘડતુ
 હુ બ એ મુખ છે

❧ નેહુ-સાચો નેહુ એક એવી અનોખી લક્ષી છે, જેમા પ્રિય
 જનના સઘળા દોર પીનગી લાય છે

❧ નેહુતુ સુમન નમરજુના યનિચિ અત વગર પાગરતુ નથી

❧ નેહુનો મુધારન પીના-પાસતુ છેડીને મૂળ માનવી દ્રવના
 વિપ નાને ઘોળનો હશે ?

❧ શ્રીને કોઈએ 'નૌન્દર્થમૂર્તિ' કહી છે, તો કોઈએ 'પ્રેરણા
 મૂર્તિ', પરંતુ મીઠી વિશે તો માધરિત્રી સમોવડી સહનશીલ
 તાની નજીવસાક્ષાત મગવમૂર્તિ છે—એ જોઓ બલજીતા નથી
 એઓ, મને કહેવા દો કે, એના વિશે કઈ જ બલજીતા નથી !

❧ શ્રીનમુદાયના વિમસ આટે દીવાલ બની અત્યાર સુધી
 ગમાજે પાપ કચું, હવે પૂવ બનીને પાપતુ પ્રાયશ્ચિત્ત કરે !

❧ શ્રી એન્ડ્રે સસારે સદા નેહુમુધા વાંતી મુદર વાદગી તો
 નહિ ?

- ❖ સ્ત્રી એ લગ્નદીપની મંગલ જ્વોતિ છે, પ્રેમ-છીપનું મોતી છે, જીવનસુમનની મુરલિ છે, મમાજડપી આંખની કીકી છે, રાષ્ટ્રડૂપી પાંખની ગતિ છે, વિશ્વની અધિષ્ઠાત્રી ને પ્રગતિની જન્મદાત્રી છે !
- ❖ સ્ત્રી એ જો માત્ર સ્ત્રી જ રહે (પુરુષ ન બને) તો એ સામામાં માનવતા પ્રેરવાની જ—પછી એ પથ્થરહૃદયી હોય કે પશુ !
- ❖ સ્ત્રી અને પુરુષ વચ્ચે જરૂર છે સહકારની, સ્પર્ધાની નહિ.
- ❖ સ્વર્ગનાં વ્યર્થ સ્વપ્નો સેવીને નહિ, લગીરથ સાધના દ્વારા પૃથ્વીને જ સ્વર્ગ બનાવીને માનવ સુખ-શાન્તિની સ્વર્ગ-ગંગામાં સ્નાન કરી શકશે.
- ❖ સ્વતંત્રતાને સ્વચ્છંદતામાં સરકી પડતી અટકાવવી હોય તો સંયમનો ટ્રેકો લેવો જ રહ્યો.
- ❖ સ્વપ્ન જો ફૂલ હોય, તો સાધના એ ખુશ્મૂ છે.
- ❖ સ્વમાન અને અભિમાન માળ પાડેશી છે.
- ❖ સ્વમાનવિહીન નમ્રતા એ નિતાંત નબળાઈ છે.
- ❖ સ્વાર્થ, ઘણી વાર, આ દંભી દુનિયામાં પરમાર્થના છદ્મ વેશેય વિરહતો હોય છે !
- ❖ સ્વાર્થભરી માગણી એ કંઈ પ્રાર્થના નથી—પછી ભલે એને ગમે તેવું રૂપાળું નામ આપીએ !
- ❖ હકીકત એ ક્ષિતિજ છે, જ્યાં કલ્પના અને વાસ્તવિકતાનો સુભગ સંગમ થાય છે.
- ❖ હુકો ભોગવવાનો આગ્રહ સેવતાં પહેલાં ફરજો બજાવતાં શીખજો !

હા, અમૃતને યાજુ ક્યારેક વિપની ઈર્ષા આવે છે—જ્યારે કે' શંકર એને કંઈ ધારી, પોતાને 'નીલકંઠ' કહેવડાવી એનું બહુમાન કરે છે ત્યારે !

હું આજે જે કંઈ છું એમાં મહત્વનો ફાળો મૂખાંઓનો છે— મેં હંમેશાં એમની મૂખાંઈઓ મારામાં ન પ્રવેશે એ માટે ખંતપૂર્વક જહેમત લીધી છે !

હિંમત હોય જો, આફત જ્યાફત બને તો !

હિંનાશી મેળવેલો વિજય હાજુછવી અને નાશવંત હોય છે, ત્યારે અહિ સાથી પ્રાપ્ત કરેલો વિજય ચિરંજીવી અને શાશ્વત હોય છે. એટલું જ નહિ કસ્યાણુકારી પણ હોય છે.

હૈયા—નારે મારા, શુંજો તારક ઝંકાર તારા !

અભાવ અને અતિરેક - બન્ને મારે !—અનાવૃષ્ટિ અને અતિ-વૃષ્ટિ પેડે.

આપણા જ્ઞાન કરતા આપણું અજ્ઞાન અધિકતર હોય છે અને રહેવાનું !

ગંદકી માંદગીની માતા છે.

ગણીએ તો, લક્ષ એ સાગર—સરિતાનો મુહાગી રનેહસંગમ છે.

ગુણનો ગર્વ એ અવગુણ છે, રૂપનું અભિમાન એ અરૂપ છે.

ગુણ વગરનું રૂપ, ધન વગરની તિજોરી જેવું નથી ?

ગુતાને ઢાંકવા પ્રયત્ન કરવો એટલે એક અધિક ગુનો કરવો.

ગુનો, ચોરી કે લૂંટ એ અન્ય કંઈ નહિ; કેવળ અતૃપ્ત ને તીવ્ર જરૂરિયાતની છ'છેડાયેલી નાગણે માનવીને દીધેલ દંશ છે !

▣ ગુલાબની પેડે શૂલ સમું હૈયું રાખી શકે, જીવન-ગુલાબની ગુલાબી સૌરભગ્રી એ પામે !

▣ ગુલાબ એમ ને એમ મળી જાય એ એક વસ્તુ છે, અને કાંટા વાગ્યા પછી મળે એ બીજી વસ્તુ છે. વસ્તુ, પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પણ એ રહેજે સાંપડે અને ભગીરથ પ્રયાસે સાંપડે, એમાં આલજમીનનું અંતર છે. આનંદ જેટલો દુર્લભ વસ્તુની પ્રાપ્તિમાં છે એટલો સુલભમાં નથી.

▣ ગુલામીના ગુલામ બનવું એમાં તો કાયરતા છે, વીરતા તો છે ગુલામીને ગુલામ બનાવવામાં.

▣ ગૌરી આમડી ગોરા દિલની નિશાની નથી ! કાળી આમડી કાળા દિલનું પ્રતીક નથી.

▣ ગૌરીશિખર માનવે લલે ચર ક્યું, પણ જ્યાંસુધી એ ગર્વનું ગૌરીશિખર સર ન કરે ત્યાંસુધી ઉન્નતિની અપસરા શાશ્વત જયશ્રીની કૂલમાળ એના કંઠે આરોપવાની નથી !

▣ ગૃહઉદ્યોગનું ગરુડાસ જ બેઠારીના નાગપાશમાંથી મુક્તિ અપાવી શકશે.

▣ ગૃહિણી વગરનું ગૃહ એટલે ફેરમ વગરનું કૂલ.

▣ આમોદ્ધારનો નૂતન ચોરો આજગના હુક્કા નહિ, સમૂહ-શ્રમના કોદાળી-પાવડા ભાગે છે !

▣ જ્ઞાન એ તો મન-વેડિયાને વહેવો પડતો ભારમાત્ર છે, ત્યારે સંસ્કારિતા તો છે હૈયા-ઝુમને વસતી સૌરભ !

▣ જ્ઞાન નયન છે, વિજ્ઞાન અંજન !

▣ જ્ઞાનના સંચય સાથે એનો સતત વિનિમય પણ થતો રહેવો જોઈએ.

- ✽ જ્ઞાનરૂપી રંગ, કર્મરૂપી રૂપ અને લાભિરૂપી મુગંધનો તારક ત્રિવેણીસંગમ જે ભકતહૃદયરૂપી કૂલમાં ધર્યો છે, એ ભગવાન-રૂપી બ્રમરને આકર્ષે જ રહે છે.
- ✽ ધણીની ખુલ્લનીને તો ઔ ગિરદાવશે, મારે તો એરણીની સહન-શીલતાની આરતી ગાવી !
- ✽ ધણા યાદ રાખવાનું બૂલી જાય છે ને બૂલી જવાનું યાદ રાખે છે !
- ✽ અંદન બહારથી કઢણ દેખાય છે, છતાં બીતરમાં તો શીતલ ને મુગંધલયું હોય છે. જગતમાં કેટલાકે મનુષ્યો પણ આવા જ હોય છે—દેખાવે વજ્ર સમા કઠોર, પણ હૈયે કુસુમ સમા કેમળ.
- ✽ ચારિત્ર્ય, માનો પ્રેમ, પત્નીનો વિશ્વાસ અને માનવતા જે શુભાવે છે, એ સર્વસ્વ શુભાવે છે.
- ✽ શ્રીષ્ઠ ન હોત તો વધો ય નહોત.
- ✽ સંયોગ કૂલ છે, વિયોગ ફોરમ !
- ✽ ત્યારે દુઃખ મને નિશેષ ભાગવાનો પ્રયત્ન કરે છે ત્યારે સુખ શેષ રહી તેને વિકળ બનાવે છે.
- ✽ બિન્દગીનાં ગણિતમાં છેંક-મૂંસને સ્થાન નથી.
- ✽ છલોછલ હૃદય ન હોય તો આંખોની ધારા ન હોય.
- ✽ જ્યાં સુધી મીન તમારો લોભિયો ન બને ત્યાં સુધી તમે શબ્દને ચોધી નહિ શકો.
- ✽ સૌન્દર્ય એ સત્ય છે, અને સત્ય એ સૌન્દર્ય છે, પણ શિવ તો બન્ને છે.

- ▣ મૌન એ પ્રભુનો ઉદ્ગાર છે.
- ▣ તમે મુંઢરતાને શોધતા હો છો ને મુંઢરતા તમારી પાછળ પાછળ, તમારે પગલે પગલે મુવલું રેલું પાથરતી ચાલી આવતી હોય છે.
- ▣ રાત્રિના શ્યામ જલમાં રોજ સૂર્યબ્રમર પુરાઈ જાય છે.
- ▣ તારા રિમતમાંથી પ્રકટે છે પ્રભાત, તારી વેદનામાંથી રાત !
- ▣ ત્યાગ એ પ્રેમ-નયનનું નૂર છે.
- ▣ રાતભર આ આકાશ અંધારના વલોણાંથી વલોવાતું રહે છે— પ્રભાતનું ધવલ નવનીત ત્યારે પ્રકટ થાય છે !
- ▣ સૂરજ પોતાના ચહેરા ઉપર અંધારનું શ્યામ રેશમ ઓઢી લે એ રાત !
- ▣ પૂર્ણરૂપ કરતાં ક્યારેક રૂપની આંચ વધુ ખ્યારી લાગે છે.
- ▣ પગને ખ્યાર કરો, દણના ઓઠને ચૂમી લો !
- ▣ તારી આંખોના ઢહેરાતા સ્વચ્છ જલમાં મારા ખ્યારનાં મીન તરે છે, પ્રિય !
- ▣ આ લીનો શ્યામ અંધાર ક્યારેક મને ઢહેરાતાં કાળાં કાલિંદી-નીર જેવો લાગે છે, તો ક્યારેક તારાં રૂપની આંચનો વિસ્તાર લાગે છે, શ્યામ !
- ▣ દિવસ પૂરો થયે રોજ એક સૂરજ અંધારના કૂવામાં પડીને આપઘાત કરે છે !
- ▣ અંધકારને પણ પોતાનું તેજ હોય છે, તમે કદી જોયું છે ?
- ▣ અંધારના જલમાં નાહીને ઉપાની કાચા કેશરભીની બની જાય છે.

- રમ એક જ છે જે મૂળના જિડામા જિડા લાગમા છે, બિના મા જિઆ દહેરાતા પાનની કિનારીમા પણ તે જ છે, જે તીવ્ર વેદનાની સ્તબ્ધ હાલોમા છે, તે જ દહેરાતા આનંદના રૂપેની પ્રવાહમા છે
- અસીમ વેદનાના અગાધ વારિ ઉપર પરમ આનંદનો મૂલ તપે, એવી વાદળા જ ધાય, મુખદુ ખની વર્ષા થાય !
- આ આખીયે વચાઠતુ કોણ ચોધાર આમુએ આલશી રહ્યા કરે છે, રે ?
- વર્ષાનુ જિહ્વા + જૂળનો કણ + પ્રસ્વેદનુ ટીપુ = રાણી વસુન્ધરાના મણિમુકુટની એક રત્નજડિત સોલાચકલગી = દહેરાતા ખેતરમા ખીચોખીચ દાણાવી લચી પડતુ ફૂડું !
- દહેરાતા લચી પડતા ખેતરો, સાજની પૂગરવેળાએ ઘટ્ટી રણકવતા ગોધણ, પરાંઢે દળાતી ઘટ્ટીનો અવાજ, ધમ્મર વઘોણાનો ઘેરો સૂર, ધ્રમનુ શરીર અને પ્રેમનુ હૈયું — આ છે સાચી સ્વાધીનતા અને સુખિનતા પગલર પ્રતીકો !
- નીતરી વર્ષાના નીલા ઉઘાડમા જે કવિતા છે, તે જ પનધોર મેઘના સ્થામ ઘટાગોપમા પણ છે
- જે જાગી પ્રેમને ગાય છે તે વેદનાને પણ વહુન કરે છે
- આનંદની આખમા મે વેદનાનુ અશ્વ જોયું !
- જે અક્ષરને સિદ્ધ કરી શકે તે અમર જાની શકે
- પચ્ચર ફાટીને ફૂટતી , પગ, કુદરતની કવિતાની ગાયોમાય કુદરતના કોવતને પણ ગાય છે
- કેવળમા મહેકે એવરણાગી ફૂલ, ઈશને ચરણ પડે પૈરાગી ફૂલ !

હૃદયની હિના રંગ લાવી રહી છે
ને લોકો કહે છે : કવિતા થઈ છે !

▮ ▮

શૂભી ભેટે ના કેમ મારા ગીતથી જગની ઘુવાની ?
સૌન્દર્યના મુળથી વહે છે પ્રેમની સુંદર કહાની !

▮ ▮

એ મળ્યાં—મલકી ગયાં નયણાં,
—ખીલી ભઠ્ઠાં ચાંદનીમાં પોયણાં !

▮ ▮

હૃદય, પ્રીત આવે ભલે છાની—છપની,
તજરનાં નૂપુર તો ઝણકતાં જવાનાં !

▮ ▮

માન્યું અમે, કંઈયે નથી નિસ્ખલ અમારી આપને,
અમને નિહાળી આંખડી આ કેમ શ્રૂતી બાય છે !

▮ ▮

વાત છાની શે' રહે આ પહેલી પહેલી પ્રીતની ?
અધર છે બોલે નહિ, બે આંખડી બોલી ભેટે !

▮ ▮

આ નયન છે એમતાં કે પૂર્ણિમાનો ચંદ્રમા ?
બેતાં જ એને કાં ખીલે માતું હૃદયસરોજ આ ?

▮ ▮

ખીવો હોય એ પી લે સરે આમ,
આ રહ્યો જિંદગીનો છલકતો લામ.

।

અમથું અમથું મેં ચૂમ્યું નરગીસના આ ફૂલને,
તેમાં અવરને અધર કાં મુરખી ઢળી પડી ?

▮ ▮

તું જ નલમાં વિસ્તરીને વેરી રહી છે હાસ,
નહિ તો કદી ચે આટલું પૂનમ નથી હસતી !

▮ ▮

ચંદ્રમુખ રૂપાળું ચમકે આંખોને આકાશ,
આલ લલેને ડૂબી રહ્યો પૂનમનો ઉદાસ !

▮ ▮

પ્રેમ તણું સાંભળતાં વેણ
રૂપનાં શ્રદ્ધી રહ્યાં છે નેણ !

▮ ▮

મુળારક આસમાં તુજને ચમકતા ચાંદ-તારાઓ,
અમે મુસ્તાક છીએ ચંદ્રમુખીના ઇશારા પર.

▮ ▮

પ્રેમ તો પામી શકે છે સર્વને
પ્રેમ કેવળ જોઈએ જસ, પામવાને પ્રેમને !

▮ ▮

માગનારા માગતા છે ને વસંતી ખ્યાર,
મારું દિલ તો માગતું ખ્યારની ખ્યારી બહાર !

▮ ▮

હોય છે ને દ્વેષ-ઇર્ષ્યા આસપાસ,
કંટકો વચ્ચે ખીસે એ ફૂલ છું !

હારમાં પણ છાનીછપની કેવી મલકે છત !
દિલ દઈને પામવું દિલને, અજબ એ રીત !

▣ ▣

પ્રાણ બાણે કે કળાયલ મોરલો,
ધડકનો દિલની ઢળકતી ઢેલ છે !

▣ ▣

આ કોનું પાયલ રુમરુમતું
છે ગીત ગતિનું નિર્જરતું !

▣ ▣

પીવાની ખવાડેશ ઊલરતી મોસમ આજ શરાણી,
કાશ, મળે જો એમાં તારા રૂપ તણી ગુલાબી !

▣ ▣

હૈયે મને તો એમના હેરાય છે હકાર,
હોઠે હંજરવાર ભલે આવતો નકાર !

▣ ▣

અમે પાગલ, હૃદય જેવું હૃદય પણ સાવ દઈ બેઠા,
રહાપણ આપતું, નવ પ્રેમનો અણસાર પણ દેતાં !

▣ ▣

ઘનઘોર આ અંધારની ચિંતા નથી,
વિશ્વાસ છે—હૈયે પ્રભુ તુજ, ખ્યાર છે !

▣ ▣

કોણ બાણે કેમ રહે છે એ નયનથી દૂર,
જેના નયનમાં ધન્ટેઝાર છે સદા ભરપૂર !

અમથું અમથું મેં ચૂમ્યું નરગીસના આ કૂલને,
તેમાં અવરને અધર કાં મુરખી દળી પડી ?

▮ ▮

તું જ નભમાં વિસ્તરીને વેરી રહી છે હાસ,
નહિ તો કદી વે આટલું પૂનમ નધી હસતી !

▮ ▮

ચંદ્રમુખ રૂપાળું ચમકે આંખોને આકાશ,
આભ લલેને રૂળી રહી પૂનમનો ઉલ્લાસ !

▮ ▮

પ્રેમ તણું સાલજતાં વેળુ
રૂપના રૂઢી રહ્યાં છે નેળુ !

▮ ▮

મુખારક આસમાં તુજને ચમકતા ચાંદ-તારાઓ,
અમે મુસ્તાક છીએ ચંદ્રમુખીના ઇશારા પર.

▮ ▮

પ્રેમ તો પામી શકે છે સર્વને
પ્રેમ કેવળ જોઈએ જામ, પામવાને પ્રેમને !

▮ ▮

માગનારા માગતા છે ને વસંતી ખ્યાર,
મારું દિલ તો માગતું ખ્યારની ખ્યારી બહાર !

▮ ▮

હોય છે ને દ્રેષ ઇર્ષ્યા આગપાસ,
જંડો વચ્ચે ખીલે એ કૂલ છું !

હારમાં પણ છાનીછપની કેવી મલકે છત !
દિલ દઈને પામવું દિલને, અજળ એ રીત !

▢ ▢

પ્રાણ બાણે કે કળાયલ મોરલો,
ધડકનો દિલની ઢળકતી ઢલ છે !

▢ ▢

આ કોનું પાયલ રુમઝુમતું
છે ગીત ગતિનું નિર્જરતું !

▢ ▢

પીવાની ખવાડેશ ઊભરતી મોસમ આજ શરાબી,
કાશ, મળે જો એમાં તારા રૂપ તણી ગુલાબી !

▢ ▢

હૈયે મને તો એમના હેરાય છે હકાર,
હોઠે હઝરવાર ભલે આવતો નકાર !

▢ ▢

અમે પાગલ, હૃદય જેવું હૃદય પણ સાવ દઈ બેઠા,
હાપણ આપતું, નવ પ્રેમનો અણસાર પણ દેતાં !

▢ ▢

ઘનઘોર આ અંધારની ચિંતા નથી,
વિશ્વાસ છે—હૈયે પ્રભુ તુજ, ખ્યાર છે !

▢ ▢

કોણ બાણે કેમ રહે છે એ નયનથી દૂર,
જેના નયનમાં ધન્ટેઝાર છે સદા ભરપૂર !

મિલનનો રંગભર કાગળ, વળી વિયોગનો શ્રવણ,
દીપક અને મહારત્ન કેવું મધુમિશ્રણ !

▮ ▮

— વૈશાળી આત્મ મમું હેયું તુજ વરસે
દેવ્યાં અમારાં તને આતક વ્યથ તરસે !

▮ ▮

તું પણ વિયોગી આજ છે મું આસમાં ?
તારી મહેદિલમાં ય આજે આંદ દેખાતો નથી !

▮ ▮

ખ્યાલ છે ભરપૂર પણ રે, તું નથી સાદી !
મયખ્યારની મહેદિલ મહીં એક તું જ છે બાદી !

▮ ▮

તમારાં જતા જાણે સૂરજ ગયો,
સૂર્યમુખી હૃદયનો સહારો ગયો !

▮ ▮

— રાતભર ઝળદી રઘાતા તારલા,
કોની આવી યાદ કે રૂખી ગયા !

▮ ▮

— કેમે વિરહની રાત આ ખૂટતી નથી પ્રલંબ,
કોની, પ્રભાત ! વાર છે, શાનો હલ્લુ વિલંબ ?

▮ ▮

— દિલની વેરાની તણી તે વાત શી કરીએ લલા !
કેક અંતર રાગલુ'તું દિલ અને સહરા વિશે !

વહાયો આંસુ નહીં તો હસો—આ સહરા પર !
તમે હસો છો તો કે' છે કે—ફૂલ ખીસે છે !

▮ ▮

નિન્દગીમાં નિન્દગી જેવું નથી,
કેઈને હસવા સમું દેખાયું શું ?

▮ ▮

વિરહ—રાતે જુદાઈને હું, તારી જીરવી દેતે,
કરું શું, આંખને તારે વિરહ મંજૂર ન'તો !

▮ ▮

આદત મુજબ બોલી દીધું : 'અમને હવે ભૂલી જાઓ !'
ને અમે આદત મુજબ, રે, ભૂલવું ભૂલી ગયા !

▮ ▮

મિલનમાં સ્વયં છો, વિરહમાં સ્મરણ !
ખન્ને તરફ છે આપનું અમને શરણ !

▮ ▮

મારી વિરહ-રજની ભલા ઘનશ્યામ ક્યાંથી હોય ?
રાધિકા-શી યાદ તારી ગૌર રેલે ચાંદની !

▮ ▮

આપનો અનુરાગ છે,
આગ પણ ખુદ બાગ છે !
રાત ક્યાં છે એકલી ?
પ્રેમનું યે ખ્યાલ છે !

જનારા ગયા પણ શોધાર્થ યાદો
હજુ ખરોરોમાં ઘૂમે આ નિનાદો !

▣ ▣

સ્વયં ના આવી શક્યાં તો મોકલ્યાં શમળાં,
રેશમી ઓઝલ ધરીને એ જ આખર આવિયાં !

▣ ▣

શમળાં, અહો મોહામળાં, તમળાં !
નીંદમાં ખીલી લક્યાં આ પોયળાં !

▣ ▣

તમારી શોધમાં એવા ગયા જોવાઈ કે
શોધવા અમને તમારે સ્વયં જોવાયું પડે !

▣ ▣

તમારા રૂપનો ના ગર્વ કર્યો, ગર્વિતા,
અમારા પ્રેમને પણ એક નિશ્ચ રૂપ છે !

▣ ▣

ફૂલ થઈને આંખમાં ખટક્યા અમે,
આ કંટકો જૂલી રહ્યા છે પાલવે !

▣ ▣

આવે અહીં વસંત અગર પાનખર ભલે !
સૌને જ કાજ મારાં ખુલ્લાં કમાડ છે !

▣ ▣

જન્મયું અહો ઉપાકિરણ !
અંધારની આ કૃપાથી !

જોઈ લીધાં છે રાતનાં કાજલ
હું ઉપાનાં ગુલાબ માણું છું !

▮ ▮

અમથું અમથું હૈયું પુલકી જાય છે,
અણુસાર આ કેના મધુર મલકાય છે !

▮ ▮

દ્વરથી ઋતુરાજની લાગે સવારી આવતી,
વળગી હુવાને કંઠ આ ફેરમ કશું ગૂંછ જતી !

▮ ▮

આનન્દની એકાદ અમથી લહેરને માટે
સાગર પીધા છે લાખ કંઈ ગમના ખુશીથી !

▮ ▮

ત્યાં તેજ ને તિમિરમાં કયો લેદલાવ છે ?
આખું જીવન અમારું એક ધૂપછાંવ છે !

▮ ▮

સુરાહી જિંદગાનીની મને પાતી રહી—
સુખના અમી ક્યારેક, તો ક્યારેક વિપના જામ !

▮ ▮

રાત અહો શી મલકી !
રહી ચાંદની છલકી !
વખ ઘોળાતાં હૈયે જાણે
અમી—સરવાણી છલકી !

પીન વાદળદળ ચીરી ઝળકી નયે—
ખીન બંદી ઊગયે, ઘેરાઈ છે આને અમાસ!

▣ ▣

સત ભલે ઘેરાઈ—
ભોર રેલયે કંચન જેવાં સૂર્યકિરણ!

▣ ▣

જાત જે બાળી નથી શકતો ભલા,
અન્યને કેવી રીતે ઉજમાળયે ?

▣ ▣

નિજ સાટે ચાંદ રાખે શ્યામ શ્યામ દાગ,
અન્યને ખાતર જલાવે ચાંદની કેરા ચિરાગ!

▣ ▣

તારલા તો લાખ છે આ આભમાં,
લાખમાં એક જ નિહાળું ચંદ્રમા !

▣ ▣

શ્યામ આ કાજળ બધાં અંગાંગનાં નિજ લોપચ,
રાત્રિએ ત્રોફાવિયાં ઝળકુળધવલ લખજુંદણાં !

▣ ▣

જાદુ અજબ છે આલ તારાં આંસુમાં,
તારા રુદનથી આ ધરા છે ખુશનુમા !

▣ ▣

આલ તણાં લખ લોચનિયે તું રોજ રૂવે છે,
રોજ રોજ આ વસુન્ધરાનાં વિપ ધુએ છે !

ઝેણુ આ છેડી ગયુ રજની વીણાના તાર ?
ગુણ લેઈયા આલમા લખ તારલા જાગ !

✽ ✽

શી મધુર, ઘનશ્યામ ગગને બીજ આ સોહે,
રાધિકાના ઔઞટની સ્મિત-બ કિમા નહોયે !

✽ ✽

ઉપાકિરણની કાષ્ઠ પર નીકળ્યો જનાજો રાતનો !

✽ ✽

અધાર તાઝે થાવુ હો તો થા લલે ઘનઘોર,
રાત લાળી વહી જશે, નિદ્રે વધાની ભોર !

✽ ✽

હોય પૂનમ-ચાંદની કે હો અમામી અધકાર,
ધ્રુવ એના સ્થાન પર નિશ્ચલ અને છે નિર્વિકાર !

✽ ✽

અમારા ગગનમા લલે રાત હોયે,
અમકશુ ને અમકાવશું—ચાંદ છીએ !

✽ ✽

આ જિન્દગાની રાત છે—
માવરી, ગોઝી વળી, એવી અજબ કઈ ભાત છે !

✽ ✽

લાગે છે પીસ્યો તમે મસ્ત થૈને કસૂ બીનો રગ,
નહિ તો ન આવે કદી યે આ હૈયે આવો ઉમગ !

તું નથી તો અંદ્ર પળ દીસતો નથી આજે,
હૃદયને લાગી રહ્યું છે—ખરેખર સત જાત્રી છે!

✽ ✽

કેં કેટલીયે ઝંખનાઓ હૃદયની
જિન્દગી આખી કુંવારી રહી અને
આખર ઘડી મજબૂર થઈને મોતને પરાળી ગઈ!

✽ ✽

અંધારથી તેજે જલુ'તું એટલે
જ્યોતને ભેટી પડ્યો હોંશે પતંગ!

✽ ✽

અગનની લગન તે અવર ગું પિછાળે?
દીપકમાં બળતા પતંગો જ બલે!

✽ ✽

દિલની સાથોસાથ સાજન દહં તો દીધાં,
પરંતુ ચેત રહેશે ક્યાં જઈ? અણસાર નવ દીધાં!

✽ ✽

છલબલ થતાં છલકાય જ્યાં આનંદ ને વિપાદ,
ત્યાં ગીત દૂર-સુદૂરથી કે છે મધુર સાદ!

✽ ✽

મિત્રો જ જ્યારે મિત્ર થઈને બાદ કરે છે,
દુશ્મં દિલેર દુશ્મનોને યાદ કરે છે!

✽ ✽

પંથ મારો, સ્વયં મારે શોધવો,
ભય છે દોરી, મને મન રહાય ત્યાં!

— પચ્ચરે ય હું થઉં હોંશથી—
પ્રશ્ન આટલો છે: શિષ્યી બનીશ તું?

✽ ✽

ત્યાગ કેરી પર્ણકુટિ જેમણે માગી હતી,
તૃષ્ણા તણા પ્રાસાદમાં જીવ તેનો શેં ઠરે?

✽ ✽

પુરુષાર્થ પૃથ્વીરાજ શો તારો હશે,
સિદ્ધિ સંયુક્તા રૂપ લે આરોપશે વરમાળ !

✽ ✽

હારીને જીતી જવાતું પ્રેમમાં
પામવું ત્યાગી બધું પરમાર્થમાં !

✽ ✽

તારે પૂજવું એટલે પચ્ચર થયો,
અર્ધ થાવું એટલે હું ફૂલ થયો !

✽ ✽

એક નીલકંઠ તો સરજ પહેલાં,
ઝેરનાં પારખાં પછી કરજે !

✽ ✽

પ્રલયનું આ તાંડવ, નથી કેં વિસર્જન,
નવસર્જન તણું છે સમુદ્રમંથન !

✽ ✽

હોય છેને કલંકિત પોતે મયંક,
ચાંદની રેલી રૂપાળી નિષ્કલંક !

મઝધારમા ય નાવિક કચ્છે કહી કિનારે,
અ ધાન્મા ઝમ્મકચ્છે હમણા કોઈ નિતારા !

❖ ❖

તારી ને મારી વચ્ચે, રે, કેટલા અતર હતા ?
તોડી અતર મૃત્યુએ તોડી દીધા જે ઉરને !

❖ ❖

આ રાત અને આ દિન !
આકાશી અન્વરમા તરતા કાળાધોળા મીન !

❖ ❖

નાગરની મુવાળી બીની બીની રેત,
લહેરાતા દીને ત્યા આકાશી ખેત
પ્રિયોના રંગમોલ હિલોળા લેત,
વાયુ બૂલે છ એમા વાદળ સમેત !
માગરને ફેર્યે સમાય નહિ હેત
આનંદની ભરતીથી બીનીશીની રેત !

❖ ❖

ફૂલને આવી પાળ
રૂપેરી નીલી નીલી આળ !
ફૂલ તો ભિટે, મસ્ત હવામા તરતુ ગાતુ
પરી તણા કો' દેશ નવા એ ભિમટે !
નભમા લીલા નવી નવી
ફે નવા નવા રોમાય—
રેશમ રેશમ વાદળ-ઢગની
હવા મુલાયમ પગલી પગલી

ફૂલ તો ઝૂમે
 ધુમ્મસ-જળમાં ધુએ સુખ
 ને ઓઢી તારક તેજ ધૂમે
 ઉમંગ એનો રાત રૂપેરી પરખે,
 મધુર મધુર મલકાતી ગાતી હરખે!
 ફૂલને આવી પાંખ
 રૂપેરી નીલી નીલી આંખ!

શ્વાસની શરણાઈનું શું જન છે જીવનની બરાત,
 જિંદગી, જનાઝો કયાં? મોતનું ચ માતમ કયાં?

વાહ આઠત અમારી ધરતીની
 આસ રોયા વિના નથી હસતી!

એ હસે છે તો ફૂલ ખીલે છે—
 દિલની વેરાની પર ભલે હસતાં!

લોહી પીધું છે તમે કો' કોડલરપૂર પ્રીતનું
 નહિતર તમારા હોઠ પર તે રંગ આવો હોયશું?

કૈલાસમાં અમારા, લાખો વસે છે શંકર,
 જીવતરનાં ઝેર પીને જીરવે પ્રહર-પ્રહર!

જે-ચાર ક્ષણ મોઝાં પડ્યાં ઝાકળ-કફન
 ઓઢી ફારમ ફૂલ આ પોઢી ગયાં!

- ✽ ઝાકળનું મહમત્ત ઓઢીને આવેલી સવાર તારાં લીનાં રૂપને
લહેરાવતી ચાલી જાય છે, પ્રિય !
- ✽ ધુમ્મસમાં નાહીને સ્મરણે લીનાં બને છે.
- ✽ જ્યારે કે.....ઈ નથી હોતું ત્યારે તું હો છો, પ્રિય !
- ✽ ખીલુની હસિયાળી ઉપર ઊડતા ધુમ્મસને જોઈ મને કોઈ
અલિસારિકાનું લહેરાતું ગુલાબી ગવન યાદ આવી ગયું.
- ✽ છેક સવારે તુપારજિંદુઓએ એ રહસ્ય ખોલ્યું કે દિવસભર જે
મસ્તીમાં મદહોશ યોલતાં હતાં તે કૂલો રાતભર રડી રહ્યાં હતાં !
- ✽ તમારું પગલે પગલું ટેડી બની રહ્યો—તમારું પ્રસ્થાન એવું
હો !
- ✽ ભારી એકલતાનો દીપ પ્રગટે છે ત્યારે તેના ઉજ્જસરૂપે આવી-
ને તું પથરાઈ જાય છે, પ્રિય !
- ✽ દીપ દીપને પ્રગટાવે તેમ પગલું પગલાંને દોરે—પગદંડી
આમ બને—કેડી આમ અંકાય !
- ✽ અંધાર એ અંચળો છે રાત્રિચયાંએ નીકળેલા વિક્રમ જેવા
સૂર્યનો !
- ✽ નવી ક્ષિતિજ ત્યાં ઊઘડે છે—જ્યાં ખૂળનો કણ ને વર્ષાનું ગિન્દુ
મળે છે !
- ✽ આપણે ખૂબ મગ્યાં, મારે હવે જવાનો સમય થયો, વિદાય
વેળાએ લાવ જિન્દગી, તારા મહેકતા શ્યામ કેશની રેશમી
ઘટામાં મારા હૈયાનું ગુલાબ લગાવી દઉં !

- ❖ જીડીને આકાશમાં આંસુનું એક જિન્દુ રોપાયું, ત્યારથી આ આખું ચે આકાશ અધુથી છલોછલ છે—આ તારાઓ નથી !
- ❖ આંખોથી તારી યાદ પીગળે છે ને ધીમેધીમે ટપકે છે....કોઈ એને ‘આંસુ’ કહે છે !
- ❖ મારા હૈયાના સહુરાને તારાં સ્મરણોની સરવાણી ભીનું રાખે છે—હરિયાળું રાખે છે. ✓
- ❖ મૌનનો બરફ ઓગળે છે ત્યારે શબ્દની સરિતા વહેતી થાય છે.
- ❖ ચાંદ શમ્યા છે—તારાઓ પરવાના !
- ❖ ઉગ્મશની આબરૂ ઓલવાય નહિ એટલા ખાતર મેં આ દીપને તુફાન સામે ધરી દીધો છે !
- ❖ તારા હાથમાં છે તે નહિ, આપવો હોય તો આપ સાફી, તારા હોઠનો શરાણ : તારા હૈયાનો ઝતમ !
- ❖ મારી આંખોના આ ભ્રમન વિસ્તરતા સહુરામાં ફર-સુફર તારાં સ્મરણોની કારવાં જઈ રહી છે....
- ❖ આ કેવી મહેક છે મિત્ર તારાં સ્મરણોમાં પણ, કે તને યાદ કરતાં કરતાં મારી આ કવિતા ય મહેકી જીડી !
- ❖ મોત નથી આવ્યું—લાંબી સફરમાં જરા નીંદ આવી ગઈ !
- ❖ તને મળીને હૈયે આજે વસંત લહેરાય છે, પણ આજની આ ફૂલવર્ષા નીચે આવતી કાલની પાનખરના સૂકાં પર્ણોના ઢગ પણ ખડકાયો છે.
- ❖ લાખ ભુલાવો પણ યાદ આવ્યે જ રહે, હૈયાના ગગને ચાંદ છવાયે જ રહે. ખંસી લલેને ખામોશ રહે, ફરથી સૂર આવીને એને શણગાર્યો જ રહે !

❧ લાખલાખ વાર લખતૂટ લહર એને જૂમી બંધ છે—છત
ઢિનારાનો તપોલંગ થતો નથી !

❧ હૈયેહૈયાં મળે એ દિતિજ દેવી ખ્યારી હોય છે ?

❧ મારી સારીય રાત તારા ખ્યારનાં ગુલાબોધી મહેકતી રહે
પ્રિય !

❧ અધકાર એ આકાશેની ચૂતું શ્યામ તેજ છે.

❧ કાઠામા છવી જવું—ફલોનો આ ફોરમ સ દેશ.

❧ નિન્દગી પોતે જ એક સજીવ કવિતા છે.

❧ કોઈ પીને બેહોશ થાય છે, કોઈ પીનાપીતાં ગુમાવેલા છે
પાછા મેળવે છે !

❧ મેજ રાત્રે પાપણના આ પડદા પાછળ એક નવું આલ ભેડ
લહેરાઈ ભેઠે છે, નવાનવા તારાઓ—ચાદ—ચાંદની—અ
રોશનીની એક અનોખી દુનિયા જૂમી ભેઠે છે અને સપનાં
ફેરી પગદ ડી ઉપર થઈને એક સુવાસિત વાતાવરણની જે
તુ આ બધા ઉપર છાઈ બંધ છે, પ્રિય ! સંજરોજ રા
પાપણના આ પડદા પાછળ.

❧ ખ્યાસ ખ્યાસને પી બંધ છે ને તૃપ્ત થાય છે

❧ લૂટાવો એટલુ લેજે લાગે છે

❧ એક જાડ—એક શાખ—એક જ મૂળ બન્નેમા રસસિંચ
કરે, છતા ફૂલ ગાય, કાઠા લોપ્તાય !

❧ સ્વપ્ન એ ગાઢ બગૃતિ છે.

❧ છેડ દેવી તે એડ દેવા મમાન છે.

❧ જમરનું ગુંજન શ્રુતિ લાસળે ફૂલોનું ગુંજન હૃદય !

- ૨૨૨ જેને જલવું છે તે આગ વિના પણ જલી જાણે છે.
- ૨૨૨ આ વેશનતા સાથે હું એટલો એકરૂપ થઈ ગયો છું કે વસંત-
ના અણસાર પણ વીસરી ગયો છું !
- ૨૨૨ સ્મશાનની ખામોશી કહે છે : અહીં આવતું શબ એક જ છે,
માત્ર કફન બદલાયા કરે છે !
- ૨૨૨ આધાર બનો, અંતરાય નહિ !
- ૨૨૨ મોતની મુંઢરી પોતાના ઠંડા મુકુમાર હોઠથી મારું શિર
ચૂમી રહી છે ને મારી આંખો ઘડીસર મીડી નીંદના ઘેનમાં
ઢળી ગઈ છે—હું મરી નથી ગયો !
- ૨૨૨ જિન્દગીના ખોળામાં મોત આજોટે છે.
- ૨૨૨ આજે કોણ જાણે કેમ મને એ ક્ષણ યાદ આવે છે—આકાશથી
સ્વપ્નની જેમ જૂલતી જૂમતી રૂમઝૂમ સાવનની ઝરમર ઝરતી
હતી ને આપણા બેયના હોઠે પ્યારનું એક જ ગીત હતું....
આજે શુભરાહ જમાનાની કારવામાં ભળીને હું એ ગીત
બૂલી ગયો છું. રે, એ ગીત મને પાછું જડે !....
- ૨૨૨ આંખ સુકાય અને આંસુના કૂલ મુરઝાય એવી પાનખર ન
આપજે, પ્રભુ !
- ૨૨૨ બંસીના લહેરાતા સૂર સ્વયં બંસીને લહેરાવી ગયા ત્યારે
લયનો જન્મ થયો.
- ૨૨૨ આસથી બિતરે એ મેહ, નયણાંથી નીતરે એ નેહ.
- ૨૨૨ તારી પાયલના પોટલિયે ખૂંચે છે ગીત—પહેલી પહેલી
પ્રીતનું પહેલું મંગીત !
- ૨૨૨ દીપ અધારને ડભરાવે છે !

- ૨. [] તાજમહેલ સૌ જાંમે છે—કોઈ આરસના, કોઈ આંમુના !
- [] કંઈ કેટલીયે આંખોના જમુનાકિનારે આંમુના તાજમહેલ જાંધાતા હશે—તૂટતા હશે !
- [] વરમની ઘનધોર રાને પાલકમાં પ્યારનો દીપ છુપાવી જિન્દગી મોતના અલિસારે નીકળી છે !
- [] જેની આંખોની સમુદ્રલક્ષ્મી સમૃદ્ધ હશે તે ક્યારેય અકિચન નહિ હોય.
- [] તારી યાદના લુગ્નુઓ મારા ખાલી હૈયાકાથને પોતાના ઝળકારથી ભરી રહ્યા છે, પ્રિય !
- [] થાય છે, તારી આંખોની શુભાશીર્ષ પ્યારી પગડી ઉપર થઈને તારા હૈયાના રૂપેરી જલમાં ડૂબી જઈ—સકાને માટે, જન્મોજન્મને માટે !
- [] તું કેશ પાથરે છે ને રાત પ્રગટે છે, સમેટે છે ને સવાર !
- [] હૈયાનો હિમાલય આંખોની કંઈ કેટકેટલીયે ગંગા—યમુનાનો જનક હશે !
- [] આંમુના ફૂલને પારદર્શક પાંખડીઓ હોય છે.
- [] પ્રીત અને પરિમલ છુપ્યાં છુપાય નહિ.
- [] જેને તું જોડે તેને કોણ તોડે, પ્રભુ !
- [] આપ તો મૌનનું એક બિન્દુ આપજો—જે તરણના સહારે હું સ્વરનો સાગર તરી શકું !
- [] પળની ખ્યાલીમાંથી પ્યારનો શરાબ પી જાણે તે સાચો મસ્ત મયખાર !
- [] પીનાં ન આવડે તેમા કોઈ શું કરે ?—ખાલી સહિ આખીય શરાબ શરાબ છે !

- ૩૩ અરૂપના ગાઢ વનની કેડીએ રૂપની મુંઢરી ચાલી જાય છે...
 ૩૪ અરૂપ પોતે જ રૂપરૂપનો અંગાર છે.
 ૩૫ સમય ફૂલ છે, પણ પાંખડી.
 ૩૬ ફલમાં છુપે એ માનવી : ફલને છુપાડે એ કવિ !
 ૩૭ જલની ગતિ એટલે અરણ્ય.
 ૩૮ ફૂલની ગુલાબી પાંખડીનું રૂપ અને ગીતની લહર જેવી ફલનું રૂપ—બન્ને તારાં જ રૂપનાં રૂપક છે, પ્રિય !
 ૩૯ ગુલાબી બનાવે એ ગીત : પાગલ બનાવે એ પ્રીત.
 ૪૦ આમ તો વેદનાની એ રાત ખૂબ જ પ્રવંજ હતી—તારાં સ્મરણના શરણની ખ્યાલીએ એને ટુંકાવી લીધી મેં !
 ૪૧ આકાશને પોતામાં સમાવના હંસોની આ રૂપેરી હાર ઊડે છે —તારા લણી ! કાશ, મારા શબ્દોને એવી પાંખ મળે !
 ૪૨ એ આકાશની જેમ આવે છે, અણુએ છે, પણ આપણે જાગીએ- ન-જાગીએ ત્યાં ધૂપ બની ઊડી જાય છે
 ૪૩ પ્રેમ એક એવું પીણું છે—જેમ પિવડાવો તેમ ખ્યાસ વધે.
 ૪૪ મળે તે માણતાં શીખો.
 ૪૫ ધ્વનિની એક ફૂંપળને પ્રગટ થવા માટે મૌનનાં કેટકેટલાં પડ વીંધવા પડે છે !
 ૪૬ જિન્દગી એક લાંબી સફર છે : મોત વિસામો.
 ૪૭ ફૂલના શબ ઉપર આકાશનું કંકન ફરફરતું હંતું : મળે તો આવું મોત મળે !
 ૪૮ મુકામ છે : મોત મંજિલ નથી !

- કોઈની આંખોને અધુલીની કરીને આવેલું હાસ્ય આખું હોઠને કરમાવી નાંખે છે.
- ઢોડતા સમયની એકાદ મુઘ્ધ દાણુને કૂલ ઉપર જૂલતા તુપાર બિન્દુમાં પ્રવેશીને તેની રૂપેરી સુચાસિત શીનળ પારદર્શક તામાં વિસામો ખાતી જોઈ છે કોઈ વેળા ?
- ગુમરાહ કરી મૂકે એ ગમ.
- કોણ કહે છે કે મોત આપ્યું ?—મહેદિલનો એક દૌર પૂરો થયો !
- જોયા મેં—તણુખામાં આગના લાંડારો, ઝાકળના જલબિન્દુમાં જળધોધ !
- ઘણી વાર પિંક્કારનો ખુરખો ઓઢીને પ્યાર આવે છે—ઢેખાવની દુશ્મની લઈને દિલે દિલદાર આવે છે !
- ✓ □ કિનારા માટે કરગરો નહિ—મજ્જાધારને મહાત કરો, તૂકાન સાથે ટક્કર લો !
- અંધારનાં કાળાં પડ આસ્તે આસ્તે ઊખડી રહ્યાં છે.... હવે થોડી જ વારમાં ઉત્તસ આવશે, જેને સૌ પ્રભાત કહે છે તે પ્રકટશે !
- આ સૂરજ હવે જરી પુરાણો થયો—એની આંખોમાં કરોળિયા-ઓએ જાળાં ગાંધ્યા છે, એનાં અંગે ઉપર આમાચિડિયાં ઊંધાં લટકે છે..... હવે આલે કોઈ નવો સૂરજ ટાંગો !
- જે તમે છો તે તમે નથી : તમે તો—વર્ષાતું બિન્દુ, જૂમતું વાદળ, હસતું કૂલ, ગાતું ઝરણુ, ઉતુંગ પહાડ, વનની પગ-દંડી, લહેરાતું ખેતર—છો !

▣ રાત લગતી રહી—તેના ખોળામાં તારાઓને નીંદ આવી ગઈ.

▣ સુખ આરોહ છે : દુઃખ અવરોહ.

▣ તમારી આસપાસનું વાતાવરણ તમારી કળર છે—પણ તમે જ તમારું વાતાવરણ છો, તમે જ તમારી કળર !

▣ મારો મોહ જ્યારે ખ્યારની પરમ વેદના સાથે ટકરાયો ત્યારે મારાં સપનાંના એકેએક તાજમહેલ તૂટીને ઢગલો થઈ ગયા અને મારી આગળ આંખોની જમનાના અશ્રુજલ સિવાય કશું જ ન રહ્યું.....

▣ જોગિયા ક્યારેક બહારના સૂરોનો સેહરા પછેરીને સૂરમંડપમાં આવે છે !

▣ ણિડકી ખખડી તો ભણકાર વાગ્યા—કોઈ આવ્યું !—પણ જોયું તો તારા હોઠની લીની ગુલાબી લઈને, તારા કેશની મુલાયમ મહેક લઈને હંડેરાતી તારી યાદની એક લહર જ આવી—જેને મેં હોઠે લગાવી દીધી, હૈયે આંખી લીધી....

▣ રંગરૂપની તારી આ રેશમી મહેફિલ મને ક્યાંક ગૂમરાહ ન કરી મૂકે, સાકી !

▣ જામમાંથી નથી જોઈ તો, આજ તો આંખોથી પાઈ દે, સાકી !

▣ મેં જામ ઉઠાવ્યો ને ફૂલો જીવાન બની ગયાં.....કોઈ ગાન બની ગયાં—કોઈ તાન !

▣ આકાશની સુરાહીમાંથી લિપા—સંધ્યાનો લાલચોળ શરાબ ઢાળાય છે—જામ ન હોય તો ખોળો માંડ, પ્રાણ !

▣ મેં ક્યાં પ્રભુને યાદ કર્યા છે, તને જોઈને પ્રભુ યાદ આવી ગયા, પ્રિય !

- ▣ મારી બમીમાથી નૂના કૂલ ઝરે છે—તારી પૂત માટે,
પ્રિય !
- ▣ આસુના બુદ્ધિજ્ઞતા તો ખુ આજ વધી ચાલી !
- ▣ તારા હૈયાની કુજનીમા ધર્મને આતી લાગે છે—નહિતર
હવા આત્મી મધુર, આત્મી ગહેડતી ન હોય !
- ▣ રાખો તો જ રાખો !
- ▣ સૂતી બપોરના મૌનમા, હે પ્રભુ, તુ ક્યારેક રૂમજુમતો ડખા
જો તડકો ધર્મને ઉઘાડે દિવે અને ઉઘાડે દિલે રમ્તા ઉપર
રમી રહ્યા હોય છે
- ▣ મૌનના સાગરમાથી મને વાણીના મગવળ રત્નો મળ્યા છે
- ▣ શાખ ઉપર અનાગતના કૂલ જૂલે છે, સાપ્રત ઝરમર કૂલ
વરાંડપે ઝરી રહ્યા છે, તો ધરતી અતીતના કૂલોની બિછાનથી
બિભરાઈ ગઈ છે કોણ છે આ કૂલોનો બાગબાન ?
- ▣ મારા દીવામા જ્યોત તો તારી જ જલે છે, દેવ !
- ▣ તારી કેડીના કણકણમા કુમકુમ વેરાયા છે તારી પ્રતીક્ષાની
લણલણમા અત્તરના દીપ પ્રગટયા છે, તારી અખતામા
જૂરતા જૂરતા આ રાત પ્રભાત ધર્મ ગઈ છે—હવે તો આવ પ્રિય !
- ▣ મારી ની દની ઝીનના સ્થામ જન ઉપર તારા સ્વપ્નના સ્થા
કમન રોજ હોરાય છે, રોજ હોરાય છે !
- ▣ જળમા જાગેયો તરંગ કિનારા તરફ વિસ્તરે છે, પણ તેને
ખબર નથી કે જેને તે ઝાંખે છે તે કિનારામા નહિ પણ
કેન્દ્રમા છે !
- ▣ વિન્દગી એક વતુંલ છે—તેની પરિધિને કોઈ અંત નથી

❑ ભંડાર નહિ, આપ તો ધાન્યનો એક કણ આપ — એક કણ, જે બીજા કરોડે કણને જન્મ આપી શકે !

❑ શ્રદ્ધા હશે તો મંજિત સામી આવશે.

❑ વિયોગ પ્રેમનાં બંડાણોને માપે છે, તીવ્રતાને છતી કરે છે.

❑ કાશ, શબ્દના મૌનને હું પામી શકું !

❑ કૂલ ખીચ્યાની કંઈ ખજર ન રહી, પણ કચી કેશરભીની કુંજમાં હવાના હોઠ ભીના થયા હતા તેની પ્રવિતા તો ફેરમ બધે જ ગાઈ વળી !

❑ રે, કોનાં આંસુઓનો ઉલ્લાસ છે આ પ્રભાત !

❑ જિન્દગીને હવંત કોણે બનાવી—તો કે' મોતે !

❑ આ ચંદ્રની આંખેથી આંસુની ચાંદની ઊલરાય છે ને તમને તેમાં તમારા આનન્દનાં શ્વેત કમલ લહેરાતાં દેખાય છે !

❑ જેને તું અંખે છે, તે તને અંખે છે—પહાડના પડધાએ મને આમ કહ્યું !

❑ વસંતથી કરમાઈ ગયેલાં હૈયાં ક્યારેક પાનખરથી પડલવિત થાય છે !

❑ જિન્દગી અને મોતના ચાર હોઠ ક્યારેક તો મળે જ છે.

❑ ઘણા અંધારથી એવા ટેવાઈ જાય છે કે પછી રોશનીને ઓળખી શકતા નથી.

❑ તારી કડુશુની જડાઈમાંથી પમાર થઈને દુ ખનાં આ તીવ્ર-તમ દાહક કિરણો ઇન્દ્રધનુષના શીતલસૌમ્ય સપ્તરંગમાં પલટાઈને મારા અંતરના આસમાનને રંગીન બનાવતાં વેરાઈ જાય છે.. પ્રભુ !

- ▣ જે વાસ જીવનની જ સરીને જન્મ આપે છે તે જ વાસ છે—
સફરનો આધાર પણ બને છે
- ▣ આ તારાઓ તારાઓ નહી—આકાશના અધાન્ય વે પ્રભુની
પગનીઓ છે
- ▣ નિ સીમનાને પણ એક મીમા જરૂર ટોચ છે
- ▣ પથ કડિન છે તો પગલા પણ કૃતનિશ્ચયી છે !
- ▣ પોતાની નમતમા પાનખરૂં પૂરજ કાર હોય છે
- ▣ ધ્રુવડ રાત છે રૂકડો પ્રભાત !
- ▣ જિન્દગી શ્યામ છે મોત નિ શ્યામ
- ▣ લય એ લાવણ્ય છે—ગીતરાણીનું !
- ▣ મૌન એક ચકરાવો લેતું વમન છે—જે સ્વરમાત્રને પોતાના
કેન્દ્રમા લીન કરીને આદોલનરૂપે ફરી વિસ્તારે છે
- ▣ ધી મે, ખૂ જ ધીમે, ચૂપચાપ ચાલો—અરવ પગલે શ્વાસ
રોકીને ચાલો હા અહી—અહી જ—આ ઉપાના કિરણ
ફૂલના ઢગ નીચે હજી હમણા જ પોઢ્યા છે—સવારની સફેદીનું
શ્વેત કક્ષન ઓઢીને નીલગગનના નમણા તારાઓ હજી હમણા
જ પોઢ્યા છે ! ધીમે, ખૂ જ ધીમે, ચૂપચાપ ચાલો !
- ▣ રાજ મૌનભીની મધુર રાતે પાપણના પડના પાઝળની દુનિ
યામા હું ચાલ્યો જઉં છું—એ દુનિયા—જ્યાં નવી ધરતી છે,
નવું આકાશ છે, તું છે અને તારા ચ્યારથી મહેકતી નવી નવી
મધુર મોસમ છે !
- ▣ રાત ખૂટી ગઈ છે તો તારા શ્યામ કેશનો મહેકતો રેશમી
અધાર પાથરી દે, સાકી !

- ▣ હે પ્રાણ, તારી શહનાઈમાં સ્વાગતમ્ હોરાવ ! પવનની પાલ-
ખીમાં બેઝીને આજે મારા સૂરોની સામ્રાજી આવી રહી છે !
- ▣ મારા માથા ઉપર કોઈનો પ્રેમબીનો હાથ ફેરો ને સફરનો
આ તાતો તારા શીતળ ગાંઠનીની હોરાતી હોર બની ગયો !
- ▣ કાશ, તારાં આંચુઓની ઘોળ લેડે !
કાશ, મારા દિલના દાગ ધોવાય !
- ▣ તારી આંખોના આકાશમાંથી જીડીને આવી લાગે છે, નહિતર
આ વાદળી આનંદી છલકતી ન હોય !
- ▣ ફેરમ ઓઢીને ફૂલ જાંપી ગયાં છે ને પવન પડી ગયો છે ત્યારે
શાને મારી ખિડકીનાં દ્વાર આપમેળે ખૂલી રહ્યાં છે ? મુઝાં
પણો આ કોની પગલીથી ખાખડી રહ્યાં છે ? અજાંખાનું અંખા-
ફૂલ કેશમાં ભેરવીને આ કોણ આવી રહ્યું છે, ભલા ?....
- ▣ આજ તો આંચુના આ વહેણમાં આંખોને વહી જવા દો, કારણ
કે વહેણનો આ વગાંક તારા તરફ વંકાયેલો છે, પ્રિય !
- ▣ રાત્રિના સ્વામ જલમાં તેજની આ અસંખ્ય નૌકાઓ લઈને
કોણ વિહારે નીકળ્યું છે રે ?
- ▣ મારા એકાંતની હરેક પગદંડી ઉપર તારાં પગલાંનાં નિશાન
છે, પ્રિય !
- ▣ તારા રૂખી ગયા....ચંદ્રની પાંખડીઓ ઝરી ગઈ...અંજલિનાં
રૂપેરી ફૂલ મુરઝાઈ ગયાં....તારી પ્રતીક્ષામાં પેટયા હતા તે
આંખોના દીપ પણ ઓલવાવા આવ્યા....હવે તો આવ પ્રિય !
- ▣ સંયોગની ક્ષણ ચાર : વિયોગના યુગ અપાર !
- ▣ એક નવું પ્રભાત પ્રગટાવો—જે કોઈના લોહીથી લાલ ન હોય !

- ૪૪૪ પીવડાવ તો એમો પીવડાવ કે મારી મસ્તી બેઈ ને પુણ્ય-
શાળીઓની આ દુનિયા પણ પીનાનું પાપ કરી લે !
- ૪૪૫ તને ચા- કરતા કરતા વિતાવે ઠી ક્ષણેક્ષણ આજ મૂલ બની ગઈ
છે—તુ આવ ને તારા કંઠે એની ફૂલમાળ ટહેરાવ, પ્રિય !
- ૪૪૬ તારાઓમાથી રાત પપકે છે—એ ટપકી ગયે ઉતસ ફેલાયે—
લોકો જેને સવાર કહે છે તે થયે
- ૪૪૭ એક રાતે—સુવાસિત મુન્દર રાતે—કોઈએ હૈયાનું દ્વાર કોકયુ
—ખોલ્યું તો આવીને કોઈમારા રોમરોમમા રોપાઈ ગયું
હોઠેથી હસી ગયું આખોથી ઊભરાઈ ગયું પછી રાત
આખી સૂરના સાગરમા ફૂળી હૃદય ગાતું રહ્યું—ગાતું રહ્યું !
- ૪૪૮ એક તરફ મોતનું મખમની મુલાયમ અધારું છવાઈ રહ્યું છે
ને બીજી તરફ જિન્દગીનું રૂપેરી પ્રભાત પ્રગટી રહ્યું છે તારું
મિલન થયું છે, પણ રે, સફરના આ મોડ પર થયું છે !
- ૪૪૯ આવવું હોય તો નકાબ ઉતારીને આવ, આખોમા અતરના
મોતી લઈને આવ, કેશમા મહેકતી રાત લઈને આવ, કપતા
હોઠ પર પ્યારનું ગીત લઈને આવ !—બાકી પથરની ચૂપ-
ચાપ મૂર્તિના કંઠા ચળને ડુંડું કરે ?
- ૪૫૦ રાતભર મારી અશ્રુથી છવોછલ આખોમા કોઈ ટહેરાતું રહ્યું
શ્વાસની આવનજાવન જેમ કોઈ આવતું રહ્યું—કોઈ જતું
રહ્યું કપતા હોઠ પર તારા ગીતનું પખી જૂતનું ગયું—
ઊડતું ગયું અને એમ જ સવાર પડી ગઈ તારે બગીને મે
લેયું તો, હું જરા બેઠો હતો તે પારિજાતના દુર્ગનીચે
આકાશના બધા જ તારાઓ એકીસાથે તૂટીને શ્વેત ફૂલોની
જેમ પથરાઈ ગયા હતા

❧ આમુના ભીનાભીના પડદા પાછળ જુલ્લી આખો જોઈને મને
આકળના પારદર્શક પાલવમા લપેગએલા ફૂલ યાદ આવી
ગયા

❧ હૃદયનું રેગમ લઈને આ ગો છુ પ્રિય, તુ તારુ ગુલાબી
ગનન શૂલી લે !

❧ આ કેનો અજનબી અણમાર ફરતી જાય છે—ફૂલોના કલ
રવમા આ કેની ચચાં છે—ફેરમના હોઠ ઉપર આ કેના
ગીતનું કપન છે ? કોઈ જવાબ નથી આપતું આ પ્રશ્નોનો
ત્યારે મહેક્કલી હના હી જાય છે વગન !

❧ મુઠ્ઠી એક જ છે અધારનો શ્યામ સાગુ ટહેરાવતી જાય છે
તે જ ઉત્તમની શ્વેત એઢણી એઢીને આવે છે

❧ હૃદયમા રાત હોય તો આખોના હી રમા ઉત્તમ ક્યાથી આવે ?

❧ પ્રભુ તારા પગવાને સવામન રાખે—એ પગના, જેના પર
ન્યોચ્છાવર થના ભુગભુગવી મારા હૈયાના ફૂલ જૂરે છે !

❧ પોતાની ક્ષિતિજ સાકડી પડે છે ત્યારે હેયાનું પળી સાથીની
ક્ષિતિજ શોધે છે

❧ હૃદય માળો છે પ્યાર પળી

❧ તમે તરણાને ડુગર તોળતા જોયા છે ?

❧ આકાશના કેન્નાક તારલાઓને પ્રણાલિપાલ ગ કરવાનું સૂઝ્યું
ને તે બધા ઉઘોડા શરીરે આકાશ છોડી ધરતી ઉપર બિતરી
આવ્યા—ફૂલ બનીને

❧ હું તમને કોઈ કહાની સંભળાવવામા રહ્યો ને મારા શ્વાસની
કારવા દૂર નીકળી ગઈ—હું એકલો પડી ગયો—અને મારા
આ એક કીપણાને તમે મૃત્યુ માન્યું !

- ☐ તારું આગમન નહિ થાય તો અમે તારા અનાગમનનો ઉત્સવ મનાવીશું !
- ☐ ઉજમાળી આશાને અંધારનો સાણું પહેરાવી દો, તમને એ નિરાશાની રાત લાગશે !
- ☐ નીલગગનમાં રોજ રાત આવે છે—જાય છે, તારાઓ ઊગે છે—આથમે છે; પણ મારી વિરહરાતના આ અશ્રુદીપ એવા ને એવા જ અખંડ જલે છે.
- ☐ હૈયાની હેલી તે આંસુ.
- ☐ અગાધતા એ સપાટી ઉપર તરતી માસૂમ જલકન્યા છે.
- ☐ દિલ છે તો દુનિયા છે.
- ☐ મૌન પોતે જ પોતામાંથી પ્રગટ થાય છે ને પોતે જ પોતામાં સમાઈ જાય છે.
- ☐ મરી તે જાણે છે, જે જીવી જાણે છે !
- ☐ રૂપગવિતા આયના સામે અનિમેષ જિણી હતી ત્યાં પાછળ કોઈ ફરકી ગયું—ખીડ ફેરવીને જોયું તો દૂર સુંદરતા સરી જતી હતી....
- ☐ તારો વ્યાપ છે મારા એકાંતના અણુઅણુમાં.
- ☐ દિવસના લોહીનીગળતા શબને જડખાંમાં દળાવીને ક્ષિતિજની ઊંડી ખીણમાં ઊતરી ગયો છે સૂરજ—સંધ્યાનું આકાશ કંઈ અમથું લોહીલુહાણુ નથી !
- ☐ અચાનક તારું ધ્યાન ધરાઈ ગયું ને આવતાં આવતાં અટકી ગઈ એકલતા !
- ☐ મારી સાવધાન આંખો ચારે તરફ ભમે છે—કોણ જાણે કયા વેશમાં તું મળે, બહુરૂપી !

▣ આ રાત જ્યા ખૂટતી નથી નિંદુની, રે, ત્યા મારી નિંદુની કેમ ખૂટશે ?

▣ મને પોતાને જ મારી ખમગ નથી ત્યા તારી બેખમરનું શું ખયાન કરું ?

▣ આટલી પાગલ તો ક્યારેય નહોતી—જરૂર પીને આવી લાગે છે આ હવા !

▣ હૈયે તારે શરાબના સાગર ટહેરાય છે હવા, આજ તો તારા હૃદયમાં ફૂળી જવા દિલ રક્ષાય છે !

▣ હે સવાર, તારા એક સ્મિત માટે કેટકેટલા તારલા કુરબાન થઈ જાય છે !

▣ તમારા હૈયાના ચોકને એનો તો સ્પર્શ રાખો કે પ્રભુને એમા રમવા બિતરવાનું મન થાય !

▣ તું ક્યારેક ફૂલપાદડીથી ચે મુકુમાન બની નય છે અને તારા ઉપર ખૂલતા આકાશનિંદુનો તો ઠીક, પણ તારી દોરમનો ભાર પણ તને અસહ્ય લાગે છે, તો ક્યારેક તું તજની બની જાય છે—એ તજની જે પર્વતોના પર્વતને પણ એના વજ ટેરવે તોળી લે છે !

▣ ફૂલની ફેરમનો જશ છે જેને, તે જવાબદાર છે કટકોના ડાળ માટે પણ !

▣ મારા એક એ-આસુ મારી એક એક આહુની મઝાર છે

▣ જેને નિંદુની જોડે છે તેને મોત તોડે છે, પણ જેને મોત જોડે છે તેને જોઈ તોડી શકતું નથી

▣ રાજની એકધારી નિંદુની કિનારાની રેતી છે, ક્યારેક તો વૃક્ષાવનને યાદ કર, દિવ !

▣ રાતના અંધારમાં લપેટાઈને મચાર આવે છે, ધિક્કારનો વેગ લઈને કદીક પ્યાર આવે છે

▣ જગત સૂઈ જાય છે ત્યારે આલની ગોરી આદની હુઆમાં ટહે રાતી ટહેરાતી નીચે જતરે છે ને ખગખજ વહેના ઝરવામાં ખગ ઝખોળે છે ઝદીઝ માગર ટહેરામાં આજોટ્ટે છે ને થાકી જાય છે ત્યારે વૃક્ષોના ગાઢ માસવ પહોવો ઉપર લેટી જાય છે! જોઈ છે તમે ?

▣ દિવસભર સમગતા રહેવ રેતીના અક્ષાટ રણને આલિગીને ઠડી માસુમ રાત રોજ સૂઈ જાય છે

▣ હુ પોતે એક બિન્દુ—સમયની અનંત દાણુ ઉપર અવતુ બિન્દુ—હુ, જેની અદર નિઝીમ મહાસાગરો ધૂધવે છે !

▣ એક મુદત પછી આ હોઠ ઉપર હાથની હેવી વરસી છે—દાણુભર તો લીજવા દે—વપોથી જે વેરાન છે તે આ હોઠના ઉપવનને એકાદ પળ તો ખીની લેવા દે !

▣ એવા કેટલાયે હોઠ છે—જેને હાથ મળતુ નથી, એવી કેટલીયે આખો છે—જેને આમુ સિવાય કોઈ જોખજ નથી

▣ સારુ થયુ પાગલ થઈ ગઈ આ વાદળી, નહિતર આમુનો આજ્ઞો બોજ કેમ વહી શકત ?

▣ અમહ રક્તદાળ—

કાટી ગયેલી રક્તશિરાઓ—

ધોધમાર રક્તભાવ—

વેગ-વેગ-વેગ લાલ જનો એક જળરજ્જન પ્રવાહ

અને પછી મધુ સ્પર્શ—શાન—સ્થિર એક લાલ સધ્યાના

ખોળામાં એક ક્ષિકા દિવસનું મૃત્યુ !—

▣ મોત તોડતું નથી, જોડે છે—તને અને મને !

▣ સમયનો સપ્તોત્તમ તો સર્વે જ જાય છે—ઊતરે છે માત્ર રાત-દિવસરૂપ કાંચળી !

▣ આપણાં હૈયાંને કોઈ અગોચર ખૂણે એક નંદનવન છે—
...ળાંસીનાં ગાન છે—હસતાં ફૂલ છે—દહેરાતાં દુકલ છે—પ્રમતાં
મસ્ત આસમાન છે, તો ગોરી ગોરી ગોપીઓ સાથે કાળા કાળા
કહાન છે ! પણ—પણ પાસે જ એક લયાનક જવાળામુખી
છે—એના ઊંડા પેટાળમાં ગરમ ગરમ લાવારસની જવાળા-
ઓ ધખધખે છે ને એનાં ઊંચેરા શિખરની પાસે એક ખીણ
રચાઈ ગઈ છે—એક ઊં....ડી ખીણ જેમાં નજર નાખો તો
તમ્મર આવે અને જેના ઊંડાણોમાં લયાનક જંગલી હિંસ
પશુઓ રાતદિન શિકારની શોધમાં વિહળ રણડયા કરે છે!....
આપણાં હૈયાંને કોઈ અગોચર ખૂણે એક નંદનવન છે....

▣ એક અનંત પરિધિની વિરાટ વર્તુલ લીટીમાં અનંત ઘટક-
ખિન્દુઓ છે—જેમાંનું એક ખિન્દુ તે હું ! સમયની કોઈ એક
દાણુ મને મારા સ્થાનેથી ખેસવે છે, હું ખસું છું—જન્મ પામું
છું—મારી પાછળ ખીજાં ખિન્દુઓ પણ ખસે છે ને એક
ગતિ રચાય છે, એક લય આકાર લે છે. એ ગતિના ટેકે હું આ
વર્તુલનાં આસમાનોમાં ઊડું છું—એના પહાડોમાં ધૂસું છું
—ફૂલોથી છવાયેલી એની પગદંડીઓ ઉપર પ્યારનું ગીત
ગૂંજતો ફરું છું અને છેવટે ફરીફરીને પરિધિનું એક ચક્કર
પૂરું કરીને મારા મૂળ (!) સ્થાને આવીને સ્થિર થઈ જઉં
છું—મરી જઉં છું !—અને ફરીને સમયની કોઈ એક દાણુ
મને ખેસવે છે....ફરીને....ફરીને....આ પરિધિ અનંત છે....
આ સફર શાશ્વત છે !

✽ સિ હ જેના સૂર્યને! પજે પડયો ને તેના તીજા લાળા ન્હોરથી
 આકળનુ રેશમી ચરીર ચીરાઈ ગયુ, માત્સ્ય કૂલો ઉતરગઈ
 ગયા ને એના લાલ લોહીની લાલ આલા આલમા ઝગુ બી
 રહી કોઈ ઢે એને ઉવા કહી !

✽ હુ એક આજન્મ કેદી છુ એક નિર્જન સૂમસામ મની ગએલા
 ટાપુ ઉપર મને એકલો રાખવામા આવ્યો છે એની ઠડી થીજી
 ગએલી શૂન્યતાથી હુ જ્યારે જહાવરો બની ત્રાસી ઊહુ છુ
 ત્યારે (તરખ્યા મામે પાણીનો ખ્યાલો ધરવામા આવે તેમ)
 મારી ચોતરફ જખર-જસ્ત આયનાઓ ગોઠવી દેવામા આવે
 છે—અને મારી ચોતરફ માણસો ઊભરાઈ ઊઠે છે—મારા જ
 આકારો મારામાથી બહાર નીકળીને મને ઘેરી વળે છે—
 ધળકતા આકારો, જીવતા આકારો, શ્વાસ લેતા આકારો!
 અને હુ જોરથી, ખૂબ જોરથી બેકામ હસી લઉ છુ મારા એ
 નિર્જન અદૃશ્યને આન દનો-તૃપ્તિનો ઉદ્ધાર સમજી તુરત
 જ આયનાઓ ખેંચવી લેવામા આવે છે ને હુ ફરીને એકલો
 ધઈ જઉ છુ —સૂમસામ ધઈ જઉ છુ હુ એક આજન્મ
 કેદી છુ !

✽ ધોળા ધોળા કેસૂડા ઉપર લાલચોળ અધીર વસત લેટી હતી
 અને ધીમે ધીમે એની નસોમા પોતાનુ લાલ લાલ લોહી રેડી
 રહી હતી

✽ ગીતની કોઈ અણબળુ આકાશ કેડીએ ઊડીને આવતો આ
 ખુલખુલજોત મને તારો સાદ લાગે છે—વિશ્વ પરી જએલા
 સાથીનો સાદ—તેની વેદના મારા હૈયાને વનોવી નાળે છે !

✽ રાત ખરી ગઈ છે તો તારા શ્યામ કેશની ધગનો રેશમી
 અધાર પાથરી દે, સાગી !

આ તે કેવી લાદુઈ સફર છે : એક મંઝિલમાંથી સો સો મંઝિલો ફૂટી નીકળી છે, રસ્તાઓ ઊડતા લય છે, દિવસ-રાત ઉપરતળે ઘઈ ગયાં છે ને કારવાં આખી ચે ગૂમરાહ ઘઈ ગઈ છે ! છેલ્લી નાંખ આ છલના, સંકેલી લે આ બિછાત, ઉડાવી લે આ લાગ, લાદુગર !

આંસુના દીપનો ઉગ્લસ કેવો અનોખો હોય છે !

તારો એક જ સ્પર્શ ને સહુરાની આ રેતી ફૂલરેણુ બની ગઈ !

પતઝરના પાનની જેમ હુંયાડાળેથી એકએક અરમાન ઝરી ગયાં છે, સૂકા વૃક્ષનાં ફૂંદાને તારા સિવાય કોઈ તમન્ના નથી —તું આવ, ફંપગની કવિતા ઘઈ ને આવ, પ્રિય !

જાંસી હોઠે ચંપાય, સૂર હૈયે.

લોચનના આ અનરાધાર મેઘ ક્યારેક આંખ તરફ વળવાને બદલે અંતરમાં ઊતરી લય છે—આ બારે મેઘને ચૂપચાપ પી જાણે તે નીલકંઠનોય નીલકંઠ !

કહેવાથી હજવું થાય—પણ સહેવાથી તો ઓગળી લય છે આ દુઃખ.

લીંજવીને ભરતી લવ્ય બને છે, ઓસરીને ઓટ ક્ષીણ થાય છે.

છલકાવે એ છોળ !

મારા રોમાંચની હરેક ક્ષણે મારા રોમરોમને ઝૂલે તું જ ઝૂલે છે પ્રિય !

સમયના અનંત પથ ઉપર એક જ પગલી— એક અમીટ પગલી—આપ તો આટલું આપ !

ક્યારેક આંખ વરસે છે, ક્યારેક અંતર !

□ કિરણની કેડી ઉપર યદ્યપે સૂરજ રોજ ધરતી ઉપર કિતરે !
—કેળે કહ્યું ધરતી-સૂરજ વચ્ચે અનંત અંતર છે !

□ જે અંતયાંત્રી છે તે જ જાણ્યાંત્રી છે.

□ જે પહેલાં નાચીજ હતાં તે તરણાં હવે એકમેકથી ભેદાઈ
કેઈ પંખીનાં મુખડુઃખની દુનિયા જની ગયાં છે !

□ છેક સવારનું તારા હૃદયનો માળો છેડી મારા આ પ્રાણ
પંખી બિડયું છે—હવે સાંજ પડશે એ પાછું ફરશે તારા
હૃયાનીડે પ્રિય !

□ સવારે બિડેલું પંખી સાંજે પાછું ન ફરે ત્યાં સુધી માળાનું
હૃદય જૂથાં કરે છે—તરફડ્યા કરે છે.

□ બિઘડી આકાશી છીપ—ઝળહળ મોતીના અગણિત દીપ્ત
જેનાં લીતર આકાશમાળ છે,—હૃયાની છીપમાં હો તો આવ
મોતી હો !

□ અંધાર પડછાયાને પી જાય છે.

□ ચંચલતાનો વિસ્તાર બે નિશ્ચલતાઓ વચ્ચે હોય છે—
નિશ્ચલતાનો બે ચંચલતા વચ્ચે !

~□ જાંત્રીમાં સૂર કિતરે છે, પુરાઈ જવા માટે નહિ પણ મુક્ત થવા
માટે—નવો વિસ્તાર પામવા માટે !

□ કેઈએ કહ્યું : પ્રભુ અદૃશ્ય છે.

મેં કહ્યું : પદાર્થમાત્રનો સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મમાં.....
સૂક્ષ્મ અહીં તે વિભુ—જે દૃશ્ય છે—અદૃશ્ય પણ !

□ તારાઓને પગલે પગલે હું તારા સુધી પહોંચી જઈશ, કારણ
કે આ તારાઓ તારાઓ નથી, તારાં પગલાં છે, પ્રભુ !

✽ આપનારને અભિમાની અને લેનારને ઓશિયાળો ન બનાવે એવું દાન કોઈ હોય તો એ છે નિષ્કામ પ્રેમનું દાન !

✽ શક્તિએ જનતાને કહ્યું, 'હું તમારા પર શાસન ચલાવવા માંગું છું.' અને જનતાએ એને સત્તાનું સિંહાસન સોંપ્યું. સ્નેહે જનતાને કહ્યું, 'હું તમારી સેવા કરવા આહું છું.' અને જનતાએ એને પોતાના મન-મયૂરાસને સ્થાન સમપ્યું.

✽ સિદ્ધિની સીમાને આરાધનાની અશોકવાટિકામાં પહોંચીને મળી શકે કેવળ અખંડ પુરુષાર્થરૂપી રામના હનુમાન સમાન પરમ ભક્ત જ.

✽ રૂપાળાં જંગલી ગુલાબોથી છાએલી પડાડી પગડંડીલીની રાતોમાં ફેલાતી રાતરાણીની બેચેન રેશમી સુવાસતેના ઉપર ધુમ્મસની જેમ અગુંબી રહેતું એક સુવાસિત સુમધુર મીન....એનો રહેકતો વ્યાપ....લાવણ્યમય લય જેમ લહેરાતી મોહક હવા....એનો મુકુમાર કુસુમમય કંપ....મોસ-મના મધુર સ્મિત જેવી માસુમ સુલાયમ વર્ષા....તારાઓમાંથી ટપકતું લીનું લીસ્તું કંડું ધૂમિલ તેજ....એક સંગીતમય સ્વ-પ્નિલ કેફ....એક બેહોશી....એક મદહોશ ઘેન....એક ઝિલ-મિલાહટ....દ્રુત અંકારની એક દોડતી સેર....અને—એક ખુશ્બોદાર ખુશનુમા રંગીન મીત !—હું તૂટીને વેરાતો જાઉં છું—આ બધામાં—આ લહેરાતી દિલેર જિન્દગીમાં, આ સુસ્કુરાતા હસીન મીતમાં !

પુનિત પ્રકાશન મંદિરનાં ૧૭ પ્રકાશનો

વડલાનો વિસામો

'પુનિત' મહાશય

૧૯ આધ્યાત્મિક દર્શનોનો સંગ્રહ.

૫૦ ૧૨૮ : ટ. ખ. સાથે રૂ. ૨૦ પૈ.

છવનનું ભાતું

'પુનિત' મહાશય

૪૬ પ્રેરક પ્રસંગોનું પુસ્તક.

પૃ. ૧૨૮ ટ. ખ. સાથે રૂ. ૮૦ પૈ.

પ્રેરણાની પરબ

'પુનિત' મહાશય

૪૫ પ્રેરક પ્રસંગોનું પુસ્તક.

પૃષ્ઠ ૧૨૮ : ટ. ખ. સાથે રૂ. ૧-૨૦

મહુના ધ્યાન ૧-૨

જગદીશ પરમાજી

૨૭ ભક્તોનાં ચોટદાર જીવનચરિત્રો.

પૃષ્ઠ ૩૪૦ : ટ. ખ. સહિત રૂ. ૨-૪૦

અધ્યાત્મ-માર્ગદર્શન

સ્વામી ચિદાનંદ સરસ્વતી

વેદાંતના સરળ નિબંધોનો સંગ્રહ.

પૃષ્ઠ ૮. ખ. સહિત મૂલ્ય

૧ ૧૨૮ " ૧-૨૦

૨ ૧૪૬ " ૧-૨૦

૩ ૧૪૮ " ૧-૨૦

૪ ૧૩૨ " ૧-૨૦

કલ્યાણ-કુંજ ૧-૨

'શિવ' અમુક 'પુનિતપદ્મ'.

સહવિનાર પ્રેરતા પ્રેરક પુસ્તકો.

ભાગ ૫૪ ટ. ખ. સહિત મૂલ્ય

૧ ૧૨૮ " ૧-૨૦

૨ ૧૪૦

૧-૨૦

દક્ષિણનાં તીર્થો

તારાચંદ્ર શે. અદાલત

૬૪ ચિત્રો ને કવચાનંદ દત્તિ-

પાસકથાઓ સાથેનું વિગતપૂર્ણ પુસ્તક

પૃષ્ઠ ૨૦૦ : ટ. ખ. સાથે રૂ. ૨-૦૦

હરિના લાડીલા

વિવિધ લેખકો

૩૦ ભક્તોનાં જીવનચરિત્રોનું પુસ્તક.

પૃષ્ઠ ૨૩૨ : ટ. ખ. સાથે રૂ. ૧-૮૦

ઈતિહાસનાં અજવાળાં

કાલિદાસ મહાશય

૨૦ પ્રેરક ઇતિહાસકથાઓ

પૃ. ૧૬૦ ટ. ખ. સાથે રૂ. ૧-૨૦

પદ્મપરાગ

નાથાલાલ દસાણી

૨૦૦૦ દુર્લભ ચિત્રનકશિકાઓ

પૃ. ૨૦૦ ટ. ખ. સાથે રૂ. ૨

પ્રકાશની કેડી

સુનિશ્ચિત અન્દ્રપ્રભસાગરજી

જીવનચંદ્રમા પાયામાં પુરવણી

કરે એવા ચિંતનલેખો ને પ્રસંગો.

પૃષ્ઠ ૧૬૮ ટ. ખ. સાથે રૂ. ૧-૨૦

રોગ અને આરોગ્ય

ડૉ. પદ્મકિશનદાસ માંધા

નિસર્જોપચાર દ્વારા રોગોને જીતી જીતી

નામું કરવાની સાચી બતાવણી પુસ્તક.

પૃષ્ઠ ૧૩૨ ટ. ખ. સાથે રૂ. ૧-૨૦